Popravki:

Na	4.	strani	v	20.	vrsti	. . .	beri krščenka
„	5.	„	„	25.	„	. . . „	krščenki
„	16.	„	„	9.	„	. . . „	krščenko
„	22.	„	„	zadnji	„	. . . „	čari
„	26.	„	„	29.	„	. . . „	močno
„	57.	„	„	57.	„	. . . „	gorski
„	129.	„	„	32.	„	. . . „	prikazen
„	166.	„	„	13.	„	. . . „	stal
„	173.	„	„	10.	„	. . . „	zraku
„	205.	„	„	25.	„	. . . „	najinega
„	208.	„	„	39.	„	. . . „	pripravil
„	232.	„	„	39.	„	. . . „	najprej
„	238.	„	„	23.	„	. . . „	grehe
„	267.	„	„	4.	„	. . . „	Bridko
„	295.	„	„	16.	„	. . . „	zahvaljeval
„	313.	„	„	15.	„	. . . „	njegovo
„	362.	„	„	22.	„	. . . „	zato

Popravki:

Na	4.	stran	v	20.	vrsti	. . .	beri krščenka
»	5.	»	»	25.	»	. . .	» krščenki
»	16.	»	»	9.	»	. . .	» krščenko
»	22.	»	»	zadnji	»	. . .	» čari
»	26.	»	»	29.	»	. . .	» moćno
»	37.	»	»	37.	»	. . .	» poreki
»	129.	»	»	32.	»	. . .	» prikazen
»	166.	»	»	15.	»	. . .	» stal
»	175.	»	»	10.	»	. . .	» vrelcu
»	205.	»	»	25.	»	. . .	» nedinega
»	208.	»	»	29.	»	. . .	» pripravil
»	232.	»	»	29.	»	. . .	» nabrel
»	238.	»	»	25.	»	. . .	» grehe
»	267.	»	»	4.	»	. . .	» Bridko
»	295.	»	»	16.	»	. . .	» zahvaljeval
»	315.	»	»	13.	»	. . .	» plegovo
»	362.	»	»	22.	»	. . .	» Zalo

V. J. KRIŽANOVSKA:

MOČ PRETEKLOSTI

ROMAN V TREH DELIH.

IZ RUŠČINE PREVEDEL

IVAN VOUK.

1925.
TISKALA IN ZALOŽILA TISKARNA „EDINOST“
V TRSTU.

532261

13 -11- 2000

Narodna in univerzitetna knjižnica
LJUBLJANA

N 20018279

PRVI DEL.

I.

Bilo je v začetku aprila. Drugače čedno letoviščno mestece Pavlovsk ni bilo nič kaj privlačno. Dva dni je šel silen dež s snegom in ulice so se izpremenile v luže gostega blata. V zraku je obvisela gosta megla, a golo drevje se je s tožečim hreščanjem pripogibalo pod ledenim vetrom.

Ozeblo in zavito občinstvo se je gnelo na čakališču postaje, pričakujoč vlak iz Petrograda, ki je ravnokar prihajal. Ko se je ustavil, je izstopil iz voza prvega razreda osemindvajsetleten moški s sivo kožuhasto kapo na glavi.

Bil je med onimi ljudmi, ki ne morejo mimo neopaženi: bil je zelo visoke, vitke postave, a bledo obličje italijanskih potez je gledalo izza okvirja temne brade in kakor smola črnih las. Na klasično začrtanih ustnicah je ležal trd in nadut izraz; iz hladnega pogleda mračnih oči je bilo težko razbrati, kaj se skriva v globini njegove duše.

S počasnimi koraki je šel po peronu in iskal nekoga z očmi; tedaj se prikaže iz gneče mlad, plavolas gospod, veselega, prijaznega obraza, in mu poda roko.

Si vendar prišel, Pavel. To je zelo lepo od tebe. Bal sem se že, da te bo slabo vreme preplašilo in da ne prideš.

— O! Nisem tako občutljiv. Poleg tega pa je bilo povabilo Larise Arkadjevne tako ljubeznivo in pri-

srčno, da nisem nikakor mogel odreči, — je odgovoril novi prišlec.

— Teta je vsa iz sebe, odkar te je videla pri generalu Tveritinovu in zvedela, da si bratranec njene najboljše prijateljice iz zavoda in si poleg tega še junak tajinstvenih okultnih doživljajev.

— To vse je preveč pretirano. Jaz nisem nikoli doživel nikakih mističnih dogodkov, ampak samo nekatere nenavadne pojave, ki so bili, mimogrede povedano, prav neprijetni, in o katerih sem že pravil tvoji teti.

V takem pogovoru sta mladeniča prišla k izhodu in sedla v ekvipažo, ki ju je čakala.

— Upam, dragi Žorž, da pri tvoji teti ni preveč gostov? — je vprašal črez nekoliko časa Pavel.

— Nikakor ne. Kdo pa se bo vozil ob takšnem vremenu? Ko sem se odpeljal tebi naproti, nas je bilo samo dvoje: stričev bratranec, Diomid Petrovič Tomilin, strasten okultist, in tetina sorodnica ali pravzaprav krščenca, m-lle Samburova. Kakor vidiš, majhna družba.

Tedaj se je ustavil voz pred vilo polkovnika Bakulina. Bilo je to večje poslopje s številnimi balkoni in z ograjenim obširnim vrtom.

Polkovnik je stalno tu prebival. Dasiravno je služil v Carskem pri gardnih strelcih, se je naselil z družino v Pavlovsku, kjer je imel lepo vilo.

Mladeniča sta prišla v predsobo, kjer jima je lakaj slekel plašče in ju nato spremil v veliko, razkošno opremljeno dvorano. Težke vratne zavese iz zelenega baržuna, mehke preproge in veselo praskетajoči ogenj v kaminu, vsi ti znaki blagostanja in udobja so tvorili prijeten kontrast z zunaj razsajajočim neurjem.

Vkljub polmraku niso še prižgali svetilnic, in samo plamen iz kamina je razsvetljeval majhno skupino, ki se je zbrala okoli ognja.

V enem globokih naslanjačev je sedela hišna gospodinja — ženska srednjih let, ki je kazala še sledove nekdanje lepote. Iz velikih plavih oči je sijala

dobrota, a predčasno osiveli lasje so tvorili srebrno aureolo svežemu, dobremu in razumnemu obličju.

Polkovnik Bakulin, oprt na naslon ženinega naslanjača, je pazljivo poslušal njen pogovor z bratrancem, ki ji je bil zelo podoben.

Oba sta bila že črez štirideseto leto, oba visoke postave, suha, a dobro ohranjena, z edino razliko, da je bil Diomid Petrovič plešast, da je nosil uniformo, toda ni kazal one gibčnosti, ki je lastna vojakom.

Nekoliko vstran je sedela pogreznjena v naslanjač lepa deklica kakih sedemnajstih ali osemnajstih let, ki ni kazala skoraj nikakega zanimanja za pogovor. Njeno obličje pravilnih potez je bilo obrobljeno z obilnimi košatimi, zlatimi lasmi, ki so tvorili lep kontrast z rujavimi žametastimi očmi, ki so v razburjenju zasijale v črni barvi. Ker ji je umrl pred letom dni oče, je m-lle Samburova še žalovala. Črna obleka iz crêp de chine se je čedno prilegala njeni vitki, lepi postavi.

Ko sta mladeniča vstopila, je Larisa Arkadjevna naglo vstala ter ju pozdravila s svojo običajno prisrčnostjo, nato je predstavila Pavla Borisoviča možu in bratrancu. Ko pa ga je hotela predstaviti svoji krščenci, je obstala od začudenja in strahu.

Valerija je vstala. Bleda kot smrt je vprla s široko odprtimi očmi v Pavla Borisoviča svoj pogled, ki je izražal strah in zoprnost. Nato se je opotekla in bi bila padla, da je ni pridržal polkovnik, ki jo je posedel v naslanjač.

Vsi so se zgrnili okoli nje.

— Valja, mila moja, kaj pa ti je? — je vzkliknila Larisa Arkadjevna in ji s kolinsko vodo otirala čelo in roke.

Pavel Borisovič je obstal na mestu kakor odrevenel in začudeno strmel v Valerijo; tudi on je pobledel in z nemirnim čuvstvom se je vprašal, zakaj se mu je zavrtelo v glavi, zakaj ga je napadla nenadna potrtost in ga je izpreletel ledeni mraz po životu ob pogledu na mlado deklico?

Ta pa se je že dvignila in rdela od zadrege.

— Odpusti mi, kumica, da sem te prestrašila... Ne vem, kako je prišlo do tega. Zavrtelo se mi je v glavi, srce mi je zastalo in začutila sem, kakor da mi neka ledena roka stiska grlo. Trenotek sem mislila, da se zadušim; no sedaj je prešlo in se počutim prav dobro.

— Vaši živci so zelo občutljivi, Valerija, brez dvoma vpliva na vas slabo vreme. Izpijte kozarček marsale; vino vas bo okrepilo, — je rekel polkovnik ter ji podal kozarček, ki ga je smejoč se izpila.

— Zdaj vas moremo predstaviti, Pavel Borisovič, — je dobrodušno rekla Bakulinka. — Baron Roteršild, draga Valja, — nečak Helene Aleksandrovne in bratranec tvoje prijateljice Lolo. To je gospod, o katerem sem ti ravnokar pravila.

Dokler so se prisotni trudili okoli Valerije, je baron premagal nerazumljivo mu slabost. Naglo je stopil bliže, se poklonil deklici in takoj se je med njima razvil živahen razgovor o baronovi teti in njeni hčerki Lolo, ki se je skupaj s Samburovo vzgajala v Moskovskem Jekaterinskem zavodu.

Poziv k obedu je pretrgal razgovor in ga obrnil v drugo smer; ko so se pa dvignili od mize, so se zopet vsi zbrali v sobi za goste.

Polkovnik se je kmalu poslovil, ker je bil povabljen k tovarišu, in ko se je majhna družba posedla okoli mize, je Larisa Arkadjevna izpregovorila z nekoliko svečanostnim glasom:

— Dragi prijatelji, sedaj smo popolnoma v našem krožku. Moj mož, to vam je pravi nevernež. Zdaj moremo svobodno govoriti o stvareh, ki nas tako živo zanimajo. Diomid Petrovič je že od nekdaj prepričan okultist; on je mnogo bral, dolgo proučeval skrivnostno vedo, ki je ključ do onega sveta. Tudi jaz se že mnogo let pečam z okultizmom in s špiritizmom in sem zbrala že lepo knjižnico o teh predmetih. Sejam sicer ne prisostvujem, ker so dobri mediji zelo redki. Glede Žorža in Valerije je treba reči, da se zanimata za stvar in sicer zelo resno.

— Zanimanje občinstva za ta dojmljiva vprašanja se je v zadnjem času nenadoma vzbudilo, — je pripomnil Diomid Petrovič. — Mnogi vidijo v njih le navadno zabavo; toda resni razumniki, ki so proučili ogromno okultistično slovstvo, spoznavajo, da nas od vseh strani obdajajo strašne tajne, in da je v našem lastnem interesu, če jih izsledujemo po naših močeh.

— Kumica mi je pripovedovala, baron, da je vaše življenje prepleteno z zagonetnimi dogodki. Zelo vam bomo hvaležni, če nam poveste, kaj se vam je pripetilo, seveda če ni to vaša tajna, — je rekla Valerija.

— Brez dvoma doživljam nenavadne stvari, ki si jih ne morem razložiti, ker sem nevednež v tem. Toda ta zame nerazumljiva dejstva niso nikaka tajna in rad vam jih povem. In Larisa Arkadjevna ali Diomid Petrovič, ki sta proučevala okultna vprašanja, mi morda pojasnita te zanimive pojave. Sicer pa niso to nikaki dogodki, in bojim se, da boste razočarani, Valerija Nikolajevna, — je pristavil v smehu.

— Ne, ne! Jurij Ivanovič nam je pravil, da imate čudovito zanimive in celo pretresljive sanje in prikazni, — je živahno odgovorila mlada deklica.

— Oh! Čudne sanje so bile celo predhodnice mojega rojstva, kot mi je večkrat pripovedovala mati. Nekaj dni pred mojim rojstvom jo je mučila strašna mora. Zdelo se ji je, da je njen sin že odrastel in da mu je hotel nekdo odrezati roko; ona ga je hotela braniti in ga odvesti od onega mesta, toda ni mogla, zakaj oklepala se je je neka nuna, a sinovo roko je tiščala neka mrtva roka. Tako strašno je zavpila, da se je oče prebudil in jo le z veliko težavo spravil k zavesti. Mati je bila v pravem kataleptičnem stanju in mrzel pot jo je oblival. Zdravnik je izjavil, da je bil ta moreči sen posledica čitanja kakšnega «bedastega» romana, ki ji je razburil živce. Toda mati mi je rekla, da ni nikoli brala kaj takšnega, kar bi bilo moglo povzročiti take sanje. To mi je ostalo neizbrisno v spominu.

Pavel Borisovič je zavihal rokav in pokazal rdečo tenko črto, ki je bila zarisana nad zapestjem. Vsi so se sklonili, da bi videli nenavadno igro narave.

— Ta znak so pripisali navadnemu pojavu, da se silen dojem, ki ga doživi mati, odrazi z vidnim znamenjem na telesu otroka, ki ima priti na svet. Morda je to res, morda pa tudi ne, zakaj določene dni v letu me z nenavadno točnostjo zasledujejo sanjske prikazni, ki so čudovito podobne sanjam moje matere. Tako na primer vidim sebe v nekem popolnoma nepoznanem mi prostoru, odetega v meniško haljo. V napadu besne jeze tekam po dolgih hodnikih ali starodavnih dvoranah in ne morem odvrniti oči od brezobličnega obrobka, s katerim se končuje moja roka, zakaj manjka mi celo zapestje od te rdeče črte dalje, ki jo tu vidite.

Včasih slišim cerkveno petje in hkratu začutim, kako se ledeni prsti oklepajo mojega zapestja; in zopet bežim, pa se mi zdi, da vlečem za seboj ogromno težo; dasi ne vidim predmeta, ki ga vlečem, vendar sem uverjen, da je to mrlič. Vkljub temi in nepopolnosti teh sanj so vendar tako žive in tako resnično občutene, da se včasih vprašam, ali niso to prikazni. Ker pripisujejo zdravniki vse to skrajno napetim živcem, sem se skušal zdraviti, verno sem delal kopeli, izvršil, kar so mi zdravniki predpisali, toda ni nič pomagalo. Torej mora biti «nekaj» drugega v teh prikaznih.

To «nekaj» — je prošlost, Pavel Borisovič, kar pa svobodomisleci zanikujejo, ker oni priznavajo samo sedanjost. Ta prošlost, katere korenike segajo včasih v tmino davnih stoletij, igrajo usodno in strašno vlogo v našem življenju, — je važno pripomnil Diomid Petrovič.

Baron je vztrepetal.

— Vaše besede me spominjajo na čudni odgovor neke vedeževalke, katero sem spoznal pred nekaj leti. To je bilo v Parizu na neki spiritistični seji, v zelo ozkem in majhnem krožku. Medij je bila zelo mlada deklica, ki je razvijala neobičajno zmožnost vedeževanja. Ko sem opazil, kakšen vtis so napravili

njeni odgovori na mnoge prisotnike, mi je padlo na misel, da bi jo vprašal o svojih nenavadnih dožitkih. Kakor moji predniki sem položil svojo roko v njeno, toda črez nekaj trenotkov me je nemilo odpahnila od sebe in rekla z gluhim glasom:

«Vaša karma ni še izčrpana, zadnje dejanje strašne drame ni še doigrano, sence preteklosti grozeče vstajajo.

— Več ni hotela povedati, dasiravno sem jo prosil.

— Njen odgovor je dovolj jasen... Nad vami visi neki zločin iz preteklosti; morda vas celo zasleduje maščevalni duh. Če bi nam bila ta preteklost znana, bi bilo kajpak laže vas osvoboditi. Vsekakor molite zase in za žrtev; samo molitev vam utegne pomagati in vas rešiti kakšnega težkega zadoščenja, — je pripomnil Tomilin.

— Vedno več uvidevam, da mi je v škodo, ker sem nevednež v tako važnih vprašanjih, zelo rad bi prebral kakšno dobro knjigo o tem vprašanju, — je rekel baron po minutnem molčanju.

— Z veseljem vam dam vse knjige, ki si jih želite, najprej pa vam prinesem izvrstno delo, prav primerno vašemu slučaju: «Bitja preteklosti in njih vpliv na resnično življenje.» Knjiga je dobro pisana in vrlo zanimiva.

Baron se je zahvalil, a Larisa Arkadjevna, ki je opazila, da se je mladeničevo obličje zmračilo in da se je očitno boril s težečim ganotjem, je posegla vmes, da izpremeni smer pogovora.

— Kdaj ste prejeli zadnjo vest od Helene Aleksandrovne? — je vprašala Bakulinka.

— Pred dvema tednoma sem prejel pismo od tete. Piše, da sta si Miša in Lolo popolnoma opomogla od posledic bolezni, vendar pa svetujejo zdravniki, naj ostaneta še leto v Italiji. Teta Lena je zelo zadovoljna ostati tam in ker je navdušena od krasnega podnebja, je sklenila, da uboga nasvet zdravnikov in si poišče vilo v gorah. Povabila me je, da pridem k njej na dopust, ko se popolnoma ustanovi. Jaz se

nameravam odzvati vabilu, kakor hitro prejmem naslov.

Tedaj je vstopil lakaj in prinesel na srebrnem krožniku Bakulinki pismo.

Pogledala je naslov ter se nasmejala.

— Quand on parle du soleil, on en voit les rayons. (Ko se o solncu govori, posije).*) Pismo je iz Italije, in, dragi baron, brzkone vam bom mogla dati zaželjeni naslov.

Ko je Bakulinka prebrala prve vrste, se je razhahljala.

— Ta Helena vam je zares nepoboljšljiva! Pomislite, najela je star grad v Apeninih in se je že nastanila v njem. Poslušajte, kakšno himno poje svoji novi rezidenci:

«Jaz sem v sedmih nebesih,draga Larisa! Najela sem za smešno nizko ceno starodaven grad s čudovito lego. Predstavi si staro fevdalno gnezdo s stolpiči, v neki Apeninski soteski, z razgledom v dolino in na razvaline nekega samostana. Slika je naravnost divna, zrak imeniten, grad je dobro ohranjen, mnogo pohištva, ki te spominja na srednji vek.

«Montignoso» — kakor se imenuje moje poetično zakotje, — je «zaklet grad», zli duhovi so baje v njem naseljeni in strahovi, pravijo, se v njem izprehajajo skoraj o belem dnevu. Jaz pa se nisem ustrašila, ker je grad na tako slabem glasu, ker ne verujem v strahove. Saj veš, da je moja nevernost neomajna in da priznavam samo to, kar morem otipati, potehtati in izslediti. Morda pa me prikazni na Montignosu izpreobrnejo?! Za tebe, draga Larisa, ki se izprehajaš v «četrti razsežnosti» in vzdržuješ stike z ljudmi «onega» sveta, bi bil ta grad nekaj zapeljivega. Zato te vabim, da prideta z Valerijo semkaj na dva meseca. Lolo prosi, da pripelješ s seboj njeno prijateljico. Mladina pa, upam, se ne bo dolgočasila, ker sem povabila tudi svojega nečaka,

*) Kar bi odgovarjalo približno našemu pregovoru: Kadar se o volku govori, pride. (Op. prev.)

Pavla Roteršilda — izvrstnega, zabavnega mladeniča. Gotovo ti bo ugajal.

«Skoraj bi bila pozabila povedati, da imamo starega kastelana; to ti je pravi arhajski tip; a njegova žena, dobra Severia, pripoveduje take legende, da človeku gomazi po telesu. Žal, da slabo razumem te zamotane zgodbe, ker starka govori v narečju, ki ga ne razumem dobro. Vendar pa sem razbrala, da igra v njih glavno vlogo strah ali kakor ga ona imenuje «lo spettro», ki bega po vrtu in kliče nekega «Paolo» ter ga nazivlje «maledetto».

Ta «strah» je bržkone kakšna sobarica, ki se je sprla s svojim ljubčkom. Tako mislim jaz, ker sem neverna. Ti in Valerija pa moreta misliti, da je *strah* pozival *Paolo* iz «onega» sveta. Če te pa vse to, kar sem ti povedala, ne navduši, potem ne vem, kaj mi je še napraviti. Toda ne — to te mora privabiti in gotovo prideš.»

Bakulinka je zložila pismo in je rekla v smehu:

— Helena ima prav. Njen opis me mika in treba si bo ogledati tisti zanimivi kraj. Bogve? Morda se nam posreči odrešiti trpeče duše in tudi ubogega Paola. Ali ste slišali, Pavel Borisovič? — je dostavila šaljivo.

— Slišim. Upam, da strah ne kliče mene, sicer ne pojdem, — je odgovoril baron in se od srca nasmejal.

— O ne, bržkone je to nesrečnica, ki kliče kakšnega italijanskega nobile (plemiča), in mi ju odrešimo. In ti, Valja, se ne bojiš v Montignoso?

— Oh ne, ne, kumica, ne bojim se strahov in že davno sem sanjala o Italiji. Razen tega bi rada videla Lolo; minili sta dve leti, odkar sva se zadnjič videli.

— Torej je sklenjeno, da pojdemo v Montignoso, — je izjavila Bakulinka. — Brez vas nam bo težko, Diomid Petrovič. Vaši nasveti in vaše izkustvo bi nam v tistem skrivnostnem kraju zelo prav prišli, — je dostavila obžalujoč, nakar se je on nasmehnil in pomembno rekel:

— Morda ne bom daleč. Moja svakinja in brat sta zdaj v Florenci; ker sta me prosila, sem jima obljubil, da preživim pri njih del leta. Nameravam tja v začetku maja. Ker boste tudi vi istočasno v Italiji, tedaj vam utegnem v skrajni sili pomagati s svojimi nasveti. Razen tega sem dobro znan s Heleno Aleksandrovno in gotovo jo obiščem.

— To bo res izvrstno. Skupno bomo klicali duhove. Kako bo zanimivo! — je navdušeno vzkliknila Larisa Arkadjevna.

Diomid Petrovič je zmajal z glavo.

— Da, zelo zanimivo. Tudi jaz neizrečeno ljubim taka raziskovanja in nemirne kraje, toda vem tudi, — in ne pozabite tega, Larisa Arkadjevna, — da sta znanost in izkustvo dokazala, da so taka izsledovanja v območju onega sveta in zatorej nevarna za izsledovalce. V krajih, ki so na slabem glasu, v krajih zločinov in nesreč, skratka, v krajih, ki so obteženi s prekletstvom, preži nekaj zločestega in nevarnega. In radovedneži, ki si prizadevajo pronikniti in razgrniti zločesto preteklost, so podobni onim neprevidnežem, ki odpirajo grobove okuženih, ne vedoč, kakšni strupeni zarodki se morejo tam še potajevati.

O tem vprašanju je nastal živahen spor, ker baron ni hotel priznati nevarnosti takih raziskovanj, tudi je rekel, da če bivajo v takšnih krajih tako nesrečni duhovi, tedaj bi morali biti radi, če se kdo zanje zanima, in hvaležni, če jim kdo želi pomagati.

Po čaju se je polkovnik vrnil in začel igrati šah z Diomidom Petrovičem. Tedaj sta se Bakulinka in Žorž podala v knjižnico, da poiščeta Pavlu Borisoviču obljubljene knjige. Baron je ostal sam z Valerijo v sobi za goste.

Svetilka z rdečim abažurjem je medlo svetila in puščala v temi oddaljene dele velike sobe. Mlada človeka sta molčala. Oba sta bila zatopljena v svoje misli in se skrivaj spogledovala.

Valerija je sedela v velikem naslanjaču; njeno obličje je bilo v senci naslona in pogled se ji je ustavil na baronu, ki je stal pri kaminu. Neko nejasno čuvstvo, podobno sovraštvu, ji je povzročilo

silno bitje srca. Prvič je videla tega človeka, vendar pa se ji je zdel čudovito znan. Toda kje bi bila videla ta pravilni, značilni profil in te na oglih spuščene ustne, ki so izražale hladno nadutost? In končno te mračne oči, globoke kakor brezdno, na dnu katerega se je skrivalo nekaj zlobnega in zavratnega? Da, dobro ga je poznala: zdelo se ji je, da je sposoben katerekoli podlosti in izdajstva napram ženski. Vse njegovo bistvo jo je vznemirjalo, celo njegov glas, ki je zvenel prezirno in porogljivo.

Ali je oženjen? Ta misel ji je preletela skozi mozeg kakor strela in ji povzročila tako ostro bolečino, kakor da ji je nož presunil prsi. Besno ljubosumje ji je stisnilo srce ob misli, da ima morda kakšna druga ženska pravico nanj. Težko je sopla in njen zbegani pogled je iskal mladeničevo roko. Toda na običajnem prstu se je svetil sam diamantni prstan, poročnega prstana ni bilo na njem... Tako je bila prevzeta od svojih misli in čuvstev, ki si jih ni znala razložiti, da ni zapazila, kako baron neprestano motri njene v mraku napol skrite poteze, ki jih je od časa do časa razsvetlil ugašajoči ogenj v kaminu.

«Kako je lepa! Lepša je od vseh žensk, kar sem jih kdaj videl, istočasno pa vzbuja v meni neko čuvstvo odpora», — je pomislil on.

V tistem trenotku je rdeča svetloba iz kamina razsvetlila Valerijino obličje. Pavel Borisovič je vztrepetal, ko je zagledal mračni in sovražni pogled obličja in divje bleščeči se pogled nje oči, ki je popolnoma izpremenil pohlevni in dražestni obrazek mladega dekleta. V tem hipu ga je prevzelo neugodno čuvstvo straha, potrtosti in odvratnosti, ki ga je doživljal, kadarkoli se je nahajal v bližini mrtvega trupla. Dasiravno je bil baron nedvomno pogumen mož, ga je bilo groza mrliča; in še neko posebnost je treba omeniti: sovražil je na sploh vse ženske in neki nagonski strah mu je branil, da se ni spuščal v nikake ljubavne spletke in niti v kratkotrajne zveze. Neprijetno čuvstvo ga je tako silno prevzelo, da mu je postal sobni polmrak neznosen. Ne da bi pomislil,

kaj dela, je obrnil električni vijaček, in na stropu je zagorela z jasno svetlobo električna svetilka. Svetlobni žarki so spravili Pavla Borisoviča zopet v resničnost in zardel je zaradi svojega nepremišljenega dejanja.

«Moji živci so resnično zelo razdrapani, če sem se udal predstavi, da prisostvujem mrtvaški svečanosti» — je pomislil in v zadregi gledal Valerijo, ki se je naglo vzpela in ga začudeno pogledala ter zardela do las.

Baron pa je bil mož sveta, zato se je takoj znašel.

— Oprostite, Valerija Nikolajevna. Zdi se mi, da sem vas ustrašil. Toda ta polmrak v zvezi z grdim vremenom me je navdajal z grozo in zaželel sem si svetlobe po vseh onih zgodbah o strahovih, — je rekel smejoč se in sedel na stolico mladenki nasproti.

— Ah! Prav ste storili! Tudi ja sem bila pod težkim in neprijetnim vtisom, ki si ga ne morem pojasniti. Morda je zares polmrak temu kriv. Toda v današnjih časih, ko so vsi ljudje slabih živcev, iščejo vzrok svojim slabostim v «nadnaravnem», — je odgovorila Valerija in šla z roko preko čela.

— O! O sebi sem prepričan, da sem bolan na živcih, in čudni doživljaji v mojem življenju, o katerih sem prej pripovedoval, dovolj dokazujejo to dejstvo. Na vas, Valerija Nikolajevna, pa so očitno vplivale moje glupe bajke.

— Nikakor ne, jaz sem ravno tako bolna. Kumica in Diomid Petrovič menita celo, da sem «obsedena» — je odgovorila s smehom Valerija.

— Vi, da ste obsedeni? Kako se to javlja? — je vprašal tudi v smehu baron.

— Glejte, že z mladih let sem podvržena čudnim omedlevicam, pravzaprav so to napadi letargije, in mojim staršem, zlasti pa materi, sem povzročala velike skrbi. Včasih sem padla v tak kataleptičen spanec, da me ni mogel nihče zbuditi. Čim bolj so me otirali in tresli, tem trdneje sem spala. Končno je neki magnetizer svetoval moji materi, naj me puste

v miru, in tedaj sem se kmalu prebudila, bila pa sem nekoliko trudna.

— Ali vas pogosto popade ta nenavadna letargija?...

— Ne, ne pogosto, pet- šestkrat v letu pa prav gotovo. Navadno se to dogaja zvečer ali ponoči, pred zarjo, in jasno čutim, ko se približuje napad. Spočetka me spreleti lahen trepet kakor od hladnega vetra; nato nastopi krčevito stresanje vsega telesa, v glavi se mi začne vrteti in nato se mi zdi, da visim v zraku in me veter lahko pozibava, potem pa me vedno hitreje dviguje. Na ta način izgubljam polagoma zavest.

— Ali se spominjate potem kakšnih sanj, ali sploh kakšnih dogodkov iz časa vaše letargije? — je vprašal baron, ki ga je stvar očitno zanimala.

— Da, ostajajo nekateri spomini, to pa so po navadi le nekake prikazni, ki nimajo nič okultnega na sebi. Vidim nekakšne hodnike, stare sobane, včasih starodaven grad na skali. Toda te prikazni pripisujem svojemu velikemu nagnjenju do razvalin, starih gradov, slik, romantičnih zgodeb itd. Zato pojdem rada k Heleni Aleksandrovni v tisto fevdalno gnezdo polno legend in starinske oprave. Gotovo obidem vse obokane prostore, če mi dovole, — je živahno pristavila.

Pojavila sta se Bakulinka in Žorž s svežnjem knjig in pretrgala razgovor mladih ljudi.

— Evo vam knjig, ki sem jih vam obljubila: to so sama resna dela in svetujem vam, da jih pozorno berete. Najprej pa prečitajte tole — «Bitja preteklosti», ki je posebno primerna za vas.

— In vi resnično verujete, Larisa Arkadjevna, da ne živimo samo enkrat? To mi nič ne ugaja in tudi nima razumnega smotra.

— Motite se, baron! S preroditvijo se izpopolnjujemo in se tudi odkupimo za prejšnje grehe. Zaman se upirate tej veri; vi imate pač najmanj vzroka, da dvomite, zakaj preteklost vas je zaznamovala z onim malim rdečim obročkom na zapestju.

Baron se je nasmejal.

— Znanost daje temu obročku precej priprosto in prozaično razlago; sicer pa ne zanikujem, da je mogoč še kakšen drugi vzrok, dasiravno ni verjetno.

— Valerija Nikolajevna, prišli so po vas! — je rekel Žorž, ki je bil ravnokar vstopil.

Deklica je takoj vstala, se poslovila in odšla.

— Kako dražestno dekle: kakor je dobra, je tudi lepa. Od srca jo imam rada, — je rekla Larisa Arkadjevna, ko je odpustila svojo krščenco.

Baron ni nič rekel. Bil je tako zatopljen v neko poglavje iz knjige «Bitja preteklosti», da je pozabil na svojo okolico.

Glasen smeh Bakulinke ga je zdramil iz zamišljenosti.

— Oprostite, toda ta knjiga je silno zanimiva, — je rekel, vstal in pogledal na uro. — Žal, da se moram posloviti, sicer zamudim vlak, — je pristavil ter poljubil gospodinji roko.

Prijazno ga je povabila, naj jih večkrat obišče, da bi se menili o okultizmu in se dogovorili glede skupnega potovanja v Italijo k Heleni Aleksandrovi.

Nedolgo po odhodu Pavla Borisoviča sta polkovnik in Tomilin končala šahovsko partijo in se vrnila v sobo za goste.

— Povejte, Diomid Petrovič, čemu ste tako pozorno motrili barona, ko je čital? Ali ste opazili kaj posebnega? — je vprašala Larisa Arkadjevna in sedla k njemu.

Tomilin je zamišljeno stremel v daljavo, se vzravnal in šel z roko preko čela.

— Videl sem samo to, da je v njegovi preteklosti usodna drama in vise nad njim zlovešče sence, skratka same komplicirane okolnosti, in ne vem, kako se bo iz njih izkopal. Ne vidim še jasno, toda zdi se mi, da se bo *Karma**) kmalu izpolnila. Še več vam povem, prepričan sem, da je med njim in Valerijo neka tajna vez.

---

*) Po nauku Indov je **karma** zadoščenje za zlo, ki ga je kdo napravil z mislijo, besedo, dejanjem; za nekdanje grehe se mora človek odkupiti z novim pozemskim življenjem.

Bakulinka ga je v skrbeh pogledala, ker je brezpogojno verjela v prerokovanja Diomida Petroviča, ki so se večkrat uresničila.

Stari okultist je bil pravi original; kot bogat in neodvisen samec se je spočetka posvetil arheologiji, pozneje pa se je začel zanimati za tajne vede. Živel je v Perziji, Egiptu in Indiji preko deset let, odkoder je prinesel, kakor so pravili, dar vpogleda v tajni svet in obširno znanje.

— Poslušajte, Diomid Petrovič, če je Valerija zvezana s to usodno preteklostjo, potem je bolje, da je ne vzamem s seboj v Italijo, kjer se bo srečala z Roteršildom. Ali ji ne utegne to prinesti nesrečo? — je vprašala z neodločnim glasom Larisa Arkadjevna.

Tomilin se je zagonetno nasmehnil.

— Ne mučite sebe s strahom, draga moja. Kar se mora zgoditi, se bo prav gotovo zgodilo, in prej se vam posreči premakniti Keopsovo piramido, kakor odvrniti izpolnitev *Karme*, ko nastopi za to določeni trenotek. Zatorej pustite, da se dogodki razvijajo v svojem tiru, in ne postavljajte se med kladivo in nakovalo.

II.

Pavel Borisovič je živel na Angleškem nabrežju, v prelepi hiši svojega strica — starega bogataša, katerega edini dedič je bil mladi baron.

Stari baron je bil samosilnega in samovoljnega značaja, neoženjen, trpel je na trganju udov in je sovražil družbo. Sicer pa si je vse privoščil in v njegovi hiši se je živelo na veliko. Imel je tajnika, ki mu je vodil dopisovanje, mu čital časopise in igral z njim šah. Dvakrat na teden so prišli k njemu na partijo kvart trije stari prijatelji: dva upokojena generala in neki senator. Koncem maja je baron s tajnikom in starim služabnikom odpotoval v inozemstvo v kopeli ter se vrnil koncem oktobra.

Pavlu Borisoviču, edinemu sinu svojega brata, je odmeril precej skromno podporo. Bodoči dedič je

imel v hiši lepo stanovanje petih sob in prejemal na leto pettisoč rubljev. Razen tega je stric izjavil, da mu ne plača niti kopejke dolga, zakaj to bi bil dokaz, da ne bi nečak znal gospodariti s premoženjem. V takem slučaju bi moral premoženje zapustiti v dobrodelne namene.

Do sedaj pa ni dal nečak stricu še nikakega povoda, da bi ne bil z njim zadovoljen. Njegova služba v ministrstvu je bila bolj častna kakor donosna, živel je zmerno in očitno se je izogibal kakšnim odkritim zvezam.

Dve leti pred začetkom naše povesti je baron živel bolj razvratno; šel je celo glas, da se je vdal hazardni igri in da mnogo zaigra. Ker pa se te govorice niso potrdile, so jih kmalu smatrali za neosnovane, tem več, ker se je Pavel Borisovič med tem časom zelo izpremenil, ni zahajal več v družbo, sedel je rajši doma in celo stric je zapazil, da se mu je na čelo vsedla globoka guba. Toda stari baron ni imel navado, da bi poizvedoval, zadovoljil se je z dejstvom, da vodi pravilno življenje in točno izpolnjuje njegovo zahtevo — ne delati dolgov.

Bilo je blizu desete ure, ko se je baron vrnil iz Pavlovska. Izročil je lakaju knjige, ki jih je prinesel s seboj, in dejal:

— Jaz grem v klub. Če bi stric vprašal po meni, povejte mu to.

Najel je izvoščeka, se podal k Berenu, kupil tam veliko škatljo konfektov in sladkornega sadja, najel avtomobil in se vozil k Narvskim vratom.

Mračen in zamišljen se je naslonil na blazine ekvipaže. Njegove misli so bile pri dražestnem dekletu, ki ga je ravnokar videl pri Bakulinovih. Plavolasa Valerijina glavica s svojimi velikimi sijajnimi očmi ga je zasledovala. Nikdar ni še videl tako privlačnega bitja in skrbno si je prizadeval, da bi sedaj analiziral nenavadno zmes čustev, ki jih je doživel v njeni bližini: strast, odvratnost, vzhičenost in strah, vse to je hkratu občutil.

Zamišljen ni opazil, ko je avtomobil dirjal skozi samotne ulice, mimo lesenih hiš predmestja, in za-

vedel se je šele tedaj, ko se je avtomobil ustavil pred samotno hišo, ki je bila obdana z visokim plotom, izza katerega je štrlelo golo drevje precej velikega vrta.

Vrata so bila trdno zaprta.

Baron je naročil šoferju, naj ga čaka, moral pa je dolgo časa zvoniti. Star, rdečenos vratar s svetilko v rokah je končno odprl vrata. Baron mu je stisnil rubelj v roko in naglo korakal črez malo tlakovano dvorišče k hiši.

Hiša je bila precej veliko, dvonadstropno poslopje brez balkonov in brez nikakih okraskov, ki bi ji utegnili dati videz elegance. Vsa okna, izvzemši eno v drugem nadstropju, iz katerega je prihajal tanek svetlobni trak, so bila temna. Čedno oblečena starka je odprla vhodna vrata, šla pred baronom s svečo v roki, da mu posveti po lesenih stopnicah v drugo nadstropje. Starka se je ustavila v mali predsobi in baron je sam vstopil v sosedno sobo, ki je bila precej velika in skoraj udobno in razkošno opremljena. V njej je stal pianino, dva cvetlična lonca, nekaj oprave, ki je bila pokrita z rdečim svilenim blagom, in nekaj stojal z različno drobnjavo. Vsa ta oprava pa je bila obrabljena in poceni.

Skoraj istočasno, ko je vstopil v to sprejemnico ali kabinet, je pritekla v sobo iz nasprotnih duri ženska. Z veselim vzklikom je stekla k baronu in ga objela okoli vratu.

Bila je to suha, mlada ženska srednje velikosti; njeno obličje finih potez in majhne oči so spominjale nekoliko na japonsko pasmo. Zaradi bledih lic so se črni lasje, ki so viseli v dveh debelih kitah po hrbtu, močno odražali. Na sebi je imela haljo iz kašmira, okrašeno z nedragimi čipkami; halja je bila v pasu zvezana s svileno vrvco.

— Končno te zopet vidim, Pol! Ves teden se nisi pokazal, — je zašepetala vsa zasopla od razburjenja.

Baron se je rahlo dotaknil z ustnami njenega čela in se oprostil iz objema; ta kretnja in njegov hladni poljub sta dovolj jasno dokazovala, da nima rad burnih izrazov ljubezni.

— Saj veš, draga Dina, da nisem prost. Ded je bil bolan, a jaz sem imel mnogo dela; skratka nisem utegnil. Končno pa se moraš privaditi temu, če ne pridirjam vsak dan semkaj, ker bi utegnilo vzbuditi pozornost drugih, — je rekel, vzel stol in se vsedel.

V tem hipu se je pojavila stara služkinja, ki je primaknila mizico na kolesih, na kateri se je nahajal majhen samovar in večerja, obstoječa iz vina in divjačine.

Mlada ženska se je naglo vzravnala. Očitno je strastno ljubila barona, toda v tem trenotku jo je mučila nevolja zaradi hladnega pozdrava. Zadržujoč solze, ki so ji stopile v oči, je šla k mizi in začela s tresočimi se rokami pripravljati čaj.

— Kako je z očetom? — je vprašal Pavel Borisovič in pogled mu je ravnodušno šinil po razburjenem in potrtem obličju mlade ženske.

— Bolan je, podagra ga muči. Zdravnik ga pošilja na Kavkaz, a na zimo v Krim ali v katerokoli toplo podnebje, ker mu petrograjsko podnebje škoduje. Hoče, da bi šla ž njim, toda jaz ne grem.

Obrnila se je k baronu in ga s prosečimi očmi pogledala.

— Prosim te, reci očetu, da ti hočeš, da tu ostanem.

Hipna rdečica je pokrila baronovo obličje.

— Čemu? Zakaj? Meni se zdi, da je zelo pametno, če te vzame s seboj. Kaj boš tu delala?

— Če odidem, te ne bom videla... — je izpregovorila z upadlim glasom mlada ženska in nekatere debele solze so se ji utrnile po licih.

— Ah, Dina, ne delaj mi scen! — je rekel z nepotrpežljivim glasom baron. Sama dobro veš, katere okolnosti so me prisilile, da sem se oženil s teboj, dobro veš, da nisi iz mojega sloja, ne glede na tvojo izobrazbo, in... da se jaz nisem nikoli zanimal zate.

Ti in oče sta izkoristila moj obupni položaj, ker sem moral prikriti dolgove, ki sem jih napravil pri igri; sicer bi izgubil dedščino. Kakor berač sem se ponižal pred vami za bore petdesettisoč in le za ceno

ženitve sem se mogel izvleči iz svojega težkega položaja. Vendar pa sta tudi vidva sprejela moje pogoje, zlasti pa ta, da mora najin zakon ostati tajen do stričeve smrti, ki ne bo dolgo odlašala priti pri njegovih oseminsedemdesetih letih. Ti si obljubila, da boš držala tajno in da se ne boš nikjer izdajala za mojo ženo, ker stric mi ne bi nikoli odpustil, da sem vzel hčer oderuha temnega izvora. Če pa pride stvar na dan in bom jaz ob dedščino, tedaj si poženem kroglo v glavo. Ali si razumela?

Ne bojim se, kaj poreče svet k moji ženitvi, ker nisem nikomur dolžan odgovora za svoja dejanja, ampak mi je samo na tem, da si zagotovim neodvisnost v bodočnosti. Nad čem pa se pritožuješ? Obiskujem te, dajem ti sredstva za preživljanje, oblačim te in ti kupujem darove. Naj ti zadostuje, da si moja žena, in imej potrpljenje počakati dan, ko se boš mogla javno imenovati moja žena. Zdaj pa odpotuj z očetom.

To potovanje pade baš v pravi čas, zakaj moji obiski bi končno utegnili priti na dan. Bodi pametna in nehaj jokati. Obljubljam ti, da vas pridem obiskati na deset dni, kjer se nastanite.

Ponavljam, bodi pametna, in če me ljubiš, čuvaj najino tajno. Saj pride dan, ko se boš mogla pred svetom ponositi, da si baronesa Roteršild.

Mlada ženska je poslušala s povešeno glavo in bledela, a ustne so ji nemirno drhtele. Nenadoma je padla na kolena in se naslonila z glavo na naslonek njegovega naslonjača.

— Vedno si tako neusmiljen in neprijazen z menoj! Nikoli me ne razveseliš z dobro, prijazno besedo, — je zašepetala. Oh, če bi bila predvidevala, kakšna bo moja prihodnost, ne bi si bila tako prizadela postati tvoja žena...

V ihtenju ji je zamrl glas.

Pavel Borisovič je z jeznim, skoraj sovražnim pogledom vprl oči na črno glavico, ki se je dotikala njegovih rok. Zapirala mu je pot k oni *drugi*, plavolasi glavici z žametastimi očmi, ki mu jo je domišljija pričarala v spomin.

Namršenih obrvi je vstal, dvignil Dino ter jo posadil v naslanjač, na katerem je on sedel.

— Prepozno si se začela kesati. Ne obsojam te: bila si pač mlada in brezumna strast do mene te je zaslepila. Čut ženskega dostojanstva te ni opozarjal, da se ne smeš navezati na človeka, ki te ne ljubi. Vi ste neusmiljeno izrabili nesrečno minuto mojega življenja, ko sem izgubil glavo. V hipu, ko sem se s teboj zvezal, sem se popolnoma odrekel svoji sreči, ljubezni, bodočnosti. Kakor obsojenec nosim svojo kazen, zakaj človeka moreš prisiliti, da ti da svoje ime, ne pa srce. Sedaj pa je dovolj scen in medsebojnih očitanj. Potegnil je uro iz žepa.

— Moram domov; sebi pripiši krivdo, če nisva prijetneje preživela tega časa. Sedaj zbogom. Prihodnji teden pridem, da zvem dan vašega odhoda in se poslovim od tebe.

Dina je dvignila svoje objokano obličje, toda ni se vrgla možu okoli vratu kakor pri prihodu; v glasu ji je zvenela neizrekljiva trpkost.

— Ne vznemirjaj se zaradi slovesa, ni ti treba priti. Ni potrebno, da bi ti moj odhod povzročal neprijetnosti, a žrtev ne maram. Tudi denarja ni treba pošiljati. Oče mi bo dal, kolikor potrebujem. Odpotujem z njim in ne boj se, da bi bila na poti tvoji dedščini. Že dve leti molčim in potrpežljivo prenašam, da me teptaš z nogami in tako neusmiljeno z menoj ravnaš. Toda vedi, da ne boš *nikoli* prost, razen če me ubiješ.

Skočila je pokoncu in se naslonila na mizo.

— Ali res? — je rekel baron s porogljivim nasmeškom, kažoč svoje bele zobe. — Torej niti poljuba mi ne daš v slovo? — Brezbrižnost in izzivanje je izražal njegov pogled, ko se je zagledal v tožne ženine oči.

Ta čudni človek, izčrpanih živcev, ki so ga preganjale prikazni in strahovi, ki se je izogibal cerkva in praznih sob, ki se je bal žensk in ljubezni, iščoč nekaj njemu samemu neznanega, in strašeč se neznane nemeze, je pozval moč svojih čarov, dasiravno je bil skop z njimi. Toda takrat so bili njegovi časi brez

moči, zakaj ženska, ki jo je tako hudo užalil, se je čutila zadeta v srce. Vkljub svoji brezumni ljubezni se je Dina obrnila od moža, stekla iz sobe in se zaprla s ključem v svojo spalnico.

Nekaj trenotkov je baron postal, očitno presenečen, potem pa se je nasmejal in odšel.

Stisnil je služkinji novec v roko in naglo stopal po stopnicah navzdol, da pojde k avtomobilu.

Dina je skrita za zaveso gledala barona, ki je šel preko dvorišča. Črez nekaj trenotkov je trobenta naznanjala njegov odhod. Dina pa si je zakrila obraz z rokami, padla v naslanjač zraven okna in se bridko razjokala.

Ni videla, kako so se odprle duri v ozadju sobe in je k njej stopil starec v temni žametni halji. Njegova nekdaj visoka postava je bila zdaj sključena, a izrazito, razumno in energično obličje je bilo bledo od bolezni. Žalostno je gledal mlado ženo in ji položil roko na glavo.

— Ne joči, Dina. Vedno sem pravil, da ti ta človek prinese nesrečo. Ko pa je že tako, tedaj je treba upati, da se vse na bolje obrne. Tvoje pokolenje, zaradi katerega te prezira, ni morda tako temno, kakor on misli. Sploh pa se bo sčasoma marsikaj razjasnilo. Jaz ne molčim morda iz spoštovanja do njegovega strica in do njegove dedščine, ampak iz povsem drugačnih vzrokov, o katerih ti ne morem zdaj govoriti. Samo eno ti rečem, — ne žaluj, moj bedni otrok. Ti si mlada, vse življenje je še pred teboj in še učakaš srečo. V nekaj dneh odpotujeva, a v novem bivališču in na svežem zraku se potolažiš.

Dina se je vrgla očetu okoli vratu in si očitno prizadevala, da bi se umirila.

— Hvala za dobro besedo, papa. Prav imaš: življenje je še dolgo, in če bi le uspela izruti iz srca to poniževalno ljubezen, bi bila zopet srečna.

Starec jo je poljubil.

— Hoteti se pravi imeti, zapomni si to. Sedaj pa lezi, moraš se odpočiti, pa tudi jaz moram spati.

Ko je oče odšel, se je Dina začela slačiti, mehanično prisluškujoč korakom služkinje, ki je po-

spravljala v sosednji sobi ter odnašala čaj in večerjo, ki se je ni nihče niti dotaknil.

Naglo se je Dina sklonila h košku, ki je stal zraven postelje, in vzela iz njega majhnega naročnega psička; pritisnila ga je k sebi, a mala žival jo je prijazno gledala s svojimi drobnimi črnimi očmi in ji lizala roko.

— Da, «Bižu», ti me ljubiš samo za to, ker ti dajem jesti, a tisti, kateremu sem dala dušo, me prezira in sovraži. O! Če bi ga mogla pozabiti ali sovražiti in maščevati sebe!

Bilo je okoli ene ponoči, ko se je Pavel Borisovič vrnil domov. Oblekel je spalno suknjo in šel v obednico, kjer ga je čakala okusna večerja. Z užitkom je pojedel kos paštete in izpil kozarec bordojskega vina, odpustil lakaja in šel v spalnico. Ni se pa vlegel v posteljo, ampak se je raztegnil po mehkem divanu, prižgal električno svetilko in razvezal sveženj knjig, ki jih je prinesel s seboj.

Bil je zopet miren in povrnilo se mu je čuvstvo zadovoljstva, ki ga je navadno občutil v svojem prijaznem in mirnem stanovanju. Njegovo stanovanje je bilo resnično vzor finega okusa in umerjenega razkošja; vsaka reč, celo malenkosti, vse je bilo dragoceno in elegantno.

Najprej je začel listati knjigo «Bitja preteklosti». Že sam uvod ga je zelo zanimal:

«Obračam se do resnih ljudi, ki nimajo predsodkov,» — je pisal avtor. — «Vsakdo naj brez predsodkov pretehta in razbere svoje in svojih bližnjih življenje, pa bo brez dvoma odkril sledove preroditve. Povsod v sedanjosti se čuti preteklost. Naša znanja niso zgolj slučajnosti; usoda nam pošilja na našo pot bitja, s katerimi moramo prestati izkušnjo ali pa odkupiti prejšnje grehe. Seveda naše telo in naša groba čuvstva zamoré spomin v nas; toda astralno telo in duhovna čuvstva spoznajo v sopotnikih minole preteklosti prijatelja ali sovražnika. Kakor pod vplivom električnega toka nekaj valuje in trepeče v nas, kar izzove v nas žalosten, prijeten ali težek spomin. Ta nas privlačuje, oni odbija, ne da bi

vedeli za vzrok, in smo v dvomu, kako nam je ravnati, kaj početi, kakšno pot nam je izbrati, da bi se izognili nevarnosti ali odkupili preteklost. Samo ena vodilna nit, ena opora nam je dana in to je molitev. Ta čista sila, ta mogočni vzgon duše je baklja, ki nam razsvetljuje življenjsko temo in nam kaže pot. Najprej moramo skrbno proučiti svoje strasti, zakaj te se vedno javljajo kakor nasledki prošlosti. Ne prepuščamo jim v oblast samo svojega življenja, ampak jim žrtvujemo tudi dušni mir; one nas požirajo kakor izdajalsko močvirje in nam ne dajo naprej.

«Vsakdo izmed nas pozna svoje slabosti, a notranji, nepodkupljivi glas nam šepeče: to je tvoja Ahilova peta, to je ono nevarno mesto, kjer si se spodtaknil, evo vzroka, da nisi prestal izkušnje.

«Če pa poznamo sovražnika, ali ni človek dolžan, da se ga ubrani, da ne pade vnovič v njegovo oblast in ne ponovi prejšnjih napak.

«Človek je slab, spolzka je pot, po kateri se v temi otipava naprej, tvegajoč, da pri vsakem koraku zapade v prejšnje pogreške, in namesto da bi jih popravil, stopnjuje sovraštvo žrtev in povečuje breme svoje itak strašno obtežene *Karme*.»

Baron je prekinil čitanje, namršil obrvi in se zamislil. Kar je prebral, je potrdilo in na čuden način pojasnilo nenavadne pojave v njegovem življenju, kakor to, da je videl vedno iste prikazni, ki so se ponavljale skoraj zmerom ob določenih dobah, ali da je občutil smrtni strah pred pogledom na mrliča, ob zvokih cerkvenega petja itd.

Toda če je resnično že kdaj živel, kje in kdaj se je odigrala drama njegove prošlosti? In mlada deklica, ki jo je danes prvič videl pri Bakulinovih, ali ni morda soudeležena pri tej drami? Zdela se mu je znana; ko jo je zagledal, je občutil duševni nemir in bržkone se je istotako godilo Valeriji, sodeč po omedlevici, ki ni imela razumljivega vzroka. Kdo bi to vedel? Morda ga je tudi ona prepoznala, nezavedno kajpak.

Strastno si je zaželel najti ključ te uganke in svoje tajinstvene prošlosti.

— Ne, take knjige je treba čitati po dnevu, ne ponoči, — je mrmral, ko se je slačil.

Izpil je kozarec madejre, legel in kmalu zaspal.

III.

Valerija je preživela nemirno noč. Vrnila se je domov zelo razburjena, toda ni se izdala pred svojimi.

Valerija je imela brata častnika, ki je bil starejši od nje in od štirinajstletne sestre; toda ljubljenka družine in znancev je bila ona. Vsi so jo oboževali, ji laskali, se navduševali nad njeno redko lepoto, in ne glede na svojo mladost, — bilo ji je šele sedemnajst let, — je imela Valerija nekaj sijajnih ženitnih priložnosti, katere pa je vse odklonila, ne oziraje se na prigovarjanje matere in sorodnikov.

Ostala je trdna pri svojem sklepu, ker snubci niso odgovarjali njenemu idealu, ki si ga je v sebi izobrazila. Popolnoma druga podoba se ji je zarisala v dušo in njenega nositelja je čakala, trdno uverjena, da se prej ali pozneje z njim sreča.

Čudno pa je bilo, da se je istočasno bala junaka svojih sanj, ki ga je pričakovala, in kadarkoli je zagledala kako bledo obličje s črnimi lasmi in temnimi bleščečimi se očmi, je začutila velik notranji nemir, ki pa se je naglo razgubil, in po katerem je nastopilo pravo pomirjenje.

Čudne omedlevice, o katerih je pravila baronu, so imele poseben pomen v njenem življenju. Spomini o prikaznih, ki so jo preganjale za časa njene letargije, so bili nejasni in samo nekateri, vedno se ponavljajoči prizori so se ji močo vtisnili v dušo in se živo ohranili.

Jasno se je spominjala velike sobe z gotskimi okni, starinsko opravo in veliko posteljo na vzvišenem odru s stebriči. Postelja je bila drapirana z brokatom višnjeve barve. Tu je poznala natančno vsako reč. Toda najbolj jasno se je spominjala, kako je naglo stopila na kamenito stopnico pri oknu, odkoder se ji je odkril diven razgled na dolino in jezero v daljavi; zraven nje pa je sedel lep mladenič v temni žametni obleki; njegovo obličje, — čisto italijanskega tipa, —

je bilo bledo, na čelo so mu padali črni kodri, a žametaste, temne oči so strastno zrle vanjo. Čutila je njegove žgoče poljube in slišala ljubavne besede, nato pa je vse izginilo v temni megli.

Junak njenih prikazni je govoril italijanski in ta okolnost je vzbudila v njej nenavadno zanimanje za deželo, ki je ni še nikdar videla. Naučila se je nje jezika, da ga je govorila kakor Italijanka in najrajši je čitala italijanske pisatelje ali zgodovino dežele.

Samburovi so bili bogati in Valerija je prejela sijajno izobrazbo; njen umetniški dar so resno izobraževali in postala je portretistka, ki je daleč nadkrilje-vala navadne «ljubiteljice» umetnosti.

Nekoč, po eni omenjenih «prikazni», je Valerija narisala portret junaka svojih nočnih blodenj, toda zaradi nekega občutka, ki si ga sama ni znala razjasniti, je skrila akvarel in ga ni nobenemu pokazala.

Ko je stopil danes Pavel Borisovič v sobo, je stal pred njo s krvjo in z mesom oni, ki je z njim ljubim-kovala le v sanjah, in ta ugotovitev jo je presunila, da je vstala, nato pa izgubila zavest, ker jo je prevzel smrten strah in jo je zagrabila neka nenavadna bolestna potrtost.

Ko je bila sama v sobi, je vzela iz pisalne mize portret in ga s podprtimi komolci začela promatrati. Da, to obličje, ki ga je narisala po spominu na prika-zen, je bilo do črtice slično onemu, ki ga je danes videla. In čimbolj je gledala vanj, tembolj jo je prevzemalo čuvstvo strasti in divjega sovraštva, razen tega pa je v njej rastlo notranje prepričanje, da ima neko pravico do njega.

— Ali sem ob pamet, ali pa sem resnično srečala svojo usodo, in bogve kakšno strašno usodo, — je šepetala in srce se ji je bolestno krčilo.

Težak vzdih se ji je izvil iz prsi, zaprla je portret in legla, toda dolgo časa ni mogla zaspati; mešanica nasprotujočih si misli jo je mučila.

Pri zajtrku je stara sestrina guvernantka ugoto-vila, da je Valerija videti slaba, a mati jo je vprašala, če je imela zopet napad.

— Po svojih napadih si navadno tako ubita, — je dostavila Samburova ter poljubila hčer.

— Ne, ne, mama, glava me je bolela, slabo sem spala, to je vse, — je odgovorila s smehom.

Valerija je bila uverjena, da nihče ne razume njene bolezni, in neskončni predpisi zdravnikov so jo jezili. Iskali so vzroke njene bolezni, mučili so jo z mrzlim obtiranjem, prepovedali so ji čitanje knjig, ki bi jo utegnile razburjati, nasprotovali so, da bi se najmanje bavila z okultizmom, celo v gledališče je niso več vozili, ker je pri predstavi neke igre padla v nezavest. Iz teh vzrokov je prikrivala, če je le mogla, svoje letargične napade in ni imela rada, če so ji o tem govorili.

Anatolij Samburov je imel dvaindvajset let; služil je pri gardnih strelcih in po lepoti je bil podoben sestri. Srčno sta se ljubila med seboj in bila sta si prav dobra prijatelja.

Pri kavi je mladi častnik vprašal Valerijo, kako se je zabavala včeraj pri kumici. Ko mu je mladenka povedala, da se je seznanila z baronom Roteršildom, je Anatolij pripomnil:

— Neprijeten človek! Dame nore za njim, meni pa je antipatičen.

— To ti je fin gospod, sicer pa je nečak Helene Aleksandrovne, — je rekla Valerija.

— O, s tega stališča mu ni mogoče ničesar očitati! Stric mu je milijonar, kakor pravijo, in ni štedil s stroški pri njegovi vzgoji. Vzgajal se je v liceju in moj prijatelj Griša von Valke, njegov tovariš, je pravil, da so ga imenovali «Borgia» ali pa tudi «prikazen», ker je mesečen. Nekoč je zlezel na peč, a drugič na streho. Razen tega je ob času svojih nočnih izprehodov blebetal same neumnosti, včasih celo v italijanskem jeziku, o neki «Giovanni»; pa tudi to se je že zgodilo, da je pel latinske psalme. Tovariši so se ga bali, sicer pa je vse to nezmisel; brezdvomno je on prav dostojen človek in sijajen ženin, ker je edini dedič po stricu. Meni pa je neprijeten in upam, Valja, da se ne zaljubiš v tega interesantnega «Borgio». Sicer pa pravijo, da sedi

rad doma in da sovraži ženske, — je zaključil s smehom Samburov.

Pri besedi *Giovanna* je Valerija vztrepetala, zakaj skozi motne spomine o nočnih prikaznih ji je to ime ostalo v ušesu, dasiravno ni vedela, na koga bi se nanašalo.

— Ne, ne, Tolja, le miren bodi. Ne bom se zaljubila vanj in prav imaš: na njem je nekaj neprijetnega, odbijajočega, — je burno rekla Valerija.

Nato sta začela govoriti o potovanju v Italijo. Ko je Samburova videla, kako goreče si želi hčerka v deželo, ki je bila predmet njenih sanj, je obljubila, da jo pusti tja, če ne bo zdravnik ugovarjal temu. No, zdravniku se je zdel ta načrt izvrsten, ker potovanje in prememba kraja in podnebja vpliva na živčne bolnike blagodejno.

Neodložljiva opravila so zvala Samburovo na njeno posestvo blizu Moskve; dobila je namreč poročilo, da je bil tam požar. Sklenila je, da takoj odpotuje tja z mlajšo hčerko, a Valerija da ostane do odhoda v Italijo pri kumici.

Črez dva tedna je Larisa Arkadjevna odkazala svoji ljubljenki dve prelestni sobi, ki sta bili opremljeni z rožastim kretonom in okrašeni s cvetlicami. Sobi sta ležali v enem izmed stolpičev, odkoder je bil krasen razgled na jezero.

Vsled nagle toplotne izpremembe, ki je v Petrogradu navaden pojav, je hkratu postalo gorko, drevesa so znatno ozelenela in hišni stanovalci so preživeli večji del dneva v parku ali na balkonu.

Nekaj dni potem, ko se je Valerija nastanila pri kumici, je sedela na terasi in dokončevala bratov portret, ki ga je mislila poslati materi. Larisa Arkadjevna se je odpeljala v Petrograd nakupovat in se je imela kmalu vrniti, ko je lakaj naznanil prihod barona Roteršilda.

Valerija ga ni več videla po prvem srečanju. Vnovič jo je zdaj pograbil notranji nemir in je občutila nenavadno težavo v prsih. Napela je vso svojo voljo, da se je obvladala in prijazno sprejela barona.

Pavel Borisovič se je opravičil zaradi obiska v odsotnosti Bakulinke s tem, da je povedal, da je prejel od tete pismo, katerega vsebino je hotel sporočiti Larisi Arkadjevni, zakaj pismo se nanaša na njih potovanje v Italijo.

— Kumica se mora vrniti vsak čas, a medtem mi povejte, prosim vas, če Helena Aleksandrovna kaj piše o svojem «nemirnem gradu»? Ne morem povedati, kako me to zanima, — je rekla Valerija in skrivaj opazovala trudno in mračno baronovo obličje.

Zdaj, pri dnevni svetlobi, jo je iznenadila prozorna bledoba njegovega obličja, ki se je močneje odražala v temnem lesketu črnih las.

«Kako je videti bolan! Bržkone je zopet napravil nočni izprehod po strehi», — je pomislila ter se umikala njegovemu mračnemu, globokemu pogledu, ki ga je upiral vanjo, in v katerem je bilo opaziti zagoneten izraz.

— Kajpak da piše. Teta je vsa iz sebe od navdušenja za svoj stari grad. Pripoveduje, da so videli plamenček, ki je tekal po nekem starem mostu, ki je tam nekje v bližini, nakar je zvedela, kaj si ljudstvo pripoveduje v onem kraju.

Dalje piše o neki dobro ohranjeni kapeli ali grobnici, v kateri je junakinja dejanja v napadu skrajnega obupa vrgla z oltarja kip Presvete Device. Zaradi tega bodo nesreče in sovraštvo toliko časa preganjale trpeče duše, dokler ne postavi kdo zopet na mesto kipa.

— Moj Bog, kako je to zanimivo! Kako rada bi odkrila to kapelo in dvignila kip. S pomočjo Diomida Petroviča bi utegnili odrešiti in pomiriti te nesrečne sence! — je v vzhičenem razburjenju vzkliknila Valerija.

Baron se je komaj vidno nasmehnil.

— To vse je zelo zanimivo, seveda, in tudi mene privlačuje k sebi stari grad s svojimi tajnostmi; toda... kdo ve, ali ni pametneje pustiti mrtve v njih grobnicah in ne dregati v prošlost, ki je polna zločinov?

Prihod Larise Arkadjevne je prekinil njun razgovor in vsi so začeli govoriti o potovanju.

Najprej je Bakulinka sporočila, da jih mož ne bo mogel spremiti do Milana, kakor je obljubil, zakaj nepričakovani in neodložljivi posli zahtevajo njegovo prisotnost v Krimu.

— In tudi Žorž je naletel na ovire, — je pristavila z vidno nevoljo.

Ko je baron to opazil, se je na lep način ponudil, da spremi on dami; dostavil je še, da bo srečen, če se bo vozil v istem vlaku z njima in jima olajšal polkovnikovo odsotnost. Bakulinka se je nasmehnila, toda hvaležno je sprejela njegov predlog.

— Toda s pogojem, da vas ne bo ozlovoljilo, ako se v Milanu in Florenci zadržimo nekaj dni, zakaj rada bi pokazala ti prelepi mesti Valeriji, ki ni bila še nikdar v Italiji.

— Nikakor ne, Larisa Arkadjevna. Majhna postaja po dolgem potovanju mi je vselej prijetna, — je odgovoril Pavel Borisovič.

Nato je prebral pismo teti in končno so se domenili, da odpotujejo črez tri tedne.

V naslednjih dnevih se ni zgodilo nič posebnega; baron je pogosto zahajal v Pavlovsk in skrivnostna privlačnost med njim in Valerijo je postajala z vsakim dnem večja. Toda čuvstva, ki so ju razburjala, so bila zagonetna.

Temne baronove oči so docela očarale Valerijo in vsi ostali moški so ji postali ravnodušni. Istočasno pa jo je baronova prisotnost ali dotik njegove roke silno vznemiril, da ji je srce začelo bolestno tolči v prsih, in zahotelo se ji bežati in se skriti, da bi ga več ne videla.

Tudi čuvstva Pavla Borisoviča niso bila nič manj čudna; kolebal je med strastjo in sovraštvom in celo ga je prevzemala taka groza, da so se mu lasje ježili na glavi.

Ne prvi ne drugi si nista znala razložiti svojega nenavadnega duševnega stanja, zato sta pripisovala vse to svojim razburljivim živcem.

Zadnji teden pred odhodom se je Valerija podala v Petrograd; mati je ravnokar prispela iz svojega posestva za nekaj tednov, da bi pripravila hčer za odhod in bi se od nje poslovila.

Živahno življenje, nakupovanje oblek in lepotičja ter urejevanje prtljage je zelo zaposlovalo Valerijo, vendar sta se je držala neka nerazumljiva potrtost in bolesten, mrzličen nemir. Kakor mora jo je zasledovala predslutnja, da visi nad njo nesreča, in da se nikoli več ne povrne domov in se ne snide s svojimi dragimi, ki ji izkazujejo tako ljubezen in jo obsipavajo z darovi.

Zadnjo noč pred odhodom ni mogla zaspati; zdelo se ji je, da sliši pogrebno petje, a obličje ji je od časa do časa oblil hladen zrak. Njeni živci so bili popolnoma razbiti. Vso jutro je jokala in poljubljala mater in brata.

Samburovo je zaskrbelo in zato ji je predlagala, naj ostane in se odpravi z njo na deželo, toda Valerija se je bala, da bi se Larisa Arkadjevna ne užalila. Končno jo je umirila obljuba, da pojde Anatolij ponjo črez dva meseca.

Toda ko je prišla ura odhoda, jo je težka predslutnja zopet prevzela, s solznimi očmi je sedla v železniški voz, kjer jo je kumica komaj umirila.

Baron se je vozil v istem vagonu, ker pa je Larisa kupila zase kupe, ga je povabila k sebi.

Z mračnim in zamišljenim pogledom je gledal Pavel Borisovič na Valerijin izpremenjeni obrazek. Stavek iz knjige «Bitja preteklosti» mu je nenadoma prišel v spomin in se ga trdovratno držal:

«Naša znanja niso zgolj slučajnost; usoda nam pošilja na našo pot bitja, s katerimi moramo prestati izkušnjo ali pa odkupiti prejšnje grehe.»

Te besede so ga z mučno trdovratnostjo zasledovale in vzbudile v njem misel, da ga nevidna sila vleče v neznan kraj, kjer se bo dovršilo nekaj strašnega, usodnega...

Napeti je moral svojo voljo, da se je otresel tega duševnega stanja, ki je bilo podobno obsedenosti po zlem duhu.

«Ta nervozna deklica, ki se joče brez vzroka, vpliva na moje živce,» je pomislil napol jezno, napol šaljivo, in da bi raztresel dami, jima je podal veliko bonbonjerko.

Potovanje pa je kmalu razpršilo mračne misli mladih ljudi, a v Milanu je bila Valerija vsa iz sebe od veselja. Privlačni in veseli baron je bil tako ljubezniv in izkušen sopotnik, da sta mu bili dami resnično hvaležni. Potovanje pa jih je tudi zelo zbližalo drug k drugemu in občevali so v prijateljskem tonu.

Soglasno so sklenili, da se ustavijo v Florenci, ko se bodo vračali. Tedaj bodo posvetili čudovitemu mestu umetnosti najmanj osem do deset dni, zdaj pa se odpravijo naravnost k Heleni Aleksandrovni.

Na majhni postaji med Modeno in Florenco so naši potniki izstopili in dobili Mišelja Muranova, mladega, veselega in ljubeznivega dečka.

— Pripravil sem ekvipažo, toda zadnji klanec je zelo strm in treba bo zajahati konje, ker Montignoso je še fevdalna trdnjava. Ko pustimo za seboj voz in veliko cesto, se znajdemo v srednjeveškem svetu, — je živahno klepetal Miša.

Cesta je bila težka, strma in v slabem stanju, toda razgled je bil ves čas tako slikovit, da se ni nihče dolgočasil in ne opazil, kako je voz skakal in se nagibal zdaj na levo, zdaj na desno. Čim više so se povzpenjali, tem bolj divja je postajala slika; goste šume so pokrivale gore in se izgubljale v globokih soteskah.

— Moj Bog! Kako je Helena odkrila to sovje gnezdo? Gotovo stoji nekje na samoti. Že tri ure smo na poti in nismo srečali skoraj nikogar, če izvzamemo nekaj vozov in kakih deset pešcev! — je vzkliknila Larisa Arkadjevna.

— O! Tukaj ni še tako hudo! Kmalu pridemo mimo malega, slikovitega mesteca; šteje največ tisočpetsto do dvatisoč duš, od tam do Montignosa imamo še kaki dve uri ježe. Mama je čitala oglas v nekem florentinskem časopisu, v katerem so zelo hvalili lego starega gradu, ki je, mimogrede povedano, na prodaj. Odpravili smo se tja in že pri tem prvem izletu se je

mama tako navdušila za staro poslopje, da ga je takoj najela, in bojim se, da ga ne kupi, — se je smejal Miša.

Kmalu so prispeli v mestece, ki je bilo podobno drugim italijanskim mestecem, ki so s svojimi zidovi, počrnelimi stolpi in ozkimi ulicami živi spomeniki prošlosti. Pred gostilno, ki je bila stara kakor vse okoli nje, je visela tabla, na kateri je bil naslikan vodnik na konju. V njej so naši potniki obedovali in se odpočili, nato so sedli na konje in veselo jahali proti Montignosu.

Pot je bila razrita, strma in polna ovinkov, toda od časa do časa se je odkril nov, lep razgled.

Čimbolj so se približevali gradu, tem silnejši nemir se je polaščal Pavla Borisoviča; srce mu je močno bilo, v grlu ga je tiščalo, a glava ga je bolela, kakor da jo stiska železen obroč.

Tudi Valerijo je prevzel tak nemir in napadla jo je nenadna slabost, groza, nerazumljiva potrtost; v glavi se ji je vrtelo in končno jo je stresel ledeni mraz po životu.

Pot se je zožila in je peljala mimo dveh kamenitih sten, a na najožjem mestu so ležali ostanki opečnega zidu, ki so pričali, da so bila tu nekoč vrata ali pregraja, zapirajoča dostop h gradu.

Nenadoma je pot napravila oster ovinek in odprl se je nepopisen razgled.

Pred potniki se je pokazala obširna ploskev, ki so jo od ene strani obdajale visoke gozdnate gore, na drugi strani se je razprostirala široka dolina, globoko v ozadju pa se je lesketalo jezero. Na ploskvi se je dvigal starodaven grad z masivnimi stolpi, katerih bokove je zob časa počrnil.

— Moj Bog! Kakšna lepota! — je navdušeno vzkliknila Larisa Arkadjevna, toda v hipu je obstala in prestrašeno zavpila: — Valja, kaj ti je?

Mlada deklica se je nenadoma vzravnala v sedlu, smrtna bledoba ji je pokrila obličje, široko odprte oči so zrle z ugašajočim pogledom, ustnice so ji posinele.

— Tukaj! Vse mi je znano... — je hripavo izpregovorila, nato je zakrilila z rokami in omahnila.

Padla bi bila s konja, da je ni pridržal Mišelj, ki je bil zraven nje.

Naglo je priskočil tudi baron, pomagal vzeti s sedla deklico ter jo položil na travo, ker je bila v nezavesti.

— Ah! Ta vročina je slabo vplivala na njene živce. Toda kako naj jo spravimo v grad, če se ne zave? — se je vznemirjala Bakulinka.

— Ne vznemirjajte se. Z grada so že zapazili našo kavalkado in nam gredo že na pomoč, — je odgovoril Mišelj, pokazujoč na skupino ljudi, ki jim je prihajala naproti.

Bili so Helena Aleksandrovna s hčerko, ki sta pazili na prihod potnikov, dalje še stari kastelan, njegova žena in lakaj.

Veselje svidenja je pokvaril neprijetni dogodek z Valerijo; zlasti potrta je bila Lolo, umirila se je šele tedaj, ko so ji pojasnili, da sta vzrok omedlevici vročina in utrujenost.

S pomočjo kastelana so mladi ljudje prenesli Valerijo v zanjo določeno sobo. Ko so jo slekli in položili v posteljo, je odprla oči. Helena Aleksandrovna jo je prisilila, da je izpila kozarec vina in čašo juhe, nakar je trdno zaspala.

Ko so se dame umirile zaradi Valerije, so se vrnile v sobo za goste; kmalu nato so potniki, ki jim je ježa obudila tek, z veseljem obedovali.

Po obedu je Muranova peljala goste na teraso, odkoder je bil razgled na dolino, jezero in na razvaline, ki so se videle skozi zelenje.

— To je star samostan, ki ga je uničil požar in so ga redovniki zapustili, — je pojasnila Helena Aleksandrovna in se ujedljivo nasmehnila.

— Jaz pa menim, da je pravi vzrok iskati v praznovernem strahu... v prikaznih in hudem očesu. Sicer bi se poslopje dalo popraviti, saj je še sedaj trdno na nogah. Toda tisto mesto je na slabem glasu in pravijo, da prinaša nesrečo. In ko je strela povzro-

čila požar, so glupi in praznoverni redovniki porabili priliko, da so zbežali od tam in se naselili bliže mesta.

— Ali je le samostan na tako slabem glasu, grad ne? — je vprašal baron, ki se mu je vrnil njegov navadni mir.

— Grad tudi, seveda, in morda še bolj kakor samostan. Začelo pa se je tedaj, ko se je pripetil neki dogodek, katerega podrobnosti nihče ne pozna, toda vsi pravijo, da je bilo grozno, — je odgovorila Helena Aleksandrovna.

— Če so ti znane te govorice, povej nam jih. Že tvoja pisma so me zelo zavzela za ta «zakleti grad» z njegovimi tajnami, — je prosil Pavel Borisovič.

— Rada povem vse, kar sem slišala od kastelana in njegove žene. Stari Bernardino pa mnogo ve, zakaj že tri stoletja prehaja v njegovi rodbini kastelanstvo iz roda v rod. Torej, ustanovitelji in gospodarji grada so bili grofje Montignoso, iz ugledne modenske rodbine, bogati in mogočni signori.

Starejši del gradu je bržkone še iz štirinajstega stoletja; drugo so prizidavali do konca šestnajstega stoletja, ko se je pripetila tista tragična zgodba, ki je do temelja pretresla slavo starega gradu in rodbine Montignoso.

Od tedaj so jih preganjale nesreče; večina njih je pomrla v mladosti, ali pa so poginili tragične smrti. Bogastvo se je raztajalo, a v zadnjem stoletju so bili predstavniki rodbine samotarski ljudje, ki so bežali od sveta. Zadnji Montignoso je umrl pred sedmimi ali osmimi leti v starosti devetdeset let. Več kakor pol stoletja je živel tu kakor pravcati puščavnik, se izogibal ljudem ter se zaglobil v čitanje in raziskovanje rodbinskih arhivov; zapisoval je tudi vse legende in ustna izročila, ki so se nanašala na njegove prednike.

Po njegovi smrti je podedoval imetje njegov polbrat, markiz di Biano; toda njegova noga ni stopila niti enkrat v «prekleto gnezdo» in zato je ukazal, naj ga dajo na prodaj.

Že sedem let ga prodajajo, a nihče ga noče kupiti; prvič zaradi tega ne, ker imetje ne donaša

skoraj nikakih dohodkov, zakaj boljši kosi zemlje so že davno prodani, potem pa so Italijani praznoverni in se boje gradu zaradi njegovega slabega imena. Zatorej računajo samo na kakega bogatega inozemca, ki bi ga utegnila premotiti krasna lega, ne pa dohodek.

— Kdo je junak, ali kdo so junaki drame, ki so vzrok tako usodnih posledic za vso rodbino? — je vprašal Pavel Borisovič, ki je z vidnim zanimanjem poslušal njeno pripovedovanje.

— Bernardino ne mara govoriti o tej zgodbi. Ali se boji, ali mu je nerodno o tem govoriti — ne vem; toda od Severie, njegove žene, sem slišala, da je bil junak drame grof Paolo Di Montignoso, ki je bil nekakšen Don Juan in Borgia obenem.

Več žensk je bilo zamotanih v to zgodbo in ena med njimi se je imenovala Giovanna. Prvo je Paolo ubil, drugo zadavil, a tretjo izdal. In te žrtve ga skupaj z drugimi preganjajo. Pozneje je šel za meniha, toda njegova duša ni našla miru; sedaj blodi tod in bo rešen istočasno s svojimi žrtvami šele takrat, ko se bodo vsi na istem mestu zbrali in se spravili med seboj, — je zaključila Helena Aleksandrovna svojo dolgo povest.

— V tej zgodbi mora biti nekaj resnice, ker tudi nam se je pripetilo nekaj čudnega nekaj dni potem, ko smo prispeli semkaj, — je pristavila Lolo. — Dan je bil zelo vroč, noč prekrasna in zbrali smo se na terasi, ki vodi v stari del vrta, ki je zaraščen kakor gozd. Tam preko preseke je čudovit razgled na dolino, razvaline in jezero. Danes ti to pokažem.

Mirno smo sedeli in Severia nam je ravno pripovedovala to legendo, ko smo začuli šum, kakor da je nekdo tekel med drevjem, a nato je hripav in pridušen ženski glas vpil: «Paolo! Paolo! maledetto (prekleti)!», potem pa je bilo slišati kakor padec telesa. Severia je drgetala, kakor da jo mrzlica trese, in je ponavljala: «Lo spettro, lo spettro!» (prikazen), Miša pa je stekel v vrt in preiskal vse kote okrog terase, toda ni nič našel... — Ah! Boga molim, da bi se strahovi kmalu pomirili in ne bi prihajali strašit

ljudi. Zlasti tista strašna oseba, ki je pod teraso vpila: «Paolo! Maledetto!» Brr!...

In Lolo je zadrhtela od strahu..

— Pravim ti, Pavlik, da mi še sedaj gomazi po telesu, če se spomnim na ta dogodek! Ne smej se kakor mama, ki ničesar ne veruje, — je dostavila srdito. — Če slišiš, kako eden duh vpije, a ga drugi davi, mislim da ti lahko lasje vstajajo na glavi.

— Gotovo, če so bili resnično «duhovi», ki so se tako zabavali; tebi Lolo pa resno obljubljam, da se bom zanimal za stvar. Na pomoč pozovemo Diomida Petroviča in Lariso Arkadjevno in z združenim trudom se nam morebiti posreči, da spravimo zagrizene sovražnike. Skesajo se, sklenejo mir med sabo in pojdejo v raj, a nas puste v miru, da se bomo radovali bivanja v Montignosu, — se je nasmejal baron, za njim vsi drugi.

— O! Vsi se ne boje strahov kakor Lolo. Meni se zdi, da nikogar ne vznemirjajo; vsaj mene zelo upoštevajo, — je veselo izpregovorila Helena Aleksandrovna. — Kar se tiče raziskovanja tajne prošlosti, mislim, da ne bo to tako lahko, ker so se grofje zavarovali proti vsiljivim radovednežem. Tako je na primer že Pavlov oče ali njegov naslednik zazidal vhod v veliko sprejemno dvorano in nekatere sosedne sobe. Koliko je teh sob, ne vem, toda sodeč po dolžini zidu, ki se vleče ob vrtu, jih mora biti cela vrsta. Ponekod so okna zakrita z zidom, drugod pa so zavarovana z železno rešetko.

Spodnji del zida je iz opeke in bržkone se tam skrivajo izhodi; razen tega je tam rašč tako gosta in neprodirna kakor gozd. Miša je že ponovno splezal na drevesa, da bi pogledal skozi okna, toda se nič ne vidi, bržkone so okna od znotraj zaprta. Skratka, če hoče kdo vdreti v to «bivališče speče lepotice» in zvedeti, zakaj so tiste sobe tako skrbno zadelane, mora razkriti vrata in okna, kar je mogoče le, če kupi Montignoso, — je zaključila Muranova in z lokavim nasmeškom pogledala nečaka.

Baron je molčal in je bil videti v skrbeh. Raztreseno je odgovarjal klepetanju Miše in Lolo. Sicer

pa je rade volje šel na malo teraso, odkoder so slišali glasove duhov, nato je obhodil del gradu, toda po večerji se je potožil, da je utrujen, in odpravil se je v odkazano mu sobo.

IV.

Ko je odpustil lakaja, je baron ogledoval svoje novo stanovanje.

To je bila velika soba, ki jo je razsvetljevalo visoko gotsko okno. Izvzemši posteljo in umivalnik, je bila vsa ostala oprava starinska; naslanjači v renesančnem slogu so bili oblečenim s starim temnim blagom, ki je bilo prevlečeno z zlato mrežo. Barva je že pobledela, sicer pa je bilo blago dobro ohranjeno. Na bufetih in drugih hrastovih kosih oprave so se še ohranili grbi grofov Montignoso. Istotako se je grb videl tudi na visokem, širokem kaminu. Stene so bile prevlečene s starinskim lesom, v katerem so bili vdelani sukneni gobelini, ki so predočevali prizore iz turnirskih bojev. Pred enim teh gobelinov je stalo staro stojalo, na katerem je bilo nekaj porcelana, dalje cvetlični lonec in razna drobnjava.

Barona je obšel neki nedoločen občutek potrtosti. Mehanično je stopil k odprtemu oknu ter se spustil v naslanjač z visokim naslonom, ki je stal na vzvišenem delu poda.

Razgled s te višine je bil prekrasen. Spodaj je ležala dolina, ki jo je obdajal obroč poraščenih hribov; zrcalno jezero je spalo in lunin svit je posrebril njegovo gladino. Razvaline samostana so se jasno odražale na temnem ozadju zelenja. Dobro je bilo videti napol porušeni zvonik in gotske oboke cerkve, ki je bila brez strehe.

Pavel Borisovič se je oprl na komolce, glavo je podprl z roko in strmel v čarobno sliko; toda on ni užival njene lepote, ni se opajal z dišečim in svežim nočnim zrakom. Njegove misli so delale v bolestni napetosti možgan in šlo mu je na jok.

Vse, kar je tu videl, se mu je zdelo nekako znano, soba s svojimi gobelini kakor tudi pokrajina. Na tistem mestu, kjer se je grad razprostiral tik ob

gori, se je morala viti pot, ki vede na majhno planotico. Tam bi morala stati kamenita klop, v njeni bližini jama, ki jo je narava ali človeška roka izklesala v skalo. Okoli jame pa bi se morala viti kamenita stezica, ki vodi v prečudnih ovinkih naravnost k samostanu.

Težak, skoraj hripav vzdih se mu je izvil iz prsi. Zrak v sobi ga je davil, v glavi se mu je vrtelo in nenadoma se je v njem vzbudila neodoljiva želja, da bi se prepričal o resničnosti klopi in jame.

— Moram se izprehoditi. Sveži zrak me bo olajšal in tudi mi bo koristilo, če dobim dokaz, da so vse moje fantazije samo plod ubitih, bolnih živcev, — je pomislil in naglo vstal.

Baron je s čudovito lahkoto našel vrt, obšel obzidano krilo gradu in kmalu je bil pri mramornati klopi, na katero je sedel z globokim vzdihom.

Z mračnim pogledom je zrl na prelepo nočno pokrajino. Prijela ga je želja, da bi šel pogledati jamo, ki bi morala biti nekaj korakov dalje, toda njegove noge ga niso hotele več nositi, kakor da so od svinca. Nenadoma se mu je zavrtelo v glavi. Zdelo se mu je, da se vrti v neki praznini in da pada v globino kakor list, ki ga je veter nosil po zraku.

Toda ta neprijetni občutek ga je kmalu minil in hkratu se je počutil prav dobro, dasi je bil še vedno zelo razburjen, kakor da nekoga nestrpno pričakuje.

V tem hipu je zaslišal lahke, hitre korake in šelest težkega svilenega blaga. Na poti, ki je peljala k gradu, se je pojavila ženska, zavita v širok črn plašč. Prihitela je k njemu, a izpod spuščene kapuce se je pokazal dražestni okrazek Valerije. Z nepremičnim in ljubečim pogledom ga je gledala in se ni protivila, ko jo je potegnil k sebi in jo začel strastno poljubovati.

— Končno si tu, Giovanna. Jaz pa sem se že bal, da ne prideš, — je zašepetal in sam pri sebi pomislil, čemu jo naziva z Giovanno; z žalostnim spoznanjem je ugotovil, da nima nobenega prava na to zbližanje.

— Saj sem ti obljubila, Paolo, vedela sem, da bova srečna, — je šepetala in pritisnila svojo plavolaso glavico na njegovo rame.

— Da, da, sreča je blizu. Oče Anselmo naju pričakuje. Podvizajva, draga. Treba da se vrneva domov, predno petelin trikrat zapoje! — je odgovoril in se nasmehnil.

Povlekel jo je za seboj in naglo sta šla po stezi proti samostanu. Po temnem drevoredu s košatim drevjem sta prišla do ozkih duri, ki so se odprle pred njima, in znašla sta se v mali kapelici, ki je bila slabo razsvetljena z voščenimi svečami na oltarju, okoli katerega so stale nekatere osebe z maskiranimi obrazi. Na stopnicah je stal duhovnik s spuščeno kapuco, in ko sta baron in njegova spremljevalka pokleknila na rdečo blazino z zlatimi franžami, se je začel sveti obred.

Eden izmed maskiranih je odvzel nevesti plašč in tedaj je baron videl, da je nosila obleko iz belega, s srebrom obšitega brokata, v malo čepico iz istega blaga so bili všiti biseri, a dolga koprena je bila iz srebraste garze. Ko sta si ženin in nevesta izmenjala masivna prstana z rubini, je barona pretresel leden mraz in v tistem trenotku je jasno spoznal dvojstvenost svojega bistva. Trepetaje se je izpraševal, ali je pijan, ali pa je prišel ob pamet. Kaj je pomenila ta čudna komedija in ti maskirani ljudje v oblekah iz šestnajstega stoletja, ki so stali okrog njiju kakor straže?

Končno se je obred izvršil in vstala sta, a Pavel Borisovič je pozabil na vse, trepetajoč od strasti je objel mlado ženo. Toda v tistem hipu se je ona raztajala takorekoč v njegovih rokah in izginila, a na koncu kapele so se istočasno odprla velika vrata, ki jih poprej ni bil zapazil.

Razleglo se je cerkveno petje in vstopali so menihi s prižganimi svečami v rokah v vrsti po dva in dva. Dalje se je pojavila odkrita krsta, ki so jo nesli moški v črnih oblekah. V krsti je ležalo truplo iste ženske, — Valerije ali Giovanne, — ki je bilo prelestne lepote, podobno alabastrovemu kipu.

Prestrašeno je gledal baron ta prizor, a potem je stopil h krsti, kakor da ga žene tja neka nevidna sila. Sklonil se je nad rajnico.

Tedaj se je razlegel gromovit glas:

— Krivoprisežnik! Dvoženec! Morilec!

In ledena roka mrliča je zagrabila njegovo zapestje.

Brezumen od straha je padel na kolena; v tistem hipu je začutil, kakor bi ga ledeni veter pometel in ga vrgel v temno brezdno...

Ko so posvetili prvi žarki vzhajajočega solnca, je baron odprl oči. Ležal je na zemlji poleg klopi in občutil silno potrtost in utrujenost.

Vztrepetal je po vsem telesu, nato je vstal in iztegnil otrple ude.

— Še mrzlico bom ulovil na svojih nočnih izprehodih in popolnoma si bom pokvaril živce s temi ostudnimi sanjami, — je mrmral zlovoljno in naglo odhitel proti gradu.

Da bi se ogrel, je izpil kozarec vina, nato je legel in trdno zaspal.

Zbudil se je okoli poldneva.

— Moj Bog! Kmalu zajtrk! Kaj si bo mislila teta! — je pomislil in naglo skočil s postelje ter se začel oblačiti.

Ko je vstopil v jedilnico, je dobil tam gospodinjo in Lariso Arkadjevno.

— Zdravo, Pavlik! To se pravi dobro spati. Vidi se, da te strahovi Montignosa niso vznemirjali! — se je nasmejala Helena Aleksandrovna.

— Oprosti, teta, ravno narobe je bilo. Ponoči sem slabo spal, zato sem se splačal zjutraj, — je odgovoril baron ter poljubil roke damama.

— Tu imaš kavo, sedi in pij, a ko prideta naši gospodični, pride na mizo boljša zakuska, — je pristavila Muranova ter nalila nečaku čašico.

— Kako se počuti Valerija Nikolajevna? Ali se je opomogla po včerajšnji slabosti? — je poizvedoval.

— Da. Zdrava je, hvala Bogu, in šla je na izprehod z Lolo, — je odgovorila Larisa Arkadjevna.

Črez nekaj minut sta prispeli mladi deklici. Lolo — rožnata, sveža in vesela, Valerija — dražestna v beli batistovi obleki s šopkom cvetlic za pasom, toda zelo bleda in vidno utrujena. Ko je zagledala barona, je močno zardela in izbegavala njegovemu pogledu.

— Aha! Morda je tudi ona videla v snu najino nočno svatbo. Vrag razumi vse to! Stvar postaja vedno bolj zanimiva, — je pomislil baron ter dalje motril Valerijo, ki je vidno prišla v zadrego, kadarkoli so se njuni pogledi slučajno srečali.

Hkratu so mu prišle v spomin besede, ki jih je ponoči čul: — «Krivoprisežnik, dvoženec, morilec!» — in stresel se je. Ali ni v resnici postal krivoprisežnik in dvoženec, če... no, k sreči je bila nočna svatba samo težek sen. Čuden sen vsekakor, morda ga je tudi Valerija doživela?

Če imajo spiritualisti prav in v resnici ne živimo samo enkrat, — tedaj je on gotovo zvezan po tajinstveni prošlosti s to deklico, ki jo je v snu nazival z Giovanno.

Po zajtrku so se šli izprehajat in gledat samostanske razvaline. Ricciotto, kastelanov sin, jih je vodil.

Del poslopja je bil porušen in neraben, toda v enem krilu, ki je bilo dobro ohranjeno, je bil videti dolg hodnik s celicami ob strani. Tudi so videli široko dvorano z gotskimi oboki z izhodom na vrt; ta del je bil prav nedotaknjen.

Ko so si ogledovali razvaline, je barona zopet obšel neprijeten občutek. Tudi tu mu je bilo vse znano in obokana dvorana je bila takšna kakor ona, po kateri je hodil v svojih nočnih prikaznih.

Ko so šli skozi staro pokopališče, ki se je razprostiralo podolžno ob cerkvenem zidovju, je baron zapazil nekakšen fronton iz opeke. Na njem je videl ostanke popolnoma nečitljivega bronastega nadpisa. Odstranil je dračje in se prepričal, da so bila tu nekoč vrata, ki so vedla bržkone v cerkvene kleti. V podnožju stopnic so bila starinska z železom okovana počrnela in zarjavela vrata. Pavla Borisoviča so za-

nimala ta vrata, zato je stopil doli in jih poskušal odpreti, toda brez uspeha, dasi ni bilo nobene ključavnice.

— To je rodbinska grobnica Montignosov, — je pojasnil vodnik. — Vrata so brž kone zaprta s ključem.

— Čudim se, da tatovi spoštujejo grobnico izumrle rodbine, posebno še, ker nimajo te razvaline nobenega gospodarja, — je pripomnil baron, ko je stopal po stopnicah navzgor.

— Od tukajšnjih ljudi ne mara nihče prodati duše zlodeju s tem, da bi se česarkoli dotaknil v tem zločestem kraju, ki je naseljen s prekletimi dušami, — je odgovoril mladi vodnik in se stresel od groze.

— Ali so vsi Montignoso prekleti? — je ironično vprašala Helena Aleksandrovna.

— Chi lo sa? (Kdo ve?) Bili so nasilni in trdosrčni signori. Poslednji je bil sicer dober človek, toda čuden, zelo čuden. Kakor njegov oče, si tudi on ni želel, da bi ga pokopali v tej kleti; njihova groba ležita na pokopališču okoli mestne cerkve. Vsi ostali leže tu, samo «maledetto», grof Paolo, leži v posebni grobnici.

Ko so se vračali proti gradu, je Larisa Arkadjevna pripomnila, da je zares čudno, da se je v ljudstvu s tako upornostjo ohranil spomin na dogodke, ki so se zgodili pred nekaj stoletji, in si celo zapomnilo imena legendarnih oseb.

Baron je bil zatopljen v svoje misli in se je le malo udeleževal pogovora. Mučila ga je mrzlična želja, da bi videl, kaj se je skrivalo v zazidanem delu gradu, in bi razgrnil mrak nad prošlostjo, s katero je bil on na tako čuden način zvezan. Naglo je dozorel v njem sklep, da kupi Montignoso, če le ne bo cena previsoka. Silna jeza ga je popadla, ko je pomislil, da se bo moral on, dedič miljonov, morda odreči gradu zaradi razmeroma neznatne vsote.

Končno je sklenil, da izčisti to vprašanje, ne da bi tratil časa. Naslednji dan je baron velel osedlati konja, ker da pojde v mesto, kjer si ogleda

neko zelo zanimivo cerkev in zato, ker si mora marsikaj nakupiti.

Gostoljubje Helene Aleksandrove je bilo takšno, da je puščala popolno svobodo svojim gostom, zaradi tega ni nihče obrnil pozornosti na barona. Ko je prispel v mesto, se je najprej odpravil k notarju, kjer je v veliko veselje dognal, da je posestvo z gradom vred in z vsemi pritiklinami na prodaj za smešno nizko ceno, — petdeset tisoč frankov.

— Markiz Di Biani je zelo bogat in se želi odkrižati svoje dedščine ter bo zelo zadovoljen, če se najde kupec, — je dobrodušno zatrjeval notar.

Baron je rekel, da kupi on Montignoso, če prejme takoj potrebno vsoto. Vsekakor je prosil notarja, naj ne proda nikomur gradu, dokler ne dobi odgovora iz Rusije.

Ko si je zagotovil formalno obljubo notarja, je stopil v staro gostilno, kjer je napisal pismo stricu, v katerem ga prosi za potrebno vsoto denarja, zatrjujoč, da je samo oprava — pristni obrazci iz renesančne dobe — veliko vredna.

«Kupčija se mi ne zdi bogve kako donosna, toda mene stvar zelo zanima kot starina; in ker ti nisem dal nikoli povoda, da bi bil z menoj nezadovoljen, zato se nadejam, dragi stric, da mi ne odrečeš. Tako boš zadostil moji fantaziji, ki je pa sicer utemeljena» — je zaključil pismo.

Od tega dne je baron postal silno nervozen. Ne samo da je nestrpno pričakoval stričev odgovor, ampak ga je želja, polastiti se Montignosa, preganjala kakor izkušnjava. Razen tega so ga mučili nenavadni doživljaji več kakor nikdar poprej.

Popolnoma ga je prevzel občutek o dvojstvenosti njegove osebnosti, ki se je posebno močno pojavljala ponoči. Ta druga osebnost je skoraj popolnoma zagrnila njegovo; kazala se mu je kot resnično bitje, ki je vstajalo iz nedrij prošlosti. V takih trenotkih se mu je zdelo njegovo pristno življenje le klavrno, bledo in dolgočasno životarenje in postalo mu je odvratno.

Ista dvojstvenost se je izražala tudi v njegovem razmerju do Valerije. Ko jo je videl po dnevu, za mizo, na izprehodu, ali pri sestankih po večerji, je vzbujala v njem skoraj sovražna čuvstva, tudi je bil zlasti napram njej izredno hladen in molčeč. Toda kakor hitro je ostal sam ponoči v svoji sobi, tedaj je iz globine njegove duše vzhajala druga bitnost in srce mu je kipelo od burne strasti do mlade deklice, a vsa njegova notranjost je koprnela od želje, da bi ji odkril svojo ljubezen.

Nekaj podobnega je doživljala tudi Valerija. Črez dan je bila precej mirna in zabavala se je v družbi Lolo in Mišelja, toda ponoči so jo zasledovale nove čudne prikazni. Iz sence se ji je pokazalo baronovo obličje in njegov mračni, strastni pogled jo je takorekoč presunil; včasih ji je v obličje zavel njegov vroči dih in v takih trenotkih je vzplamtela v goreči ljubezni, ki ne pozna nobenih ovir. Istočasno pa jo je napadla bolestna potrtost skupaj z brezumnim strahom in nikakor se ni mogla spoznati v teh nasprotujočih si čuvstvih.

V teh nenavadnih prehodih iz težke notranje borbe v mirno veselost sta prešla dobra dva tedna.

Baron ni nobenemu pravil o svojem posetu pri notarju, sam ni vedel, čemu je to stvar prikrival. Tudi ko je prišlo stričevo pismo s čekom, glasečim se na prašano vsoto, ni nobenemu nič povedal. Pogajanja z notarjem so se vršila tajno; v splošnem je bila prodaja že izvedena, treba je bilo izpolniti samo še nekatere formalnosti.

— Ko bo vse urejeno, bom presenetil teto ter ji izjavil, da je ona pri meni v gosteh, — je zadovoljno pomislil.

Nekega večera, ko so se vsi zbrali na terasi, so pozvali staro Severio, kastelanovo ženo, in ji veleli, naj pripoveduje legende tamošnjega kraja, zlasti pa ustna izročila o gradu in o tajnah zazidanega krila, če kaj ve o tem. Starka je pripovedovala, vse, kar je slišala o tem, toda z očitno nevoljo.

— Ah! Če bi imel dovolj denarja na razpolago, bi takoj kupil Montignoso, — je vzkliknil v šali

baron. — Tedaj bi vdrli v tajinstvene sobe in odkrili bi vse skrivnosti. Saj so tako stare, da se ne boje svetlobe.

— Torej pišite stricu. Uverjena sem, da ne odreče tako skromne želje svojemu edinemu nasledniku, — je živahno vzkliknila Larisa Arkadjevna.

— O, če bi jaz imela v tem trenotku dovolj denarja na razpolago, bi tudi kupila stari grad, — je rekla Helena Aleksandrovna. — No, če postane Pol njegov lastnik, upam, da nam ne odreče gostoljubja. Kar gorim od želje priti v «prepovedani raj», a prikazni se ne bojim, — je pristavila v smehu.

— Ne, ne, Pavlik, če kupiš Montignoso, ne odpiraj teh neprijaznih, zazidanih sob. Kdo ve, kakšni zločini so se tam izvršili, in jaz ne bi hotela živeti tu, če bi bila ona stran zvezana s hišo, — je rekla vsa iz sebe Lolo.

— Umiri se, Lolo. Če bi bil tu gospodar, tedaj bi izbral drugo pot do onega krila. Tam mora biti kapela, sodeč po obliki oken in ostankih križa na strehi; spodnji zid mora imeti kakšen skrit vhod. Če posečemo del drevja, ki je na tistem mestu zelo gosto, tedaj sem uverjen, da najdemo vrata, ki vodijo v zazidane sobe.

Tedaj se je razlegel prav jasno glas zvona, a nato so zaslišali cerkveno korno petje.

Vsi so skočili na noge. Nič niso videli, toda skozi brezglasno, mehko noč se je še vedno glasil zvon; nenadoma je utihnil zvon, utihnilo je petje.

— Odkod je to neki bilo? — se je začudil Mišelj. — Ali veste vi morda, Severia? Ali je kje v bližini cerkev?

V tem hipu ni mogla starka odgovoriti; smrtno bleda se je prijela za prsi, se naslonila k zidu, a zobje so ji šklepetali kakor v mrzlici.

— Severia, zavedite se. Ali ste zares tako praznoverni, da vas vsak nedolžni šum spravi v tako stanje? — je z zlovoljnim glasom pripomnila Helena Aleksandrovna.

— To ni navaden šum in nič dobrega ne napo-

veduje, — je odgovorila starka in si prizadevala obvladati se.

— A! Zvon se glasi iz kakšne bližnje cerkve, in to naj kaj napoveduje?! Sramujte se, Severia.

— Signora, mnogo kilometrov naokoli ni nobene cerkve, a moj dobri pokojni signor mi je večkrat rekel: «Severia, kadarkoli zapojejo v samostanskih razvalinah menihi «De Profundis» in se razleže otožni glas zvona, tedaj je to znamenje, da so se vsi *oni* vrnili semkaj, in v njihovih srcih ožive na novo sovraštvo, strast in preziranje božjih zakonov. Nihče ne razume tajn prošlosti.»

— Toda pomislite, draga Severia, kako se morejo vrniti semkaj ljudje, ki so umrli in so jih pokopali nekaj stoletij nazaj? Take neumnosti vam je pravil vaš pokojni signor? Ali je bil prismojen? — je porogljivo vprašala neverna Muranova.

— O ne, signora. Grof Taddeo je bil pri zdravi pameti, toda on je znal več kakor drugi. Vse svoje življenje je tu proučeval arhive in stare kronike; toda bil je bogaboječ mož in Gospod mu je dal dar vpogleda v drugi svet. Večkrat mi je pravil: «Jaz vem in sem videl mnogo stvari. Rečem ti, če se *oni* vrnejo in postanejo gospodarji tega zločestega kraja, na katerem leži toliko kletev, se vse vnovič ponovi, zakaj oni so v oblasti peklenskih sil, ker niso še odkupili svoje prošlosti s kesanjem.» — Kako se bo izvršil njih povratek, ne vem, a moj signor je to vedel; v dokaz, da so bile njegove besede resnične, je «De Profundis», ki smo ga ravnokar vsi čuli, in pogrebni glas zvona.

Ne da bi počakala, da jo odpuste, se je starka naglo priklonila in odšla.

Nastalo je minutno molčanje; vsi so bili pod tegobnim vtisom, ne izvzemši Helene Aleksandrovne, četudi ni hotela tega priznati. Razgovor se ni hotel več razmahniti in razšli so se prej kakor po navadi.

V.

Ko je Valerija prišla v sobo, si je slekla vrhnjo obleko ter oblekla čedno jutranjo haljo širokih ro-

kavov, ki je bila okrašena s čipkami. Razpustila je svoje prelepe lase, zakaj glava ji je bila težka; ker pa se je ni dalo še spati, je sklenila, da napiše materi pismo.

Napisala je pismo, pa ker se ji ni še hotelo spati, se je namenila brati, toda nove knjige, ki so ležale na nočni mizici, je niso zanimale, zato je rajši segla po onih starinskih knjigah, ki so bile razmečene na stojalu.

Severia ji je povedala, da je bila njena soba tista, ki jo je imel pokojni Taddeo najrajši; tu je čital in delal, a med starimi knjigami je bila ena ali dve, ki jih je dal on ponatisniti iz starih kronik in legend. Ena knjiga v črnih usnjenih platnicah je nosila na hrbtu nadpis v rdečih črkah: «Legende gradu Montignoso». Ta je posebno zanimala Valerijo in segla je po njej.

Stojalo je stalo v zadnji steni, v globoki dolbini. Bilo je staro, iz črnega lesa, izrezljano in masivno; zdelo se je, kakor da je vdelano v steno. Vse stene so bile prevlečene s počrnelim hrastovim lesom, a okoli dolbine je hrastovina tvorila lep in nenavaden okvir.

Med trtnim listjem so plezale čudovite podobe škratov; zgoraj nad stojalom je bil izdelan nekakšen fronton, a njegova vdrtina je bila podobna suličastemu oknu, kjer je sedel škrat s prekrižanimi nogami in sklonjen nad odprto knjigo na kolenih; v roki je držal bakljo.

Knjiga, ki je Valerijo zanimala, je stala na najvišji polici stojala. Ker ni mogla do tja doseči, si je prinesla stolček in stopila nanj. Knjiga je bila zelo težka, zato je iskala oporišče. Z eno roko se je pridržala za masivno bakljo, ki jo je držal škrat, a z drugo je segla po knjigi.

Komaj pa je prijela za bakljo, se je ta pripognila, slišati je bil tresk ali zvenk, kakor da se je zganila zarjavela vzmet. Stojalo se je na nevidnih tečajih obrnilo, pokazala se je temna odprtina, Valerija pa je pri tem izgubila ravnotežje in padla na tla, ker se je stolček prevrnil. Pobila se je na komolcu in

kolenu, toda ni se zmenila za to, ker jo je tajinstvena odprtina silno zanimala.

— Kdo ve! Ta skrita vrata vedejo morda v zazidano krilo hiše in jaz utegnem odkriti njegove tajne, predno baron ali kdo drugi kupi grad, — je govorila sama pri sebi in hitela prižigati svečo.

Silno radovedna je šla Valerija skozi temni vhod in znašla se je v hodniku, ki se ji je zdel neskončen; toda ko je napravila nekaj korakov, se je hodnik razdelil, na levo je videla stopnice, ki so vedle navzgor; pod in stopnice so bile iz počrnelega lesa in pokrite z debelo plastjo prahu. Na tleh zraven stopnic je zagledala masiven svetilnik iz rezljanega brona, ki je imel na vrhu velik obroč.

Ne da bi se dolgo pomišljala, je Valerija dvignila svetilnik, se vrnila v svojo sobo, in ko ga je postavila na umivalnik, je zapazila v njem debelo svečo iz rdečega voska.

Valerija je vzela ven svečo in umila ter očedila svetilnik s ščetko. Svetilnik, ki je bil iz kovanega bakra, se je zalesketal kakor zlato.

— Ravno prav mi bo prišel pri bodočih raziskovanjih. Je res smešno, da mi bo tristoletna sveča razsvetljevala prepovedano pot, — je pomislila in se zasmejala.

Pogumno je stopila zopet v hodnik in se prepričala, da so ga svoj čas razsvetljevale svetilnice, ki so visele s stropa. Kolikor se je mogla razgledati, so bile stene okrašene s slikami na mokro, ki so predstavljale lovske prizore. Dalje se je hodnik razširil in končal v ploščadko. Na levo so se spuščale navzdol široke stopnice z bronastim pridržalom, na nasprotni strani so bila vrata, zakrita z zaveso, katere barve ni bilo mogoče določiti. Pred temi vrati je Valerija neodločno postala; popadel jo je velik strah in začela se je tresti od živčne napetosti. Na poti ni srečala nobene prikazni ne duha onih, ki so bili udeleženi pri drami, ki se je odigrala svoj čas na tem mestu; vkljub temu ji je srce strašno zabilo od mešanega čuvstva potrtosti in strahu.

Toda Valerija je bila odločna in pogumne narave, a radovednost je samo stopnjevala njen pogum, zato se je naglo obvladala. Bedasto je bati se praznih sob, tudi ni nič grešnega na tem, čes si ogleda bivališče, v katerem so se svoj čas Montignosi veselili!

Naglo se je odločila, odgrnila zaveso in stopila v veliko, podolgovato dvorano, katere okna so bila črno zakrita. Dvignila je svetilnik, ki je slabo svetil s svojim plapolajočim plamenom, ter obšla dvorano. Na stenah so viseli nekateri portreti; oprava, pokrita z debelo plastjo prahu, je bila starinskega sloga; nasloni so bili nekoč pozlačeni. Tedaj je zagledala ogromen okvir črez vso steno; radovedno se mu je približala. Kaj je predstavljala tako velika slika? Visoko je Valerija dvignila svetilnik, da bi razsvetlila obširno platno, tedaj pa jo je nenadoma silna groza prikovala na mesto.

Slika je predstavljala kapelo, sredi katere je stal nizek mrtvaški oder, a na njem je ležala odprta krsta z ženskim truplom. Kolikor je dopuščal sliko pokrivajoči prah, si spoznal, da je bila tista ženska do pičice podobna Valeriji. Na stopnicah je stal z upognjenimi koleni človek, a njegov od groze izpačeni obraz je imel poteze barona Roteršilda. Mrličeva roka je stiskala zapestje njegove roke.

Pri brleči svetlobi stare voščene sveče se je zdelo obličje moškega živo, a silno napeto dekličino uho je slišalo stokanje in tožni smeh blazneža; piš ledenega vetra je prihajal od slike in bil Valerijo po obrazu.

Minuto časa je stala tam okamenela od straha, potem pa se je obrnila in začela bežati, kakor da jo preganjajo furije. Vsa iz sebe od strahu se je spustila po stopnicah navzdol in prišla na hodnik, toda v razburjenju ni opazila, da je prišla v drug hodnik.

Kakor preganjani jelen je bežala brez uma in priletela v neko sobo, kjer je stala velika postelj z baldahinom.

Kakor blisk ji je šinila v glavo misel: «Izgubila sem se v tem zazidanem kraju»; nato je zagledala vrata, v kateri je tičal ključ, in stekla tja. Z močjo,

ki se je ne bi nihče pri njej nadejal, je obrnila zarjaveli ključ in pahnila vrata, da bi jih odprla.

V tem trenotku je zaslišala žvenket razbitega stekla in porcelana in koj nato znani baronov glas. Jezno je zmerjal in končno je razdraženo zavpil:

— Vrag te vzemi! Kdo je tam?

Valerija je zavpila s pridušenim glasom, v glavi se ji je zavrtelo, svetilnik ji je padel iz rok in padla je nezavestna na tla.

Ko je Pavel Borisovič prišel v svojo sobo, se je vsedel v naslanjač zraven okna, gledal na samostanske razvaline in se globoko zamislil.

Večerni dogodek ga je zelo vznemirjal; skrbno je iskal naravno razlago za tisto pogrebno petje in glas zvona, ki je brez dvoma prihajal iz doline. Ali je bilo mogoče, da je «oni svet» tako živ in otipljiv, da ga morejo živi ljudje zaznavati s svojimi čutili?

Baron ne bi bil vedel povedati, koliko časa je sedel tako globoko zatopljen v svoje misli, ko ga je predramil iz misli pridušen ropot, kakor da je nekdo trkal na zid.

Začuden je vstal, udarci pa so prihajali iz dolbine, v kateri je stalo stojalo. V tistem hipu se je stojalo premaknilo, predmeti, ki so pa na njem stali, so z ropotom padli na tla in se razbili, a sukno se je odgrnilo — očividno so se za njim skrivale duri.

S kletvijo je baron stopil k vhodu, ko je zaslišal ženski krik in padec težkega telesa.

Z nogo je odstranil črepinje cvetlične vaze in razne drobnjave, odrinil je, kolikor je sploh mogel, težko stojalo, a nato je vzel svetilnico in s težavo šel skozi odprtino. Pri svetlobi luči je takoj zagledal brez zavesti na tleh ležečo Valerijo.

V beli jutranji halji širokih rokavov, ki so odkrivali lakte, je bila krasna kakor kip. Zlati lasje so se vsuli naokrog, a v majhni razdalji je ležal svetilnik z razbitim steklom in ugaslo svečo.

Baron je zagledal nedaleč od vrat mizo in postavil nanjo svetilko. Razširil je prehod, dvignil deklico in jo nesel v svojo sobo, kjer jo je položil v naslanjač. S toaletne mize je vzel kolinsko vodo,

stekleničico z angleško soljo in začel otirati Valerijine sence in njene hladne ročke.

Ko ji je dal povohati sol, je vztrepetala in odprla oči; tedaj jo je baron ovil s svojim plaščem in ji prinesel kozarec vina, ki ga je pokorno izpila, nakar se je počutila bolje.

Baron je primaknil k naslanjaču stol, sedel nanj in jo vprašal:

— Zdaj mi povejte, kaj ste delali v zapuščenih sobah in na kakšen način ste prišli tja?

— Prav slučajno sem odkrila vhod, — je odgovorila in povedala vse, kar se je zgodilo. — Radovednost me je vlekla tja: prižgala sem starodavni svetilnik in se podala na raziskovanje. In nisem občutila strahu, dokler nisem zagledala tiste strašne slike, na kateri drži mrtva ženska živega moškega za roko. Zaslišala sem grozen stok in grohot in sem se zgrozila ter zbežala.

Umolknila je in zaprla oči in ni povedala, da jo je najbolj prevzelo to, ker je bil mrlič podoben njej, a je moški bil pravi portret barona.

Nastopil je molk; baron je pobledel in postalo mu je strašno: spomnil se je svojih sanj ali prikazni iz prve noči, ki jo je preživel v Montignoso, toda prizadeval si je zatajiti razburjenje.

V tistem trenotku ga je Valerija zagrabila za roko in s pretrganim glasom je rekla:

— Ne izzivajmo prošlosti in ne razkrivajmo pepela; ne izkušajmo nevidnosti, da si ne nakopljemo maščevanja!

Baron je dvignil glavo in jo gledal z neprikritim vzhičenjem. Njegov pogled, poln strastnega vzhičenja, jo je takoj priklical v resničnost in njen bledi obrazek je živo zardel.

— Moram v svojo sobo, toda kako? Skozi zaklete sobe se bojim.

— Ne bojte se, spremim vas skozi vrt in črez malo teraso; imam ključ od vrat. Toda mislim, da bi si mogli ogledati nekoliko sosedno sobo, ko vam je slučaj tako milostno odkril «prepovedani raj».

Po kratkem kolebanju je Valerija pritrdila; radovednost je premagala vse ostale predstave in v družbi z njim je ni bilo strah.

— Počakajte nekoliko, vzamem svetilko in pojdem naprej, — je rekel baron ter dvignil stojalo in ga odmaknil, da so se vrata odprla na stežaj.

Črez minuto se je vrnil in rekel v smehu:

— Pojdiva, Valerija Nikolajevna. Tam je zelo lepo; bržkone je tam živela lepa ženska. Našel sem dva svečnika z dobro ohranjenimi svečami in sem jih prižgal; zdaj je svetlo.

Valerija je pozabila na strah in na svojo slabost in stopila v sobo, ki jo je prej po bliskovo pretekla in kjer so ji nejasni obrisi postelje vzbudili predstavo katafalka. Svečnik na mizi in baronova svetilka sta dobro razsvetljevala obsežni in razkošni prostor.

V višini dveh stopnic je stala velika visoka postelj pod baldahinom, ki je bil prevlečen s težkim brokatom; postelja je bila črez in črez pogrnjena z odejo.

Baron se je oboroţil z dvema brisačama in otepal prah s skoraj smešno vnemo.

Zraven postelje je stala majhna mozaična mizica, a na njej je stal drugi svečnik in majhna škrinjica. V steno je bilo vdelano veliko benečansko zrcalo s širokim rezljanim okvirjem; dva kerubima iz pozlačenega brona sta držala vsak po en svečnik, a v vsakem svečniku so tičale po tri voščene sveče rožnate barve.

Baron je prižgal vse sveče, ki so sobo dobro razsvetile.

Bleda in razburjena je Valerija obstala na pragu in razgledovala sobo, ki se ji je zdaj videla zelo znana. Nedvomno je že videla vse te predmete, dasiravno jih je pokrival tristoletni prah; že vnaprej je poznala celo malenkosti, ki jih ni še nikoli videla.

V prehodu, za posteljo, je moralo biti razpelo iz slonove kosti in s srebrno Kristusovo podobo, a v podnožju križa mora viseti verižica z medaljonom, v katerem je shranjena relikvija... Tam, v rezani skrinji, prevlečeni z biserno matico, v levem delu, mora biti škatlja iz sandalovine in v njej futeral iz

biserne matice z velikim ametistom na pokrovcu, v futeralu pa je portret.

— Tu je gotovo živela kakšna lepa signora; morda ravno ona, o kateri se govori v legendi in ki je tako žalostno poginila, — je pripomnil baron, ki je vneto nadaljeval s čiščenjem.

— Poglejte si ta čreveljček, — je rekel in pobral malo papučo iz pozlačene kože, ki je stala poleg postelje, — tu je še pahljača s koščenim ročajem in vezena ovratna ruta. Ta se je rada lišpala, — se je nasmejal baron.

Valerija ni nič odgovorila; mehanično je stopila k rezljani skrinji, odprla predal, vzela ven škatljo iz sandalovine in jo postavila na mozaično mizico, na kateri je stal svečnik. S tresočimi se rokami je odprla pokrovec: notri so bili dragi kameni, a na vrhu je ležal podolgasti futeral iz biserne matice in z ametistom na pokrovcu.

Zameglilo se ji je pred očmi, nato je naglo odprla škatljico. Tam na atlasu je počival velik medaljon z rubini in grofovsko krono, v njem pa je tičala prelepa, umetniško izdelana miniaturna slika, ki je predstavljala mladega človeka v belem brokatnem kamižolu in s kapo, okrašeno s peresom. In ta glava v okvirju črnih kodrov je bila do pičice podobna glavi barona Roteršilda: to je bilo njegovo bledo, ponosno obličje, njegov neprodirni pogled in njegove porogljive, izdajalske ustne, ki so znale tako dobro lagati...

Pavel Borisovič ji je radovedno sledil, in ko je zapazil, da je zamaknjena v neki predmet, ki ga on ni mogel jasno videti, se ji je približal in pogledal črez njeno rame.

Ko je spoznal portret, ki ga je Valerija vzela iz škatljice, v kateri je bil zaprt tri stoletja, se je baron zdrznil in mrzel pot mu je stopil na čelo.

Prevzel ga je strašen občutek, ki si ga ni znal razložiti. Iz brezdna prošlosti je vstajalo nekaj nevidnega, a istočasno otipljivega, grabilo po obeh in zasadilo vanje svoje kremplje z namenom, da ju več ne izpusti.

— Paolo! — je zašepetala tedaj Valerija, a njen brezzvočni glas, ki se je zdel, da prihaja iz daljave, in se je tako čudno glasil, je prešinil barona kakor električna struja.

— Pojdiva odtod, tu je zrak težek in tudi ste preveč razburjeni. Jutri bova o vsem tem razpravljala, — je rekel in mraz ga je stresel.

Vzel je Valerijo za roko in jo skoraj potiskal pred seboj, nato je naglo upihnil sveče in zaprl duri.

— Zdaj vam dam še pomirjevalnih kapljic in potem vas spremim; treba bo zapreti vhod v hodnik, — je rekel in roka se mu je tresla, ko je nalival kaplje v kozarček.

Valerija je molče izpila, vzela ponujeno baronovo roko, in ne da bi izpregovorila besede, sta prišla do dekličine sobe. Valerija je hodila kakor avtomat, krčevito stiskajoč k prsim medaljon, ki ga je bila skoraj nezavedno odnesla.

Pavel Borisovič je skrbno zaprl vhod v hodnik, in ko se je obrnil, je hotel reči: — Do videnja, dobro spite, Giovanna! — toda od strahu so mu besede zamrle v grlu.

Valerija se je spustila v naslanjač bleda kakor njena jutranja halja. Telo ji je odrevenelo, oči so bile široko odprte in so gledale stekleno; očitno je nastopila katalepsija.

— Paolo! Paolo! Ostani, ne zapuščaj me v tem trpljenju. Oj, prekletstvo! Zapadla sva moči preteklosti! je nenadoma rekla s čudnim, rezkim glasom.

Baron je minuto časa obstal kakor otrpel, tresoč se po vsem životu, a na zapestju roke je občutil ostudni dotik nekih hladnih prstov.

Obrnil se je in kakor brez uma stekel ven. Ko je pribežal v svojo sobo, se je ves drgetajoč in poten vrgel na posteljo.

— V moči preteklosti! Tako je! In ravnokar sem izkusil, da je mogoče priti ob pamet in istočasno ohraniti razsodnost, — je šepetal baron ter se prijel za glavo.

Ko se je nekoliko umiril, si je nalil pomirjevalnih kapljic, izpil kozarec vina, legel in kmalu zaspal.

Ko se je baron zbudil, je solnce že razlivalo svoje svetle žarke po sobi in sveži, čisti gorki zrak ga je navdal z nepopisnim ugodjem.

Nočni doživljaji so pri dnevni svetlobi znatno izgubili na svoji mračnosti, toda podvojili so v njem zanimanje za stari grad in željo, da bi ga pridobil. Zdaj, ko je poznal tajni vhod v zakleto krilo, si je strastno zaželel skriti pred drugimi to odkritje; nihče naj bi ne videl sob, ki naj ostanejo nedostopne smrtnikom. Še danes se odpravi v mesto, da zaključi kupno pogodbo, toda niti besedice ne zine o tem nikomur.

V tem hipu pa se je domislil nove nevarnosti. Če je Valerija povedala Lolo ali svoji krstni botri svoje doživljaje, tedaj ni več upanja, da bi se tajna ohranila samo med njima. In bogve do kakšnih bedastih zaključkov utegnejo priti zaradi njegove podobnosti z usodnim medaljonom. Zato sklene, da se takoj pogovori z Valerijo.

Bila je šele osma in pol; k sreči je morda ona že vstala in jo utegne videti. Od lakaja je zvedel, da je Miša odšel na lov na golobe, od dam pa ni še nobena prišla iz sobe, izvzemši signorine Samburove, ki je pila mleko na terasi.

Prav zadovoljen s tem je baron šel naravnost na teraso, kjer je Valerija zajtrkovala. Bila je nekoliko bleda, toda dražestna v svoji višnjevi obleki iz muselina. Stregla ji je Severia, ki je naglo odšla po kavo za barona, ko se je ta pojavil. Ko je Valerija zagledala Pavla Borisoviča, je zardela, toda baron se je vsedel poleg nje in se delal, kakor da ni opazil njene zadrege. Ko sta se pozdravila, se je nagnil k njej.

— Nekaj bi vas prosil, Valerija Nikolajevna. Če niste še z nikomer govorili o najinem nočnem odkritju, ohranite ga v tajnosti. Danes podpišem kupno pogodbo za grad, in sam ne vem zakaj, se mi zdi najbolje, da bi nihče o tem ne zvedel. Rad bi si skrbno in previdno ogledal tiste zanimive prostore, koder ni gledalo človeško oko že tri stoletja. Kdove

kakšne tajnosti se tam skrivajo, a Mišelj in Lolo, ki sta zelo nestrpna, bi vse razbrskala.

— Dobro razumem vaše misli, baron. Nisem še nikomur ničesar pravila in bom molčala. Toda s pogojem, da mi dovolite, da si ogledam prepovedani kraj in mi pokažete tajne, ki so v njem skrite. Obljubljam, da se ne bom ničesar dotaknila, — je pristavila s smehom.

Tudi baron se je nasmehnil.

— Velja, vse si ogledava skupaj. Z menoj vas ne bo strah in jaz vam dovolim, da se smete dotakniti vsega, kar vas bo zanimalo, — je pristavil, dražeč jo, nakar je zardela.

Naglo je izpil kavo in se poslovil, da se nemudoma odpravi v mesto, Valerija pa se je vrnila v svojo sobo. Neizrečeno prijetna ji je bila zavest, da ne bo nobeden tujec videl tajinstvenih sob.

Ko je zaprla za seboj vrata z zapahom, je vzela iz svoje popotne torbe škatljico iz biserne matice in si jo natančno ogledala. To je bila nedvomno zelo dragocena stvar. Krasna prevleka iz biserne matice in ametist sta bila mnogo vredna. Toda največ jo je zanimala miniaturna slika. Docela se je zatopila v promatranje lepega in bledega obličja, ki se mu je tako lepo podajala kapa s peresom.

S čarobno prelestjo so jo presunjale velike črne in krute oči, kakor bi bile žive, in srce ji je nemirno utripalo. Čimbolj se je poglabljala v portret, tembolj jo je obvladala želja, da bi šla v sobo, kjer ga je našla. Takoj se ji je zahotelo tja, zato je kmalu v njej dozorel sklep, da izrabi ugodni čas po obedu, ko bosta obe dami počivali. Vedela je, da sta Lolo in Mišelj predlagala izlet v okolico, toda ona se izgovori z glavobolom, da ji ni treba z njima, baron pa se je imel vrniti šele zvečer. Tako bo imela na razpolago nekaj prostih ur za svoj tajni razgled.

Slučaj ji je bil naklonjen. Lolo z bratom sta se odločila za izlet, in v njeno popolno zadoščenje sta kastelan in njegova žena odšla v mesto po nakupovanju.

Ko sta mlada človeka odšla in sta dami bili že v svojih sobah, se je Valerija neopazno vkradla v baronovo sobo; srce ji je tako močno bilo, kakor da je šla na ljubavni sestanek.

Računati je mogla na dve uri popolne prostosti in ta čas je zadostoval za razgled prostora, ki je v njej vzbudil tako nestrpno radovednost.

Pavel Borisovič je prestavil težko stojalo k nasprotni steni, a pri suknu, ki je zakrivalo duri, je stala samo majhna miza s porcelanasto žardinjero. Valerija je prestavila te predmete in po nekolikem naporu se je prerila v temno sobo. Vzela je električno svetilko, svečo in kos platna za otiranje prahu. S tresočimi se rokami je prižgala dva svečnika in začela s podrobnim pregledovanjem.

Najprej je stopila na pod, kjer je stala postelj, in odgrnila težko blago, ki jo je pokrivalo. Pod njim je videla blazine v neredu in plavo brokatno obleko, vezeno z rožami, toda vse je porumenelo in pobledelo; nato se je s trepetajočim srcem uverila, da je v prehodu za posteljo zares viselo razpelo iz slonove kosti, pod njim pa verižica z relikvijami, vse, kakor ji je bilo znano iz njenih prikazni. Ali ne dokazuje vse to, da je bila že nekoč tu?!... Toda čemu in kako?... Ali ni živela v resnici v tej hiši, in strašna preteklost, ki jo pozna po legendah, ni morda njena lastna preteklost?...

Stopila je k skrinji in začela premetavati čipke, lepotičje in svežnje orumenelih, zmečkanih in s trakovi povezanih pisem. Na neki mizi je zagledala mandolino. Blizu vznožja postelje je zapazila ozke duri, ki so bile zakrite s težko zaveso. Ko jih je odprla, je pri svetlobi sveče videla, da so bile v sobi ob stenah porazmeščene razne police in stojala. Očividno je bila v garderobi, a na koncu so se pokazala na stežaj odprta obokana vrata.

Ta sosedna okrogla soba, ki jo je razsvetljevalo visoko gotsko okno, pokrito z debelo črno zaveso, je brž kone služila za kopalnico ali toaletno sobo. Stene so bile okrašene s pokrajinskimi slikami, a poleg ene stene je stala mramorna banja in blazinasta klop, ki

je bila pokrita s tako debelo plastjo prahu, da ji ni bilo mogoče določiti barve. Pri oknu je stala toaletna mizica z zrcalom v srebrnem okvirju, a na njej polno stekleničic, skodelice z mazili, razna drobnjava, glavniki in ščetke.

Tu je vladal največji nered, kakor da je nekdo nenadoma šel iz sobe, ne da bi pospravil. Fino vezene rjuhe so ležale razmetane po tleh, v porcelanasti umivalni skledi so ležale počrnele, zgrbljene gobe, a na podu so zijali veliki črni madeži, podobni lužam posušene krvi.

Na sredi je stala podolgovata miza, pokrita s platneno rjuho, ki je zakrivala del blazine, na kateri se je ohranil še vidni odtisek glave. Zraven te mize je stala na majhni mizici odprta škatlja s kirurgičnim orodjem in zavitkom obvezila. V zraku se je takorekoč strdil jedki in neprijetni duh.

Težko sopeč je Valerija razgledavala ves prostor, ki se ji je zdel še strašnejši od drugih prostorov. Tresoč se se je obrnila in se vrnila v toaletno sobo, da bi si ogledala omare. Ključi so tičali v ključavnicah. Položila je svetilnik in svečo na stolico ter odprla prvo omaro.

V obraz ji je puhnil oblak prahu, prežet z močnim duhom raznih parfumov, nakar je videla, da je omara polna ženskih oblek vseh barv, v drugi omari je bilo perilo, bluze in mantilje. V podolgasti skrinji s steklenim pokrovom je bila ženska brokatna obleka, nekoč bela in s srebrom obšita, mala čepica z všitimi biseri in koprena iz srebraste garze.

Pregledovanje teh predmetov je zelo zaposlilo Valerijo in ji umirilo živce. Nato se je hotela prepričati, ali vedejo iz kopalne sobe kakšna vrata v druge sobe. In res je našla duri, ki so vedle v dolg in ozek hodnik. Po tem hodniku je prišla do vhoda, ki je bil zagrnjen z zaveso. Tako je prišla v prostorno sobo, v kateri pa se je težko razgledala. Ta soba je bila bržkone kabinet za delo. Na veliki mizi, pokriti z žametnim prtom, od katerega so visele franže, je stal črnilnik, a na straneh dva visoka svečnika; na mizi so ležali pergamentni listi in peresa,

na sredi pa velik omot, zvezan z rdečo svileno vrvco, na koncu omota pa se je videl kos črnega pečatnega voska. Na omotu je bil težko čitljiv napis v krivenčastih gotskih črkah. Tega napisa ni mogla Valerija takoj prebrati, ni pa imela potrpljenja, da bi ga razbirala.

Dva velika okvirja s portretoma v naravni velikosti sta vzbudila njeno zanimanje. Stopila je na stol z visokim naslonom in obrisala prah, kolikor je bilo možno. Nato je vzela električno svetilko in posvetila na prvi portret. S prestrašenim krikom se je odmaknila.

Slika je predočevala balkon, s katerega je bil razgled na gorsko pokrajino... Naslonjena ob mramorni pregraji je stala ženska v višnjevi obleki in držala v rokah mandolino, kakor da igra nanj. Ta ženska je bil pristen Valerijin portret.

To so bili njeni zlati lasje, njen visoki, vitki stas, poteze do pičice njene, samo oči so bile videti črne in izraz obličja drugačen. Na rdečih ustnah je blodil pohoten nasmešek, a v temnih očeh se je skrivala strast. Toda ta razlika je bila preneznatna, da bi jo mogla opaziti smrtno bleda Valerija, ki je v trepetu gledala na to prikazen preteklosti, ki je nosila njene poteze.

— Usmiljeni Bog! Kaj pomeni ta strašna fantazmagorija? Jaz in on povsod v tej grobnici, — je zašepetala z drgetajočimi ustnami.

S strahom je pogledala na drugi portret, pričakujoč, da bo videla portret Pavla Borisoviča, toda se je varala. Mojstrsko naslikani moški je bil starejši, visoke postave, petdesetih let, resnega, energičnega obličja, a visoko čelo je izdajalo misleca. Obleka mu je bila iz črnega žameta. Stal je naslonjen ob mizo, ki je bila polna knjig in rokopisov. V rokah je držal napol razgrnjen pergament z napisom v rdečih črkah, ki ga Valerija ni niti skušala prebrati. Njen pogled je bil priklenjen k obličju starega signora, katerega čudovito žive oči so jo presunjale.

Valerija je zamižala. V teh prostorih mora priti ob pamet, zakaj povsod je v dotiku z neznano, toda strašno preteklostjo, ki odraža njeno sliko.

Hkratu ji je postalo neznosno od tega mračnega, skoraj grozečega pogleda, ki je bil vprt vanjo. V tem začaranem prostoru so bržkone tudi portreti živi? V glavi se ji je zavrtelo, vztrepetala je, se obrnila in naglo odšla. Ko je pogasila sveče, je postavila žardinjero na prejšnje mesto, toda pomirila se je šele tedaj, ko je bila v svoji sobi.

Solnce, svetloba in čisti, sveži zrak so jo olajšali. Nalila si je pomirjevalnih kapljic, se umila in preoblekla.

— Slabo mi je bilo, tudi je na moje živce vplival tisti strašni duh, ki je zmes parfumov in gnilih cvetlic. Fuj! Celo obleka se je napila tistega duha, — je mrmrala in se dobro poškropila s parfumom.

Tisti dan so večerjali pozneje kot običajno; baron se je dolgo mudil v mestu, a Miša in Lolo sta tudi pozno prišla z izleta. Nato so se vsi podali na teraso; dami sta se pogovarjali o nakupljenih predmetih, a brat in sestra sta se pričkala zaradi nekega doživljaja na izletu.

Valerija je sedela nekoliko oddaljena ob pregraji in zamišljeno zrla v dolino, ko je prisedel k njej baron.

— Valerija Nikolajevna. Grad je najin, z vsemi svojimi tajnami, ki so samo nama poznane! — je zašepetal in stiskal roko v žepu, kjer je hranil listnico.

Nagnil se je k njej in njegov kakor iz daljave zroči pogled, v katerem se je lesketal zagoneten, demonski izraz, se je vsesal v njene zmešane oči.

Valerija je močno zardela, toda ni utegnila nič odgovoriti, ker sta Lolo in Mišelj pritekla k njej, da bi razsodila njun spor. Nastal je glasen prepir, ki ga je prekinil Ricciotto, kastelanov nečak, ki se je pojavil na terasi. Ves zasopel je pritekel na teraso, očividno razburjen.

Signor baron, nekaj so vam prinesli, poglejte, — je vpil in izročil Pavlu Borisoviču zavoj.

— Meni? — se je ta začudil in odvil kos temnega sukna, ki mu ga je izročil mladi Italijan.

Začuden je videl, da je v zavoju velik zarjavel ključ starinske oblike, a na verižici je visela kovinska ploščica.

Stopil je k mizi, kjer je gorela svetilka. Vsi so ga obstopili, a on je polglasno bral gotski napis na ploščici:

«Ključ grobnice Paola, grofa Di Montignoso.»

Baron je prebledel.

— Kdo je to prinesel? — je vprašal v pretrganih besedah.

— Neki človek visoke postave, bil je podoben menihu. Sedel sem pri stopnišču in v temi ga nisem mogel videti dobro v obraz, ker je bil pokrit s kapučo, — je odgovoril Ricciotto.

V tem trenutku se je razlegel glas zvona in oddaljeno, neizrečeno otožno petje.

— To je grda šala, ki presega mejo dopustnosti! — je jezno vzkliknila Muranova.

Ker ni nič verjela, ni priznavala nikakih «nadnaravnih» pojavov.

— To je bedasta prevara, — je nevoljno pristavila. Bogve če sploh eksistira grobnica tega legendarnega grofa.

— Da, da, grobnica je; toda jaz ne vem natančno na katerem mestu, — je odgovoril Ricciotto, ki je bil bled kakor smrt od strahu.

Ne da bi izpregovoril besede, je baron vrgel na mizo sukno s ključem ter se obrnil, da gre s terase, toda Helena Aleksandrovna ga je pridržala.

— Ne bodi praznoveren kakor stare babe, Pavlik. Jutri bomo preiskali to glupo zgodbo, a ti ne delaj tako zloveščega obraza.

— Nisem praznoveren, teta, sem le truden in moji živci so uničeni. Končno pa me vznemirjajo vsi ti čudni pojavi. Moram se dobro naspati in jutri bom zopet človek dvajsetega stoletja, — je odgovoril baron šaljivo, toda njegov hripavi glas in mračni pogled sta bila v protislovju z njegovo pretirano veselostjo.

Ko se je vrnil v svojo sobo, si je baron nalil uspavalnih kapljic in legel. Ni hotel o ničemer razmišljati in kmalu je krepko zaspal.

Zjutraj pri zajtrku so govorili samo o tajinstvenem ključu, in ko je Pavel Borisovič izpil kavo, ga je Lolo vlekla na teraso, da bi si tam dobro ogledali ključ.

— To bi bili lahko tudi brez mene napravili, — je rekel baron.

— Ne, ne, ključ je tvoj in mi smo čakali tvojega dovoljenja, da se ga smemo dotakniti in da uresničimo načrt, ki smo si ga napravili, — je odgovorila Lolo.

Pri pregledovanju ključa niso nič novega odkrili; toda kos sukna je bila stara meniška kapuča in tako obnošena, da je bilo težko ugotoviti njeno barvo.

— Moj Bog, kako zanimivo in tajinstveno je vse to! — je vzkliknila Lolo. — Danes pojdemo iskat grobnico grofa Paola in, s tvojim privoljenjem, jo odpremo s tem ključem. Gotovo je bil strašen zločinec, če sodimo po tem, da ga prikazen vedno zove. Naš izprehod bo prijeten; s seboj vzamemo brašno in pozajtrkovali bomo v razvalinah. Po dnevi ne bodo prikazni menihov pele in zvonile, — je dostavila Lolo s smehom.

— Dobro! Če so vsi za to, pojdimo iskat grobnico. Toda kako jo najdemo? Ricciotto ne ve, kje leži, in jaz tudi ne, vkljub temu, da imam ključ do nje.

— Smo že poizvedeli vse potrebno, — je živahno izjavil Mišelj. Bernardino mi je povedal, da pozna pastir Giacomo vsak kamenček v razvalinah in tudi grobnico «prekletega», ker njegov oče je v svoji mladosti videl tam strašne prikazni.

Samo Valerija se ni udeležila razgovora; bila je žalostna in njene oči so z bolestno bridkostjo lovile baronov pogled.

— Čuješ, Valja, prav nič mi ne ugajaš. Bleda si, videti si trudna, jaz pa sem se tako nadejala, da se v tem prekrasnem podnebju razcveteš kakor roža, — je pripomnila Larisa Arkadjevna.

— Vse pride, ko bo že nekaj časa tu preživela, — je rekla Muranova ter objela in poljubila deklico.

Črez pol ure je bila vsa družba na potu, a Miša in Lolo sta nesla koške s pecivom, vinom in z vsem, kar je potrebno za zajtrk.

Za vodnika je bil stari pastir z dolgo srebrno brado.

— Da, jaz vem, kje je grobnica Paola Montignoso. «Maledetto» je pokopan posebej, toda ni dobro tja iti, signori. Moj stric, Salvator, ki je bil pred menoj za pastirja, mi je pravil, da je slišal, kako je «prekleti» stokal v svojem grobu. Tudi jaz sem slišal nekoč ponoči vpitje in stokanje, ki je prihajalo iz grobnice, — je pristavil starec majaje z glavo.

— Gotovo ste zaspali in videli vse to v snu, dragi Giacomo, a vaš stric se je bržkone opil, — je rekla Helena Aleksandrovna posmehljivo.

— Starec jo je ošvrknil s prezirnim pogledom.

— Signora je očitno med onimi, ki ničesar ne verujejo. Glede Salvatorja vam povem, da ima zdaj devetdeset let in vse svoje življenje ni bil nikoli pijan; on vam je bogaboječ, pravičen človek, ki ga vsi spoštujejo, — je pojasnil Giacomo. — Na svoje oči je videl, kako so *one* šle v grobnico, nakar se je tam začelo vpitje, jok in stokanje. In tudi jaz nisem spal, ko sem slišal enak šum, dasiravno nisem nič videl.

— *One*, pravite, Giacomo. To se pravi, da so neke dame napravile «maledettu» obisk? Gotovo je bil lep dečko, če ga dame zasledujejo celo v grobu, — se je smejala nepoboljšljiva Helena Aleksandrovna.

Giacomo je neodobravajoče kimal z glavo.

— Da. Po legendi je bil Paolo Montignoso lep, toda njegova lepota je morala biti usodna, zakaj od njegove ljubezni so ženske poginjale kakor od strupa. K njemu prihajajo tiste, ki jih je premamil in ubil, zakaj bil je strašen zločinec.

V takih pogovorih so prišli k samostanskim razvalinam. Giacomo je šel naprej in peljal potnike skozi goščavo prepletenega drevja in grmovja, med katerim so se videli križi in nagrobni kameni.

Hodili so po starodavnem pokopališču. Nedaleč od porušenega obzidja se je dvigala nekakšna grobniška kapela, trdno zidana, toda vhod, ki je bil globoko

vzidan, so zapirala težka, masivna in z železom okovana vrata. Spomenik s križem na vrhu je obdajala železna pregraja, a pri vhodu je visela ogromna, popolnoma zarjavela ključavnica, ki so jo izbili s kamenjem. Toda vrata so bila zadelana z zarjavelim zapahom in treba je bilo precejšnjega napora, da so ga odpahnili.

— Videti je, da ni že davno nihče stopil v grobnico. Poglejte, na vratih in zapahu se poznajo še sledovi pečata, — je pokazal Giacomo na nekatere rdečkaste madeže, ko je vdeval ključ, ki ga je poprej dobro namazal z mastjo.

Črez nekaj časa se je ključavnica stokajoč udala in vrata so se odprla s škripanjem starega železa. Tedaj se je pokazal navzdol spuščajoči se hodnik, a na njegovem koncu so se pokazala druga vrata; ta niso bila zaklenjena in so se precej lahko odprla.

Med temi pripravami je barona popadla mučna slabost in vkljub vročini ga je izpreletel leden mraz po životu. Pri vsej odvratnosti, ki jo je čutil do groba nepoznanega človeka, ki je ležal v njej nekaj stoletij ga je mučila radovednost in le z vsem naporom svoje volje je premagal svojo slabost, za katero ni vedel vzroka.

— Vzel sem svetilko, — je rekel, — torej pojdimo, mesdames.

— Meni se zdi, da v grobnici ni temno. Poglejte, spodaj v zidu je zamreženo okno; četudi je šipa razbita in je zid debel preko pol metra, mislim, da more svetloba in morda celo kakšen solnčni žarek pronikniti v grobnico, — je rekel Giacomo.

— Stopnice so vsekakor temne, — je rekel baron, prižgal električno svetilko in stopil v hodnik.

Ko so se spustili kakih deset stopnic globoko, so prišli v veliko grobnico, ki je bila istočasno tudi kapela. Na nasprotnem koncu je stal v višini dveh stopnic kamenit oltar, nad njim pa je bila prazna dolbina; kip Matere Božje, ki je poprej stal v njej, se je valjal po tleh. Dva starinska bronasta svečnika sta osamljena stala na oltarju.

Sredi grobnice je stal velik črn mramornat sarkofag, a na pokrovu je bila iz belega mramorja izklesana meniška glava. Ta krasno izdelani kip je predstavljal lepega mladega človeka v cvetu let, a na obličju je ležal izraz trpljenja in obupa.

Medla dnevna svetloba, ki je prihajala od zunaj, se je zlovešče odražala v tem mračnem prostoru.

Miša in Lolo sta se iz radovednosti najprej vrgla k sarkofagu. Miša je dvignil električno svetilko in posvetil na glavo kipa.

— Brr! — je rekla in vztrepetala. — Poglej, Pavlik, kako strašno! Ta «prekleti» Paolo je tvoj portret.

Baron je pobledel. Z namrščenimi obrvmi se je povzpel na stopnice in se sklonil nad podobo zločinskega grofa Di Montignoso. Da, ta mramorna glava je bila do pičice podobna njegovi. Za nekaj trenotkov mu je sapa zastala; neka nevidna teža se je vlegla nanj in imel je občutek, kakor da mu nekaj opolzkega leze po telesu.

Ko je vpiral svoj pogled v mramorno podobo, ni videl tete in Bakulinke, ki sta stali na nasprotni strani sarkofaga, bledi in silno prepadeni.

Tedaj se je v obokanem prostoru razlegel rezki krik. Stari Giacomo je kriknil. Šel je za baronom in zapazil porazno podobnost obeh obrazov, živega in kipa; vrgel se je proti izhodu, toda nenadoma ga je prevzela slabost, da se je moral nasloniti k zidu.

— Misericordia! (Usmili se, Gospod!) Mrtvi vstajajo! Signor baron je živa podoba «prekletega»! — je mrmral, se križal in s praznovernim strahom promatral bledo baronovo obličje.

Tedaj je zapihal po podzemlju hladen veter in dvignil prah, ki je zakrožil po grobnici.

Valerija je prva zbežala iz grobnice s šklepetajočimi zobmi, drugi so ji sledili pod mračnim vtisom tega, kar so doživeli. Zaklenili so vrata in se odpravili domov.

Ko so hodili po nekdanji meniški jedilnici, kjer so ponekod ob stenah stale še nekatere kamenite klopce, je Helena Aleksandrovna, ki je ni nikdar za-

pustilo dobro razpoloženje duha, predlagala, naj bi se ustavili in pojužinali. Ker so bili vsi potrebni okrepčila po preužitem praznovernem razburjenju, je bil ta predlog navdušeno sprejet. Mišelj in Lolo sta odvezala koške, razgrnila prt na klop in razdelila jedila.

Kozarec vina in zlati novec, ki ga je baron stisnil v roko Giacomu, sta čudovito okrepčala starca; ko je Larisa Arkadjevna videla, da se je starec pomiril, ga je vprašala, če bi jim hotel povedati, kaj sta videla on in njegov stric.

— Zakaj ne, dobra signora, če vas zanima. Jaz nisem nič videl, ampak sem samo slišal vpitje in stokanje iz grobnice, kjer smo ravnokar bili. Moj stric pa je videl sence, ki so se tja podale; a to, kar sta videla moj ded in babica, je res strašno in potrjuje vse, kar se govori v legendah o signoru Paolu.

— Torej pripovedujte, kaj sta onadva videla, to nas zelo zanima, a med tem jejte od peciva, — je rekla Muranova in podala starcu poln krožnik raznega peciva.

Vsi so obkrožili Giacoma. Pavel Borisovič si je nalil kozarec madejre, da bi okrepčal živce, potem pa je rekel šaljivo:

— Predno nam začnete govoriti o prikazni vašega deda, ki gotovo pojasnjuje legendo, povejte nam samo legendo.

Severia, ki nam jo je pripovedovala, je morebiti izpustila kakšne podrobnosti.

— Da, ona ne govori rada o tem, kakor ni maral govoriti njen gospod, poslednji grof Di Montignoso. To je bil prav čuden človek, izogibal se je ljudem in je samo ril v starih papirjih. Da se pa vrnem k legendi. Evo, kako se glasi:

— Ta zgodba se je izvršila pred davnim, davnim časom. Gotovo je tedaj vzbudila veliko hrupa in napravila velik vtis, sodeč po tem, da še živi med ljudstvom; spomin na njo se ni zabrisal, ampak od očeta na sina prehaja povest, kako se je izvršila božja sodba nad ošabnim Montignosom.

«Treba je povedati, da so bili Montignosi tisti čas najbogatejša gospoda v deželi, a grof Paolo,

ošabni in kruti razvratnik, je prevaril mnogo žensk, ki so padle v njegove mreže, in večkrat prelomil prisego zvestobe. Podrobnosti niso znane in bržkone so bile popačene, toda v tistih časih, ko se je to zgodilo, so za take zločine odrezali krivcu roko. Samo imenitnejši in bogati plemiči so se po navadi odtegnili maščevanju in le malokateri med njimi se je pokoril za svoj greh. V tem slučaju pa je božja kazen zadela zločinca. Ena med prevaranimi ženskami, ki je bila že mrtva, ga je zagrabila za roko in ga ni več izpustila. Ne molitev, ne kadila, ne žegnana voda ni pomagala; ker pa mu je roka začela črneti pod pritiskom mrličeve roke, so mu jo odrezali pri zapestju potem, ko je izpovedal duhovniku svoje zločine.

«V tistih časih so menili, da zamore meniška obleka pokriti vse grehe, in zato je grof Paolo postal menih. Toda očividno ni to nič pomagalo in morda je bil v resnici preklet, ker ga njegove žrtve še vedno preganjajo in njegova zločinska duša blodi še danes po razvalinah in gradu.

«Sedaj vam pa povem, kaj je videl ded in kaj sem sam slišal v svojih otroških letih iz njegovih ust. Moram pripomniti, da je bil ded resen, molčeč in nenavadno pobožen mož; bilo mu je blizu sto let, ko je umrl, ljubljen in spoštovan od vseh, ki so ga poznali. Ko se je pripetil dogodek, ki je silno vplival na njegovo življenje, je bil moj ded star petindvajset let. V tistih časih se je smrtno zaljubil v ono, ki je potem postala moja babica. Moj praded ni hotel nič slišati o tej zvezi, zakaj Panorija, moja babica, dasiravno zelo lepa, je bila revna sirota, ki je služila za kravjo deklo na nekem bližnjem posestvu.

«Bila sta zelo nesrečna, toda niti v glavo jima ni prišlo, da bi ravnala proti volji roditeljev; Panorija je celo sklenila, da pojde iz našega kraja in stopi v službo k neki oddaljeni materini sorodnici, ki je živela v Modeni. Za zadnje slovo sta si dala sestanek pri samostanskih razvalinah. Prepričana sta bila, da ju tam nihče ne preseneti.

Bila je mesečna noč. Šele pozno sta se mogla sestati in sedla sta na klop pod drevesi. Ta klop je še tam.

Z nje se vidi spomenik grofa Paola. Koliko časa sta tam sedela in jokala, ni znano, bržkone pa je moglo biti okoli polnoči, ko sta hkratu zaslišala glasne in otožne zvoke zvona, nato pogrebni zbor, ki je pel De profundis. Oba sta bila presenečena, toda njuno začudenje in strah sta se še povečala, ko sta videla prihajati iz cerkvenih razvalin procesijo menihov, ki so korakali v vrsti po dva in dva, s spuščenimi kapučami in z velikimi prižganimi voščenimi svečami. Na nosilnicah so nesli odkrito krsto s truplom mladega meniha in baklje so razsvetljevale njegovo bledo in lepo obličje. Izprevod se je pomikal k grobnici grofa Paola, katere vrata so bila na stežaj odprta. Procesija se je skrila v notranjosti kapele, petje je utihnilo in masivna vrata so se z ropotom zaprla.

«Ded, ki je poznal legendo, ni pa nanjo pomislil, je takoj spoznal, da je bilo to, kar je videl, nekaj nadnaravnega. Kakor mrzličen se je tresel ter objel Panorijo. Tesno prižeta drug ob drugega sta sedela in si nista upala se zganiti, ker sta vedela, da ni smeti preseči prikazni pot do petelinjega petja. Mimo njiju pa je šla cela vrsta strahov. Toda s tem se ni stvar še končala. Hkratu sta zagledala na poti močno rumeno svetlobo, ki je prihajala od nekakšne aureole, ki je obdajala žensko v nunski obleki. Njena dolga bela koprena je valovala kakor od silnega vetra. Ko je šla ali pravzaprav švignila mimo njiju v oddaljenosti nekaj korakov, sta videla, da je bila to mlada, prelepa ženska, kateri je obup izpačil obrazne poteze. Na rokah je nesla malega otroka, ki je bil bržkone mrtev, zakaj glavica mu je visela kakor mrličem. Napotila se je naravnost k grobnici in izginila v njej.

«Oba slučajna gledalca se nista še opomogla od strahu, ko se je pokazala druga luč, rdeča kakor kri, in pojavila se je druga ženska, ki je šla tudi proti grobnici. Bila je dostojanstvene zunanjosti, bogato oblečena in obilnih las, ki so jo takorekoč pokrivali. V njenih prsih je tičalo bodalo, a iz rane je tekla v tankem curku kri ter močila pesek na stezi. S stisnjenimi pestmi in kakor oglje žarečimi očmi je skoraj letela nad zemljo in kakor veter stekla v grobnico.

«Komaj je izginila, že se je pokazal tretji svetlobni kolobar, toda ta je bil zelen; razsvetljeval je obličje ženske nepopisne lepote, toda bilo je tako izpačeno od sovraštva, da sta ded in Panorija vztrepetala. Ta signora je bila oblečena vsa v belem, plavi lasje so se ji bili razpustili, a na višnjevem traku ji je visela mandolina. Ona ni vstopila v grobnico, odkoder se je razlegalo kričanje, ampak se je ustavila pri vhodu in zapela.

«Kaj je pela, — nista mogla ded in Panorija razbrati, zakaj od straha se jima je vrtelo v glavi, a lasje so jima vstajali.

«Tedaj se je slišal pravcati tresk, vrata grobnice so se odprla in na pragu se je prikazala visoka postava meniha, ki so ga bili ravnokar pogrebci odnesli. Kapuča mu je bila odkrita, lasje razmršeni, smrtno bledo obličje je bilo izpačeno od straha in obupa, a za njim so brile nekatere osebe, ki so se držale za njegovo haljo. S kvišku iztegnjenimi rokami je zavpil s hreščečim glasom:

— Giovanna! Usmili se!

« V odgovor pa se je ona zagrohotala z zlobnim, zaničljivim smehom, dvignila roko ter potresla v zraku njegovo odrezano roko.»

«Ded, ki je bil v strahu, da se mu ne zmeša v glavi, je, videč Panorijo v nezavesti, zavpil:

— Gospod Jezus, Prečista Devica! Pomagajte!

«Dalje se ni ničesar spominjal, zakaj izgubil je zavest.

«Zadnje, kar je slišal, je bil grozen tresk, kakor da so se razvaline rušile. Šele naslednjega dne, po dolgem iskanju, so ju našli. Bila sta kakor mrtva in le po dolgem trudu so ju priklicali k zavesti.

«Mojega pradeda je ta okolnost zelo pretresla, zakaj takoj je prišel do zaključka, da sta si mlada človeka od obupa zaradi ločitve hotela vzeti življenje, in še tisti dan je privolil v njun zakon. Kar se tiče mojega deda in babice, nista mogla nikoli pozabiti tiste strašne prikazni in vse poznejše življenje nista bila več v razvalinah.

«Še neko čudno okolnost sem pozabil omeniti: na poti, kjer sta videla kapati kri ranjene ženske, so ostale črne lise, kakor da je tam nekdo potresel pepel ali ogljen prah...

— To je povest o «maledettu», dobra signora. Po pričanju legende, ki jo potrjujejo dejstva, bodo prikazni toliko časa blodile in se pojavljale po teh krajih, dokler Paolo ne odkupi svojih zločinov nad žrtvami in dokler mu one ne odpuste.

Starec je umolknil in nastopilo je globoko molčanje; nad prisotnimi je še vedno ležal mračni vtis iz grobnice; zlasti sta trpela Valerija in baron. Nerada sta poslušala pripovedovanje Giacoma in obšel ju je mučen občutek. Njuni pogledi so se ustavljali na stezi, ki je peljala k grobnici, kakor da pričakujeta, kdaj se prikažejo sence starih dreves, menihova postava in one njihovih žrtev.

Helena Aleksandrovna je prva prekinila molčanje z glasnim, iskrenim smehom.

— Zavedite se, dragi moji, in ne drevenite mi tu od strahu. Čas je domov. Upam, da bodo Paolo in njegovi spremljevalci toliko vljudni, da ostanejo v svojih grobovih in nas ne bodo vznemirjali, posebno pa da ne bodo mučili mojega bednega nečaka, ki je po muhasti prirodi tako fatalno podoben temu starodavnemu «Don Juanu» italijanskega vzorca.

Vsi so se nasmejali njeni šali. Giacoma so nagradili z buteljko vina in vsemi ostanki zajtrka, dali so mu še zlatnik, potem pa so se odpravili na pot.

Ves ostali čas dneva sta Miša in Lolo dražila bratranca, ga nazivala z «grofom Di Montignoso» ter ga prosila, naj ne posnema svojega strašnega dvojnika in naj ne ubija dam, ki se vanj zaljubijo.

Baron je dobrodušno zavračal te šale ter se veselo pričkal s svojima mladima sorodnikoma in grozil, da ju zapre v grobnico, če ga ne puste pri miru. Tam bosta mogla do sita proučevati menihovo obličje. Vendar pa bi pozornejši opazovalec čutil, da je bila njegova veselost prisiljena. Valerija je bila žalostna in molčeča, a po večerji se je izgovorila, da je trudna, in šla v svojo sobo.

Larisa Arkadjevna, ki jo je opazovala, je bila tudi nemirna in v skrbeh; čutila je potrebo biti sama, zato se je kmalu podala v svojo sobo. Mračne misli so jo vznemirjale. Ona je mnogo čitala in od Diomida Petroviča je slišala mnogo takšnih čudnih zgodeb, o katerih resničnosti ni mogla dvomiti. Zdaj pa se je z vsakim dnem bolj utrjalo v njej prepričanje, da ima pred seboj eno izmed tistih okultnih ugank, ki se večkrat odigravajo pred slepimi gledalci, ne da bi jih razumeli. Dolgočasne šale Helene Aleksandrovne in njen uporni skepticizem so končno vplivali na njene živce. Spomin na poset v grobnici jo je preganjal. Čudovita podobnost menihovega kipa z mladim baronom Roteršildom ni mogla biti zgolj «slučajnost»; spomnila se je na strašne sanje, ki jih je imela mladeničeva mati, in krvavega obroča na zapestju njegove roke. Takšne ponavljajoče se skladnosti so bile skoraj dokaz, da obstoja tajinstvena zveza med njimi in strašno legendo.

Tudi s svojo krščenko ni bila zadovoljna. Namesto da bi se popravljala in krepčala, kakor je bilo pričakovati, je postajala bleda in videlo se ji je, da je nemirna in potrta. Ali je bila morda tudi ona soudeležena pri drami, ki se je nekoč izvršila v Montignosu? Morda ji teži dušo nezaveden spomin na njo.

Pa tudi sama je začela čutiti, da leži nekaj nevidnega, toda usodnega v ozračju starega gradu.

— Oj, kako slepi in nevedni smo v strašnih zakonih, ki nas vladajo! — je rekla sama pri sebi.

Zaključek njenega razmišljevanja je bil ta, da je potrebno pozvati Diomida Petroviča, ki je bival tisti čas v Florenci. Obširno mu je pisala in ga prosila, naj pride čimprej v Montignoso; on kot resen okultist bo mogel izslediti mnogo tajinstvenih in morda grozečih pojavov.

Ko se je vrnil v svojo sobo, je Pavel Borisovič sedel na svoje priljubljeno mesto — na velik, z grbom okrašen naslanjač pri oknu — ter se zaglobil v nemirne in mračne misli. Njegov razum ni mogel doumeti, kakšna vez bi obstojala med njim, — Rusom

po rojstvu in vzgojenim v daljnji deželi, — in med tem Italijanom, ki je umrl pred tristo leti v tem pozabljenem kotu Italije? Kako da nosi njegovo obličje poteze tega neznanca? Zakaj se toliko dejstev, navidezno slučajnih, strinja s strašno legendo, katere junak je bil oni neznanec?

«Zapadli smo moči preteklosti!» je rekla Valerija v mesečnem stanju.

V tem trenotku je jasno spoznal resničnost njenih besed. Čutil je, da ga ta kraj privlačuje, da mu je tu vse znano in drago, in imel je občutek dvojstvenosti.

Toda v tem slučaju imajo spiritualisti prav: to se pravi, da je nekoč živel tu in je bil isti Paolo Montignoso, zapeljivec žensk, od katerih se je ena kruto nad njim maščevala. S tresočo se roko si je obrisal pot s čela in vstal.

Zopet ga je prevzela žgoča želja, da bi se izprehodil po zapuščenih sobah in poiskal novih razjasnjenj. Zaprl je duri z zapahom, vzel iz omare veliko acetilensko svetilko, ki jo je kupil v mestu in z nestrpno roko je odprl tajna vrata.

Tudi Valerijo je popadla želja, da bi še enkrat videla zaklete sobe in bi se zopet opajala s strupom temne tajinstvenosti.

Odpustila je služabnico, ko ji je ta spletla dolge lase. Oblekla se je v svileno haljo višnjeve barve, zaklenila s ključem vrata svoje sobe in hotela se je povzpeti na stol, da bi sprožila vzmet, ko je zaslišala udarec na tisti steni. Naglo je odprla skriti vhod in zagledala barona s prižgano svetilko v rokah.

— Glejte, kako sem se oborožil, da si bova laže vse ogledala, — se je zasmejal. — Ali hočete z menoj? V dveh naju ne bo strah; samo oblecite šal ali plašč, — zakaj tu je hladno in vlažno.

Mlada deklica je naglo vrgla nase mantiljo in stopila v hodnik.

— Dajte mi roko in začniva z ogledovanjem moje nove posesti. Kot gospodar imam polno pravico do tega.

Naglo sta šla po hodniku in prišla na stopnično ploščadko.

— Kje je velika dvorana s sliko? — je vprašal baron.

Valerija je pokazala duri in črez nekaj trenotkov sta stopila v dvorano; svetloba svetilnice je bila dovolj močna, da sta razlikovala predmete.

— Ah! Evo okvirja, o katerem ste pravili, — je rekel baron in naglo pristopil k steni.

Toda komaj je utegnil razsvetliti sliko, se je opotekel in jezno zavpil ter udaril z nogo ob tla:

— Že zopet ta prekleta zgodba z roko!

Ni dokončal stavka, ampak pridržal Valerijo, ki se je opotekla. Drug k drugemu prižeta sta omamljena in molče obstala kakor prikovana k podu in vprla svoje poglede v obličje teh dveh oseb, ki sta bila njuna portreta.

— Midva! Že zopet midva! Toda zakaj? — je zašepetala deklica in vztrepetala.

— Čudna slučajnost, ki pogubno vpliva na najine živce. Toda pojdiva dalje. Čas je, da si dobro ogledava ta prekleti prostor, — je odgovoril baron s hripavim glasom ter vlekel za seboj svojo tovarišico.

Prešla sta več sob, nato sta se spustila po nekih stopnicah navzdol in se znašla pred visokimi vrati s križem na vrhu.

— Tu mora biti kapelica; treba, da si jo ogledava. Radoveden sem, če nosi tudi sledove naglega bežanja kakor vsi ostali prostori.

S precejšnjim trudom je obrnil ključ, ki je tičal v ključavnici, in odprl težka vrata. Komaj pa je svetilnica razsvetlila kapelo, je Valerija pridušeno zavpila, se opotekla in se oprijela za vratni podboj, nato pa je padla in izgubila zavest.

Pavel Borisovič ni ničesar opazil. Kakor začaran je gledal nizki katafalk, ki je stal na dve stopnici visokem odru, — bil je ravno tisti, ki se mu je v prikaznih pojavljal in ki je bil naslikan na sliki v veliki dvorani. Na katafalku je stala velika petero-ploskevna krsta s srebrnimi okraski in s kristalnim

pokrovom; na oglih so se dvigali visoki svečniki, ki so bili nekod oviti bržkone s črnim blagom. Kakor da ga magnet privlačuje, se je baron polagoma približeval katafalku, se sklonil in razsvetlil notranjost krste.

V njej je ležala mrtva ženska, oblečena v srebrasto brokatno obleko. Toda ali je res mrtva, ta lepotica, ki se je zdela speča v svojem smrtnem ležišču in ki ni bila podobna mrliču? Ta je bil dvojnik Valerije; razlika je bila samo v trdem, sovražnem in jeznem izrazu, ki je takorekoč okamenel na zaprtih ustnah. Tedaj se je baron stresel: pogled mu je obstal na strašnem prizoru.

Bela mrličeva roka je stiskala s svojimi tenkimi prsti kakor s kleščami drugo roko za odrezano zapestje. To je bila človeška roka, klasično lepa, toda popolnoma posivela; a na prstancu male ročice, ki je držala ta strašni zalog, od katerega se mrtva ženska ni hotela razstati, se je videl prstan z rubinom, ki se je lesketal kakor kaplja krvi.

— Paolo! — je zašepetal pridušen glas in baronu se je zdelo, da se je na mrličevem obličju pojavil zloben in zaničljiv nasmešek.

V neizmernem strahu se je obrnil in zagledal Valerijo. Dvignila se je in kakor avtomat stopala proti njemu. Steklene in široko odprte oči so dokazovale, da je v mesečnem stanju.

— Paolo! — je ponovila, ga prijela za roko in jo krčevito stiskala. — Ne pozabi, da si moj in si zvezan z menoj s prisego zvestobe. Poglej, še držim tvojo roko in na mojem prstu se blešči poročni prstan. Čuvaj se tega, da bi me vnovič prevaril!

Valerija je izpustila baronovo roko in tresoč se odstopila.

— Madonna Lukrecija, kaj hočeš tu? Ta kapela je moja last; ven odtod...! Sovražim te, ker si bila njegova zakonska družica in si mi ugrabila srečo. A! Ti hočeš biti pokopana v blagoslovljeni zemlji? O! Tudi jaz si to želim. Dobro, izpolnila bom tvojo željo.

Strašna groza je prevzela Pavla Borisoviča in lasje na glavi so mu vstajali pri tem Valerijinem razgovoru z neko zanj nevidno osebo, ki jo je pa ona brez dvoma videla.

— Pojdiva, Paolo! Pokažem ti, kje so ostanki Lukrecije, in ukaži, naj jo pogrebejo, ko si pa tu ti gospodar.

Baronova volja je bila paralizirana in niti najmanje se ni upiral, ko ga je deklica vedla iz kapele s tako gotovostjo, ki je dokazovala, da je izvrstno poznala te prostore, in ga privlekla v sobo, ki je ni še videl. Najprej sta šla skozi razkošno opremljeno spalnico s posteljo pod baldahinom.

— To je tvoja soba. Ta mala vrata pri vznožju postelje peljejo v garderobno sobo, odkoder je vhod v vrt, — je pojasnjevala Valerija. — A tu je tvoja delavnica, — je pristavila, ko sta vstopila v veliko sobo, ki je bila prevlečena s temnim usnjem z zlatimi obšivki.

V ozadju je bil velikanski kamin iz črnega mramorja z grbom Montignosov. K temu kaminu se je napotila Valerija.

— Dvigni svetilnik in ne hodi od mene, — je rekla ukazovalno.

Nato je z roko potipala enega izmed ornamentov, pritisnila nanj in v tistem hipu se je pod sredi sobe z gluhim treskom odprl in pokazala se je črna luknja; črez nekaj sekund se je luknja zaprla, da ni bilo sledu o njej.

— So tudi stopnice v to kamenito vrečo; včasih so v njej držali zaprte ujetnike, — je pripomnila tako mirno in ravnodušno, kakor bi govorila o najnavadnejših rečeh.

Potem je pritisnila na šlem pod grbom ornamenta in baron je z velikim začudenjem videl, da se je težki kamin obrnil na nevidnih tečajih in odkril ozke, globoko v steno vdelane stopnice.

— Daj mi svetilnico in pojdi za menoj, — je velela Valerija in se brez strahu spuščala po stopnicah navzdol.

Baron je mehanično šel za njo in zdelo se mu je, da ne bo nikdar konec stopnic; končno sta prišla k železnim durim, ki jih je Valerija z naporom odprla. Tedaj sta se znašla v precej velikem podzemlju, ki je bilo izklesano v samo skalo. Nasproti steni sta stali dve kameniti klopi, na katerih so bile prikovane verige, a na raznih mestih je videl ležati bele kosti. Na tleh je ležal razprostrt okostnjak v viteški opremi; bržkone pri padcu se je šlem odvalil nekaj korakov proč in črepinja je bila razbita. Nedaleč od viteza je ležala brezoblična masa, napol mumija, napol okostnjak. Dve dolgi, gosti kiti las sta pričali, da so ti ostanki pripadali ženski; v prsih je tičalo dolgo bodalo z rezljanim in s kamni okrašenim ročajem.

— Evo Lukrecije. Ti moraš ukazati, naj jo odneso od tu in pogrebejo njene ostanke, — je rekla Valerija, ko sta šla iz podzemlja.

Čudna apatija je prevzela barona. Nič več ga ni bilo groza in ravnodušno je gledal na očitne sledove zločinov teh Montignosov. Skoraj ni opazil zatohlega in neprijetno dišečega zraku, toda s težko glavo je sledil za mesečno žensko, ki se je lahko kakor senca vzpenjala po stopnicah.

Ko je prišel kamin zopet na svoje mesto, je Valerija rekla s topim, enozvočnim glasom:

— Zdaj pojdiva k stricu Ridolfu.

V spalnici se je ustavila minuto časa, pokazala na razna oblačila, ki so bila vržena na stolico, in na kapo na mizi rekoč:

— To je potna obleka, ki si jo slekel, ko si šel v kapelo. Potem, ko boš prost, si boš ogledal vse to.

S čudovito gotovostjo, ki jo je kazala v vseh dejanjih, je šla po hodniku, se spustila navzdol po nekolikih stopnicah ter stopila v sobo, v kateri je že bila in kjer je visel njen in portret starega signora. Brez obotavljanja, kakor bi bila v zbujenem stanju, je prižgala oba svečnika na mizi ter odrinila na stran veliki zvitek pergamenta s pečatnim voskom. Pavel Borisovič, ki ji je mehanično sledil, je postavil svetilnico na mizo. Popadla ga je nenadna slabost in spustil se je v naslanjač z visokim naslonom.

Čudno razpoloženje se je pojavilo v njem. Svinčena teža mu je legla na telo, da se ni mogel zganiti; toda apatija, ki je ustavila njegove misli, je prehajala in možgani so mu začeli močno delovati. Zdelo se mu je, da ga je nekaj od zunaj zagrnilo in pronicalo v njegov organizem. Z vedno naraščajočo jasnostjo je čutil, da je že videl to opravo in vse mu je bilo znano; a kar je bilo najbolj čudno — v njegovi obteženi glavi so vzhajale in se družile misli in predstave, ki so bile popolnoma tuje njegovemu resničnemu življenju, in v tistem trenotku je zaznal nenaravno dvojstvenost, ki jo je doživljal.

— Blaznim, — mu je šinila misel skozi glavo in oči so se mu v nemi žalosti ustavile na Valeriji.

Ona je bila v mrzličnem razburjenju, vila je roke in obupno ponavljala:

— Stric Ridolfo, odpusti!

Tedaj so se zaslišali težki koraki, vratna zavesa se je razgrnila in na pragu se je pojavil moški visoke postave, oblečen v črn žamet. To je bil original portreta. Valerija je padla na kolena in s sklenjenimi, povzdignjenimi rokami vzkliknila s pridušenim glasom:

— Stric Ridolfo, odpusti mi! Snami z mene svojo kletev, vrni nam mir!

Tresoč se po vsem životu je baron gledal vstopivšega. Dobro je poznal to ponosno in resno obličje, obrobljeno z osivelo brado, te mračne oči, ki so vpirale svoj nepremični in žgoči pogled zdaj nanj, zdaj na Valerijo. Toda kje, kje ga je videl?

Valerija je dalje govorila v italijanskem jeziku, on pa ni poslušal njene strastne prošnje in ni videl ničesar razen mračnega pozornega človeka, ki je stal pred njim s prekrižanimi rokami na prsih. Tedaj se je razlegel glas prikazni, pridušen in kakor bi prihajal iz daljave:

— «Nesrečneža»! Jaz vama odpuščam, toda žrtve niso odpustile in vajini zločini niso odkupljeni. Bežita, nesrečneža, zakaj zapadla sta moči preteklosti. Bežita od strupa, ki vaju obdaja. Vidva vdihujeta prah prošlosti in njene strasti, ki so vaju pogubile.

Dih teh strasti vama je že razpalil kri. Tu prebivajo in tod blodijo astralni refleksi preteklosti. Oklenili se vaju bodo in vaju oblepili, a vidva jih bosta oblekla v formo in jim dala umetno življenje in sence prošlosti vstanejo, da zaplešejo v peklenskih saturnalijah. Samo vera in molitev vaju moreta rešiti in osvoboditi. Bodi trden, sin moj. Jaz še vedno jočem nad teboj in moje solze se niso še posušile. A ti, strastna in maščevalna duša, izženi iz srca nesrečno ljubezen, zaradi katere si bila obsojena.

Starčeva postava je hipoma zbledela in se takorekoč stopila s portretom. Valerija se je dvignila in stala nekaj trenotkov nepremično vijoč roke. Tudi baron je vstal, toda že pri prvem koraku proti vhodu je obstal tresoč se po vsem telesu. Imel je jasen občutek, da soba ni prazna in da se okrog njega gibljejo nevidna bitja, ki so se ga dotikala, in čul je njihove glasove. Tiste, ki so bili zanj nevidni, pa je Valerija videla; dvignila je svojo lepo glavico in se jim vljudno priklanjala.

— Pojdiva! — je zašepetala in prijela barona za roko. — V kratkem zapoje petelin.

Odvedla ga je in prišla sta v sobo, ki je ležala poleg baronove in ki je nekoč Giovanna v njej prebivala. Tu se je Valerija ustavila in njeno obličje je zasijalo od sreče.

— Paolo! — je šepetala, položivši obe roki k prsim. Kako srečna sva bila tu! Ali se spominjaš še tistih brezumnih ur? Ali čutiš še vonj te ljubezni, ogenj najinih poljubov? Vse živi, vse odmeva tu; samo naše telo umrje, toda imava drugo, da znova pričneva to čarobno življenje. — Umolknila je za nekaj trenotkov, a potem je rekla z rezkim glasom: — Pojdi, čas je, da greš domov!

— A ti, Giovanna, se ne bojiš iti sama v svojo sobo? — je vprašal baron, ki so ga razburjala vznemirljiva čuvstva.

— O, ne! Jaz se bojim le tedaj, ko ne vidim prošlosti, a tu je prošlost živa. Ah! Če bi mogla vnovič preživeti tisto srečo, ko si mi prvič govoril o svoji ljubezni. Kdo pa nama more braniti? je pristavila go-

reče. — Najine praznične obleke so tu, gosti in sluge pa so naju ravnokar pozdravljali. Vkljub besedam strica Ridolfa nočem izruti iz svojega srca ljubezni, ki si mi jo ti vdihnil. Zdaj pa pojdi!

Obrnila se je, napravila pozdravno kretnjo in izginila; a baron se je opotekal kakor pijan v svojo sobo, se vrgel na stol in izgubil zavest.

Sveži veter, ki je vel skozi odprto okno, ga je kmalu zdramil k resničnosti. Bil je mirnejši in se je dobro spominjal vseh podrobnosti, ki jih je doživel v zazidanih sobah. Ko se je spomnil na mrliča v kapeli, ga je neprijetno streslo po telesu. Truplo je bilo gotovo balzamirano na poseben način, sicer bi si bilo težko razložiti, da je tako dobro ohranjeno. A v mrličevi roki je bilo jasno potrdilo čudne legende: odrezana roka Paola Montignosa. Toda zakaj niso mrtve maščevalke pokopali in čemu so jo pustili v kapeli? To je bila uganka, ki je ni znal rešiti. Prepričanje, da je on v resnici zločinski Paolo Montignoso, se je vedno bolj utrjalo v njem; torej je bila tudi Valerija Giovanna, kar je jasno govorila v mesečnem stanju.

Istočasno pa je hotel vkljub vsem dokazom prepričati samega sebe o nemogočnosti vsega tega. Dopovedoval si je, da so tajinstveni, več stoletij zazidani prostori, vplivali na njih živce in povzročili v njiju strašne halucinacije... Baron je izpil dobro porcijo pomirjevalnih kapljic, legel in kmalu zaspal.

Naslednjega dne se ni pripetilo nič posebnega. Valerija je vstala pozno, bila je trudna in nervozna; spomin o nočnem potovanju se je prekinil v hipu, ko je stopila v kapelo. In ko se je spomnila na krsto, ki jo je tam videla, na krsto, ki jo je videla tudi naslikano, jo je streslo. Morda pa leži tam v resnici rajnica, ki je njej podobna? O tem povpraša barona. Bržkone se je tedaj od strahu onesvestila in baron jo je nesel naravnost v njeno sobo.

V teku dneva so se malo shajali; baron in Mišelj sta šla na neki izlet, a Helena Aleksandrovna se je na izprehodu ranila v nogo in ležala na divanu z arnikovimi obkladki. Dami sta ji delali družbo, a ko sta se mlada človeka vrnila, sta se tudi pridružila. Večerjali

so bolj zgodaj kot običajno in kmalu so se razšli vsak v svojo sobo.

Baronu se ni spalo; sedel je na svoje priljubljeno mesto pri oknu in razmišljeval, toda ne o sedanjosti. Njegovo življenje je nekako zbledelo in promatral ga je ravnodušno. Vse njegove misli so se poglabljale v preteklost, polno tajn in zločinov. Ali je bilo v njegovi moči odvrniti vnaprej določeno karmo, ni znal, vsekakor pa je bilo treba izpolniti željo ene izmed žrtev in jo pogrebsti. Toda kako naj izvleče iz podzemeljske ječe ostanke Lukrecije, ne da bi izdal skrivnosti starega gradu? Najbolj čudno pa je bilo to, da ga je ta skrb tako mučila, kakor da je resnično eden izmed Montignosov iz srednjega veka, ki skrbno čuvajo te tajne... Sam ni mogel tega izvršiti in, da po pravici povemo, mu je bilo tudi težko in že sama misel, da bi zopet videl tisti grozni prostor in strašnega mrliča, ga je navdala z neznosno odvratnostjo.

Vse te težke in razburljive misli so mu slednjič pregnale sen; glava mu je bila težka in sklenil je, da se izprehodi in se osveži.

Noč je bila krasna in baron je izprehajajoč se prišel do kamenite klopi, nad katero je velikansko drevo razgrnilo svoje ogromne veje v obliki šatora. Mesec je oblil s svojo bledo, nežno svetlobo čarobno sliko; od ene strani je mračna stavba starega gradu mrko stremela v nebo, a pod njim se je lesketalo kakor zrcalo dremajoče jezero.

Razburjeni baron je premišljeval o svojem snu prvo noč na Montignosu. Nenadoma je slišal težek vzdih, nato pridušeno ihtenje. Ti zvoki so bržkone prihajali iz skale, ki je bila nekaj korakov oddaljena od klopi. Takoj je skočil na noge, previdno stopil tja in na klopi v notranjosti jame je videl sedeti Valerijo. Sklonjena nad kamenito mizo je podprla glavo z rokami in bridko jokala.

Nikdar se mu ni zdela tako očarujoča kakor v tem hipu in silno čuvstvo ga je prevzelo. Prvič si je strastno zaželel obvladati to dražestno bitje, istočasno pa je občutil besno jezo in hudo sovraštvo proti oni,

ki mu je bila na potu in mu branila zdaj reči: «Bodi moja, ljubim te!»

— Valerija Nikolajevna! — je skoraj brezzavestno zašepetal.

Deklica je vztrepetala in naglo dvignila svoje s solzami porošeno obličje, a po žarki rdečici in njeni zadregi je baron uganil, da je mislila nanj in jo je njegov nepričakovani prihod iznenadil. Sedel je poleg nje, jo prijel za ročico in jo pritisnil k ustnicam.

— Giovanna, čemu jočete? — je zašepetal in v očeh mu je zasijala ljubezen.

Živčni mraz je stresel deklico po vsem životu.

— Ne imenujte me s tem imenom, Pavel Borisovič, zakaj me spravi v trepet, — je rekla in mu odtegnila roko. — Včasih se mi zdi, da pridem še ob pamet tukaj. Celo stene, se mi zdi, da govore o strašni prošlosti. Kdo pa sva midva, ki nama je nerazumljiva usoda podelila poteze ljudi, ki so umrli nekaj stoletij nazaj? Vi ste živa predpodoba Paola Montignosa, a jaz tiste Giovanne, ki nima niti groba!... Neka neusmiljena karma naju je tu združila! Oh, Če bi le vedela, kako zabrisati, s čim odkupiti to prošlost!

Hkratu je prijela barona za roko in jo krčevito stisnila.

— Beživa, beživa iz tega prekletega kraja! Neka teža mi tlači prsi; imam občutek, kakor da povsod okrog blodijo strahovi, ki preže, da bi naju zagrabili in pogubili. Vstopila sva v začarani ris in ta naju privlačuje nase kakor brezno onega, ki gleda vanj... Kdo naju reši? Kdo osvobodi? Beživa!

To, kar je ona govorila, je tudi baron občutil, toda istočasno ga je že sama misel, da bi zapustil grad, silno vznemirjala in ozlovoljila.

— Bežite, če morete, jaz ne morem, — je mračno odgovoril. — Spiritualisti pravijo, da človek večkrat živi, torej sva tudi midva živela tu, kjer se je odigrala drama najine preteklosti. Kakor vleče pijanca vedno k vodki in morfinista k vbrizgavanju, ki ga ubija, tako je mene obvladala fatalna radovednost. Hočem se vnovič videti v tej prošlosti, zvedeti, kaj sem bil, kaj delal, mislil, čutil; hočem vedeti, kakšna

je karma, ki me je ulovila in me tira k še neznanemu smotru. Vas, Giovanna, nič ne zanima, kako so se ljubili v tistih davnih časih? V naših dneh, ko se hladna razsodnost druži z razvratnostjo, so vsa čuvstva hladna in brez ognja, kakor so hladni in brezčutni tudi ti predčasno oveneli ljudje. V naši dobi ne znajo ljubiti do izpozabljenja; izrodki uma in srca niso sposobni, da bi prenesli nevihte, ki so podobne razjarjenim elementom in ki vse poteptajo, kar jim pride na pot. Jaz pa razumem, da more to opojno, toda nevarno čuvstvo, ki užge vse bistvo, tudi pogubiti človeka, istočasno pa mu podeliti največjo blaženost...

Polagoma se je njegov glas znižal do strastnega šepeta. Oči, ki so jih navadno zakrivale košate veke, kakor bi hotele prikriti, kaj se potajuje v njegovi duši, so bile zdaj široko odprte in so gorele v strasti. Valerija je gledala vanj z nekim začudenim pogledom. Evo, kaj se je skrivalo v globini te navidezno tako hladne duše. Krater se je začel buditi, bruhajoč na površje lavo in ogenj.

Hkratu jo je objel in kakor z ognjem ji je opalil ustna s poljubom.

— Beži odtod, če moreš! — ji je zašepetal na uho z zaničljivim smehom, nato je skočil na noge in stekel po stezi navzdol ter izginil v senci dreves.

Valerija je ostala na mestu kakor ohromela; v glavi se ji je vrtelo in naslonila se je na skalo. Prvič je videla, kako se je hladni, naduti človek izpremenil v nasilnega, strastnega človeka, ki je bil sposoben premamiti jo, in katerega podoba se je skrivala v globini njene duše.

Njegov poljub je Valeriji še gorel na ustnah. Jasno je spoznala, da brezumno ljubi, toda ne barona Pavla Roteršilda, ampak *drugega*, kateremu je bil on tako podoben in ki je ravnokar prišel iz večstoletne grobnice zato, da bi jo zopet obvladal kakor tedaj. Ne, ni mogla bežati, zapustiti tega začaranega kraja, kjer je sedanjost izginjala in se umikala oživeli preteklosti. Da, prikovana je na to mesto. Montignoso je prepad, brezdno, ki jo bo požrlo.

Opotekajoč se kakor pijana je prišla v svojo sobo in legla, toda zaspala je šele proti jutru.

Naslednjega dne je prispelo pismo Diomida Petroviča z naznanilom, da pride črez dva tedna na Montignoso. Ta vest je vse razveselila razen barona in Valerije. Njuni pogledi so se umikali drug drugemu in, ne da bi vedela zakaj, je oba prevzelo neprijetno čuvstvo ob misli, da pride semkaj stari okultist.

— Pavlik, ali boš kaj kmalu kupil grad? Ali ga misliš sploh kupiti ali ne? — je nestrpno vzkliknila Helena Aleksandrovna. — S tem da boš tako odlašal, ti bo kdo drugi pred nosom kupil Montignoso; jaz bi pa hotela, da imamo pravico odpreti zazidano krilo, ko pride Diomid Petrovič. Ali si prejel odgovor od starega čudaka strica?

— Umiri se, teta Lena. Stric se je odločil, da mi kupi Montignoso in jaz sem že nesel notarju petindvajset tisoč frankov. Zadeva bi bila že urejena, da ni gospodar odsoten; sem pač primoran čakati njegovega povratka. Notar mi je zatrdil, da se ni markiz Viani nikdar pokazal na gradu, in ker smatra ta kraj za nesrečnega, se ga bo rad odkrižal. Pač razumeš, da dokler ni pogodba zaključena, se ne morem smatrati za gospodarja in ne smem narušiti družinskih tajn, ki se jih lastnik ni še uradno odrekel.

— Ah, Pavlik! Morda najdeš tam cel zaklad, dragocene posode, zlateninu! — je navdušeno vzkliknila Lolo.

— Vse zaklade Ali-Babe so signori Montignoso shranili zame v predvidevanju moje podobnosti z njimi, — je odgovoril baron z nasmehom.

— Vsekakor si ti, Pavlik, določen za njih naslednika, — je rekel Mišelj ter se nasmejal iz vsega grla. — Sedaj pa poslušajte, da vam povem, kakšno raziskovanje sem izvršil v prepovedanem kraju.

— Miša, angelj moj, ali mi pokažeš pot? — je zavpila Lolo.

— Ne, hvala. Drugič pojdem tja samo v večji družbi, — je rekel Mišelj.

— Kje si bil in kaj si videl? — ga je vprašal baron s temnim obrazom.

— Ojoj! Prav malo, — je obžalujoče odgovoril dečko, — torej poslušajte. Davi sem zgodaj vstal, vzel s seboj vrvno lestvico, ki sem jo nalašč za to kupil, in sem splezal na veliko drevo tam, kjer je zid visok in odkoder se na drugi strani tudi vidijo drevesa. Ni bilo lahko gledati skozi gosto rašč zelenja in dračja, vendar pa sem ugotovil, da je moral biti na tej strani vhod v grad, zakaj ko sem skušal iti dalje ob zidu, sem odkril nekakšna vrata a za njimi dvorišče. Tam sem privezal lestvico in se spustil doli. Dvorišče je tlakovano, toda strašno poraščeno s travo in trnjevim grmovjem, ki mi je raztrgalo hlače; to pa me ni zadržalo. Ugotovil sem, da meji zid kapele na dvorišče, in videl sem tudi vrata, ki peljejo bržkone v zakristijo. Toda treba se je povzpeti kakih deset stopnic, a vrata so zagrajena z železno žico. Dalje sem našel star vrt in v njem polno grmov divjih vrtnic. Tam je terasa z balustrado in mramornimi klopmi; vse je precej pokvarjeno, toda vrata so tudi zaprta in bržkone od znotraj zapahnjena. Ni mogoče pogledati notri in, da po pravici povem, me zdaj prav nič več ne mika gledati, ker se mi je zgodilo nekaj čudnega... Hvala Bogu, nisem praznoveren! Vse se je izvršilo o belem dnevu, solnce je močno sijalo in radovednost me je mučila. Tedaj pa me je prevzel neki nemir, ki si ga ne znam razložiti. Se boste smejali, toda prisegam vam, da sem jasno občutil, da nisem bil sam tam. Imel sem občutek, da se okoli mene gibljejo nevidna bitja in se me dotikajo. Nikdar v življenju nisem občutil kaj takega. Spočetka sem se skušal upirati temu občutku; ščipal sem se, gledal sem in otipaval stari, popolnoma počrneli kip, ki stoji pri terasi, toda ni nič pomagalo. Prevzel me je takšen strah, da sem zbežal od tam, in ko sem se vzpenjal po lestvici, je poleg mene renčal in lajal pes. Brrr! — bilo je prav grozno.

— Miša, Miša! Ali je moj sin tako glup in praznoveren? — se je nasmejala Helena Aleksandrovna. — Kako da nisi prišel na to, da laja «Moro», stari kastelanov pes. Dober čuvaj je in je videl v tebi tatu. Ha, ha, ha!

— Nič ni res, mama. Ta pes je prikazen psa signora Montignoso, ki blodi po zazidanem krilu grada in išče gospodarja, — je vzkliknila Lolo, ki je zardela od razburjenja. — Severia mi je pripovedovala, da pes-strah večkrat laja in renči v zadelanih sobah in da ne more nihče vdreti notri, niti tat ne, ker neki veliki «čarovnik» je začaral ta del gradu in ni mogoče stopiti vanj pred določenim rokom.

To pojasnjenje je izzvalo splošno veselje in sklenili so, da razrušijo čare, kakor hitro bo zaključena kupna pogodba.

Navidezno je baron soglašal z družbo, toda v resnici mu je bila odvratna in ga je jezila misel, da bi utegnili lahkomiselni in radovedni ljudje vdreti v njegovo svetišče. V teh tajinstvenih, tri stoletja zaprtih sobah, se mu je zdelo, da sta on in Valerija združena; tam so ju vezale nevidne, samo njima znane vezi, ki sta se jih bala, istočasno pa si jih strastno želela.

Dva tedna sta pretekla navidezno mirno. Valerija in baron sta se ves čas zelo rezervirano vedla drug proti drugemu, kakor da se drug drugemu umikata, a skrivaj se je nadaljevalo njuno razmerje, ki ga je ustvarilo odkritje tajnega vhoda. Tajna sila ju je večkrat zvabila v prepovedane sobe. Izogibala sta se samo velike dvorane, kapele in kopalnice, a najrajši sta se mudila v sobi Giovanne in v oni, v kateri je živel Paolo di Montignoso. Skupaj sta prebirala garderobo, preiskovala skrinje in kovčege; večkrat sta se smejala in veselila svojim odkritjem, včasih pa sta tudi kaj takega našla, kar ju je vznemirilo in zbegalo. Ti nočni pohodi so ju zbližali drug k drugemu; v čudnem ozračju oživele preteklosti sta skoraj pozabila na sedanjost in se prerodila kot Paolo in Giovanna.

Najbolj zanimivo pri vsej stvari pa je bilo to, da se je po dnevu vsa ta fantazmagorija stajala in izginila brez sledu, a namesto nje je nastopilo čuvstvo neugodja in nezaupnosti.

Toda skupaj z nočnimi sencami so oživela druga čuvstva in po nekaj dneh zatajevanja ju je usodna

medsebojna privlačnost zopet združila v prepovedanem kraju.

VII.

Prišel je končno dan prihoda Diomida Petroviča. Mladina mu je šla do mesta naproti in ga privedla v grad, kjer sta ga dami navdušenc sprejeli.

Ves večer so govorili samo o legendah Montignosa, o tem kar so videli v grobnici, in o povesti starega pastirja. Diomid Petrovič je poslušal z vidnim zanimanjem in njegov raziskovalni pogled se je ustavil zdaj na bledem baronovem obličju, zdaj na Valeriji, ki je sedela tam otožno zamišljena in se malo udeleževala pogovora.

Baron se je vrnil v sobo razburjen in zlovoljen; od večernih razgovorov so se mu živci utrudili. Prišel je že do tega, da se je istovetil s Paolom Montignosom, neumestna namigovanja so ga dražila, in misel, da se toliko oseb pripravlja na to, da vtaknejo nos v njegovo preteklost, ki jih nič ne briga, ga je resnično vznemirjala. Vrgel se je v naslanjač in se poglobil v svoje misli.

Spomin na Giovanno ga je preganjal, vroče si je zaželel, da bi vsaj enkrat videl to preteklost v celoti živo pred seboj, ne pa v odlomkih kakor do sedaj. Oh, če bi mogel vsaj v snu videti starodavni grad v dnevih njegovega sijaja, pozabiti dolgočasno, malenkostno, malomeščansko sedanjost in uživati burno ozračje, polno dogodkov minulih stoletij... Ali mu bo dodeljeno, da se bo vsaj za uro časa čutil enakega z enim teh nadutih, mogočnih velmož, katerih želje so bile zakon.

Stara grajska ura je odbila polnoč in je prekinila njegove misli. Vstal je, vzdihnil in se nameraval vleči, ko se je nenadoma zdrznil in obstal, željno prisluškujoč oddaljenemu toda razločnemu petju.

Ženski glas je pel neznano italijansko arijo, a petje je brez dvoma prihajalo iz zakletih sob.

Sledeč svoji mučni radovednosti, je baron odmaknil mizo, ki je zakrivala tajni vhod, in odprl duri, toda hkratu je obstal na pragu kakor prikovan.

Soba je bila razsvetljena, vse sveče iz rožnatega voska so gorele, a sredi sobe je stala Valerija. Toda ne, ni bila Valerija, ampak Giovanna, ki je resnično vstala od smrti. Bila je oblečena v višnjevo brokatno obleko, spredaj pridvignjeno, a krilo je bilo iz belega atlasa; globoko izrezani moderc je odkrival vrat klasične lepote; život ji je objemal pas, od katerega je visel z bleščečimi se kamni posejan trak. Mala višnjeva čepica, okrašena z biseri, je pokrivala plave lase.

Pela je dalje italijansko balado s spremljevanjem mandoline, a baron jo je molče gledal kakor začaran. Ni samo obleka izpremenila dekličine zunanjosti, ampak njeno obličje je zadobilo popolnoma drugačen izraz. Nasmešek pohotnega uživanja ji je odprl lepe, škrlatne ustnice; z umerjenim, toda izzivalnim koketstvom je izbirala kretnje, ko so njeni tanki prsti bežali po strunah godala. Bržkone je bila v mesečnem stanju, sodeč po tem, da je bil njen pogled včasih nepremičen in steklen, a koj nato je vnovič plamen strasti zaplal v žametnih očeh.

Baron se je prijel za glavo. Bil je pri polni zavesti in je vedel, da stoji pred njim Valerija Samburova; a istočasno je videl drugo bitje, nevarno in očarujoče, ki ni imelo nič skupnega z mlado, skromno in boječo deklico, ki jo je videl po dnevu.

— Giovanna! — je zašepetal.

— A! Ali si me spoznal? Toda jaz te ne poznam v tej grdi obleki, — je rekla posmehljivo. — Podvizaj se, da se preoblečeš praznično, in nagradim te s svojo naklonjenostjo.

Baron se ni ganil, ko je poslušal ta glas, ki je bil globokejši in bolj kovinske barve kakor navadno.

Giovanna — ali Valerija — je stopila k mizi; z začudenjem je baron videl na njej pozlačen podstavek, rezljan vrč in čašo. Nalila je čašo vina, ki je bilo temno in gosto kakor med, odpila požirek, a nato ponudila baronu čašo s takšnim pogledom, da ga je presunil kakor električna struja.

— Pozabiva sedanjost in živiva preteklosti, grof Di Montignoso.

Mehanično je baron prijel čašo in jo izpraznil; v tistem hipu je imel občutek, kakor da ga je nekdo močno udaril po glavi, a okrog njega se je vse treslo, žvižgalo, kakor da se zidovi rušijo; potem se mu je zdelo, da leti z vetrom v neko črno brezdno. Ti občutki so skoraj hkratu prenehali in znašel se je v prejšnji sobi Giovanne, toda sam, deklica je izginila.

Truden se je naslonil k zidu in se zamislil, da bi si razložil čudno stanje, ki ga je zdaj preživljal. Še močneje se je zavedal dvojstvenosti svojega bistva, toda njegova resnična osebnost barona Roteršilda je zbledela in stopila v ozadje, v ospredje je silila ona druga, polna drugih misli, drugih interesov in ga je vedno bolj obvladovala. Prvič se je jasno čutil Paolo Montignoso, v njegovih žilah je tekla kri z ognjenim tokom, a telesno se je počutil močan in lahek kakor nikoli poprej.

Kakor avtomat se je podal v sobo, v kateri je nekoč bival grof Paolo, in prav nič se ni začudil, ko je priskočil k njemu velik pes - hrt z radostnim cviljenjem. Stisnil je k sebi glavo pametne živali in jo pogladil po svilnati dlaki.

— Negus, moj zvesti Negus! — je ponavljal.

V spalnici je zdaj vse dišalo po življenju in redu. Na mizi, sredi dvorane, je stal velik šop cvetlic, svečniki so goreli, a ko je baron vstopil, se je pojavil iz temnega ogla star služabnik s čudnim izrazom v obličju. Molče ga je slekel in ga oblekel v kostum iz srebrastega brokata in atlasa višnjeve barve, a na vrat mu je obesil zlato verižico z medaljonom ter mu podal kapo z belim peresom, ki je bilo pritrjeno z rubinasto pripenko.

V zrcalu je zdaj odseval *novi* človek; to ni bil več bledi, življenja siti, brezbrižni baron Roteršild, ampak pravi Paolo Di Montignoso, — ponosni in nasilni signor XVI. stoletja, poln sile in kipeče strasti. Dragoceni kostum tistih časov, ki se mu je lepo podajal, je še bolje odražal njegovo prirojeno mu lepoto; tesno se prilegajoči triko iz bele svile je obrisoval prijetno skladnost njegove visoke, vitke

postave; čipkasta freza se je čudovito lepo podajala njegovi glavi s temnimi kodri. Radovedno se je baron promatral, kakor da se ni prepoznal. V svojih velikih, črnih očeh ni poznal tega smelega pogleda, tega ognja, te zavesti o svoji mogočnosti; ni vedel, da so te ustne zmožne tako nadutega in prezirnega nasmeha. Da, bil je lep in razpolagal je s čari, ki mu pokoravajo ženska srca; vsa njegova osebnost je izražala mirno samozavest zmagovalca, nežne in krotke, toda istočasno tudi divje in krvoločne zveri, ki preži na svoj plen, se ž njim poigra, a nato ga raztrže in zavrže. Čimbolj se je baron naslajal nad seboj, tembolj mu je ugajala nova obleka; čutil je, da se podaja njegovim osebnim čarom, za katere ni do sedaj niti vedel. Ponosno vzravnan je šel iz sobe.

Njegova želja se je izpolnila in stari dom je oživel; šum in gibanje sta zavladala v njem. Sluge, oblečeni v barvah hiše Montignosov, so urno švigali sem in tja in se globoko priklanjali mlademu gospodarju; z dvorišča se je slišal topot in rezgetanje konj in glasno govorjenje; vse je bilo razsvetljeno in do njega so prihajali zvoki petja in glasbe.

Vstopil je v veliko dvorano, kjer je visela strašna slika, toda zdaj je bilo tisto mesto na steni prazno, a sobana se je naglo polnila praznično oblečenih mož in dam, katere je ljubeznivo sprejemal stari signor, ki ga je nazival «sina».

Za trenotek je baron pozabil svojo dvojstvenost in se živahno razgovarjal o političnih vprašanjih, ki jih je zgodovina že davno zapisala, za katera pa se je zanimal, kakor da so sedaj važna. Brez obotavljanja se je odzival, ko so ga nazivali z «grofom Paolom» in se šalil z damami, ki so ga s pogledi kar požirale. Včasih mu je kakor blisk preletel skozi misel spomin, da je on Roteršild, kar pa je takoj izginilo v megleno daljavo. Skrbno je iskal z očmi Giovanno, ko jo je nenadoma zagledal pod roko z lepim mladim človekom v zeleni žametni obleki, ki jo je vodil ter se živahno z njo pogovarjal.

Par je šel mimo njega v razdalji nekaj korakov; gospod se mu je priklonil, a Giovanna ga brškone ni

opazila in nadaljevala hojo smejoč se s svojim kavalirjem.

Strašna ljubosumnost je prevzela srce Roteršilda Paola in njegova roka je nagonski segla po bodalu za pasom. Vedel je, da je bil Manfredo Torreani, bogati plemič iz Modene, med onimi, ki so snubili deklico. Silno zaljubljen v krasno deklico, ji je trdovratno dvoril, toda Giovanna je precej hladno sprejemala Torreanijevo ljubezen; danes pa je očividno izpremenila svoje mnenje, zakaj izkazovala mu je očitno naklonjenost. Besno ljubosumje je zaključvalo v srce Paola. V svoji duši je vedel, da ne more zasnubiti Giovanne, zakaj bil je oženjen brez očetove vednosti. Toda bil je pripravljen, da prej ubije njo in tekmeca, kakor da bi jo odstopil drugemu. Večerna veselica ga ni več zanimala. Mislil je samo na Giovanno in pohitel za parom, ki je zapustil dvorano.

Zaman je prešel več sob in dvorano, v kateri so služabniki pripravljali večerjo na dolgih mizah, na katerih se je lesketala dragocena posoda in srebrnina, in končno je prišel v sobo v prvem nadstropju. Vrata na teraso z mramorno balustrado so bila odprta na stežaj, a spodaj se je razprostiral senčnat vrt, poln cvetlic; razsvetljeval ga je lunin sij.

Giovanna je bila sama in je stala pri balustradi ter si s pahljačo hladila razgorelo obličje. Kakor blisk je bil baron pri njej in jo prijel za roko.

— Kje je Torreani? — je zašepetal s pridušenim glasom.

Tvoj oče ga je pozval, toda se kmalu vrne.

— Giovanna! Nehaj s svojo igro z Manfredom, sicer ne jamčim zase! — je rekel in roka mu je zopet segla za bodalom.

Giovanna ga je premerila s hladnim in prezirnim pogledom.

— Ali res? A po kakšnem pravu, signor grof, mi ti to prepoveduješ?

— Po pravu ljubezni! Jaz te ljubim, Giovanna, in ubijem vsakega, ki bi se ti preveč bližal.

— Ti me ljubiš, Paolo? Med tem pa gre glas, da ima stric Ridolfo zate pripravljeno sijajno partijo.

Ali misliš napraviti iz mene svojo igračo? Motiš se. Kdor me hoče imeti, mora iti z menoj v cerkev, — je odgovorila Giovanna in njen pogled ga je ožgal kakor ogenj.

— Da te dobim, sem pripravljen iti skozi pekel in nebo. Ne morem nič imeti proti mislim svojega očeta, toda *uresničiti* se morejo le moji načrti, ki nimajo nič skupnega z očetovimi. Prisegam ti, da boš ti moja žena in nobena druga; samo nečem, da bi prišlo do odkritega in nepotrebnega spora med menoj in očetom. Ko bo stal pred dovršenim dejstvom, se bo moral udati in nama rad odpusti. — Saj veš, njegov polbrat Cezar, ki je nedavno umrl, nam je zapustil obširna posestva v Siciliji, blizu Sirakuze. Če pravi, da je to predaleč in jih misli prodati; v kratkem se poda tja za nekaj mesecev, a midva izrabiva njegovo odsotnost za najino svatbo. Zdaj, ko poznaš moje načrte in imaš mojo besedo, te poljubim kakor svojo nevesto, — je pristavil, jo smelo objel in krepko poljubil na ustna.

Razvneta po njegovem vzkipenju, mu je Giovanna vrnila poljub.

— Pojdiva, greva do jame, — je zašepetal Paolo.

— Toda opazili bodo najino odsotnost, — se je obotavljala ona.

— Ba! Noč je lepa in mnogi naših gostov se izprehajajo. Kdo bo zvedel, kje sva midva? — je odgovoril z brezskrbnim smehom in jo povlekel za seboj.

Korakala sta v senci drevja, toda nista dospela še do jame, ko se je razlegel rog, ki je pozival goste k večerji...

V dvorani pirovanja je vladalo šumno veselje; toda tekom te čudne večerje se je Paolu povrnila težka zavest dvojstvenosti in prevzel ga je nerazumljiv nemir; njegova usta so mehanično govorila o neznanih mu ljudeh in damah, a oči so se mu ustavljale na Giovanni, ki je sedela blizu njega in poleg Manfreda Torreanija.

Nenadoma je dvorano napolnil vijoličast dim, vsi gostje so zbledeli in se raztajali v oblačni masi. Nato je grmenje streslo stene; zemlja je trepetala, kakor da se umika izpod nog, a baron je dobil močan udarec po glavi in izgubil je zavest...

Ko se je zbudil, je bilo popolnoma svetlo; ležal je v postelji in razen spomina ni nič pričalo, da je resnično prisostvoval fantastičnemu piru. Obleka iz brokata in atlasa je izginila, tajna vrata so bila zaprta in samo bela vrtnica na mizi ga je presenetila. Jasno se je spomnil, da je imela Giovanna na modercu takšno cvetlico, katero ji je vzel; ker pa so v vazi na okni stale tudi vrtnice, je bilo mogoče misliti, da je cvetlica padla z nje na mizo.

— Ne, gotovo sem videl v snu to, kar sem želel videti — preživeti plošlost starega gradu. Vendar pa utegnem priti še ob pamet pri vseh teh neverjetnih zgodbah, — je pomislil in se hitel oblačiti, ker na uri je bilo že črez poldne.

Našel je vse na terasi za mizo. Videti je bilo, da so tudi oni pozno vstali, in bili so v mrzličnem razburjenju. Vsi so vpili, mahali z rokami, si nekaj pripovedovali in drug drugega prekinjali, samo Diomid Petrovič je molčal in s čudnim izrazom je šinil s pogledom na barona, ko se je ta pojavil na terasi bledejši kot po navadi.

— A! Končno si prišel, Pavlik! Tudi ti nisi brzkone spal? Toda povej nam, ali veš, odkod tisti šum? — je vprašala Helena Aleksandrovna, ki je bila zelo razburjena.

— Ne, teta, ne razumem, o čem govoriš? Jaz nisem ničesar slišal. Toda za božjo voljo, povej mi, kaj se je zgodilo, — je nemirno vprašal baron.

— Ali je mogoče? Vsi smo slišali isto, tudi Diomid Petrovič in celo posli. Po polnoči je bilo slišati, kakor da se je zbrala množica ljudi, konji so teptali in hrzali, razlegali so se človeški glasovi, a potem so se iz zadelanega krila razlegli glasovi godbe in petja in šum velikega pirovanja. Brr! To je bilo nekaj peklenskega.

— Prav peklenskega! Bržkone so vsi Montignosi vstali to noč iz svojih grobov in priredili ples. Vso noč sem se tresla in šla sem k mami v posteljo, — je vpila Lolo, ki jo je groza pretresala.

— Čudno, da nisem ničesar slišal, — je rekel baron, nalivajoč si slivovko v kavo in umikajoč se vprašujočemu pogledu Diomida Petroviča.

— Morda ste se udeležili pirovanja in zato niste obračali pozornosti na šum, — je pripomnil z zagonetnim nasmeškom Diomid Petrovič.

— Ta domneva je vsekakor precej čudna, — je hladno odvrnil baron.

— Evo, zakaj sem vam to rekel. Ko sem zaslišal tako nenavaden šum, sem vstal in šel na razgled in tedaj sem na stopnicah terase — odkoder se je slišalo govorjenje — zagledal moško osebo, ki je bila oblečena v opravi XVI. stoletja. Ta moški je imel vaše oblike. Spremljal je ravno tako svečano opravljeno damo, ki je pa nisem mogel videti v obraz. Ali ni čudno, Pavel Borisovič, da je prikazen vam podobna?

— Ne morem ničesar povedati. Nič nisem videl ne slišal; sicer pa se temu nikakor ne čudim, ko so pa očividno vsi tukajšnji strahovi meni podobni, — je z nevoljo odvrnil baron.

Naglo je popil kavo in šel na teraso z izgovorom, da mora pisati pisma.

— Zakaj se šalite z njim? Nima rad tega in jaz razumem, kako mu mora biti neprijetno, da mu je čudna in istočasno usodna slučajnost dodelila podobnost s tistim starodavnim «Don Juanom» ali italijanskim «Sivo Brado», ki ga tukaj nazivljejo «maledetto» in ki ga smatrajo za junaka legende o odrezani roki.

Diomid Petrovič je zmigal z rameni.

— Da, ta slučaj je zelo zagoneten in me zelo zanima. In zdaj vas prosim, dragi prijatelji, da izpolnite obljubo in mi pokažete v gradu vse, kar je mogoče videti in obiti, če ni baron že postal popolni gospodar hiše svojega dvojnika. Mislim, da ne bo nasprotoval, da si ogledam tajinstveno krilo hiše.

Mišelj se je ponudil, da on spremi Diomida Petroviča in mu pokaže samostanske razvaline in grob Paola Montignosa, ker so se dame odločno uprle, da bi se še enkrat podale v grobnico. Tudi baron ni hotel več tja. Nato sta si ogledala v gradu vse, kar je bilo mogoče, pa kakor znano, ni bilo tam nič posebnega. Tomilin je šel z Mišeljem povsod, zlezel je na zid s pomočjo vrvne lestvice, se spustil na dvorišče in obhodil vrt; razen tega je stopil tudi v nekakšno kolarnico, ki ni bila zaklenjena. Tam je našel ostanke bogato okrašenih nosilnic in žensko sedlo. V druge prostore ni bilo mogoče priti, ne da bi se vrata vlomila. S tega izprehoda se je vrnil Diomid Petrovič mračen in zamišljen, toda nobenemu ni povedal svojih vtisov.

Larisa Arkadjevna bi se bila rada z njim pomenila na štiri oči, pa ni ji dal nobene priložnosti za to. Šele naslednjega dne zvečer se je znašla slučajno sama z njim in ga je na tiho vprašala, da bi ji priobčil svoje vtise in ji povedal, kaj misli o vseh teh čudovitih zgodbah.

— Za zdaj mi je še premalo znano o tem, da bi si mogel ustvariti jasen pojm, — je odgovoril po premisleku. — Samo eno vam morem povedati, to, da je tukajšnji zrak prepojen z ostudnimi strujami; tukaj je v resnici prošlost živa. Nekaj zloveščega se povsod tu skriva in gorje udeležnikom prošle drame, če zapadejo v območje svojih žrtev. Utegnejo nastopiti usodni zapletljaji in nepričakovani dogodki. Ker pa se ne smatram za tako močnega, da bi dovolj silno posegel v to okultno dramo, ki se utegne tu dolgrati, zato sem pisal nekemu prijatelju, velikemu učenjaku v tej stroki, in sem ga naprosil, naj pride semkaj in nam pomaga s svojimi nasveti in naj nam vse pojasni.

— Vi me strašite, dragi prijatelj. Kaj se more zgoditi? Bog moj! — se je vznemirila Larisa Arkadjevna.

— Sam bi bil srečen, če bi to vedel, zakaj nevarnost se za polovico zmanjša, če veš vnaprej za njo. O eni stvari pa sem prepričan, to, namreč, da je Roteršild tesno zvezan s to prošlostjo in... da ve več,

kakor hoče povedati. Dalje se bojim, da je uboga Valerija tudi igrala veliko vlogo v tej strašni zgodbi; zelo je bleda in otožna. Nadzorujte jo, Larisa Arkadjevna, ne da bi se izdali, ker ni potrebno, da bi jo vznemirjali pred časom; če vam bom svetoval bežati, jo morate takoj odpeljati.

Deset dni je mirno prešlo. Delali so izlete v okolico in udeleževal se jih je tudi Diomid Petrovič. Vsi so se pomirili, zakaj nočni šum se ni več ponovil in nobene prikazni niso več motile miru grajskih stanovalcev. Toda baron je opazil, da ga stari okultist zasleduje, in to nadzorovanje ga je zelo dražilo.

Junaka nočne drame sta živela v trajni nestrpnosti. Črez dan sta bila v skrajno mrzlih odnošajih, kakor hitro pa so se polegle nočne sence, je v obeh kri burno zaplala in nestrpno sta čakala minute, kdaj se vsi razidejo po svojih sobah. Ko sta se čutila varna, sta trepetaje odprla tajne duri, hušknila kakor senca po hodnikih in prižgala voščene sveče, katerih zaloge sta našla v bufetu, ter se sešla vsa trepetajoča od blaženstva. Čudni so bili njih razgovori, zakaj sedanjost je bila iz njih izločena. Paolo in Giovanna sta govorila samo o preteklosti in v zagonetnem ozračju tajinstvenih sob sta postala vročekrvna Italijana in njuna strast je rastla vsako uro in grozila, da preskoči vse meje. Dan jima je bil že neprijeten, ure so se neskončno vlekle in mislila sta samo na nočni sestanek.

Nekega jutra je Diomid Petrovič izjavil, da odpotuje za kratek čas, in je prosil dovoljenja, da sme pripeljati s seboj starega prijatelja, ljubitelja arheologije in okultizma, ki se zelo zanima za povesti o Montignosu. Helena Aleksandrovna je ljubeznivo privolila; samo Diomid Petrovič — toda samo on — je zapazil piker in zaničljiv nasmeh, ki je šinil baronu preko usten.

Pozneje, pri slovesu in na samem z Lariso Arkadjevno, ji je v skrbeh povedal, da predvideva dogodke, za katere so neobhodni energični ukrepi; zato gre, da opozori prijatelja in ga čimpreje privede semkaj.

— Nadzorujte Valerijo, — je dostavil in ji krepko stisnil roko.

Bakulinka ni potrebovala tega opomina. Že po prvem naročilu Diomida Petroviča je skrbno nadzorovala mlado deklico in v njej se je utrdilo prepričanje, da se v dekličini duši godi nekaj abnormalnega, dasiravno ni mogla na noben način pogoditi vzroka tega stanja.

Neka okolnost je posebno neprijetno dirnila Lariso Arkadjevno in jo zelo vznemirila. Nekoč je prišlo pismo od Samburove — matere, ki je pisala, da bo njen sin kmalu odpotoval v Montignoso, in če namerava Bakulinka podaljšati svoje bivanje v Italiji, tedaj naj izroči Valerijo bratu, ki jo more pripeljati domov, ko mu poteče osemindvajsetdnevni dopust. Ko sta Lolo in Mišelj slišala o skorajšnjem prihodu mladega častnika, sta se glasno radovala; Valerija pa je nasprotno smrtno pobledela in se stresla. Od tedaj se je vsakikrat, ko so začeli govoriti o njenem povratku v Rusijo, vidno in silno vznemirila.

Silno si je Larisa Arkadjevna belila glavo, da bi odkrila vzrok njenega razburjenja. Spočetka je mislila, da se je Valerija zaljubila v barona; toda odkrita hladnost med njo in baronom je izključevala to možnost. Baron ni prav nič dvoril Valeriji in tudi ona se mu je izogibala. Spočetka se je Bakulinka čudila, da se Valerija črez noč zaklepa v sobo, potem pa se ji je zdelo prav naravno, če ni njena krščenka marala spati pri nezaklenjenih vratih v tej čudni hiši. Kje je torej vzrok, da ne mara oditi iz Montignosa? Larisa Arkadjevna se ni počutila več dobro; bila je nemirna in potrta, a včasih se ji je zahotelo takoj odpotovati, toda žgoča radovednost, da bi spoznala tajne zazidanega krila, je bila protiutež prvi želji.

Po odhodu Diomida Petroviča se je baron čutil resnično olajšan. Zadnje dneve ni mogel posečati prepovedanih sob zaradi velike slabosti, ki ga je prevzemala zlasti proti večeru. Najprej se mu je dremalo, nato pa je zaspal s težkim snom v postelji ali na naslanjaču in tako je ostal do jutra.

Tisto noč po odhodu Tomilina je sklenil, da se bo boril proti tej nezdravi slabosti. Prisilna ločitev je še bolj razpalila njegovo strast do Giovanne in hotel jo je videti, naj stane kar hoče.

Komaj je ugasnila zadnja luč v hiši, je baron odprl tajne duri in stopil v prepovedano sobo. Napor, s katerim se je boril proti spancu, ga je zbudil; razen tega ni bila slabost tako velika kakor navadno. Kakor hitro so se zaprla sobna vrata in je prižgal svečnike, sta težava in dremavica popolnoma prešla. Vendar pa je bil v mrzličnem razburjenju in kri je z ognjem kipela v njegovih žilah, a paleča strast do Giovanne je dosegla višek. Tresoč se od nestrpnosti je stopil v sobo, kjer je videl prikazen svojega prejšnjega očeta in kjer sta se po navadi mudila.

Ni še utegnil prižgati svečnikov na kaminu, ko je vstopila Valerija ravno tako razburjena kakor on in se vrgla v njegov objem.

Začela sta govoriti o ljubezni; ker pa se je Valerija kazala nemirna in se včasih plašno ozrla na Ridolfov portret, jo je baron odvedel v svojo prejšnjo sobo. In tam sta pozabila na vse, — preteklost in prihodnost, — zaslepljena od strasti ju je požar objel in preživela sta tragično fatalnost minolosti. Valerija se mu je udala v isti sobi, kjer se je pred tremi stoletji odigrala ravno takšna ljubezenska drama...

Zjutraj se je baron zbudil kakor pijan, toda spomin o tem, kar se je ponoči zgodilo, je stal jasno pred njim. Ne, to ni bil sen: izvršil je nepopravljiv zločin in nezaslišano podlost, ker je onečastil to mlado bitje, ki mu jo je neznana usoda izročila v oblast. Da, uničil je Valerijino življenje, in ker je bil oženjen, ni mogel popraviti sramote, ki jo je storil njeni rodbini. Res je, da je bil sam v čudnem abnormalnem stanju in je strastno ljubil, toda ne to mlado, plašno in izogibajočo se mu deklico, ampak tisto nočno Giovanno, oblastno in strastno, ki ga je podjarmila in ga napravila svojega sužnja. Seveda je bilo težko dokazati, da je ravno on zapeljal Valerijo, a mlada deklica, ki je bila skoraj vedno v mesečnem stanju, se bržkone ni zavedala, kaj se je zgodilo;

toda ta okolnost je še povečala podlost njegovega ravnanja. Iz vse duše si je želel, da bi popravil pogrešek, a njegova nemoč ga je spravljala v obup. Sovraštvo in bes sta kipela v njem, če se je spomnil na žensko, ki ga je imela v rokah, katere ni on nikdar ljubil in ki mu nikoli ne bo dala prostosti... Dušno stanje barona je bilo takšno, da se ni mogel pokazati pri zajtrku. Napravil se je bolan in ves dan ni šel iz sobe.

Mišelj in teta sta ga obiskala; Helena Aleksandrovna je ugotovila, da je videti slab in da ima nekaj mrzlice; svetovala mu je, naj se vleže in se spoti.

— Prehladil si se zaradi svoje nespametne navade, da spiš pri odprtem oknu. Še malarije se boš nalezel, — je godrnjala.

Baron se je pošalil, toda obljubil je, da se bo čuval, v duši pa si je želel biti sam. Pozneje mu je prišel Mišelj delat družbo in mu je povedal, da je imela Valerija histeričen napad, ko je prejela od doma poročilo, da je umrla neka daljnja sorodnica, in pregovorili so jo, da je legla in zaspala.

Hladen pot je stopil baronu na čelo. Če je Valerija dobila histeričen napad zaradi spomina na nočni dogodek, kako naj se sreča z nesrečno deklico?

Preživel je noč brez sna, a proti jutru je dozorel v njem sklep, da se loči od Dine in da razruši zakonsko zvezo med njima, naj stane kar hoče. Ta sklep ga je nekoliko umiril; a naslednji dan, ko je šel k zajtrku, je bil videti kakor po navadi.

Prvi pogled na Valerijo ga je docela pomiril; očividno se ni ničesar spominjala, a bila je samo bledejša in bolj zamišljena kakor po navadi.

Nekaj dni je prešlo mirno, samo v baronovi duši je prikrita nevihta dalje bučala, a njegovo stanje se ni dalo popisati. Pogled na Valerijo ga je vsakikrat razburil in uporno se je zatajeval, da ni šel v nesrečne sobe, kjer se je izpreminjal v Paola Di Montignoso in kjer ga je prevzemala besna strast do Giovanne, ki je z vsemi svojimi gibi in kretnjami vzbujala v njem sladostrastje in ga opajala. Oboževal je in norel za to nočno Kirko, toda ne za ono hladno in umerjeno

deklico, ki jo je srečeval po dnevu. Vendar pa je bil vkljub temu dolžan z zakonom popraviti svoj prestopek. Četudi je bila Valerija hladna in boječa, je bila tisočkrat boljša od Dine, ki se mu je tako nesramno vsiljevala. Ko se oženi z Valerijo, more skupaj z njo tu živeti in neovirano uživati svojo dvojstvenost. Saj je gospodar Montignosa in vez med njim in staro hišo se je vsak dan bolj utrjevala.

Nekega večera so vsi sedeli pri čaju na terasi, ko je sel prinesel Pavlu Borisoviču pismo in brzojavko ter povedal, da je pismo prišlo zjutraj in bi mu bilo dostavljeno naslednje jutro; ko pa je dospela brzojavka, je poštni načelnik odposlal oboje hkratu. Pismo je bilo od tajnika starega barona iz Nauheima; sporočal mu je, da je imel starec hud srčen napad kot posledico svoje stare srčne bolezni, in ker mu grozi smrtna nevarnost, poziva k sebi nečaka. K tajnikovemu pismu je bil priložen pripis, napisan s tresočo se roko starega barona Vitalija Aleksandroviča:

«Rad bi te še enkrat videl, Pavlik, zato odpotuj, kakor hitro prejmeš to pismo. Če bi jaz umrl pred tvojim prihodom, tedaj te prosim, da točno izpolniš mojo poslednjo voljo; povedana je v listini, ki je v zavoju, ki ti ga izroči moj tajnik. Postavil sem te za dediča vsega svojega premoženja, izvzemši to, kar sem določil za Heleno in njene otroke.»

Brzojavka je ponavljala prošnjo, naj se podviza in takoj odpotuje.

Ta vest je vse vznemirila. Helena Aleksandrovna in Lolo sta bridko jokali, a ko je baron rekel, da takoj odpotuje, je Muranova izjavila, da odpotuje skupaj z nečakom, da bi videla brata pred smrtjo. Ko je Lolo čula materin sklep, je začela prositi mater, naj jo vzame s seboj: ona je ljubila strica Vitalija in se je tudi hotela od njega posloviti. Helena Aleksandrovna se je končno udala ter privolila v hčerino prošnjo.

— Mesdames, jaz vas ne morem čakati. Jaz moram oditi ob petih in pol, najpozneje ob šestih, da pridem do ekspresnega vlaka, vi pa se ne morete do tedaj pripraviti, — je rekel Pavel Borisovič.

Bove gotovi. S seboj vzamem samo mali kovčeg, ki ga velim takoj napolniti.

— Tudi jaz vzamem samo potno torbo, ker se vrnem takoj semkaj, kakor hitro se stricu obrne na življenje ali smrt, — je rekel baron in s pomembnim pogledom gledal bledo in izpremenjeno Valerijino obličje. Obrnivši se k gostom, je rekel:

— Upam, Larisa Arkadjevna, da mi vi in Valerija Nikolajevna izkažete čast in veselje obenem, da ostanete v Montignosu kot *moji* gostje, ker ko sem bil zadnjič v mestu, sem postal lastnik gradu. Ničesar se vam ni treba bati in Mišelj ostane vaš zaščitnik, dokler ne pride Diomid Petrovič s svojim prijateljem. Samo mu recite, naj počaka mojega povratka, predno prične s podrobnim razgledovanjem in predno skliče prikazni vseh Montignosov.

— Pavlik, ti si strašen človek! Lastnik gradu si, pa molčiš, namesto da bi nam pokazal tajne zazidanega krila, kakor si nam svoj čas obljubljal! — se je jezila Lolo.

Upam, da se vrnemo semkaj, in tajne, ki so se ohranile več stoletij, ne bodo izginile ta čas. Zdaj pa dovolite, mesdames, da se odstranim. Treba je leči in nekoliko spati.

— Dobro, jaz bom čuval tvoj grad in ščitil dame. Jaz sem vedel, da bo tvoj; niso ti zaman prinesli ključev od kleti maledetta, ki si mu tako čudovito podoben, — je burno izjavil Mišelj.

Pavel Borisovič se je poslovil od Larise Arkadjevne in Valerije; nato sta odšli tudi Lolo in mati, da se pripravita za odhod. Tudi oni sta se poslovili od Bakulinke in krščenke, proseč ju, naj ne vstajati tako zgodaj, da bi jih spremljali.

Ko je bil baron sam v svoji sobi, je dihnil s polnimi prsi in se čutil zelo olajšan. Stričeva smrt je bila neizbežna, a ko se oči starega čudaka zapro, ne bo on samo miljonar, ampak bo svoboden v svojih delih in prvo dejanje te prostosti bo to, da se reši zakona, ki mu ga je vsilila potreba. Delal si je načrte o bodočnosti ter premišljeval, na kakšen način bi se dal povzročiti proces za ločitev zakona. Iz omare

je vzel elegantno usnjeno potno torbo in majhen kovčeg. Naglo je vložil nekoliko obleke, perila in druge potrebne reči, zavil in zavezal plašč ter se potem utrujen naslonil k odprtemu oknu, da bi se osvežil.

S polnimi prsi je vdihoval čisti in blagodišeči nočni zrak, se zamislil in prevzela ga je strastna želja, da bi šel v prepovedane sobe in bi pred odhodom še enkrat videl Giovanno. Odbila je že polnoč, a baron je še vedno stal pri oknu, boreč se s strastjo, ki ga je vlekla k tisti, kateri je on prizadejal toliko zla. Hkratu je vztrepetal in se vzravnal.

Iz daljave je zapel samostanski zvon in razlegel se je zbor «De profundis».

Minuto časa je obstal tresoč se od groze in mrzel pot ga je oblival, toda ta slabost se je naglo izpremenila v besno jezo.

— A! Prekleti strahovi, vi nama pojete odhodnico? Čemu torej moja težka borba proti ljubezni! Če sva oba zapadla smrti, zakaj bi se vsaj ne videla?

Naglo je odprl malo skrinjico, kjer je vedno hranil kakšno steklenico starega vina, nalil si je poln kozarec in izpil. S tresočo se roko je nato odprl tajne duri in šel v sobo Giovanne.

Bila je razsvetljena, toda prazna. V svoje veliko začudenje je ugotovil, da je bila tena odprtina, o kateri je mislil, da je zadelano okno, vrata, in ta so bila zdaj odprta. Skozi nje je prišel na polžaste stopnice, ki so peljale do drugih vrat s težkim zapahom; ta so bila priprta. Z naraščajočim začudenjem je baron prestopil prag in prišel je v vrt, o katerem je govoril Mišelj in kamor se je do zdaj dalo priti samo skozi dvorišče.

Svetloba pojemajočega meseca je bila medla in bleda, vendar pa je baron napravil nekaj korakov in obšel ogel poslopja, nakar je prišel na ploščad, ki je bila zaraščena s travo in grmovjem.

Nekoliko korakov proč od njega je sedela na klopi Valerija ali Giovanna. Bila je odeta v nekakšno jutranjo haljo iz svilenega blaga, ki je bilo nekoč belo, zdaj pa že orumenelo kakor stara slonova kost; v životu je bila halja okrašena s širokim zlatim

vezenjem, ki ni potemnelo v teku dolgih stoletij in se je lesketalo v poltemi; dolgi, do ramen razprti rokavi so odkrivali roke klasične lepote. Širok, z dragimi kamni obšit trak je krasil čelo in pridrževal napol razpuščene lase. Na kolenih ji je ležala mandolina, toda ona ni igrala; čudni pogled, ki ga je vpirala v eno točko, je izdajal njeno abnormalno stanje. Njeno očarujoče obličje je bilo smrtno bledo in nenavadno otožno.

Kakor začaran je baron strmel vanjo. V tem tajinstvenem polmraku, obdana od rožnatih grmov, katerih vonj je prihajal do njega, je bila zares prikazen idealne lepote. Kako je lepa! Kako bi je ne ljubil do izpozabljenja? Kdaj se loči končno od one druge, da bi začel živeti tukaj življenje popolne sreče in blaženosti?

— Giovanna! — je zašepetal strastno.

Deklica je vztrepetala, mandolina ji je padla na zemljo in tiho je vzkliknila, iztegujoč k njemu roke:

— Paolo! Paolo!

V hipu je bil pri njej, sedel je, jo objel, jo stiskal k sebi ter jo pokril s poljubi. Dotik tega čarobnega bitja in omamni duh cvetlic sta mu šla v glavo in ga opajala...

Valerija, ali bolje Giovanna, je prenašala njegova božanja, toda ni jih vračala. Nenadoma se je iztrgala iz njegovega objema, pokleknila na klop, ga objela okrog vratu in rekla s pritajenim glasom:

— Paolo! — Ali me misliš zavreči, zdaj ko si me pokril s sramoto in me napravil nesrečno?

— Kaj govoriš, Giovanna. Odženi nelepe misli; jaz te ljubim in te nikoli ne zavržem, — je odgovoril.

Približala se mu je in z začudenjem in s strahom je zapazil, da je v njenih motnih očeh zagorel izraz divje strasti. Strašen, ognjen pogled je zrl vanj, kakršnega si ni mogel predstavljati v teh navadno tako krotkih očeh.

— Odgovori, ali je res, da si oženjen, Paolo Di Montignoso? Ali si se mi lagal ves čas? Tvoja ljubezen je morda samo lahkomiselna šala? Ali je

mogoče, da morejo ta lepa ustna tako strašno lagati in varati? Kaj ne, predrznil si se napraviti ceremonijo samo za šalo, a potem me boš neusmiljeno zavrgel, onečaščeno, potem, ko sem ti vse dala! Torej govori, govori vendar! Povej mi resnico, kakršnakoli je, ker... — in glasno je zavpila, a baron se je stresel, — živa ali mrtva, jaz te ne izpustim! Nekaj stoletij si moj in moj ostaneš!

Sklonila se je tako blizu k njemu, da je čutil na obličju njen dih; v njenem glasu kakor tudi v čudnem pogledu je bil tako besen in zlovešč izraz, da je barona ledeno izpreletelo. Smrtno je pobledel in se otresel njenih rok, ki so se ga v tem trenotku oprijemale kakor težki, železni okovi.

— Kdo si, tajinstveno bitje, prikazen ali živa ženska? Ah, kako naj se rešim te more? — je zašepetal ter se umikal z grozo motreč mlado deklico.

V tistem hipu se je pojavila v njem neodoljiva želja, da bi objel z rokami njen beli vrat in zadavil sfingo, ki je posegla v njegovo življenje in mu grozila s smrtno nevarnostjo. Istočasno pa se je zavedel svoje dvojstvenosti in neki glas mu je vpil v uho: «Kaj hočeš storiti, nesrečnež? Ali ne razumeš, da te je zagrabil požar bivšega brezumja.» Nenadoma ga je popadla slabost, padel je na klop in izgubil zavest...

Dotik nečesa hladnega ga je spravilo zopet k sebi. Ležal je na travi, a Giovanna mu je kleče otirala obličje z mokrim robcem. Baron se je vzpel in z velikim začudenjem je videl v razdalji nekaj korakov kamenit bazen, ki je bil tako obraščen z mahom, da ga prej ni zapazil; toda roka mesečne ženske je našla škripec in ne glede na to, da so pretekla stoletja, da se ga ni nihče dotaknil, je voda potekla, dasi v zelo tankem curku, a v njem so v diamantnih iskrah blesteli žarki iste lune, ki je že razsvetljevala v preteklih časih z isto mehko svetlobo usodno ljubimkovanje teh dveh nesrečnežev.

Z Valerijino pomočjo je baron vstal in sedel na klop in vztrepetal. Kakor bi hotela ublažiti svoj prejšnji nastop in svojo jezno grožnjo, se mu je deklica dobrikala in se strastno privila k njemu. Zdaj

je je bila zopet sama nežnost in baron se je zopet udal mamilu.

Jasno se je zavedal, da je on Pavel von Roteršild in da je bil grof Di Montignoso, katerega poteze je nosil, prah, toda ali ni to vseeno! Ime «Paolo», ki mu ga je šepetala v uho med poljubovanjem, je ljubeznivo laskalo njegovemu sluhu. Bil je ponosen na to kakor princ, ki se skriva za svojim incognitom. V njem se je zbudila nečimernost fevdalnega plemiča in strastno je ljubil to žensko, ki se je izpreminjala iz hladne Valerije v strastno Giovanno in katera si je podvrgla vse njegovo bistvo. Vedno bolj se je ogreval, jo stiskal k sebi in ji prisegal ljubezen in zvestobo prav tako, kakor je nekdaj delal Paolo Montignoso, ki je vedoma govoril lažne prisege ženskam, katere je ljubil in jih pogubil. In kakor je rastla v njem strast, ki mu je mračila um, tako mu je sebičnost moškega šepetala: «Zlo je že itak napravljeno, če pa bo v moji moči, ga bom popravil. Toda čemu bi se odpovedal minutam sreče?...»

Stara ura v stolpu je odbila tri in petelin na dvorišču je zapel. Valerija se je nenadoma stresla in odprla oči, kakor da se je zbudila iz globokega sna. Nekaj trenotkov je njen pogled začudeno blodil po prostoru, potem pa se je zavedla. Ko je videla, da leži na stari postelji in zagledala poleg sebe barona, ji je kri šinila v lica in s pridušenim krikom je vstala:

— Kaj pomeni vse to? — je vzkliknila kakor iz sebe ter skočila s postelje in se oprijela zavese, da ne bi padla. — Vi ste podlež, baron!... Vi ste me zahipnotizirali, me zavlekli v to past in me osramotili!... in glas ji je zastal.

Težko je sopla in obličje ji je posinelo kakor mrliču.

— Valerija, za Boga, pomirite se, — je vzkliknil baron in jo prijel za roke. — Nisem hipnotizer, toda ljubim vas iz vse duše. — Vi ste me prostovoljno ljubili in ko se vrnem, se bo vse pojasnilo, vse bo dobro in združila se bova za vedno.

— Podlež, lažnivec! — je zašepetala ter se spustila na kolena, ker noge so ji odpovedale.

— Bodočnost bo pokazala, da se bo vse končalo častno in dobro, zdaj pa pojdite takoj v svojo sobo. Kaj bo, če vas najdejo tu v tem razšitem zlatem oblačilu! — je rekel in se ves tresel od nestrpnosti.

Ko je pa videl, da se Valerija ne gane in si stiska glavo z rokami, kakor da se ji je zmešalo, se je naglo odločil, položil roko na njeno glavo in rekel ukazujoče: — Zaspi in pozabi v s e, kar se je zgodilo!

Njegova volja je vidno vplivala. Valerijine blodeče oči so se zaprle in glava ji je klonila kakor mrtva. Naglo ji je tedaj baron slekel svileno haljo in s kamni obšiti pas, jo vzel v naročje kakor otroka ter jo nesel v njeno sobo.

Vhod v tajni hodnik je bil odprt na stežaj. Ko se je prepričal, da je bila soba zaklenjena s ključem, je položil Valerijo na posteljo ter jo pogrnil z odejo, ker je bila popolnoma mrzla. Še enkrat se je ljubeče in s pekočo vestjo nagnil nad njen prelestni obrazek, ki je imel ves drugi izraz kakor prej. Zdaj je izražal trpljenje in obup.

— Prisegam ti, da odkupim svoj zločin! — je zadnjikrat zašepetal in krepko poljubil brezbarvne ustnice mlade deklice.

Nato je skrbno zaprl tajna vrata in odhitel v sobo Giovanne. Tudi tam je vse pospravil in obesil haljo v garderobno omaro, nato se je vrnil v svojo sobo. Toda prišel je popolnoma ob spanec. Zgodba, ki se je vanjo zapletel, ga je silila k razmišljevanju, a nepopravljivo zlo, ki ga je napravil Valeriji, mu je bolestno kričilo srce. Če pa ga Dina ne odveže? Toda ne, ona se mora ločiti. Saj ga nihče ne more prisiliti, da bi živel s to odvratno žensko, denar pa bo napravil svoje, — se je tolažil.

Vstal je, nadel popotno obleko in šel na teraso, kjer so bili potniki že zbrani pri obilnem zajtrku, ki ga je pripravila Severia.

— Larisa Arkadjevna vstane in se pride posloviti od nas, — je sporočila Lolo. — Hotela sem se tudi posloviti od Valerije, toda zaman sem trkala na njene duri. Zaklenila se je in ni mi odgovorila. Ali spi, ali

neče videti tebe, Pavlik. Zapazila sem, da je jezna nate, — je pristavila, da bi ga podražila.

— Zaljubljena je vanj, ali pa jo je s čim razžalil, — je pripomnil Mišelj.

— Jaz nič ne vem o tem, — je rekel baron in si vzel sandvič.

Prihod Larise Arkadjevne je napravil konec temu pogovoru. Vsi so prešli k drugim stvarem, nato so se potniki poslovili in obljubili, da bodo pisali iz Nauheima.

IX.

Valerija se je zbudila pozno in se počutila zelo pobita, a glava ji je bila težka. Ko je pogledala na uro, je takoj vedela, da so potniki že davno odšli, in bilo ji je neprijetno pri misli, kaj si bo mislila Muranova, ker ni vstala, da bi jo spremljala.

Nezadovoljna sama s seboj in vsa v skrbeh se je začela oblačiti, ko ji je šinil v glavo spomin o nočnem doživetju. Njene predstave so bile zmedene in meglene; najprej se je spomnila sobe Giovanne in stare postelje z baldahinom, nato se je nenadoma pojavilo obličje Pavla Borisoviča, ko se je sklanjal nad njo s takim izrazom strasti, kakor ga ni še videla pri njem. Odrevenela in do ušes zardela je sedla ter se trudila, da bi spravila v red svoje misli. Kaj je bilo to? Sen, mora ali spomin? Tudi se ji je zdelo, da je bila oblečena v belo svileno obleko, ki jo je videla v omari. Toda ne, to so bile bržkone sanje; vse okrog nje je kakor po navadi, ni sledu o z zlatom vezeni obleki, tajne duri so zaprte, a zbudila se je v svoji postelji kakor po navadi.

Hvala Bogu, da so bile to samo grde sanje!... A če je to resnica, kakšna nepopravljiva sramota, kakšna strahota bi to bila! In v resnici ne bi ji preostajalo drugega kakor umreti.

Napol se je pomirila, toda še vedno jo je skrbelo, ko je končala toaleto in šla k Bakulinki, ki ji je zadovoljno povedala, da je prejela pismo od Diomida Petroviča, kateri ji sporoča, da pride proti koncu tedna, to je črez pet ali šest dni. Njegov prijatelj

se zelo zanima za Montignoso in je obljubil, da tudi pride, toda če ne bo utegnil priti skupaj z njim, pride črez nekaj dni za njim.

V teku dneva se je Larisa Arkadjevna zelo vznemirjala. Nikdar ni videla Valerije tako trudne in pobite, zato je sklenila, da jo izpraša. Zvečer je vzela deklico s seboj v svojo sobo, jo posedla zraven sebe in ji ljubeče govorila:

— Kaj je s teboj, draga moja? Povej mi vse odkritosrčno: veš, da te ljubim kakor rodno hčer. Ali si morda bolna? Ali morda ljubiš barona? To bi bilo nekaj naravnega, zlasti ker je tako lep. No, če ga resnično ljubiš, čemu obupuješ? Ti si tako lepa, da mu gotovo ugajaš. Morda te tudi on ljubi, toda zaradi tvoje hladne vzdržnosti ne mara govoriti. Ko se vrne, bom že jaz uredila to zadevo.

Valerija je poslušala s povešeno glavo, potem pa je naglo objela Lariso Arkadjevno in zaihtela.

— Ah, kumica, če bi ti vedela, kako sem utrujena in kako ubiti so moji živci. Odkar sem tu, se moji kataleptični napadi pogosteje ponavljajo, a prikazni so postale še bolj čudne. Ne vem, kako bi ti to pojasnila, toda jaz čutim in spoznavam, da se za stenami zadelanega krila skriva nekaj strašnega, zloveščega. Tam je poseben začaran svet, v katerem igrava jaz in baron vlogo. Jaz ga ne ljubim... ne, ga ne ljubim; pa tudi on me ne ljubi, to jaz vem; vendar pa je med nama neka usodna zveza. Ali veruješ v prerojenje, kumica? Torej, jaz in on sva že živela tu; vsak kamen tega gradu živi, vse je tukaj prežeto z dihom prošlosti in mene je strah... Oh, kako se bojim prihodnosti!

— Valja, draga moja, ti si zares bolna! — je vzkliknila prestrašena Bakulinka. — Ne razburjaj se! Kakšna nesreča se ti more tu zgoditi?

Polagoma se je Valerija nekoliko umirila, toda bila je tako ubita in slaba, da jo je Larisa Arkadjevna odvedla v njeno sobo, ji velela vleči se ter se vsedla zraven postelje, ker se je odločila, da prebije noč pri njej. Ko je deklica zaspala z mrzličnim in težkim

snom, je Larisa Arkadjevna sedla k mizi, prižgala svetilko in pričela brati.

Toda popolna tišina in utrujenost sta polagoma vplivali na njo; glava ji je klonila na naslon stola, knjiga ji je padla na tla in krepko je zaspala.

Težek in hladen zrak, kakor bi prihajal iz kleti, ji je udaril v lice, da se je stresla in odprla oči. Začudena se je Bakulinka dvignila in se ozirala, ker ni mogla razumeti, odkod ta hlad.

Svetilka, ki je bila zastrta z abažurjem, je slabo razsvetljevala sobo, vendar pa je Bakulinka takoj zapazila v ozadju sobe odprte duri, ki jih prej ni videla, a Valerijina postelja je bila prazna. Zmedena in vznemirjena je Larisa Arkadjevna stopila k tajinstvenim durim, ki so vedle v ozek in temen hodnik, — očividno je bil to vhod v zazidani del gradu. Bogve, kako je Valerija odkrila ta vhod? Bakulinka je napravila nekaj korakov po hodniku, toda zbala se je in se naglo obrnila, potem ko je nekolikokrat poklicala deklico; toda vse je bilo tiho. Ničesar ni razumela in nemir se je je polaščal. Sedla je zopet na prejšnje mesto ne vedoč, kaj bi napravila. Bilo ji je neprijetno pozvati sobarico, sama pa se je bala v neznane in temne prostore in tam iskati Valerijo, zato se je odločila, da počaka in ne vznemirja nikogar, če se odsotnost njene krščenke preveč ne zavleče. Toda ni dolgo čakala. Ni še minilo pol ure, ko je zaslišala lahke korake in se je na hodniku pojavila Valerija.

Skrbno je zaprla tajne duri in, kakor da ne vidi kumice, se je podala v nasprotni konec sobe. Bila je očividno v mesečnem stanju; to se je videlo po nepremičnem in čudnem pogledu njenih široko odprtih oči. Toda obisk zaprtih sob ni ostal brez sledu. Vrhu nočne srajce se je odela s široko pisano orientalsko ruto, a čelo ji je bilo obvezano s trakom, ki je bil obšit s kamni. Stopila je k rezljani omarici, ki je visela na steni, jo odprla, vzela iz nje škatljo, ki se je na njenem pokrovu rdečil rubin, in jo odprla. Kleče na naslanjaču je ogledovala neki predmet v škatlji,

polagoma se ji je obličje mračilo zadobivajoč besen, skoraj živalski izraz.

— Paolo! Paolo! Glej, da me vnovič ne prevariš, sicer se maščujem nad teboj, — je izpregovorila polglasno. — A ona... ona pride! Tudi ona bo spoznala ta nesrečni kraj, kjer leži njeno truplo, ki ni zagrebeno v blagoslovljeni zemlji, in kjer v kleti še diši po krvi. Čemu prihajaš semkaj? V njegovem srcu ni mesta za obe; on bo samo moj.

Srd in strast sta zvenela v njenem glasu, ki je postal globok in kovinsko pobarvan, kakršnega ni kumica še nikdar pri njej slišala. Začudena Larisa Arkadjevna se je tiho priplazila od zadaj k svoji krščenki, se previdno nagnila in pogledala črez njeno ramo. V škatljici je zagledala portret mladega moškega v bogatem kostumu XVI. stoletja; imel je poteze Pavla Borisoviča, toda tudi meniha na sarkofagu grofa Di Montignoso. Bakulinko je prevzel strah pred Valerijo, ki se ji je zdela popolnoma drugačna in ki je govorila tako nezmiselne stvari.

Črez nekaj trenotkov je Valerija zaprla škatljo, ko je prej strastno poljubila portret «maledetta», in počasi je spravila v omaro škatljo, ruto in trak; nato je zaprla omaro, se vrnila k postelji in se vlegla.

Larisa Arkadjevna je bila v dvomih; ali naj pove Valeriji, kar je videla, ali naj počaka prihoda Diomida Petroviča. Po resnem razmišljanju je sklenila, da počaka. Naslednjega dne, ko se je Valerija izprehajala, je skušala najti tajne duri, toda zaman. Ko se je prejšnji večer zbudila, so bile duri že odprte, a zapirale so se, ne da bi se bilo treba dotakniti vzmeti, da bi pa iskala vzmet v škratovi baklji, ji seveda ni prišlo v glavo.

Trije dnevi so mirno prešli. Valerija je bila sicer še potrta, toda že manj razburjena in nič ni ugovarjala, ko ji je kumica rekla, da bo pri njej še eno ali dve noči. Bakulinka je upala, da bo videla mesečno deklico odpreti tajne duri, toda njeno upanje se ni uresničilo. Deklica je krepko spala, bila je mirna in ni vstala s postelje.

Popoldne, ko so dame sedele na terasi in je Larisa Arkadjevna čitala, a Valerija zamišljeno in otožno vezla, je nenadoma prihitel Ricciotto. Ves v strahu je naznanil, da je prišla neka dama v spremstvu vodnika z oslom, ki je natovorjen s prtljago, in sporočil, da želi dama videti Bakulinko.

Istočasno ji je izročil vizitnico in z razumljivim začudenjem je ona prebrala: Baronesa Aleksandra Dimitrijevna von Roteršild, rojena kneginja Kopnina.

— Ne razumem, kdo bi bila ta dama, odkod je in kaj hoče od mene? — je rekla in zmigala z rameni.

— Eccellenza, prišla je iz Rusije, — je rekel sluga.

— Tu je napisano: baronesa Roteršild, a jaz ne poznam nobene baronese Roteršild.

— Mislim, da je to soproga mladega barona, — je pripomnil Ricciotto. Najprej je vprašala po njem, a ko sem ji povedal, da je odpotoval in da se vrne brzkone črez dva tedna, je odgovorila, da počaka moževega povratka, in mi je velela, naj vam izročim ta listič.

Te besede so tako pretresle Valerijo, da bi se bila skoraj zrušila. Občutila je neznosno, skoraj fizično bolest, kakor da ji je nekdo srce z nožem prebodel. No, Larisa Arkadjevna, ki je bila sama zelo razburjena zaradi nepričakovanega obiska, ni ničesar opazila.

— Peljite damo v sprejemnico, — je velela, vstala in šla v sobo, ki je mejila na teraso in katere duri so bile odprte.

Črez nekaj minut se je v dvorani pojavila čedna, vitka in elegantna mlada ženska v žalni obleki; obrazne poteze so spominjale na vzhod, polt ji je bila skoraj bronaste barve, lasje črno-modre, oči temne.

— Oprostite, gospa, mojemu nepričakovanemu posetu, — je rekla z neprisiljenostjo svetske dame, ko se je približala Larisi Arkadjevni. — Saj nisem mogla drugače napraviti. Moj rednik, pri katerem sem živela in katerega sem spremila v Krim, je nenadoma umrl; nimam nobenega, h komur bi se obrnila, zato sem prišla k svojemu možu. Zgolj rodbinski

oziri so naju silili, da sva morala skrivati najin zakon; toda teh obzirov ni več. Bržkone so se moja pisma poizgubila, ker je Pavel odpotoval iz Petrograda; toda ko sem zvedela za naslov, sem prišla, da pojasnim končno neko zadevo in ker mi je težko proč od njega. V moje največje obžalovanje sem zvedela, da Pavla ni tu; toda se vrne semkaj. Ali boste tako dobri, gospa, da mi ne odrečete gostoljubnosti in mi dovolite, da počakam tu povratka svojega moža? Če bi vam pa bila v nadlego, se morem nastaniti v gostilni malega mesta, skozi katero sem šla na potu v Montignoso. Sicer pa, — je rekla z obotavljajočim se glasom, — vam bom zelo hvaležna za sprejem, ker sem popolnoma sama, a svojo istovetnost vam lahko dokažem, ker imam vse dokumente s seboj.

Larisa Arkadjevna je z začudenjem poslušala in radovedno opazovala to baronovo soprogo, ki jo je on znal tako skrbno in dobro skrivati. Čemu? Ta tajinstvena žena je mlada in lepa in prijetnega obnašanja. Ničesar ni razumela o tej čudni zgodbi, vendar pa jo je zelo vznemirila vest, da je baron oženjen. Ne brez napora se je obvladala, da je vljudno odgovorila:

— Vi ste tu v svoji hiši, baronesa: grad je last Pavla Borisoviča; on ga je ravnokar kupil, a jaz in krščenka sve tu gostji barona, vašega moža; tudi bi jaz ne mogla odreči gostoljubnosti njegovi ženi. Takoj odredim vse potrebno, da vas nastanimo.

— Hvala vam, toda nisem sama, tudi moj mali ljubljenec prosi milostnega sprejema.

Z nasmehom je vzela iz žametne torbice, ki ji je visela na roki, drobnega naročnega psička velikih črnih oči; bil je podoben klopcu snežnobele svile.

— Ah, kako je srčkan! Seveda ga udobno nastanimo, — je rekla Bakulinka ter pobožala lepega psička.

V tem hipu je vstopil presenečeni Mišelj, ki ga je mučila radovednost in ki je že doznal nenavadno novost. Predstavil se je kot baronov polbrat, ponudil baronesi stol in se začel z njo pogovarjati. Larisa

Arkadjevna pa je šla iz sobe, da poskrbi za nastanitev nove gostje.

Valerija pa se ni maknila z mesta na terasi, ampak je sovražno in jezno od daleč gledala Dino.

Severia, ki so jo vprašali za svet, je svetovala, naj nepričakovanega gosta nameste v «stari sobi», ki je gledala na dvorišče.

— Toda ta soba je zelo dolgočasna, ker nima razgleda na lepo okolico, — je pripomnila Bakulinka.

— Kaj za to! Barvano steklo zakriva pogled navzven. Razen tega je to stara gosposka soba in je najbolj primerna za novo gospodinjo, — je odgovorila Severia in namršila obrvi, kakor da ji soproga novega grajskega lastnika nič ne ugaja.

— Pojdimo gledat sobo, — je odločila Larisa Arkadjevna.

Ta soba je bila nameščena v najstarejšem delu grada, blizu stolpa, in je imela dve okni z barvanimi šipami. Stene so bile odete s hrastovimi panelami, ki so počrnele od časa in ki so bile okrašene z originalnimi izrezki; težka, masivna oprava je bila zelo starinska. V prostorni in globoki alkovi je stala ogromna postelj, pogrnjena s pogrinjalom, ki je bilo nekdaj rdeče in iz tako debelega in trpežnega svilenega blaga, ki je kljubovalo vremenu. Zraven je bila predsoba z obokanim stropom. V splošnem je bila soba dovolj udobna, toda nihče ni hotel vanjo, ker so imeli rajši razgled na dolino in jezero. Solnčni žarki, ki so pronicavali skozi barvano steklo, so zalivali hrastov pod s krvavordečo lučjo.

Ko je Dina stopila v sobo, jo je prevzelo neko nerazumljivo neprijetno čuvstvo. Ko je stopila na prag, je vztrepetala in obstala. Zdelo se ji je, da je že videla nekoč podobno sobo. Vsekakor ji ta soba ni prav nič prijala. Rada bi bila prosila za drugo, toda zadrževala jo je plahost, ker se je zavedala svojega dvomljivega in nejasnega položaja. Njena prtljaga je že ležala v kotu, sobarica je pripravljala posteljo, nadevala čiste blazine in pogrnila posteljo s svileno odejo. Molče je Dina spustila

«Bižu» na tla; toda v njeno začudenje je psiček takoj zbežal na sredino sobe, sedel in otožno zacvilil.

Tedaj je vstopila Severia s podstavkom, na katerem je bil serviran lahek prigrizek, vino, sadje in sladčice.

— Ah! Ubožec hoče jesti! — je vzkliknila dobra ženska, ki je zelo ljubila živali. — Dala bom psičku mleka in ostanke divjačine, — je pristavila in odnesla psička.

Še vedno pod vtisom notranjega nemira je Dina sedla k mizi, si nalila kozarec vina, potem pa je velela služkinji, naj ji da iz kovčega kakšno lažje oblačilo.

Ko je sobarica izpolnila ta ukaz, je povedala, da je večerja ob devetih, če pa si hoče baronesa odpočiti, se pozneje vrne, da jo zbudi in obleče. Nato je odšla.

Ko je vljudna Larisa Arkadjevna spremila nepričakovano gostjo v njeno sobo, se je vrnila na teraso k Valeriji. Ta je bila sama; glava ji je počivala na naslonu naslanjača, a delo je ležalo na tleh.

Prestrašena nad njeno mrtvaško bledobo je Larisa Arkadjevna pohitela k njej. Menila je, da je Valerija nezavestna; toda ko je videla čudni in nepremični pogled njenih široko odprtih oči, je spoznala, da je deklica v mesečnem stanju.

Valerija ni videla kumice, ko je ta k njej pristopila in se nagnila nad njo; njene blede ustnice so mrmrale besede, ki jih ni Bakulinka spočetka razumela. Potem ji je postal glas bolj razločen in Larisa Arkadjevna je vnovič slišala iz Valerijinih ust nenavadne, jezne in kovinske zvoke.

— Vedela sem, da prideš v svojo nesrečo, zato da se karma nad teboj izpolni. A on... on je maledetto! Zopet si me izdal Paolo, toda ne misli, da ubežiš mojemu maščevanju! — te besede je zaključila s tihim, rezkim in zaničljivim smehom. — Ali si pozabil na noč, ko so moji hladni prsti držali tvojo bogoskrunsko roko? No, počakaj! Nemeza se je potajila v senci in te bo tepla, dokler ne postaneš zvest! Ha, ha, ha!

Vsa tresoča se je Larisa Arkadjevna poslušala te čudne besede, katerim je Valerijina zunanjost dodala nekaj zloveščega.

— Blede se ji. Tiste mračne legende so napravile nanjo silen vtis, — je pomislila Bakulinka in boječe potipala hladne roke svoje krščenke.

Potem je omočila robec in ji otirala lica. Od hladnega dotika je Valerija vztrepetala in težko vzdihnila, kakor da se je zbudila iz težkega sna. Odprla je oči gledajoč z blodečim, začudenim pogledom na izpremenjeni obraz Bakulinke, ki se je sklonila nad njo.

— Kaj pa je s teboj, kumica? Ali sem bila morda zopet v nezavesti?

— Da, draga, zdi se, da si bila zopet v nezavesti; bila si tudi videti tako slaba, da sem se ustrašila. Prinesem ti kozarček vina, ti bo dalo moč; potem se izprehodive, ti potrebuješ zraku in gibanja.

Valerija je izpila vino, toda odrekla je izprehod izgovarjajoč se z utrujenostjo, a Larisa Arkadjevna ni silila vanjo. Sedla je poleg krščenke, jo objela in ljubeznivo rekla:

— Valja, ti veš, da te ljubim kakor mati. Povej mi odkrito, ali hočeš proč od tu? Zdaj, ko je prišla baronova žena semkaj, ti je morda neprijetno ostati v gradu?

Mrzlična rdečica je šinila po bledih Valerijinih licih, a v očeh ji je vzplamtel mračni ogenj, toda glas ji je bil razločen in trd, ko je odgovorila:

— Ne. Pozneje pojdem rada, zdaj pa hočem ostati tu.

Mišelj je glasno pridirjal na teraso in prekinil njun razgovor. Prinesel je brzojavko Helene Aleksandrovne, ki je naznanjala smrt starega barona in da se truplo takoj prepelje v Petrograd. Podrobnosti je Muranova obljubila podati v pismu, samo je še pristavila:

«Pavlik je zelo potrt. Nisem pričakovala, da ga bo stričeva smrt tako globoko zadela.

— Oh, že zopet ta Pavlik! To je res pravi divjak, ta naš mili bratranec! — se je zarežal Mišelj.

Oženjen je, žena je čarobno bitje, in ne samo da molči kakor riba, ampak se dela še razočaran, — je rekel in se glasno zagrohotal.

Ko je Dina ostala sama, se je naslonila na mizo in se zamislila. Prevzel jo je težek, nemiren občutek; a ta grad, v zakotju gora, ji je vzbujal odvratnost. Polja ima čudne domisleke, če je kupil to sovje gnezdo, ko pa bo podedoval prekrasna posestva v Krimu in na jugu Rusije. Vendar se ne misli tu nastaniti! Brr!... Slišala je, da v takih starih gradovih straši... Sodeč po njeni sobi, mora biti grad Montignoso zelo star.

Vstala je in si začela razgledovati sobo. Masivno pohištvo iz hrastovega lesa, ki je počrnel, je imelo visoke naslone, na katerih je bil vpodobljen grb Montignosov; blazine so bile svilene. Starinski pult je predstavljal zelo lepo rezbarsko delo. Nad njim v dolbini je stal majhen kip Prečiste Device iz orumenele slonove kosti. Pri enem oknu je stala toaletna mizica, prevlečena z muselinom. Najbolj pa so jo zanimale lepo okrašene stene. Samo srednjeveški umetniki so si mogli izmisliti tako originalno zmes zelenja, sadov, fantastičnih živali, angelov, demonov in škratov. Zlasti ena slika na pano je vzbudila njeno pozornost. Okrog in okrog je bil venec iz listov, a med vejami so se borili škrati z rogatimi zmaji demonskih oblik.

Sredi slike je bila v reliefu izdelana kapela, ki je bila zaprta z rešetko, skozi katero si videl dve klečeči postavi, viteza in damo, ki sta se držala za roki. Ta slika je bila prekrasna, a notranjost in zunanjost kapele je bila pravo čudo umetnosti.

— Kdor je tratil toliko truda in časa za rezljanje te kapele, ni imel nobenega dela, — je pomislila Dina in zmigala z rameni.

Nato si je ogledala alkovo. Po velikosti je bila primerna sobi in vkljub ogromni postelji je bilo mogoče izprehajati se v njej.

— To je Noetova barka, v kateri bi mogla spati cela družina; proč bi jo spravili, — je pomislila Dina in se vlegla v posteljo, da bi si odpočila.

Tedaj je zagledala v ozadju alkove globoko in visoko dolbino, ki je bila pregrajena z rešetko kakor kapela na sliki. Naglo je vstala, da si ogleda to sulično in visoko dolbino, ki je bila podobna vratom; tam za tanko mrežo je videla postavo angela v naravni velikosti, ki je držal v rokah palmo.

— Kako čudno in nerazumljivo je vse to. Angel v kletki je prava neokusnost, — je mrmrala in se zopet vlegla. — Kakor hitro se Polj vrne, si izberem drugo sobo. Ta mi je odvratna.

K večerji so vsi prišli. Dina je bila očarujoča v svoji elegantni žalni obleki iz garze in Mišelj ji je začel takoj dvoriti. V začudenje Larise Arkadjevne je Valerija, ki ni spočetka nameravala priti iz svoje sobe, tudi prišla k večerji in sicer zelo lepo opravljena. V beli, razkošno vezeni obleki, s svežimi cvetlicami v laseh in za pasom je bila zelo lepa; goste plave kite in majhni kodri na čelu so se lesketali v luči svetilke kakor zlato.

Ko je Dina zagledala Valerijo, jo je stresel silen mraz, a v srce jo je vgriznilo ljubosumje. Polj je preživel cele tedne v družbi te dražestne deklice in se je mogoče zaljubil vanjo. Te misli so Dino tako grizle in mučile, da je komaj mogla jesti, a ko je srečala mračni in zagonetni Valerijin pogled, ji je srce močneje zabilo.

Z enakim neprijateljskim čuvstvom je promatrala Valerija baroneso in si priznala, da je tako lepa, da bi jo mogel baron vzljubiti. Vsekakor jo je Pavel Borisovič *ljubil*, če se je z njo oženil, in pri tej misli se ji je srce krčilo od čuvstva zlobe, ljubosumja in obupa, kakršnega ni še nikdar doživela.

Vse to se je seveda godilo znotraj, na zunaj sta tekmovalki prijazno občevali med seboj in se živahno razgovarjali. Govorili so tudi o gradu in Dina je v smehu izjavila, da ji je Montignoso strašno zoprn vkljub lepi legi, dobremu podnebju in njegovi arheološki zanimivosti.

— Meni se zdi, kakor da se v vsakem temnem oglu teh obokanih hodnikov in starih stopnic potajuje kakšna past, skriva podzemeljska temnica. Takšna

poslopja so vedno polna tajn in gotovo se je tu izvršilo mnogo zločinov.

— Precej verjetno je, da se niso tisti trdosrčni in ponosni plemiči v ničemer zatajevali; vendar pa se je vse to godilo tako davno, da si je mogoče le s silno domišljijo priklicati v spomin tiste stare zgodbe, ki jih je prah pokril, — se je nasmehnila Larisa Arkadjevna.

— Imate prav, toda ta grad napravlja name tako strašen vtis, da bom ponoči spala z gorečo svetilko.

— O! Vi ste praznoverni, baronesa, zdi se, da se bojite strahov, — je s smehom pripomnila Bakulinka.

— Ne, ne, nisem praznoverna in ne strahopetna, tudi nisem nikdar videla strahov, ker ne verujem vanje, — je ugovarjala Dina tudi v smehu. — Že ta gotska soba in strašna postelj, ki je podobna katafalku, je napravila name takšen neprijeten vtis, da se mi zdi potrebno imeti ponoči luč.

Kmalu po večerji so se razšli. Marietta, sobarica Helene Aleksandrovne, je prišla slačit Dino, in ko jo je razčesavala ter ji zapletala goste črne lase, sta se pogovarjali. Na Dinino vprašanje je Marietta odgovorila, da je doma iz sosednjega mesteca in da jo je Muranova najela po priporočilu Severie.

— Povejte mi, Marietta, ali so tu strahovi? — je vprašala Dina.

— O, gospa! V katerem starem gradu pa ni legend in strahov? Jaz jih nisem sicer nikoli videla, — je odgovorila sobarica z obotavljanjem.

— Ali veste, če so spali v tej postelji prejšnji gospodarji? — je vprašala dalje Dina.

— Prejšnji? Seveda, no grof Taddeo, zadnji Montignoso, je imel drugo spalnico; toda pod to odejo in na teh blazinah ni spal nihče med prejšnjimi gospodarji, ker so bile kupljene za tujce, ki bi najeli grad, — je veselo odgovorila čedna sobarica.

Ko se je Dina vlegla, je sobarica zagrnila svetilko s temnim abažurjem in jo tako postavila, da ne bi svetloba vznemirjala baronese, a nato je odšla.

Dina se je udobno polegla na blazine in skušala zaspati, toda sen ni hotel priti in udala se je svojim otožnim mislim. Kaj ji bodočnost pripravlja s človekom, ki ga ona obožuje, a je on ne ljubi, česar niti ne skriva? Kakor jezna grožnja ji je stopila na pot plavolasa in brez dvoma lepša Valerija, ki je morda že zavladala nad baronovim srcem.

— O! Borila se bom in si ne pustim vzeti ljubljenega moža, ki je moj po božjih in človeških zakonih, — je pomislila in njena mala ročica se je krčevito stisnila.

Zagloblјena v svoje nevesele misli, ni Dina zapazila, kako jo je neka svinčena teža prikovala na mesto, in šele ko je hotela zapreti oči, a se veke niso zganile, je spoznala, da je odrevenela, in občutila je, bolestno potrtost. Kaj je bilo to? Mora ali paraliza? Nenadoma je neka druga okolnost vzbudila njeno pozornost, tako da je pozabila na svoj položaj.

V dolbini se je nekaj premikalo. Nato se ji je zdelo, da je rešetka izginila in angel je polagoma stopil v steno, ko se je odprla ozka in spočetka temna odprtina, ki je pozneje zažarela v zeleni luči. Črez nekaj trenotkov se je iz odprtine pojavila postava moškega z grozeče dvignjeno roko, ki je težko stopal kakor avtomat. Približeval se je postelji kakor kip. Ko se je ustavil pri postelji, je Dina videla, da je to lep mlad moški v srednjeveškem kostumu iz črnega žameta; na nepremičnem in odrevenelem obličju so bile samo oči žive in so jo gledale s pogledom, polnim neizprosnega sovraštva.

— Prekleta! Nemeza te je končno dobila v svojo past! — je izpregovoril pritajen glas, ki se je zdel, da prihaja iz daljave in ki je izdajal neusmiljeno radost.

Črez nekaj trenotkov je neznančeva postava zbledela, se odmaknila in izginila za rešetko in angel je stopil zopet na svoje mesto. Občutila je, kakor da jo je dvignil močan sunek ledenega vetra, nato se je zavrtela in padla v črno brezdno, nakar je izgubila zavest.

Ko se je Dina prebudila, je bilo že svetlo. Dobro se je spominjala nočne prikazni, ker pa ni verjela ne v strahove ne v prikazni, je sama pri sebi sklepala, da je bilo vse skupaj sanje.

— Včeraj sem bila utrujena in razburjena, ker sem videla tisto odvratno plavolaso klepetuljo. Gledala me je s kačjimi očmi in brzkone mi misli odvzeti Polja. In potem še ta strašna soba z angelom v kletki! Brr... Od vsega tega sem imela tako ostudne sanje, — je mislila, ko se je oblačila, in sklenila je molčati o tem, da ne bi mislili, da je bedasta ali praznoverna in bi se ji ne smejali.

Vsa družba ji je bila prav nevšečna in strastno si je želela moževega povratka.

Minil je teden v dolgočasni enoličnosti. Navzočnost tujke je bila vsem neprijetna in vsi so se čutili v zadregi; niso imeli nikakih skupnih interesov in govorili so o navadnih rečeh. Vkljub izbrani vljudnosti vseh je Dina čutila, da je odveč, in je mnogo časa presedela v svoji sobi ali je čitala v vrtu. Prosila je, naj ne pišejo baronu o njenem prihodu, ker ga hoče presenetiti.

Valerija je bila videti otožna, molčeča in mirna; toda njeno duševno stanje je bilo težko. Najprej jo je mučila neka čudna, tegobna živčna napetost. Vedno se ji je zdelo, da se mora nečesa spomniti, toda spomin je ni ubogal in tako je vedno zaman iskala v duhu pozabljeno predstavo. Drugič ji je bila Dinina navzočnost neprijetna. Ko jo je videla, je čutila v sebi tako sovraštvo do nje, ki se ni dalo povedati z besedami, sovraštvo, ljubosumje, bes, česar ne bi nikdar od sebe pričakovala. Zdelo se ji je, da bi z veseljem videla to žensko mrtvo pred seboj, ker se je predrznila smatrati Polja za svojo zakonito last.

Tudi Larisa Arkadjevna je bila slabe volje zaradi pisma Diomida Petroviča, ki ji je sporočil, da njegov prijatelj ne more priti ob določenem roku, a on sam uporabi to priliko, da obišče bolno sestro. Dostavil je, da ni mogoče začeti z raziskovanjem gradu do baronovega povratka. Zvedel je bil namreč, da je baron odpotoval.

Prejeli so tudi pismo od Lolo. Sporočila je podrobnosti o stričevem koncu ter pristavila, da se Pavliku očividno silno mudi v Montignoso, ker je odposlal stričevo truplo z ekspresom, kar je stalo mnogo denarja. Tudi je rekel, da ostane v Petrogradu le toliko časa, da zagrebe strica in uredi nekatere nujne zadeve.

X.

Nekega večera je Dina odšla v svojo sobo bolj zgodaj kakor navadno. Bolela jo je glava, ker vročina po dnevu je bila strašna, a zvečer se je nebo pokrilo z oblaki in nastala je nevihta s ploho. Pri večerji so vsi molčali in dvakrat se ji je zdelo, da jo je Valerija sovražno pogledala. S težkim čuvstvom se je poslovila, kakor hitro so vstali od mize.

Ko je bila v svoji sobi, je Dina vzela v roke knjigo in skušala čitati, ker ni hotela spati, toda knjiga ji je kmalu padla na kolena, a ona se je naslonila na naslanjaču in se zamislila. Že davno je ni mučil občutek osamljenosti kakor sedaj. Oh, kako je sama in sama nase navezana; celo njen dobri rednik jo je zapustil, a človek, ki bi moral biti njen zaščitnik in najboljši prijatelj, je bežal od nje in morda namerava se je otresti kakor sitnega bremena. Žalostna in mračna se je vlegla, in ko se je sobarica odstranila, je dolgo jokala; končno so se ji solze posušile, zaspala je s težkim snom in imela čudne sanje.

Ni bila v Montignoso, ampak v neznani, razkošno opremljeni sobi in okno je gledalo na kanal, katerega voda se je lesketala v luninem svitu. Bila je oblečena v moško obleko, v triko in žametni telovnik; vse je bilo črne barve, a gosti lasje so bili skriti pod široko krznato kapo, ogrnjena pa je bila z dolgim črnim plaščem. Nato je prišel deček šestnajstih ali sedemnajstih let, ji napravil znamenje, naj mu sledi in začela sta se spuščati po temnih, kamenitih stopnicah; potem sta stopila v gondolo, ki ju je čakala v praznem in temnem kanalu. Nenadoma se je vse izpremenilo. Sedaj je hodila peš po cesti, ki pelje v grad Montignoso, a deček jo je spremljal in oba sta se s težavo

vzpenjala na hrib. Bila je še noč, toda ona je že razločevala črno maso gradu, ki se je kazal kakor temen oblak. Čutila se je strašno utrujena in sedla je na kamen; njen spremljevalec je nekam izginil, pa se je kmalu zopet pojavil skupaj z drugim mladeničem, ki se ji je spoštljivo priklonil, toda bil je videti razburjen in zmeden. Iz pogovora z njim se je spominjala, da ga je imenovala Zeno in je govoril o svojem gospodu Paolu. Vsi trije so stopali dalje in prišli skozi ozka vratca v grajsko obzidje; dalje so hodili po hodnikih in se vzpenjali po kamenitih stopnicah, ki so bile bržkone izklesane v skalo.

Gotovo je bil to tajni vhod, katerega je Zeno razsvetljeval s svetilko. Nato se je nenadoma znašla v sobi, kjer je zdaj počivala, toda soba je bila bolj prazna, dasiravno je stala v njej ista masivna oprava, isti pult in ista ogromna postelj. Zeno je prižgal svečnik in šel ven skupaj z mladeničem, ko je prej rekel, da gospod grof kmalu pride. Črez nekaj časa se je vrnil s koškom, iz katerega je vzel hladno pečenko, vino in sladčice in položil vse to pred njo. Dina je bila lačna, a dokler je jedla, je Zeno zanetil ogenj v ogromnem kaminu, pripravil posteljo in izginil. Njo je mučila radovednost in zahotelo se ji je pogledati v sosedne sobe; toda vhodna vrata so bila zaklenjena s ključem, a tajnih duri, skozi katere je prišla v sobo, ni mogla najti. Prestrašena se je vrnila in sedla h kaminu ter se poglobila v svoje žalostne misli, ki so bile čudovito podobne onim, ki so jo mučile ta večer. Imela je občutek osamljenosti, nemoči in strahu pred bodočnostjo. Spoznala je, da je v hiši svojega moža, toda zakaj je tu nekaka ujetnica in Paolo ne pride? Tolikokrat se je rotil, da jo ljubi več kakor svoje življenje, ali jo je sedaj pozabil zaradi druge? Zelo vihrav je ta lepi signor, ki vse ženske za njem nore. Nenadoma so se neslišno odprle tajne duri in v sobo je stopil moški v temnem plašču in s kapučo, potegnjeno črez obličje. Ko je slekel plašč in ga vrgel na stolico, je ona spoznala v njem Pavla Borisoviča v kostumu XVI. stoletja. Z veselim krikom se mu je vrgla naproti, toda on je obstal s prekri-

žanimi rokami ter jo meril s hladnim, razdraženim pogledom.

— Zakaj si se predrznila delati proti mojemu ukazu in priti semkaj, Lukrecija? Saj sva se domenila, da ostaneš doma in čakaš na moja navodila. Kakšna neprevidnost!

V njegovem glasu je zvenel srd, a v njej je vzkipelo nepopisljivo čuvstvo grenkobe, jeze in razburjenja.

— Prišla sem, ker sem tvoja zakonska žena in imam pravico biti tam, kjer si ti. Moj oče res ni nobile (plemič), toda vsi ga spoštujejo in je bogat kakor knez. Lukreciji Bertolini ni treba rdeti zaradi svojega pokoljenja in tebi se ni treba sramovati svoje žene.

Pod ledenim pogledom, ki je bil vanjo vprt, je umolknila, in jezik se ji ni več zganil, nenadoma je oslabela, padla na kolena in vzkliknila s prosečim glasom:

— Paolo, bodi dober, napravi konec tej muki in najini ločitvi. Prišla sem, da ti povem, da boš oče, in tvoje dete ima pravico biti pri tebi.

Videla je, kako je Paolo pobledel in se opotekel; očividno ni občutil niti najmanjšega veselja, nekaj trenotkov je nepremično stal, a potem je vprašal s tihim in hripavim glasom:

— S kom si prišla? Ali te je oče pustil na potovanje? Kdo te je videl tu?

Očeta ni bilo doma in on nič ne ve; prišla sem z Angelom in sem videla samo Zena.

Tedaj se je suho nasmejal in jo nenadoma objel. Med njima se je izvršil tako opojen in buren prizor strasti, kakršnega ni Dina nikoli doživela.

Dalje je sen prešel v strašno moro. Najprej je slišala neki ropot, nato se je pojavila glava Paola ali Polja, se sklonila nad njo, toda s takšnim groznim in divjim izrazom, da je vztrepetala. Videla je, kako se je v njegovi roki zabliskal nož, ki se je naglo zapičil v njene prsi; Dina je občutila strašno bolečino, a nato je ledeni mraz objel vse njeno telo. Nejasno kakor skozi dim je videla izpačeno ubijalčevo lice in bledo obličje Zenovo; nato je imela ravno tako ne-

jasen občutek, kakor da sta jo dve roki dvignili za zapestje in jo nekam vlačili. Znašla se je v podzemlju, kjer je bil slab zrak. Na tleh je ležalo mrtvo truplo njenega mladega sopotnika, ki je izkrvavel. Nato je izgubila zavest...

Ko se je Dina zbudila, so sijali solnčni žarki skozi barvane šipe in čudovito pobarvali stene in tla. Pogledala je na uro in se prepričala, da je kmalu čas vstati, leno se je pretegnila po blazinah, toda v tistem trenotku se je spomnila na svoj sen, in to tako živo, da se ji je zdelo, da ga je resnično doživela, slišala je vsako besedo in občutila je strašno bolečino od rane.

— Fuj, kako strašen sen! To pride od tega, če se človek vleže z mračnimi mislimi v staro posteljo. Hvala Bogu, da so bile to le grde sanje, — je rekla Dina ter začela vstajati.

Ko se je pa začela umivati, se ji je nenadoma izvil pridušen krik iz ust, pobledela je in se prijela za mramorno mizo, da ne bi padla. Umivalnik je bil nov in v velikem ovalnem zrcalu je zagledala na svojih prsih črn madež in sicer prav na tistem mestu, kjer je v snu začutila rano. Ko se je pozorneje ogledala, je videla, da je bila na sredini madeža rdeča točka kakor od vboda. Razen tega je bil na roki jasen sinji odtisek tankih prstov.

Vsa zmešana je Dina sedla in vnovič pozorno motrila te čudne znake.

— Kaj naj to pomeni? Ali pa sem ob pamet? — je zašepetala ter potipala sledove prstnih odtisov.

Toda takoj nato je šla z roko preko čela in stresla z glavo, kakor da hoče odgnati vsiljive misli.

— Da! Prav gotovo pridem ob pamet, če bom polagala važnost na te neumnosti. Dovolj sem brala o avtosugestiji, da morem razumeti vzrok teh modrih madežev. Sanjalo se mi je, četudi je bil ta sen do skrajnosti živ, a vtis je bil tako silen, da je pustil zunanje sledove. To je nekaj takšnega kakor poskusi z mesečnimi osebami. Predložijo jim košček navadnega papirja ter jih prepričajo, da je

to gorčični obliž, in koža se res vname. To grdo zgodbo zamolčim: saj bi se mi le smejali, posebno tista zoprna Valerija. Ko me pozorno promatra, je v njenem pogledu vselej nekaj, kar me vznemirja.

Vkljub vsem tem pametnim razlogom, se je Dina zelo vznemirjala. Nekaj sumljivega je bilo v tej odvratni sobi. Bižu, ki ni nikdar hotel od nje, ni maral ostati tu in je neprestano cvilil, dokler ga ni pustila ven. Dina si je znovič skrbno ogledala omaro in rešetko, ki je zapirala angela, toda ni našla nobene odprtine, nobene vzmeti. Slednjič je pozvonila in velela, naj ji prinesejo čaj v sobo.

Minila sta dva dneva. Valerijo je ves dan mučil čuden nemir. Preganjala jo je nerazumljiva želja, da bi nekaj poiskala, kaj pa bi to bilo, ni mogla doumeti.

Zaprla se je v svojo sobo, ker je bila prepričana, da ne pride Larisa Arkadjevna k njej. Kazala se je tako vesela in brezskrbna, da je zakrila svoje notranje razpoloženje. Tako je njena kumica šla spat popolnoma pomirjena. Valerija se je ogrnila z belim plaščem, sedla k odprtemu oknu in se zamislila. Z bolestno vztrajnostjo si je prizadevala, da bi dala obliko želji, ki jo je preganjala. Včasih je trenotno vstal v njej spomin o nočnem prizoru, ko se je znašla v tistem strašnem položaju poleg barona. Ta spomin je postajal z vsakim dnem bolj jasen in vsakikrat ji je rdečica zalila obraz, hladen pot jo je oblival in začela jo je preganjati misel na samomor. Hkratu jo je spreletel leden mraz po životu, — običajna napoved, da se bliža mesečno stanje. Valerija se je poskušala upirati, hotela je vstati in si umiti obličje, ker ji je postalo mesečno stanje zdaj zoprno; toda otrplost se je je polastila in padla je brez moči na stol.

Črez nekaj minut je vstala, toda izraz njenega obličja se je izpremenil, a v steklenih, široko odprtih očeh je zažarel drugačen, besen in presunljiv pogled. Z mirno gotovostjo, ki je odlikovala vsa njena dejanja v mesečnem stanju, je Valerija odprla tajne duri in stopila v sobo Giovanne. Luči ni vzela s seboj,

zakaj odprl se ji je duhovni pogled in za njo ni bilo teme. Samo v oni nesrečni sobi je prižgala voščeno svečo z užigalicami, ki jih je baron pozabil na mizi, a potem je prinesla iz garderobe starinski svetilnik, ki ga je tudi prižgala. Odprla je duri k polžastim stopnicam ter šla v vrt.

Zdaj se je na Valerijinem obličju pokazal izraz največjega zadovoljstva.

— Končno!... Končno sem se jasno domislila, da moram najti pot in sicer pot k njemu, — je zašepetala z zlobnim, prezirnim smehom.

Smelo je šla skozi vrt ob grajskem zidu in na nekem mestu si je morala z naporom napraviti pot skozi goščavo. Valerija je prišla v podnožje najstarejšega stolpa. Tam je grmovje zakrivalo dolbino v zidu z reliefnim grbom Montignosov, a v dolbini je bila lepo izdelana levja glava; v njenem odprtem žrelu je tičal obroč. To mesto je bilo povsod zaraščeno z brinjem, s trnjem in travo, da si komaj razločeval predmete. Nekaj trenotkov je Valerija razmišljala, nato je prijela za obroč, ga z velikim naporom trikrat obrnila in močno potegnila k sebi. Čuditi se je bilo moči njenih tankih in nežnih ročic, zakaj zarujaveli mehanizem je zahteval napora moškega velike moči.

Z rezkim škripanjem se je obroč obrnil, razlegel se je tresk, a zadnji del dolbine se je obrnil na nevidnih tečajih in pokazal se je ozek vhod. Valerija je primaknila trup razbitega kipa in ga tako postavila, da bi se duri ne mogle zapreti, a potem je vzela svetilnik in pogumno vstopila v ozki hodnik.

Hodnik je bil obokan in se je polagoma širil. Na eni strani hodnika so se vrstila železna vrata; nekatera so bila zaprta z zapahom, druga zopet ne. Na stropu je visel svetilnik na železni verigi, da se je dal potegovati gori in doli. Očividno so bile to grajske temnice. Pri zadnjih vratih se je hodnik razdelil. Pred temi vrati, ki niso bila zapahnjena, se je Valerija ustavila, šla z roko preko čela in se zamislila.

— Da, tu! — je zašepetala črez nekaj trenotkov.

Ne brez truda je premaknila masivna vrata in stopila v okroglo sobo, — bila je to starinska kazemata, sodeč po jeklenih verigah, ki so bile prikovane k steni zraven kamenite klopi; v enem kotu so ležala na kupu različna mučilna orodja. Toda Valerija se ni ozrla nanje, ampak se napotila naravnost k zidu, kjer je bila surovo izdelana levja glava; v žrelu je tičal železni kavelj, podoben obroču, a na njem je bila nataknjena baklja. Valerija je potegnila ven bakljo in jo vrgla proč, potem je obrnila kavelj kakor prej obroč pri vhodnih vratih. Pred njo se je odprl sredi opečnega zidu prehod, za katerim so se pokazale zelo ozke stopnice, ki so bile izklesane v zidu.

Valerija ni občutila ne strahu, niti se ni obotavljala. Naglo kakor senca se je vzpela po stopnicah in kmalu se je znašla pred drugimi vrati, ki jih je naglo odprla. Prišla je v okroglo sobo, ki je, sodeč po razkošni opremi,, bržkone mejila na grajske sobe. Strop je bil iz rezanega hrasta; na stenah s panelami so bile slike na mokro, ki so predstavljale prizore iz viteških bojev. Okoli mize z bronastimi nogami so stali naslanjači z visokimi nasloni, a na mizi so bili: prevrnjen srebrn vrč in tri neredno porazmeščene čaše. Nekaj korakov proč, zraven bufeta, je stala visoka moška postava z dvignjeno roko kakor na zamah. Ko ga je Valerija zagledala, je vztrepetala in nekaj trenotkov je obstala kakor zmedena.

— A! Ti si, Girolamo. Kdaj mi boš odpustil? — je zašepetala in stopila k čudni postavi ter posvetila nanjo s svetilnikom.

To je bil kip, toda po barvah je bil popolnoma sličen živemu človeku. Vkljub gostemu prahu in pajčevini, ki sta pokrivali glavo, roke in brokatni telovnik, si razločil lepo, toda od trpljenja izpačeno obličje; velike črne oči so se bliskale celo izpod plasti prahu z izrazom sovraštva in obupa.

Nekaj minut je stala Valerija tam in vprla na kip isti čudni pogled, s katerim je gledala v mesečnem stanju, in zdelo se je, da se v njej bore različna čuvstva. Potem se je naglo obrnila in stekla iz sobe, vendar pa je skrbno zaprla vse duri, postavila na

mesto bakljo in nato odšla v tisti konec hodnika, kjer se je razdelil. Ne da bi postala, je prešla druge stopnice, postavila svetilnik na tla, odprla ozke duri in prišla v Dinino sobo, ki je bila slabo razsvetljena s svetilko, ki je stala v kotu in bila prikrita s svilenim vijoličastim abažurjem.

Kakor senca je švignila k panu, ki je predočevalo kapelo, pritisnila na neki okrasek in tanka rešetka se je neslišno odprla. Na združenih rokah viteza in dame si zdaj jasno razločil dva prstana s kamni. V vitezov prstan je bil vdelan plav kamen, v njen pa rdeč. Naglo je pritisnila na kamna in pano se je premaknilo in pokazala se je dolbina, v kateri je Valerija otipala steklenico in čašo.

Zadovoljen nasmeh je šinil preko dekličinega obličja.

— Tu je, nihče ga ni našel, in naj ostane, dokler se bo meni zdelo, — je tiho zašepetala in zopet zaprla tajno dolbino.

Minuto časa je še postala, s sovražnim in mračnim pogledom je gledala v alkovo, kjer je spala Dina, potem pa je izginila v hodniku naglo in brezšumno, kakor je prišla.

Dina pa ni spala. Bila je zamišljena, a oči so ji bile vprte v praznino, ko je slišala lahen ropot, ki je prihajal iz alkove. Ozrla se je in odrevenela od strahu. Zraven pana, ki jo je tako zanimalo, je stala visoka postava v belem, in sodeč po dolgem krilu, je bila to ženska, toda v slabi luči ni mogla razbrati njenih potez. Nato je druga okolnost vzbudila njeno zanimanje. Tajinstvena kapela je bila odprta, tedaj pa se je «prakazen», za kar je Dina smatrala ono postavo, zganila in Dina je od strahu zamižala. Ko se je osmelila odpreti oči, je «prikazen» izginila in pano je prišlo zopet na svoje mesto. Čudni dogodek pa ji je tako razburil živce, da je zaspala šele proti jutru.

Celo podnevi jo je preganjal spomin na nočno prikazen, a pri zajtrku je rekla Bakulinki vkljub bojazni, da bi se ne osmešila:

— Veste, Larisa Arkadjevna, da je ta starodavni grad v resnici pravo gnezdo strahov. — Jaz se jih

ne bojim, hvala Bogu, toda moram priznati, da odkar sem tu, sem videla že mnogo čudnih reči.

— Kaj pa?! Povejte, prosim vas, kaj ste videli? To je silno zanimivo! — je radovedno vprašala Bakulinka.

— Videla sem luč, nato me je mučila mora. Polj, na primer, me je ubil; bil je odet v kostum XVI. stoletja.

Larisa Arkadjevna je pomembno pogledala Mišelja, toda Dina ni opazila tega.

— Nocojšno noč pa sem videla pristen strah: visoko žensko, odeto v belo. Stala je pri panu in odprla tajno dolbino... Ne smejte se, videla sem odprta vratca. Ženska je vzela iz dolbine bleščeč predmet, potem pa je vse naglo izginilo. Zjutraj sem si natančno ogledala steno, toda nisem mogla dobiti mehanizma.

— Morda ste vse to videli v snu, — je pripomnil Mišelj.

— Ne, ne, nisem spala. To je bila brez dvoma prikazen, — je odgovorila Dina.

— To je treba povedati Severiji, ona pozna zgodbe vseh strahov v Montignosu in sploh je ona živa kronika starega gradu. Dala jo bom poklicati. Če ste se že seznanili z nevidnimi stanovalci...

— Ah, da, — jo je v smehu prekinila Dina. — Pozabila sem vam povedati, da sem videla, kako je iz dolbine v alkovi prišel moški v črnem. Stopil je k postelji, kakor bi me hotel udariti, in govoril je čudne besede.

Tudi Larisa Arkadjevna se je nasmejala:

— Starodavni grajski stanovalci se prikazujejo, da se poklonijo novi gospodinji. Pomislite samo, moški v črnem, ženska v belem in sam «maledetto».

— «Maledetto»? Kdo pa je to? — je vprašala začuden baronesa.

— To je eden izmed signorov Montignosov, o katerem pripovedujejo strašne legende, a ljudstvo ga nazivlje «maledetto».

V kratkih besedah ji je povedala zgodbo Paola Di Montignoso in pristavila:

— Moram priznati, da smo bili sami priče nekaterih nerazumljivih slučajnosti, krikov, pogrebnega petja in zvonjenja v samostanskih razvalinah. Toda najbolj čudno in zabavno pri vsem je to, da je Pavel Borisovič do pičice podoben tistemu starodavnemu Don Juanu. Obiskali smo njegov grob, ki se je ohranil do danes, a na sarkofagu je upodobljeno njegovo obličje. Sami se morete prepričati, da je to pristen portret vašega moža.

— Ah, kako rada bi si to ogledala. Kuzén Mišelj, ali mi pokažete grobnico?

— Prav rad, samo če je ni Pavlik zaklenil; tedaj bi morali počakati njegovega povratka, — je prijazno odgovoril Mišelj.

V tem hipu je prišla Severia, ki so poslali ponjo; ko pa je slišala, kaj je Dina videla, se je dobra starka prestrašila.

— Jezus, Marija! Gotovo se pripravlja nesreča, ko se je začela tudi signora Jolanda prikazovati.

— Kdo pa je ta signora Jolanda? Povejte nam njeno zgodbo, če jo poznate, in kako ste prišli na misel, da je baronesa baš njo videla?

— Kdo drugi bi brskal po omarah in iskal svoj ljubezenski napoj? — je prepričevalno rekla stara Italijanka. — Njeno zgodbo mi je pripovedoval moj pokojni gospodar, grof Taddeo, to je, tiste podrobnosti, ki jih je našel v arhivu. Splošno je znano samo to, da napoveduje njeno pojavljenje nesrečo v rodbini.

— Zgodbo? Povejte nam njeno zgodbo! — je vzkliknila nestrpno Dina.

— Torej poslušajte. Jolanda je bila po rodu ciganka. Montignosi takrat niso bili še grofi, ampak samo bogati plemiči. Skratka, to je bilo pred davnim, davnim časom. Rodbinski poglavar je bil tedaj vitez Marko, mož zrelih let, ker je imel že dvajsetletnega sina. Na lovu se je nekoč izgubil in slučaj ga je privedel v ciganski tabor. Ko se je Marko grel pri ognju in jedel, je zagledal mlado ciganko neobičajne lepote, ko pa je izpil čašo vina iz njenih rok, se je brezumno zaljubil vanjo in jo odvedel v svoj grad. Ker je bil

vdovec, se je oženil z njo, ko jo je dal krstiti. Pri krstu je prejela ime Jolanda. Kakor je bila lepa v obraz, tako črna je bila njena duša. Razvratna, neusmiljena, pohlepna, nikdar sita zlata in lepotičja, je bila poleg vsega tega še čarovnica. Znala je izdelovati tako močan ljubezenski napoj, da če ga je sama odpila in ga dala piti onemu, kateremu je hotela vliti ljubezen do sebe, je oni postal njen suženj vse svoje življenje. Ta pijača je imela, kakor so pravili, krasen duh, toda bil je tako močan, da je povzročal omotico. V kroniki se tudi pripoveduje, da je znala izvrstno pripravljati strupove. Iz pohlepa je napravila, da so se vanjo zaljubili bogatejši gospodje, katere je obrala in jih potem ubila. Za njenega časa se začenja mogočnost in ogromno bogastvo Montignosov.

Pravijo, da je bil njen edini sin potomec zlodeja, katerega je znala premamiti s svojim ljubezenskim napojem. Ker je pa starejši sin Marko umrl, je postal ta «zlodejček» poglavar hiše. Od tedaj je strašna usoda visela nad njih rodom. Zlata so nagrabili dovolj, tudi drugače so imeli uspehe, toda neprenehoma so se zločini zgrinjali nad rodbino in marsikateri Montignoso je umrl na zagoneten način...

Zadnji del Severijine povesti je izvabil nasmešek pri damah.

— Za potomce zlodeja so zločini naravno in skoraj obvezno delo, — je pripomnila zaničljivo Dina. — Toda mene zanima drugo. Ali vam ni grof pojasnil, čemu je signora Jolanda sama pila svoj ljubezenski napoj? Navadno ga dajejo samo onemu, ki naj se zaljubi!

— Seveda sem tudi o tem vprašala signora, a on se je nasmejal in rekel: kronist si je to takole razložil: Ko je sama odpila, se je hotela obdati z aromo, ki je bil tako močan in privlačne sile, da je ta dama zavzemala prvo mesto v družbi, zakaj vsi moški so leteli za njo, in njej ni bilo treba drugega kakor izbrati ljubimca.

— Ali je znano, kako je končala ta zanimiva dama? — je vprašala Larisa Arkadjevna.

— Ne, bržkone nihče ne ve, kako je končala. O tem sta znani dve verziji. Po prvi, je nekoč brez sledu izginila in sodili so, da jo je ubil kdo izmed njenih zadnjih žrtev. Po drugi verziji jo je Bog izpremenil v kamen, a cerkev, ki je v tem videla, da je prekleta, ji je odrekla pogreb. Pripovedujejo, da so jo tedaj zagrebli v nekem grajskem podzemlju. — Po mojem mnenju, — je prepričevalno povdarila Severia, — leži njen prah tu. Zato se izprehaja po gradu in se napaja s svojim ljubezenskim zeliščem, ki ga je shranila bržkone zato, da z njim premamlja demone, ki jo obiskujejo.

Glasen smeh je prekinil Severijino pripovedovanje.

— Imenitno! Dobro ste si to izmislili, Severia. Prikazen, ki se pita z ljubezenskim napojem, da bi premamila zlodeje... To presega mejo verjetnosti še celo zame, ki verujem v nadnaravne pojave! — je vzkliknila Bakulinka.

— Ali ste pozabili, gospa, šum pirovanja, ki je prihajal iz zazidanih sob? Ta šum so vsi slišali. Kdo more zanikati, da sta se Jolanda ali «maledetto» zabavala z besi? Ali pa hočete morda trditi, da so bili to živi ljudje in poleg tega še dobri kristjani? — je vneto vprašala Severia.

Ker ni mogel nihče tega zanikati in ker je bilo težko najti razlago omenjenega dejstva, je starka ponosno odšla, zavedajoč se, da je pustila za seboj poražence, a Larisa Arkadjevna je začela pripovedovati Dini podrobnosti nočnega pira.

— Kako strašen kraj! Zares, čudim se, da imate veselje tu prebivati, — je pripomnila Dina. — No jaz čakam samo toliko, da se povrne Polja, potem pa zapustim ta grad, ki vzbuja v meni strah in zoprnost...

— Mi pa se ne bojimo in vsekakor hočemo videti, kaj se skriva v zazidanih sobah. To je zelo zanimivo in ne bo se nam zlepa nudila več priložnost odkriti takšne srednjeveške «Pompeje».

Ko sta Muranova in Pavel Borisovič prispela v Nauheim, sta našla starega barona umirajočega; toda

bil je še pri polni zavesti in se je zelo razveselil sestre in nečaka.

Ponoči je bolnik izdihnil in Pavel Borisovič, ki je trepetal od čudne nestrpnosti, je na vse načine pospešil odhod v Petrograd. Pokojnik je želel, da ga pokopljejo v rodbinski grobnici, in Helena Aleksandrovna je predlagala, naj brzojavijo Anatoliju Samburovu, ki naj pripravi vse potrebno za pogreb.

V boljše razumevanje teh okoliščin je treba pojasniti nekatere podrobnosti o odnošajih med rodbinama Muranovih in Samburovih. Očeta teh rodbin sta bila tovariša pri vojakih in velika prijatelja. Istočasno sta postala častnika, nakar ju je služba za več let ločila, potem pa sta se nenadoma sestala v Moskvi. Oba sta bila že oženjena in sta imela otroke in tudi njih ženi sta po srečnem naključju postali medsebojni prijateljici, kakor sta bila soproga. Otroci so rastli skupaj, se shajali, a Anatolij, ki je bil v kadetnici, se je počutil ravno tako doma pri teti Heleni kakor pri materi. Ko je vstopil v vojno akademijo, je moral zapustiti Moskvo, tedaj sta obe rodbini enako žalovali za njim. Lolo in Valerija sta se skupno vzgajali v Ekaterinskem zavodu, potem pa so razmere razdružile prijatelja. General Samburov je šel v pokoj zaradi bolezni in se naselil v Carskem Selu, a Muranov je nekaj mesecev za tem umrl za srčno kapjo, njegova vdova pa je ostala v Moskvi, kjer je imela nekaj hiš. Nato so njeni otroci zboleli za davico in komaj utekli smrti, a zdravniki so jih pošiljali vsaj za leto dni v Italijo.

Po čudnem slučaju je bil Pavel Roteršild zelo redek gost pri svoji teti in skoraj ni poznal Samburovih. Stari baron, ki je bil čudak in mizantrop, je držal dečka vedno pri sebi, dokler ga ni dal v licej; ker pa je bil v tistem času skoraj vedno v inozemstvu, sta se Mišelj in Lolo tam seznanila s svojim bratrancem in se z njim sprijateljila.

Dasiravno sta se Polj in Anatolij v Petrogradu včasih srečala, sta malo marala drug za drugega. Zato se je baron nerad obračal s prošnjo do Samburova,

toda teta in Lolo sta tako dolgo pri tem vztrajala, da se je po kratkem obotavljanju udal. Nestrpnost, ki ga je mučila, je premagala njegov predsodek.

V čakalnici je Heleno Aleksandrovno pričakal Anatolij. Tu se je baron seznanil z njim in ga zahvalil za pomoč, zakaj katafalk je bil gotov, in so krsto peljali naravnost v cerkev. Sklenili so, da se dami nastanita v hiši Vitalija Aleksandroviča, ker Muranova ni imela svojega stanovanja v Petrogradu. Po prvi zadušnici je Helena Aleksandrovna vzela k sebi Samburova, ki ga je imela skoraj za sina, a on je postal njen stalni spremljevalec ves čas njenega bivanja v prestolnici.

Baronu se je silno mudilo nazaj v Montignoso, ker je glodal v njem skriti nemir. Razen tega pa ga je neka okolnost silno razdražila in vzbudila v njem skrb. Sobni lakaj mu je povedal, da je v njegovi odsotnosti prišla neka dama, in ko je zvedela, da je v Italiji, je tako trdovratno zahtevala njegov naslov, da ji ni mogel odreči. Po lakajevem opisu je to bila Dina, toda ona bi morala biti v Krimu. Drugi dan po prihodu se je baron podal v ženino hišico za Narvskim nasipom, kjer je zvedel po stari služabnici, da se je Dina vrnila iz Krima, ker ji je oče umrl. Ostala je nekaj dni v Petrogradu, potem pa je odpotovala, ne da bi povedala kam, in je vzela s seboj samo en kovčeg. Baron je mislil, da ga bo zadavilo od straha in jeze. Še to manjka, da bi se ta ženščina, ki je nosila njegovo ime in ki je imela s seboj vse zakonske dokumente, začela klatiti po svetu. Toda še v glavo mu ni prišlo, da ga utegne presenetiti v Montignosu.

Toda kam se je podala in kje jo najde, da bi čimprej začel proces za ločitev zakona? Za vsako ceno se mora ločiti, in ne samo zaradi tega, ker ne ljubi Dine. Onečastil je Valerijo v napadu brezumne, zlodejske strasti in njegova čast mu veleva, da mora brez odloga popraviti to grdo dejanje.

Vrnil se je domov v takšnem živčnem razburjenju, da ni šel niti k večerji s teto z izgovorom, da je utrujen. Kakor lev v kletki je baron korakal po svoji sobi, sluteč, da mu bo prestati borbo z Dino, ker

ga ona neče pustiti od sebe, on pa je tako silno želel ločiti se od nje. Prevzelo ga je čuvstvo sovraštva, če je le pomislil na to žensko temnega izvora, ki se je tako nesramno vsilila v njegovo življenje, dasi je vedela, da je ne ljubi. Ovirala ga je na poti življenja, se vsesala vanj kakor pijavka in se osmelila odpotovati neznano kam.

Razburjen in razdražen je končno legel in skoraj v hipu krepko zaspal. V snu se je videl v Montignosu. Oblečen kakor vedno, ko je predstavljal Paola, se je vzpenjal po ozkih stopnicah, razsvetljenih s svetilnikom, ki ga je nosil mladenič njegovih let, toda v obleki sluge.

Nenavaden bes, kakršnega ni še nikdar občutil, je prevzel njegovo srce in istočasno je vstajalo v njem spoznanje, da se mora rešiti Dine. Odprl je duri v steni in prišel v grajsko sobo, ki mu je bila že znana, katera pa ga je navdajala z neprijetnim, zoprnim občutkom. V globini alkove je stala na vzvišenem prostoru postelja z baldahinom. Neslišno se je prikradel do nje in se nagnil nad spečo žensko. Nekaj trenotkov je gledal nanjo hladno in jezno, nato je potegnil izza pasa nož s tankim ročajem in ga zasadil v prsi speče ženske. Pod roko je občutil prožnost telesa in topla kri je zmočila njegove prste; nato je s pomočjo človeka s svetilnikom vzdignil truplo in ga nekam odvlekel...

Prestrašeni vzkliki so zbudili barona. Odprl je oči z začudenjem ter zagledal starega Savelija, ki ga je držal z obemi rokami in ki je bil videti silno potrt.

— Ah, gospod! Težko mi je bilo z vami. Mislil sem, da me hočete ubiti! — je zavpil starec ter si otiral pot s čela.

Baron je videl, da je v garderobni sobi, njegove roke so se krčevito oprijemale blazine, v kateri je tičal italijanski nož, ki ga je prinesel iz Montignosa. Našel je kindžal v tajnih sobah in ga je vzel s seboj, da ga uvrsti med staro orožje, ki je krasilo njegovo delovno sobo. Toda kako je prišel nož v to blazino, ko bi moral biti na dnu njegovega kovčega — si ni znal razložiti.

— Kaj se je zgodilo, Savelij? — je vprašal in izpustil blazino.

— Nisem mogel zaspati, ker so me boleli zobje, a moja soba je tu poleg, — je odgovoril starec. — Nenadoma sem zaslišal ropot v oblačilnici in vaš glas, ki je nekaj vpil v nerazumljivem jeziku. No potem se mi je zdelo, da kličete Zinovija; mislil sem, da so vdrli tatovi, a z njimi morda sam hlapec Zinovij, ki ste ga zapodili zaradi kraje. Tedaj sem pritekel semkaj ravno v tistem trenutku, ko ste zasadili ta nož v blazino, kakor da hočete nekega ubiti. Ko sem vas hotel zadržati, ste me zagrabili in me hoteli vleči naprej. Poglejte, roko ste si porezali.

Baron je umolknil in njegove oči so se ozrle na roko, katere prsti so bili umazani s krvjo.

Savelij, ki je služil že baronovemu očetu, je pestoval svojega sedanjega gospodarja v otroških letih. Tiho je sedaj odvedel barona v spalnico.

— Lezite, Pavel Borisovič. Poglejte, kako ste bledi. Še zboleti utegnete od takih sanj.

— Moram se najprej umiti — je tiho odvrnil baron in naglo pomočil roke v skledo na umivalniku.

Voda se je pordečila, toda rane ni mogel najti. Nato je na prigovarjanje Savelija legel. Pokorno je baron izpil pomirjevalne kapljice in kozarec vina, dal se je pogrniti, ker se je ves tresel, kakor bi bil mrzličen, toda zaspal je šele črez nekaj ur.

Zjutraj se je zbudil truden; po životu ga je bolelo in glava mu je bila težka. Nočni doživljaj, ki ga je Savelij do vseh podrobnosti pripovedoval, je vzbujal v njem otožnost in nemir, da si je še bolj želel vrniti se v Montignoso, kamor ga je vlekla tajinstvena sila.

Z mrzlično vnemo se je lotil opravkov, cele dneve je posedal z zastopnikom pokojnega strica in z njegovim tajnikom. Bilo je neobhodno potrebno spraviti v red ogromno premoženje, ki ga je podedoval.

Helena Aleksandrovna pa je imela mnogo dela in skrbi v Petrogradu. Brat je zapustil njej in njenim otrokom znatno dedščino. Pavel Borisovič ji je takoj izplačal delež, toda naložitev kapitalov in razna druga dela so jo ves čas zaposlovali, da je bila njena hči

večkrat sama. Lolo je bila prvikrat v Petrogradu. Na njeno prošnjo je Muranova prosila Anatolija, naj ji pokaže Eremitaž in druge muzeje prestolice. Vkljub iskrenemu žalovanju po stricu, je bila Lolo žive narave in premlada, da bi žalovala v samoti.

Lolo in Anatolij sta bila od nekdaj prijatelja in občevala sta domače med seboj. Ko sta pa zdaj skupaj razgledovala mestne znamenitosti in sta tudi doma bila večkrat sama — zakaj Muranova se je pri svojih opravkih vedno svetovala z nečakom in pravnim zastopnikom, — se je prijateljstvo mladih ljudi kmalu izpremenilo v globokejše čuvstvo. Nekega večera je Anatolij Samburov, ki je bil zelo odločen človek, vprašal prijateljico, če hoče postati njegova žena.

Lolo je brez obotavljanja sprejela njegovo ponudbo in tudi Helena Aleksandrovna je privolila.

Anatolij je bil dobra partija in mladeničevi dobri, pošteni in trdni nazori so ji bili porok, da bo njena hči srečna z njim. Sicer je poznala Anatolija že z otroških let. Stavila je samo pogoj, naj bo poroka šele po Veliki noči zaradi žalovanja. Ženin in nevesta nista ugovarjala temu.

Lolo je bilo samo žal, da ni bilo mogoče slovesno praznovati zaroke v stričevi hiši zaradi žalovanja. Toda Lolo si je znala pomagati. Obiskala je Pavla Borisoviča, mu sporočila svojo srečo in ga prosila, naj pripravi malo večerjo. Ta se je nasmehnil, ji častital ter obljubil, da pripravi imeniten večer; in ko ji je razen tega podaril pet tisoč rubljev za sladčice, je bilo njeno veselje na vrhuncu.

Baron je držal besedo. Drugega dne so praznovali zaroko pri lukulski večerji. Lolo je prejela od ženina in bratranca v dar dragocenosti, da je bila vsa iz sebe od veselja. Pri šampanjcu je nevesta dvignila kozarec in veselo izpregovorila:

— Na tvoje zdravje, Pavlik, najboljši med vsemi bratranci. Iskreno ti želim, da bi se tudi ti kmalu oženil in bil tako srečen kakor midva.

Žalosten in bridek nasmeh je šinil preko Roter-šildovega obličja.

— Hvala, Lolo. Daj Bog, da bi se tvoja želja uresničila, toda... včasih ni mogoče, kar si človek želi. Za sedaj mi zadostuje, da si ti srečna.

Po večerji se je baron takoj poslovil in se vrnil v svojo sobo, medtem ko sta se zaročenca še zabavala.

— Zakaj ima Pavel Borisovič tako tragičen obraz? — je vprašal Anatolij. — Sploh je videti slab. Kaj pa manjka srečnemu Krezu?

— Tudi jaz sem opazila, da je Pavlik bled in potrt, toda ničesar ne razumem od vsega tega... Ali ni morda to vpliv tistega zoprnega Montignosa? — je žalostno odgovorila Lolo.

— Moj Bog! Kako bi mogla slabo vplivati nanj tista razvalina, o kateri si mi ti povedala toliko legend? Ali je ni kupil sam od svoje želje? — se je začudil Anatolij.

— Ah, Tolja, glavnega ti nisem povedala, ker sem te hotela presenetiti, ko prideš tja. Tisti grof Di Montignoso je tako podoben Pavliku, da se ti zdi, da je vstal od smrti. Če se spominjaš, sem ti pravila, da smo posetili grobnico «maledetta»? Pomisli, na pokrovu sarkofaga je izklesana menihova podoba, ki je pristen Pavlikov portret. Celo stari Italijan, naš vodnik, je s prestrašenim krikom zbežal, ko je zapazil to porazno podobnost.

— Za vraga! To je zares zanimiva in prav nerazumljiva zgodba. Po tem, kar si mi povedala, se še bolj čudim njegovi želji zagospodovati nad tem starim gnezdom, ki je polno vsakovrstnih strahov Montignosov! — je rekel Samburov.

— Larisa Arkadjevna je rekla, da po veri okultistov živimo večkrat; če je to res, potem je morda Pavlik Paolo Montignoso, ki se je prerodil, — je pripomnila Lolo.

Anatolij se je zagrohotal.

— Potem so imeli njegovi tovariši v liceju popolnoma prav, če so baronu izrekli «Borgia», — povedal je, kar je o tem znal, nato je pristavil: — Vendar pa te prosim, Lolo, da ne veruješ v te neumnosti vkljub baronovi podobnosti z menihom. To je samo slučajnost, četudi nenavadna.

Lolo je bila srečna, tudi jo je veselilo, da pojde v Pariz nakupovat balo, vendar pa je zapazila, da je bratranec potrt in nekako v skrbeh.

— Mama, ali si opazila, kako čuden je Pavlik in kako se mu mudi v Montignoso? Tla mu gore pod nogami, tako bi rad odpotoval, — je rekla nekega večera Lolo.

— To je od utrujenosti, ker je zares preobložen z opravki. Morda pa se hoče odpočiti v lepem gorskem podnebju in videti končno tajne zazidanih sob, — je odgovorila Helena Aleksandrovna.

— Hm! Jaz pa sem mislila, da je Valerija tisti magnet, ki ga privlačuje? To bi ne bilo nič čudnega, ko pa je tako lepa, — je pripomnila Lolo.

— Prav mogoče. Toda potem nima vzroka, da žaluje in se vznemirja. Valerija ne bo odbila tako imenitne partije, posebno še, ker je Polj zares lep človek. Zate pa bi bilo prav dobro, če bi si postali sorodniki, saj je tako dobra in čedna deklica. Zelo jo imam rada. Škoda samo, da je tako bolehna.

Končno je prišel dan odhoda. Na veliko žalost Lolo, jih ni mogel ženin spremiti, ker so tisti dan pričakovali Najvišjega obiska. Pozneje pa je moral z materjo za nekaj dni na deželo po nujnih opravkih, toda črez deset dni je računal, da bo mogel odpotovati v Italijo.

DRUGI DEL.

I.

Iz južnega ekspresnega vlaka so se izkrcali na majhni postaji, odkoder je peljala cesta naravnost v Montignoso.

Lolo je prosila, naj bi ne brzojavili, ker je hotela, da bi prispeli v Montignoso nepričakovano. Muranova je bila končno za to, tudi baron ni ugovarjal. Bil je v težkem duševnem stanju in njegov nemir je naraščal z vsakim dnem.

Nepričakovani prihod potnikov je vso hišo razburil. Najprej je pritekel Mišelj, potem Larisa Arkadjevna, za njo pa je prišla Valerija, bleda kakor vosek.

V zadnjih dneh je bilo njeno duševno stanje zelo revno. Mračna, skoraj divja ljubosumnost je mučila njeno srce, a pogled na Dino je vzbujal v njej sovraštvo in odvratnost; močneje kakor vse ostalo pa jo je mučilo čudno čuvstvo dvojstvenosti, ki ga je doživela že pri prvem srečanju z baronom. V neprestani menjavi čuvstev mrzlične nestrpnosti in zlobnega sovraštva je čakala povratka ljubljenega človeka, katerega pa je istočasno sovražila. Včasih se ji je zdelo, da ne more živeti brez njega; toda pri sami misli, da ona *druga* nad njim gospoduje, si je skoraj želela, da bi se ne povrnil. Največ pa jo je črpala potreba skrivati vihar, ki je v njej divjal. Vkljub njenemu ravnodušnemu obrazu je kumica videla, da se v njej izvršuje nekaj usodnega, in zakasnitev Diomida Petroviča jo je spravljala v obup.

Ko je vstopila Valerija, je baron pozdravljal Bakulinko. Prestrašil se je, ko je zagledal bledo,

izpremenjeno in shujšano obličje mlade deklice; v njenem žarečem in zagonetnem pogledu, s katerim ga je ošinila, se mu je zdelo, da vidi Giovanno.

Lolo se je vrgla Valeriji okrog vratu, jo poljubila in ji povedala, da se je zaročila z Anatolijem. Ko so se polegli prvi vzkliki začudenja in radosti in je baron pozdravil Valerijo, je Mišelj burno vzkliknil :

— Mama in Lolo sta nas presenetila, toda nikdar ne uganete, kaj smo vam *mi* napravili. Poglejti si tega prebrisanega Pavlika, mesdames. Pomislite, oženjen je s prelepo žensko, ona je prišla semkaj za njim in že dva tedna čaka tu svojega begunca.

— Moj Bog! Ali je to res? Zakaj si nam tako skrbno prikrival to zanimivo novico, — je začudeno vzkliknila Helena Aleksandrovna.

Roteršild, ki je še držal ledeno Valerijino roko v svoji, jo je izpustil in se naglo obrnil bled kakor smrt.

— Dina je tu...? Kako je to mogoče? — je vprašal z izpremenjenim glasom.

— Po pravu vsake žene, — posebno če je tako lepa, — da je tam kjer mož, — je odgovoril v smehu Mišelj.

— Kje pa je baronesa? A ti, Pavlik, pojasni nam končno to čudno skrivnost, — je rekla Muranova.

— Kuzina je v svoji sobi in želi, da bi Pavlik prišel k njej, bržkone, da pojasni svoj prihod, — je rekel Mišelj.

Ostali so molčali in oči vseh so bile vprte na barona. Ta je stal tam bled in molčal; po vsem je bilo videti, da ni pričakoval dobiti tu ženo, da mu je bilo to neprijetno, a v mračnem pogledu njegovih črnih oči ni bilo niti sledu o ljubezni in radosti.

— Grem, da se preoblečem, se pomenim z Dino, a potem, teta, vam vse razložim, — je rekel črez nekaj trenotkov in šel, pustivši začudene prisotne v zadregi.

Ko je prišel v svojo sobo, se je baron vrgel na stolico, vprl komolce na mizo in skušal spraviti v red svoje misli. Vest, da ga je žena tu našla, ga je porazila, a njena samovoljna rešitev tega vprašanja ga je silno razjezila. Kako se je predrznila to napraviti

brez njegovega dovoljenja? Z ene strani je imela ta okolnost morda tudi svojo dobro stran, ker mu ni bilo treba sorodnikom govoriti o svoji ženitvi; zdaj je prost, ni se mu bilo treba več bati, da pride ob dedščino, in ni nikomur dolžan odgovarjati za svoja dejanja. Vkljub temu pa je računal, da se bo stvar rešila brez šuma. Nato je razmišljal o Valeriji, ki je bila videti tako potrta, in o njenem zagonetnem pogledu; gotovo jo je mučila ljubosumnost in obup, če... se je v njej zbudil spomin...

— Moj Bog! Pomagaj mi iz te pogubne zmede, — je zašepetal in stiskal z rokami glavo. — Valerija mi nič ne ugaja, samo da ne bi prišla do kakšnega obupnega dejanja v svoji bolestni razburjenosti. To noč ji moram vse pojasniti in jo umiriti; zdaj pa grem k Dini in napravim vsemu konec. Sama je pospešila ločitev s svojim samovoljnim prihodom.

Odločno je vstal, in ko mu je Ricciotto povedal, kje je nastanjena njegova žena, se je podal v njeno sobo.

Če je bilo Valeriji ves ta čas hudo, ni bilo Dini nič bolje.

Skrbela jo je bodočnost, ker je mož ni ljubil; zato je instinktivno čutila, da se bliža kriza zdaj, ko je postal baron prost. Kaj pa če se ta «kriza» konča z ločitvijo?.... Vse njeno bistvo se je upiralo taki rešitvi vprašanja. Ne, ne, borila se bo do skrajnosti, ne bo se dala odstraniti in *nikdar*, dokler bo živa, mu ne da prostosti. Tudi če bi morala živeti proč od njega, ga ne izpusti, nikdar ne odstopi svojega mesta drugi, morda celo tej «bledi spaki» Valeriji s tistimi strašnimi očmi in zlobnim pogledom.

Vsakikrat ko so jo ponoči mučile te skrbi, ji je prišla na misel ciganka, katere zgodbo je Severia pripovedovala. Še živi ta signora Di Montignoso, ki je posedovala čare ljubezni. S svojimi očmi je videla belo prikazen, to dušo, ki ne pozna miru, ki blodi tod in se naslaja ob pogledu na čudodelni napoj, ki ji je pokoraval srca za vedno. In videla jo je baš pri zagonetnem panu, ki ga je odprla. Gotovo je bilo tam

tisto tajno mesto, kjer je skrila vsemogočni napoj, ki ga omenja kronika in ki ga niso mogli nikdar najti.

Če bi ona našla ljubezensko pijačo signore Jolande, bi Polj postal njen suženj in ona bi zavojevala sebi srečo. Ta misel jo je neprestano zasledovala, zato je po cele ure stala pri panu ter promatrala vsako gubo na skulpturi, ne da bi našla vzmeti.

Mišelj je takoj poslal Ricciotta k Dini z naznanilom, da je prišel njen mož, toda Dina je velela sporočiti baronu, naj pride k njej. Ni se hotela sniti z njim v navzočnosti drugih. Naglo si je pred ogledalom popravila lase, nataknila si je cvetlico za pas svoje elegantne žalne obleke in s trepetajočim srcem je čakala moža. Toda še ga ni bilo.

O! Ne bo se podvizal, da bi jo videl, to bi morala vedeti! Njena roka se je krčevito stisnila in skoraj nezavedno se je znašla pri tajinstvenem panu, kjer se je morda skrivala rešitev. Še enkrat je s tresočo se roko tipala po čudnem rezbarskem delu in tedaj je pogledala na grb Montignosov, ki je krasil zgornji del kapelice.

— Pomagaj mi, Jolanda, da zasužnjim samo *enega*. — ti, ki si prisilila vsakogar, kdor ti je bil všeč, da je padel k tvojim nogam.

Ali pa visi nad tem grbom «maledetta» v resnici samo prekletstvo! je zašepetala Dina in jezno udarila po šlemu, ki je krasil grb.

V tem trenotku je prestrašeno odstopila. Rešetka se je s treskom odprla, a Dina je naglo priskočila in v mrzličnem razburjenju si je ogledala notranjost kapelice.

Za ploščo, na kateri ste bili izrezljani podobi viteza in dame, se je bržkone skrivala tajna dolbina. Vsaka žilica ji je trepetala od mrzličnega razburjenja, a roka ji je silila k prstanoma na prstih podobe, kakor da jo vleče neka nevidna moč tja. Nenadoma je roka pritisnila na prstana in tajna dolbina je bila odkrita.

Zadnja stena se je odprla v obliki dvojnih vratec in pokazala se je precej velika dolbina, zakrita s kristalno ploščo.

V tej dolbini so stali: zlat podstavek, kozarec in steklenica z zlatim zamaškom. Na stekleni plošči, ki je zapirala to votlinico, je bilo napisano s starinskimi rdečimi pismenkami v italijanskem jeziku:

«Čari Montignosa. Kdor pokusi ta napoj, bo užival nesmrtno ljubezen».

Dini se je zavrtelo v glavi od radosti in spoznanja, da si zamore zasužnjiti nepokornega moža, ki se je osmelil jo prezirati. Toda ni uspela še presoditi svojih načrtov in si natančneje ogledati, kar je odkrila, ko so zaropotale duri v sosedni predsobi in je zaslišala znane korake po hrastovem podu. Naglo je zaprla skrivno dolbino in stopila k mizi.

Vstopil je baron ter se ustavil nekaj korakov proč od nje, ko je prej skrbno zaprl vrata za seboj. Na čelo se mu je vsedla globoka guba, a izraz pogleda, s katerim je meril ženo, je bil mračen kakor oblak pred nevihto. Ni ji podal roke in tudi ona se ni ganila z mesta. Nekaj trenotkov sta si molče stala nasproti, nato je baron pristopil bliže, se oprl ob mizo in rekel z jeznim glasom:

— Nepričakovano presenečenje, ki si mi ga tu pripravila, mi dokazuje, da si vohunila za menoj in pridirjala semkaj, da s silo zavojuješ položaj in se proglasiš za mojo ženo! Kako si se predrznila delati proti mojim ukazom, namesto da bi čakala moje odločitve, kakor je bilo med nama dogovorjeno?

Bledo Dinino obličje je hkratu močno zardelo in tudi ona je stopila korak bliže k njemu:

— Ta žalna obleka ti kaže, da je umrl človek, ki me je vzgojil in mi bil nežen in ljubeč oče.

Sama sem na svetu, stara sem šele dvajset let, zato sem prišla k svojemu edinemu zakonitemu zaščitniku. Od tistega trenotka, ko si postal moj mož, dasiravno me nisi ljubil, imam pravico do tebe, tudi imam pravico javno nositi tvoje ime in živeti pod tvojo streho. Če me preziraš zaradi mojega temnega pokoljenja, ti takoj dokažem, da nimaš več najmanjega vzroka za to. Jaz nisem nezakonska, tudi nisem ciganka, ki jo je vzel oderuh za svojo, ampak sem zakonska hči kneza Kopnina.

Kneza Dmitrija Kopnina, ki je pred kratkim umrl. Toda on ima sina edinca in njegova žena je živa! — jo je prekinil Polj z ravnodušnim nasmeškom.

— Da, kneza Dmitrija Kopnina. Njegova vdova je druga žena, prvič je bil poročen z mojo materjo Pepito Gonzales. Bila je Španjolka, res je tudi, da je bila cirkusna umetnica, toda poštena ženska in lepotica. Iz strahu pred srdom roditeljev, je moj oče prikrival svojo ženitev; mati je umrla pri mojem rojstvu, tedaj pa se očetu ni zdelo več potrebno govoriti o tej «epizodi» svojega življenja, posebno ker mu je stara kneginja snubila drugo ženo. Če bi se zvedelo, da ima zakonskega otroka, bi bili utegnili nastati novi zapletljaji, zato je moj oče izročil hčer svojemu zvestemu tajniku, ki me je vzgojil. Knez ga je nagradil s kapitalom, s katerim si je pridobil premoženje; ko je pred kratkim moj oče umrl, mi je moj rednik izročil papirje, ki se tičejo mojega rojstva, in sto tisoč rubljev, katere mi je knez dal za doto. Nenadna smrt je preprečila, da ti ni vsega napisal in podrobno pojasnil. Torej, kakor vidiš, sem neodvisna in ne potrebujem tvojega denarja; toda jaz sem sirota, sama na svetu in poleg tega te ljubim. Nisem napravila nič nečastnega, čemu postopaš z menoj tako neprijazno?...

Glas ji je nenadoma oslabel in solze so jo dušile v grlu.

— Polj, ne bodi tako hudoben in kriviČen. Saj si že dve leti moj mož in jaz se spominjam ure, ko si bil nežen in dober z menoj...

Umolknila je in zakrila obličje z rokami.

Pavel Borisovič je povesil glavo. Nepodkupljivi glas vesti mu je šepetal, da ima Dina prav, in vsaka njena beseda je bila upravičena obdolžitev. Če se je z njo oženil, je imela ona pravico na njegovo pokroviteljstvo in on je bil edini človek, na katerega se je mogla zdaj, sirota, nasloniti. Tudi je lepa, poštena, ga obožuje in vsakdo na njegovem mestu bi jo strastno vzljubil; morda bi se tudi on sam poskušal navezati nanjo. Toda zdaj ni mogel tega napraviti, zakaj usodni slučaj — zločin nad Valerijo — mu ni puščal druge izbire. O! Čemu je prišel v ta prekleti grad,

ki je prava past preteklosti, kjer je vnovič svoje življenje zastavil.

— Vse, kar si rekla, je resnično, Dina: ravnal sem grdo in nepošteno s teboj, toda najin zakon, ki je bil sklenjen s takimi pogoji, ne more biti srečen, — je rekel baron z znižanim glasom. — Seveda, ti imaš pravico do mene: jaz sem tvoj zakonski pokrovitelj in ti se moreš imenovati moja žena, ne da bi zardela. Toda veruj mi, da želim biti tvoj zaščitnik in ti pripraviti lepo življenje, biti tvoj udani in ljubeči *brat* zvest *prijatelj*... toda ne morem biti tvoj *mož!* Vrni mi prostost, Dina, dovoli, da se ločiva!!

Dina je dvignila glavo in ga gledala z mračnim, žgočim pogledom.

— Torej tako hudo me sovražiš, da hočeš igrati komedijo in se zakriti s «prijateljstvom», samo da se me otreseš! — je izpregovorila z bridkim nasmehom in ustne so ji zadrgetale.

Bolest in istočasno srditi izraz sta izpačila bledo baronovo obličje.

— Ne, govorim iskreno, in če bi vedela, kako trpim, bi se me usmilila! Ti veš, da te jaz vkljub tvoji lepi zunanjosti ne ljubim, in menim, da bi ti, ki si lepa, mlada in bogata, mogla najti svojo srečo z drugim, ki bi ti podelil srečo, ki si jo vredna. Ne morem ti vsega povedati, toda vedi, da ima še druga ženska pravico do mene, ne zakonske in ne cerkvene, toda tako, ki jo človeku nalaga vest in poštenje. Ne sili me, Dina, da poravnam svoj dolg obema s kroglo iz samokresa!...

Dina je pridušeno zakričala ter naglo stopila k možu.

— Polj, kaj si napravil? Kdo je tista ženska? Morda Valerija?...

— Kaj si domišljuješ! Vendar bi morala razumeti, da ti ne povem imena nesrečnice; toda ona je daleč od tu. Če sem ti povedal resnico, sem ti jo povedal zato, da spoznaš okolnosti in se pametno odločiš ter pokažeš, da me ljubiš tako močno, da se odpoveš meni. Če mi odrečeš, kar te prosim, si me obsodila

na smrt, — je dostavil gluho in po izrazu njegovih oči, je uvidela, da niso te besede samo prazna grožnja.

Nastala je minuta težkega molčanja. Dina je bila zdaj bleda zdaj rdeča. Videti je bilo, da se bori sama s seboj, slednjič je izčrpana padla v naslanjač poleg mize. Baron je tudi molčal in namršil obrvi. Tedaj je Dina vstala in rekla z neodločnim glasom:

— Nočem tvoje smrti, in ker sem ti v življenju samo ovira in neprijetno breme, se udam. Ne bom več križala tvojih poti in ne zahtevam ničesar, niti tvojega pokroviteljstva; bogata sem, a zlato je najboljši zaščitnik. Samo eno te prosim in upam, da mi ne odrečeš, ne razkrivaj zdaj drugim mojega ponižanja in moje srčne rane. Danes pri kosilu izjavim, da odpotujem črez dva dni v Petrograd po zapuščinskih opravkih in te tam počakam. Zato te prosim, da se v teh dveh dnevih tako vedeš napram meni, kakor da sva v najlepši slogi in da zlasti ne kažeš tiste ravnodušne hladnosti, ki je tako poniževalna zame. Kaj koga briga, če se ločiva; upam, da za ta kratek čas ne odrečeš prijaznosti ženski... katero si zavrgel. Ko odpotujem, moreš pričeti s koraki za ločitev.

Baron je olajšan vzdihnil in prijel Dinino roko ter jo goreče poljubil. V njem se je borila zmes čuvstev: sram ga je bilo, vest ga je pekla in vesel je bil svoje prostosti.

— Vse napravim, kakor želiš, in zdaj ne bo nihče zvedel o najini predstoječi ločitvi. Zahvaljujem te za velikodušje, ki ga globoko cenim. Zdaj pa grem; najin pogovor me je zelo razburil, in menim, da sta tudi tebi potrebna počitek in samota. Zvečer pridem zopet k tebi in tedaj mi poveš podrobnosti o starčevi smrti in zgodbi svojih roditeljev. Da bi pa posli ne brusili jezikov, bom prenočeval v tvoji sobi, — je rekel neodločno baron, ne da bi jo pogledal.

Z roko ji je poslal še zadnji pozdrav in naglo odšel ven, ne da bi zapazil, s kakšnim čudnim pogledom ga je ona spremljala. Ko je Dina ostala sama, je padla v naslanjač in stisnila roke k prsim.

— Da bi se mu odrekla? Zdaj ko imam ljubezenski napoj? Nikdar in nikoli! Jaz te ljubim, ti si moj in moj ostaneš. Samo nebo ti je vdihnilo misel, da prideš k meni črez noč, a jutri me ti sam ne boš hotel pustiti in minile te bodo bedaste misli o samomoru. A ženska, ki jo je onečastil? Kaj me to briga! Dobro jo bo treba plačati in stvar bo v redu. Čemu pa je grešila, nesramnica, in ni čakala, da bi zakon priznal njune zaveze? Da govorim po vesti, se ji godi, kakor je zaslužila, in zaradi nje se ne bom odrekla svoji sreči.

Pri obedu so bili vsi zbrani. Že prej je baron govoril s teto ter ji pripovedoval neko precej temno zgodbo o svoji ženitvi in dostavil, da odpotuje žena pojutrišnjem v Petrograd, kjer se pozneje sestaneta.

Pri obedu je Dina potrdila to vest ter pojasnila, da hoče mož na vsak način prisostvovati pri raziskovanju tajnega krila gradu, njej pa je ta strašna hiša zoprna, zato gre proč.

Pavel Borisovič je bil ljubezniv z ženo in med mladima zakoncema je vladalo na zunaj polno soglasje; zato pa je bilo baronu v duši strašno. Izogibal se je mračnemu Valerijinemu pogledu in željno je čakal nočnega sestanka z njo, da bi ji vse pojasnil in jo pomiril. Njeno razpoloženje pa ga je navdajalo s skrbjo, ko je z grozo ulovil v njenih očeh izraz Giovanne.

V zvezi z zadelanim krilom so med pogovorom prišli tudi na Diomida Petroviča, ki je utegnil priti s svojim prijateljem vsak trenotek, sodeč po pismu, ki ga je prejela Larisa Arkadjevna. Roteršild je rekel, da bo velel porušiti zid, da odpre vhod v tajne sobe.

Po obedu so šli na izprehod, toda so se kmalu vrnili, ker se je nebo pokrilo z oblaki in se je pripravljala nevihta, kar je bilo Heleni Aleksandrovni zelo neprijetno, ker ni mogla trpeti nevihte, zlasti v gorah ne. Ko so sedli k večerji, je bilo nebo popolnoma črno, svetli bliski so švigali po nebnem svodu, a iz daljave se je razlegel grom in veter je v silnih sunkih stresal gosto listje stoletnih dreves. Postajalo je neugodno.

— Treba iti v sobo, zaakj vreme ne kaže nič dobrega, je rekla Muranova.

— Ne bojte se, teta, nevihta je še daleč in pojde mimo, ne da bi nas zadela, — je rekel baron ter vzel sadje iz vaze, ki mu jo je podala Severia.

V tem trenotku se je čudovito razločno razlegel zlovešči glas zvona in pogrebno petje velikega zbora. Lolo je vstala s svojega prostora in prestrašena vzkliknila:

— Poglejte, kaj se vrši v samostanu!

Vsi so vstali in videli, kako se je iz razvalin vila dolga vrsta luči kakor pri procesiji in se pomikala k grobnici «maledetta». Petje je postajalo vedno glasneje in zdelo se je, kakor da se bliža gradu.

Žvenket kristalne vaze, ki je padla Severiji iz roke in se razbila na tleh terase, je vse prisotne pretresel. Tedaj je petje nenadoma utihnilo.

— Veste, vse te strašne fantazmagorije so začele delovati tudi na moje živce! — je srdito vzkliknila Helena Aleksandrovna. Pa če ste še tako napredni, v tem začaranem kotu vas nehote zajamejo črne misli.

— Fuj, mama! Ali si ti, ki tako govoriš? — se je zgrozila Lolo, ki se je po svoji zaroki rada bahala s svojo svobodomiselnostjo. — Pusti, naj nesrečni menihi pojo «De profundis» nad «maledettom», to je stvar njih samih. Hvala Bogu, že tretjič slišimo to petje, zaradi tega pa nas ni zadela še nobena nesreča.

— Prav govoriš. Neumno je, da vse to tako deluje name in da se puščam vplivati po klepetanju te bedaste starke. Baronesa nam bodi vzgled, ona se smeje nad vsemi takimi glupostmi, — je srdito rekla Muranova.

Toda nov sunek vetra je udaril preko terase in upihnil svetilko. Tedaj so šli v hišo ter zaprli okna in vrata. Okoli desete ure so se razšli. Baron je zašepetal ženi, da pride k njej ob dvanajstih, nakar je Dina odobravajoče pokimala z glavo in šla v svojo sobo v najlepšem duševnem razpoloženju.

Velela je sobarici prinesti sadja in sladčic, nato jo je odpustila in rekla, da ne rabi več njene pomoči. Kakor hitro se je služkinja oddaljila, je šla na delo.

Najprej je odprla tajno dolbino in vzela iz nje, kar je bilo notri. Otrla je prah s predmetov in jih umila, tedaj je videla, da je bil majhni zlati podstavek okrašen z grbom Montignosov, istotako kristalna čaša na zlati nožici. Tudi steklenica je bila iz kristalnega stekla in se je lesketala kakor brilant. Dinina bojazen, da se je dragocena tekočina v teku stoletij morda posušila, je bila neupravičena: steklenica je bila do polovice napolnjena s tekočino jantarjeve barve in gosta kakor med. Ko je končala s čiščenjem, je postavila podstavek s steklenico in zamaškom na mizo, kjer je stal majhen košek s sadjem in krožnik s sladčicami, nato je začela s toaleto.

Bolj kakor nikdar poprej je hotela biti lepa. Iz kovčega je vzela belo svileno haljo s širokimi rokavi, ki so bili razkošno našiti s čipkami in vezeni, razplela je svoje prelepe črne lase in jih obvila z zlatim, vezenim trakom, ki je bil zadnji očetov dar.

Odbila je enajsta ura. Dina je stopila zopet k mizi in odmašila steklenico. Omamen duh ji je pahnil v obličje in se razlil po vsej sobi. Duh je bil nežen in sestavljen iz raznih cvetličnih vonjav na vanilijini bazi: vkljub svoji ostrini je bil zelo prijeten.

— Škoda da ne poznam količine, ki jo je treba izpiti, — je pomislila Dina in napolnila čašo do polovice. Za Polja je treba dodati navadnega vina; sicer ne bi morda hotel piti te goste tekočine.

Pripravila je za moža drugo čašo, a medtem je že odbila enajsta in pol, zato sklene izpiti svoj del pred njegovim prihodom, da bi «čarobni» vonj dobro prežel njen organizem.

Tako je bila zamišljena v svoje delo, da ni obrnila pozornosti na bližajočo se nevihto. Nato je pokusila pijačo, in ker je bila v resnici imenitna, je izpraznila kozarec, ne da bi ji prišlo na misel, da bi morala biti previdna napram nepoznani ji pijači. Tedaj je začela prisluškovati, če gre Polj.

Strašen tresk groma je stresel grad do temelja in blisk je razsvetlil sobo z divjo svetlobo. Dina je vztrepetala in pripisovala je strahu, da se ji je začelo v glavi vrteti. Vnovič je zagrmelo in prestrašila se je,

da je hotela vstati, toda ni mogla, zakaj noge so ji odpovedale službo. Prevzel jo je mučen, blazen strah, hotela je zavpiti, toda ni imela glasu; tema je postajala okrog nje, zdelo se ji je, da je gost oblak zagrnil sobo, nato pa je vse spoznanje v njej zamrlo od strašne bolečine. Vse njeno bitje se je lomilo, sama se je oddelila od svojega telesa ter zatonila v zmes zvokov, ki so bili: obupni kriki in jok, v presledkih glasni akordi, a vse je nadvladalo silovito treskanje, ki se je od njega tresla zemlja.

Nenadoma se je znašla v gosti šumi; bila je noč, a ona je bežala v kratkem pestrem krilu po ozki stezi, ki se je končala v preseko. Tam, okrog velikega ognja, nad katerim je visel kotel, so ležali zagoreli in črnolasi možje in ženske, v pestrih cunjah oblečeni. Pod košatimi drevesi je stalo nekaj šotorov in nekoliko proč od ognja je na drevesnem štoru sedel moški visoke postave v srednjeveškem kostumu. To ni bil več mlad človek, lasje so mu začeli že siveti, toda gibčnost telesa in ogenj, ki je palil iz njegovih velikih črnih las, sta odstranjevala vsako misel o starosti. Pred tem lepim signorom je Dina sladostrastno in zapeljivo plesala. Nato je šla v šotor po čašo vina, prilila nekaj kapljic rdeče tekočine ter začela vnovič plesati držeč v roki čašo; nato je pokleknila pred gospodom in mu podala napoj. Ta je izpraznil čašo do dna, stopil k ognju in vrgel nekemu moškemu nabasan mošnjiček cekinov.

Nato se je povzpel na ognjevitega vranca, Dina se je vsedla počrez in z bliskovito naglico sta zdirjala proti Montignosu. Zopet se je videla v svoji sedanji sobi držeč v roki čašo z ljubezenskim napojem, ki ga je hotela skriti, zakaj pri vhodu se je pojavil moški, ki ga je videla prvo noč po svojem prihodu. Z dvignjeno roko in s sovražnim pogledom se ji je približal in ji zagrozil z roko. Ona je hotela bežati, toda ni se mogla zganiti, a neznanec je obstal poleg nje. S prezirnim nasmeškom je vprl vanjo svoj pogled, nato je bruhnil v strašen smeh in izpregovoril s hripavim glasom:

— Končno te je božja roka kaznovala, hudobna, zoprna stvar — ki si prekletstvo rodu Montignosov! Sama pogini po ljubezenskem napoju, ki si ga iznašla, in bodi prekleta.

V tem trenotku se je roka prikazni spustila kakor kladivo na njeno glavo.

Dina je čutila, kakor da ji je črepinja počila, nato se je zvrnila v prepad in izgubila zavest...

Nevihta je med tem divjala z neverjetno silo. Udarci groma, ki so se razlegali v gorah, so se zlili v nepretrgano bobnenje in stresali ves stari grad. Od časa do časa je bliskanje razžarilo nebo, a stoletna drevesa so se pripogibala in hreščala pod besnimi sunki uragana. Nihče v gradu ni spal. Lolo in Mišelj sta šla v materino sobo in stisnjeni drug k drugemu so vsi trije s strahom poslušali šumenje nevihte in žvižganje vetra v starih kaminih.

Tudi Larisa Arkadjevna se je slabo počutila. Mislila je na Valerijo in zato ji je prišlo v pamet, da bi šla k njej in jo vzela k sebi. Tudi njej je moralo biti strašno sami. Bakulinka pa ni hotela ostati v Valerijini sobi, kjer so bila tajna vrata, ki jih ni mogla najti. Duri Valerijine sobe pa so bile od znotraj zapahnjene. a na klicanje kumice se je Valerija zahvalila in rekla, da je ni nič strah in se je že vlegla ter se ji neče vstati. Larisa Arkadjevna se je vrnila v svojo sobo slabe volje. Užaljena je bila, da jo je Valerija odbila, in sploh je zapazila na Valeriji neko čudno izpremembo. Spati ni mogla in začela je moliti.

Mračen in v skrbeh se je vrnil baron v svojo sobo in se zaklenil. Raznovrstna čuvstva so ga mučila. Ni vedel, kaj mu je storiti. Notranji glas mu je šepetal, da mora videti Valerijo, ji pojasniti vse in jo pomiriti; istočasno pa mu je bilo zoprno že pri sami misli, da bi obiskal to grobnico ob takšnem vremenu. In v resnici, v tej zmesi razjarjenih elementov je občutil nekaj zloveščega. Zdelo se je, da so to človeški zvoki žvižganja, joka in tuljenja, ki je bilo zdaj grozeče, zdaj obupno.

In hkratu se je razlegel rezek, ubit glas zvona. Gotovo je veter gibal zvon kapele, toda to zvonjenje

je barona pretreslo. Z bolečim srcem in potnim čelom se je baron spustil v naslanjač in zamižal. Hkratu se je razlegel oddaljen, toda popolnoma razločen glas, ki je klical:

— Paolo! Paolo!

Pavel Borisovič je skočil na noge in se prestrašeno ozrl.

— Ne, to je pa že neznosno! Povsod me preganja to prekleto ime. K Dini pojdem: v dveh ne bo tako strašno. Toda v tem trenotku je nekolikokrat močno potrkalo pri tajnem vhodu.

— To je Valerija! Prišla je vkljub slabemu vremenu, — je pomislil in naglo odmaknil mizo ter odprl vrata.

Potok svetlih žarkov je razsvetlil sobo. Vse sveče so bile prižgane, a sredi sobe je stala Giovanna — Valerija v belem brokatnem oblačilu, s srebrom vezenim; na glavi je imela čepico, okrašeno z biseri, a na njej je bila pritrjena koprena.

Vkljub topemu pogledu, ki je od časa do časa vzplamtel v čudnem ognju, in ki je pričal o njenem abnormalnem stanju, je bila čarobno lepa kakor sanje.

— Končno si prišel, Paolo! Kako strašna nevihta baš v naši svatbeni noči? — je rekla in mu podala roko. Potem je naglo pristavila z namrščenimi obrvmi: — že zopet si v tem sodobnem oblačilu., v tej grdi podobi zoprne sedanjosti, ki se dviguje med nama kakor stena. Ne maram te videti takega. Tu imaš.

Z mize je vzela zavoj in mu ga podala.

— To je slavnostni kostum; vzela sem ga v tvoji sobi. Takoj pojdi in preobleci se. Toda podvizaj! Ali čuješ, kako zvoni zvon k najini poroki. Pojdi in hitro se napravi! Jaz hočem tako in te počakam tu.

Valerijina volja ga je nadvladala; molče je baron šel v svojo sobo in se začel oblačiti, ne da bi se več zanimal za razsajajočo nevihto.

Postopno kakor se je oblačil v praznično obleko, se je v njem porajala nova osebnost; a svileni triko in sinji, brokatni kamižol sta se mu prilegala, kakor da sta bila zanj napravljena. S posebnim veseljem se je motril v zrcalu. V tem trenotku je bil z dušo in

telesom Paolo Montignoso; a Pavel Roteršild s svojim meščanskim bistvom in v nerodnem kostumu je vzbujal v njem samo prezir in sovraštvo.

— Da! Giovanna ima popolnoma prav, če ljubi samo očarujočega Paola.

Sladostrasten in nadut smehljaj mu je zaigral na ustnah, ko si je opasal zlati pas, na katerem je viselo majhno bodalce z ročajem iz biserne matice. Še enkrat je pogledal v zrcalo, potem pa je šel v sobo, kjer ga je pričakovala Giovanna. V tem hipu je popolnoma pozabil na Valerijo, zakaj preteklost je docela zagrnila sedanjost in zakrila podobo bolehne Samburove. Giovanna je sedela pri zazidanem oknu in odgrnila zaveso, kakor da je okno odprto. Ko je baron vstopil, je vstala s širokega naslanjača in z veselim krikom iztegnila proti njemu obe roki:

— Paolo, dragi moj, kako si lep. Takšnega te imam rada!

V hipu je bil pri njej, jo objel in poljubljal, ji prisegal ljubezen in zvestobo, a Giovanna mu je vračala ljubkovanje.

— Da, — je rekla, — zadnjič govorim o ljubezni, zakaj zvon ne neha zvoniti. Oj, Paolo, ne zvoni k najini svatbi, ampak k pogrebu, — je dostavila tajinstveno. — Ali čuješ, kako grom bobni? Strašni duhovi preteklosti, polni sovraštva, vstajajo.

— Ah, ne govori ne o smrti ne o prošlosti. Pred nama vstaja zarja ljubezni in sreče. Tu, v tem začaranem gradu, bova preživljala omamne ure najine ljubezni brez konca! — je strastno odgovoril baron.

V tem trenotku so se zidovi stresli od strašnega groma, kakor da je treščilo v grad. Valerija je naglo skočila z naslanjača ter pahnila od sebe barona, ki je sedel poleg nje in jo objemal.

— Pojdi od mene! Odbila je ura... Kdorkoli si, — Paolo Di Montignoso ali Pavel Roteršild, — v obeh imenih si — isti izdajalec. Tu, med istimi zidovi, prav tako oženjen takrat kakor sedaj si prerušil prisego in me onečastil ter me obsodil v sramoto in smrt.

— Giovanna, blede se ti! — je zavpil baron ter jo skušal zopet objeti in jo posaditi v naslanjač.

Toda ona ga je s silo pahnila od sebe, stekla k postelji in padla nanjo; potem pa je zagrabila z mize čašo, ki je baron ni zapazil, in v dušku jo je izpraznila.

— Umiram! — je vzkliknila s hripavim glasom, — toda ti se mi ne izmuzneš.

V grozi se je vrgel k postelji, ker je še upal, da ji odvzame strup, toda ko je skočil na stopnico, je deklica že zagnala čašo po podu, ga zagrabila za roko in ga prisilila, da je pokleknil. Ledeni mraz je stresel vse telo Valerije, a oči, ki so bile pred tem zaprte, so se ji odprle in v smrtnem strahu je gledala barona. Očividno je prišla v normalno stanje.

— Podlež! Zopet ste me primamili semkaj, da me osramotite, — je vzkliknila vsa iz sebe od jeze.

Pri tem je stresala njegovo roko, ki jo je držala v svoji, nato je padla na blazino in otrpnila. Baron se je skušal iztrgati, toda zaman: majhni, ledeni prsti so bili kakor iz jekla. Tedaj ga je popadla nepopisna groza, ko se je spomnil, kaj se je zgodilo Paolu Di Montignosu; že se mu je zdelo, da čuti zdravnikov nož na ozki, tanki lisi, ki je bila na njegovi koži krvava sled operacije, katera je pred tremi stoletji odvzela izdajalcu roko. Lasje so mu vstali na glavi, a iz prsi se mu je izvil prestrašen krik, ki je odmeval po starem gradu. Nato je zaprl oči in kakor mrtev je omahnil na stopnico; zapestje njegove roke pa je ostalo v otrpli ledeni roki Giovanne — Valerije.

Muranova in otroka so sedeli bledi od strahu na divanu in se stiskali drug k drugemu, a pri vsakem tresku groma so vztrepetali. Pri zadnjem gromu se je zdelo, da je treščilo v sam grad. Helena Aleksandrovna je zavpila in si zamašila ušesa ter zamižala. Zdelo se ji je, da je sinji plamen zajel sobo. Tedaj je nevihta izrabila vse svoje sile in nenadoma je nastopila trenotna tišina. Sredi tega zloveščega brezglasja se je razlegel presunljiv, predsmrten krik.

— Milostni Bog! Kaj bi to bilo? — je vzkliknil Mišelj ter skočil z divana. — Ali si čula ta krik, mama? Kakor da je prišel iz Pavlikove sobe?

— Da, da, tudi meni se je tako zdelo, — sta odgovorila Muranova in Lolo vsa tresoča se.

— Pojdem pogledati, kaj dela, in ga zbudim, če spi. Gotovo se je zbudil, saj je tako nervozen, — je rekel Mišelj.

— Da, težko je spati v taki peklenski noči. Toda kako pojdeš, Miša? Samega te bo groza, — je neodločno pripomnila Helena Aleksandrovna.

— Kaj še? Groza! Ostal sem tu ne od strahu, ampak zato, da vas bodrim, — se je užalil Mišelj. — Zdaj pa grem, zakaj nevihta je že minila, — je pristavil in prižgal svečo.

V tem trenutku je potrkalo na duri in vstopila je Larisa Arkadjevna v jutranji halji, vidno razburjena.

— Ali ste čuli tisti strašni krik? Mislila sem, da je Valja zavpila, zato sem potrkala na njena vrata, toda mi ni odgovorila. Moj Bog, moj Bog. Samo da ni zopet v kataleptičnem stanju! K njej pa ne morem! — je končala dobra Bakulinka in solze so ji prišle v oči.

— Ne, ne! Krik je prišel iz tiste strani, kjer je Pavlikova soba, in jaz grem, da poizvem, kaj se je zgodilo, — je rekel Mišelj in šel iz sobe.

Vznemirjene dame so nestrpno čakale njegovega povratka ter se polglasno razgovarjale; toda prešlo je precej časa, predno se je pojavil Mišelj, ki je bil videti razočaran.

— Ne razumem, kaj se godi. Pavlikova vrata so od znotraj zapahnjena; klical sem in trkal, da bi mrtvega zbudil, toda vse zaman, ni se odzval.

— Morda je pri ženi, — je neodločno rekla Helena Aleksandrovna.

— Tudi jaz sem na to pomislil, in da bi se prepričal, sem šel do Dinine sobe. Ko sem zagledal luč, ki je uhajala pod durmi, sem mislil, da sem uganil; ker pa nisem slišal nikakega glasu, sem pogledal skozi ključavnično luknjo, ki je zelo velika zaradi ogromnega ključa. Tedaj sem jasno videl, da je Dina sama in sedi pri mizi, v prelepo haljo oblečena in s čašo v rokah. Nepremično je gledala v vrata, toda ni se ganila in na moj poziv ni odgovorila. Originalen domislek prirediti iluminacijo, držati v rokah čašo in sedeti nepremično kakor l ip.

— A! Ona čaka brzkone moža in je tako zamišljena, da nič ne sliši, — je nepotrpežljivo pripomnila Helena Aleksandrovna. — Toda kje bi bil Pavlik? Samo da ni zbolel? K njemu pa ni mogoče, — je pristavila v skrbeh.

— Jaz vem, kako priti do njega, — je nepričakovano izjavila Lolo. — Saj veš, Miša, v malem hodniku, ki pelje v Pavlikovo sobo, je dolbina, a v njej omara. Tam se hranijo naše galoše, Pavlikova skrinja, torbe itd.; tam vise tudi nepremokljivi plašči! Nedavno tega sem šla tja po svojo usnjeno torbo, v kateri sem pozabila neko knjigo; ko sem jo jemala doli, visela pa je zelo visoko, sem se nehote dotaknila velikega kavlja, ki je tičal v ozadju, in tedaj se je nenadoma nekaj premaknilo, kakor kadar se vrata odpirajo, in malo je manjkalo, da nisem padla v shrambo, ki leži zraven Pavlikove spalnice, kjer visi njegova obleka. Hotela sem vam povedati svoj dogodek, toda ko je prišla Dina, sem pozabila nanj in tudi se mi ni zdelo vredno. V tem starem gnezdu naletiš povsod na tajne odprtine in skrivna vrata. Moje odkritje pa nam utegne danes pomagati. Pojdi in odpri tista vrata; kavelj boš takoj opazil, ker je zelo velik, a glava mu je bakrena. Tako boš videl, če je Polj v svoji sobi in če je bolan.

— Takoj stečem! — je odgovoril Mišelj in naglo odšel.

Dame so se nekoliko umirile in začele govoriti o dogodkih zadnje noči. Po končani nevihti jih je strah minil.

Brez najmanjšega truda je Mišelj našel tajna vrata in prišel v kabinet, ki ni bil razsvetljen, toda skozi vratne špranje je takoj videl, da je spalnica svetla. Z največjo previdnostjo je vstopil; v njegovo začudenje pa je bila soba prazna, postelja nedotaknjena, a pri velikem zrcalu, ki je bilo razsvetljeno s svečami, je na stolu v neredu ležala bratrančeva obleka. Presenečen se je Mišelj oziral okrog sebe in tedaj je videl odmaknjeno mizo in stojalo in na stežaj odprte duri, o katerih se mu ni niti sanjalo.

— Ah, nepridiprav! Ti nas vodiš za nos in nas pustiš, da čakamo prihoda Diomida Petroviča za poset zazidanega krila, sam pa si že našel vhod, se izprehajaš po tajinstvenih sobah in prirejaš iluminacije. No počakaj, ti grdi Pavlik, jaz ti že dam za tvoje tajne muhe! — je mrmral in stopil v sobo Giovanne.

Težek zrak, ki je bil nasičen z jedkim vonjem, mu je udaril v obraz, toda ni se zmenil za to. S pohlepno radovednostjo je razgledoval neznani mu prostor, ki je bil razsvetljen s svečami v starih svečnikih; tedaj se je nenadoma ozrl na posteljo z brokatnim baldahinom in obstal je kakor iz kamna s široko odprtimi očmi.

Na starinski postelji je ležala Valerija v razkošni obleki šestnajstega stoletja, a na stopnicah je klečal z upognjeno glavo in zaprtimi očmi strašni Paolo Di Montignoso v prelepi, z zlatom vezeni brokatni kamižoli, s čipkasto frezo in z bodalcem za pasom. Valerija je krčevito stiskala roko maledetta; a ni se zganila, bila je otrpla in se je zdela mrtva.

Črpajoč moč v svoji grozi, se je Mišelj otresel otrplosti, bežal iz sobe, odprl zapah in kakor brez uma ter ves zasopel je pritekel v materino sobo kakor veter. Smrtno bled, s štrlečimi lasmi in izbuljenimi očmi se je ustavil pred prestrašenimi ženskami.

Težko je sopel in šele črez minuto je pretrgano izgovoril:

Valerija... Montignoso... maledetto, oba sta umrla na stari postelji in ona... drži prikazen za roko.

Po teh besedah je plosknil z rokami in se zrušil brez zavesti na tla. Ko je Helena Aleksandrovna zagledala sina v takšnem stanju in slišala njegove besede, je najprej pomislila, da se mu je morda zmešalo; ko pa je padel, je zakričala in se vrgla k njemu.

Samo Lolo je ohranila prisotnost duha in odločno posegla vmes. S tresočimi se rokami je prinesla steklenico z zdravilno soljo, ki jo je izročila materi, da spravi brata k zavesti, sama pa se je posvetila Larisi Arkadjevni. Ko je ta prišla nekoliko k sebi, je prosila, naj jo spremi v sobo Pavla Borisoviča, da bi videla, kaj se je zgodilo.

— Ne morem hoditi, tako mi je, kakor da so mi noge odpadle, — je s težavo izpregovorila Larisa Ardjevna.

Zobje so ji šklepetali in očividno se je borila z omedlevico.

— Tedaj pozovem Severio. Končno moramo vedeti, kaj je z Valerijo in kje je Pavlik, — je odločno rekla Lolo.

Pozvonila je in starka je prišla; bila je videti vsa izmučena od nespanca zaradi strašne nevihte, a Lolo ji je povedala čudne bratove besede.

— Pojdite z menoj, Severia, poglejmo, kaj se je zgodilo. Mimogrede zbudim tudi Dino ter jo vzamemo s seboj. Če bo potreba, nam bo pomagala, ker ne maram, da bi služabništvo videlo to, kar je bolje skriti pred njimi. Vi ste zanesljivi in ne boste raznašali govoric.

— O, signorina, zanesite se name. Stara Severia ne bo zlorabila vašega zaupanja, a moje srce sluti, da se je pri signoru baronu zgodilo nekaj hudega. Niso zastonj menihi peli De profundis, ni se zaman prikazala Jolanda, — je odgovorila Severia s solznimi očmi.

Potreba poraja junake in Lolo je to dokazala v tem slučaju. Ko se je dodobra prepričala, da sta mati in Bakulinka docela nezmožni kakorkoli pomagati, in je Mišelj bil še vedno v nezavesti, je prižgala svečo in se napotila k Dinini sobi v spremstvu Severie.

— Poglejte, signorina, baronesa ima luč, gotovo ne spi, — se je začudila Severia.

— Še bolje, ne bo nama treba čakati, da se obleče, — je odgovorila Lolo in potrkala nekolikokrat na vrata.

Ker ni dobila nobenega odgovora ne na trkanje ne na klicanje, je vstopila s svojo spremljevalko. Toda že pri prvih korakih sta obe ženski neodločno obstali, bili sta v zadregi in ničesar nista razumeli.

Za mizo, na kateri sta gorela dva starinska svečnika in je stal podstavek s starinsko steklenico iz kristalnega stekla, je sedela Dina. V krčevito stisnjeni

roki je držala čašo, a na obličju se ji je bral čuden izraz trpljenja in groze; ustna so bila napol odprta.

— Dina! Čemu se niste odzvali, ali ste vstali ali spite? — je vprašala Lolo z drgetajočim glasom.

— Kaj je z baroneso? — je dostavila prestrašena Severia, stopila k mladi ženski ter se dotaknila njene roke.

Že v istem trenotku se je odmaknila in divje zavpila:

— Santa Maria! Umrla je in se izpremenila v kip, — je rekla Severia ter se prijela za glavo.

Tudi Lolo se je stresla od strahu, vendar je pristopila; ni mogla verjeti v tako nezaslišano stvar. Toda že pri prvem dotiku Dinine roke se je prepričala, da je bila nesrečnica izpremenjena v kip, ki se je zdel živ; toda polodprte ustne in velike, bleščeče, a nepremične osteklenele oči so napravljale porazen vtis.

— Kaj to pomeni? — je zašepetala Lolo in se oprijela stolice, zakaj moči so jo zapuščale.

Severia je pokazala z roko na starinsko steklenico in čašo, ki jo je Dina držala v roki.

— Ona je našla in izpila *strup Montignosov*, od katerega so se že mnogi izpremenili v kipe, — je zašepetala Severia s trepetajočim glasom.

— To je vseeno... Treba poiskati zdravnika, Severia. Morda ni umrla, ampak je samo v kataleptičnem stanju in zdravnik najde protistrup. Moramo poslati sla v mesto, — je rekla Lolo in si otirala pot s čela.

— Ne, jaz stečem k doktorju Paskvalu. On živi tu blizu in je bil dober prijatelj grofa Taddea; on pozna tajne Montignosa bolje kakor nihče drug. Dasiravno že dolgo ne izvršuje več zdravniške prakse, nam v takšnem nenavadnem slučaju ne odreče svoje pomoči.

— Ne, ne, Severia, ne pustim vas, dokler ne gremo v bratrančevo sobo. Treba je pogledati, kaj je z Valerijo in s Paolom, sama pa se bojim tja, — je vzkliknila Lolo in prijela starko za roko.

— Torej pošljem Ricciotta po zdravnika. Pojdive, signorina.

Skrbno sta zaprli duri in v svoje veliko veselje sta na hodniku srečali Bernarda, ki je prišel gledat, kaj se je zgodilo. V kratkih besedah mu je Severia povedala, kaj se je zgodilo, in kastelan je izjavil, da gre sam po zdravnika.

Vrata v baronovo sobo so bila na stežaj odprta, kakor jih je Mišel pustil, ker pa so še vedno gorele sveče pred zrcalom in svetilka na mizi, sta takoj zapazili tajni vhod.

— Usmiljeni Bog! Poglejte, tam so vrata v zazidano krilo. Oj! Oj! Kaj bove tam videli! — je vpila Severia.

Ne da bi je poslušala, se je Lolo napotila v sobo Giovanne, ker pa je v starki radovednost premagala strah, je sledila deklici.

Ko sta zapazili nenavadno skupino v kostumih šestnajstega stoletja, sta obstali kakor okameneli.

— To sta Valerija in Pavel, oba sta mrtva. Toda zakaj sta se tako oblekla? — je mrmrala Lolo in skušala premagati svojo razburjenost.

— Oj! Oj! Zli duhovi so zavladali nad njima in ju umorili. Glejte, kako ona drži njegovo roko! — je ihteč govorila Severia.

— Pojdive k mami. Do zdravnikovega prihoda nimamo tu kaj delati, — je rekla črez nekaj trenotkov mlada deklica.

Kolena so se ji šibila, a v sobi Pavla Borisoviča je morala sesti, da bi zbrala moči. Zaklenila je vrata, da bi nihče ne mogel notri, nato sta se vrnili v sobo Helene Aleksandrovne.

Mišelj je ravnokar odprl oči, toda bil je v takem stanju, da ga je mati hotela spraviti v posteljo. Larisa Arkadjevna je sedela še vedno na divanu in trepetala, kakor bi imela mrzlico, ko je pa slišala o Valerijini smrti je padla v nezavest.

Ko je Mišelj legel, sta Lolo in Severia pomagali materi, ki si je prizadevala spraviti k sebi Lariso Arkadjevno. Tedaj je Lolo povedala materi o Dinini nerazumljivi smrti. Ta vest je končno pretresla živce Muranovi; popadel jo je silen glavobol, kateremu je bila podvržena, ter legla na divan.

Težka mora je tlačila vse, ko so čakali zdravnika, in minute so se vlekle v brezkončnost. Pretekli sta približno dve uri, ko se je končno Bernardo vrnil v spremstvu zdravnika.

Doktor Paskval je bil starec s sivo brado; njegovo mirno in lepo obličje je izražalo dobroto in razum. Najprej se je zanimal za dame in Mišelja ter istočasno poslušal pripoved o tem, kar se je zgodilo; nato je prosil, naj ga peljejo najprej k Dini.

Dokler je on z največjim zanimanjem pregledoval okamenelo truplo mlade baronese, čašo, ki jo je držala v rokah, in steklenico, se je Lolo ogledovala po sobi in iskala, odkod je mogla Dina vzeti te predmete, ki jih ni še nikoli videla. Ko je tako iskala, je slučajno zagledala tajno dolbino, katere vratca niso bila popolnoma zaprta, zakaj Dina je nameravala postaviti zopet tja napoj, ko bi bila pripravila čašo za Polja. Silno radovedna je Lolo vzela svečo, razsvetlila notranjost tajne dolbine in prebrala nadpis.

— Doktor, doktor, poglejte semkaj! Tu je bil shranjen ljubezenski napoj Montignosov. Dina je našla Jolandin napoj in ga izpila.

— Ne ljubezenski napoj, ampak strašen in nepoznan strup je izpila ta mlada, nesrečna ženska in jaz zamorem samo potrditi, da je umrla, — je z žalostnim glasom odgovoril zdravnik. — Pokojni grof Di Montignoso, moj prijatelj, mi je pripovedoval o tem strupu; v starih letopisih je našel pisanje o tem, toda zaman se je trudil, da bi ga našel. Tedaj nisem verjel, da eksistira strup, ki bi imel take posledice, toda tu je dokaz, da sem se jaz motil, legenda pa je resnična. Toda peljite me k ostalima žrtvama te nesrečne noči.

Vsa iz sebe je Lolo peljala starega zdravnika v sobo, kjer sta Pavel Borisovič in Valerija ležala kakor mrtva. Ko je doktor zagledal nenavadno skupino, se je stresel in se prekrižal.

Vsemogočni Bog! Mrtvi vstajajo, — je zašepetal, se sklonil k Pavlu Borisoviču in potipal odrevenelo in kakor mramor hladno Valerijino roko, ki je držala zapestje Pavla Roteršilda. — Ta usodna ponovitev prošlosti je strašna uganka, — je dostavil in kimal

z glavo. — Po nerazumljivem naključju je vaš bratranec, signorina, pravi portret nesrečnega Pavla Montignosa, tistega «maledetta», katerega miniaturno sliko mi je pokojni prijatelj stokrat pokazal. Zakaj drži ta mlada ženska njegovo roko tako, kakor je nekdaj neka druga ženska držala Paolovo roko, — ne vem in ne razumem.

Tedaj je zagledal čašo, ki jo je Valerija vrgla od sebe, jo dvignil in si jo ogledal.

— V tej čaši je bil morfij, — je rekel in se zopet obrnil k nesrečnežema, poskušajoč odtrgati baronovo roko iz objema one druge, toda ni mogel.

— Stara zgodba! Ona ga krepko drži! — je zamrmral doktor in dostavil obrnjen k Lolo, ki se je vsa tresla in šklepetala z zobmi. — On je živ, toda v takem stanju, ki je podobno letargiji; signora pa je umrla, kolikor mi je mogoče soditi. Toda najbolj strašno je to, da ni mogoče oprostiti njegove roke. Bržkone jo bo treba odrezati, da osvobodimo živega, nevarno pa je spraviti k zavesti mladega človeka, zakaj ko bo videl, da je prikovan k mrliču, ga utegne zadeti kap, ali pa se mu utegne zmešati.

Ko je Lolo čula, da bo treba roko odrezati, je glasno zavpila in si zakrila obličje z rokami. Od strahu ni niti razumela, čigavo roko je hotel doktor odrezati. Krčevito je ihtela in mrmrala:

— Pohabili boste Pavlika? Oj! Zato je torej na njegovem zapestju rdeča lisa!

Doktor je ni popolnoma razumel; ko pa je videl, kako je Lolo iz sebe, jo je prijel za roko ter jo prijateljski stisnil.

— Bodite trdni, draga gospodična. Zdaj ga ne morem operirati, ker nimam s seboj kirurgičnih pripravi. Pa se tudi ne čutim dovolj sposobnega za to delo. Mnogo sem videl, mnogo sem bral in mnogo sem se naučil od svojega starega prijatelja Taddea, a po vseh izkušnjah morem reči, da je tu potreben prej čarovnik kakor zdravnik.

Pri besedi «čarovnik» je Lolo dvignila glavo, a v očeh ji je zabliskal žarek upanja.

— Imam prijatelja, učenega okultista, in dan na dan čakamo njegovega prihoda, — je odgovorila bolj živo.

— Brzojavite mu in prosite ga, naj pospeši svoj prihod, — je rekel prijazno doktor. — Jaz sem vam vedno na razpolago. Za vašo mater in drugo častivredno damo kakor tudi za brata si ni treba delati skrbi. Imeti morajo popolen mir. Dal sem jim narkotične kaplje. Vsi trije se do večera naspijo in upam, da vstanejo zdravi.

Lolo je goreče zahvalila zdravnika, potem pa ga je s Severio in Bernardom spremila do dvorišča. Vrata v baronovo in Dinino sobo je zaklenila s ključem.

Bila je peta ura zjutraj. Solnce je vzhajalo in Lolo je z naslado vdihovala v sebe čisti, sveži zrak. Ni se ji mudilo v hišo; tam so vsi spali, a nesrečnikom ni mogla za sedaj z ničemer pomagati. Zato se je pogovarjala nekaj minut s Severio. Diomidu Petroviču je sklenila poslati brzojavko v Firence, brzojavko naj bi nesel Ricciotto v mesto. Tedaj je neki šum s ceste vzbudil njeno pozornost.

Silno se je Lolo razveselila, ko je zagledala Tomilina v spremstvu visokega gospoda bronaste polti v obrazu in resnega pogleda. Za njima je kmet gonil s prtljago obloženega osla. Sam Diomid Petrovič je nesel podolgast kovčeg iz rumene kože in z bronastimi ogelniki, a neznanec precej obsežno skrinjo črne barve. Radostno je Lolo stekla potnikoma naproti in solze so se ji zalesketale v očeh.

— Ah! Diomid Petrovič! Gospod in Mati Božja sta uslišala mojo molitev in vas pripeljala semkaj!

Že po njeni zunanjosti sta spoznala, da se je zgodilo nekaj strašnega.

— Umirite se, ubožica, je sočutno rekel Diomid Petrovič. — Najprej pa mi dovolite, da vam predstavim svojega učenega prijatelja, gospoda Žeralda Greja. Če nam more sploh kdo pomagati, je to on. Najprej nas peljite k svoji mami in odkažite nama sobo, kjer bi mogla odložiti kovčeg in skrinjo, ki sta zelo dragocena.

— Mama, Larisa Arkadjevna in Miša spe; doktor, ki je ravnokar odšel, jim je dal narkotično zdravilo. Jaz sama vam pokažem sobo, kjer odložite svoje stvari, a Severia vam pripravi zajtrk. Dokler boste jedli, vam povem, kaj se je zgodilo pri nas, — je rekla Lolo, ki je dobila pogum in se umirila, ko je prišel Tomilin s svojim prijateljem.

Ko so vsi trije vstopili v grad, se je popolnoma nepričakovano pojavil silen veter, drevje se je pripogibalo, a celi oblaki prahu so jim silili v oči. Gospod Žerald je dvignil glavo in se zagonetno nasmehnil.

III.

Črez deset minut sta potnika stopila v obednico, kjer je star že pripravljen zajtrk, obstoječ iz mleka, jajc in sira, a na petrolejskem ognjišču se je grela voda za čaj in kavo. Ko je Lolo stregla gostoma, je skrivaj pogledovala gospoda Žeralda, ki je pojedel mehko kuhano jajce in pil mleko pozorno poslušajoč Lolino povest.

Gospod Žerald je bil razmeroma mlad človek; lepo in mirno obličje je spominjalo boli na indijski tip kakor na angleški, a v velikih črnih očeh resnega in neprodirnega izraza se je odražala velika moč in samozavest.

Ko je Lolo končala svojo povest, je gospod Žerald vstal.

— Bodite tako prijazni in dajte nama ključe, sami pa se odpočijte, ker ste se gotovo utrudili. Midva bova sama vse ogledala. Bodi tako dober, Diomid, in prinesi mi mojo skrinjo.

Diomid Petrovič, ki se je vedel napram prijatelju z največjim spoštovanjem in ga nazival *učitelja*, je takoj šel, a Lolo se je odpravila v materino sobo.

Ko sta se s prijateljem napotila v Dinino sobo, je gospod Žerald pripomnil:

— Imenitno in pogumno dekle. Vendar pa je dobro, da dame spe, sicer bi nas nadlegovale s svojimi solzami, vprašanji in tako dalje.

V Dinini sobi je ostalo vse na svojem mestu. Ko je Diomid Petrovič z grozo in začudenjem otipaval nenavadni kip, je gospod Žerald preiskoval steklenico.

— Poznam ta strašni strup, toda čudno, kje ga je dobila tista priprosta ciganka. — Treba je zapečatiti steklenico in odnesti strup, — je pristavil in se dotaknil obličja mlade ženske. — Za to nesrečnico ni rešitve: umrla je in treba je samo razmehčati telo, da ga položimo v krsto. Kaj misliš, Diomid, ali bo mogoče dobiti banjo in nekaj veder gorke vode.

— Grem takoj pogledati, — je odgovoril Tomilin.

Kmalu sta Bernardo in Severia, — edini osebi, ki sta smeli pomagati, — privlekla v sobo veliko banjo in jo napolnila z vodo. Gospod Žerald je vlil vanjo polovico vsebine neke višnjeve steklenice, ki jo je privlekel iz svoje skrinje, in voda je zakipela ter dobila safirovo barvo. Nato so s škarjami razrezali obleko na Dini, položili telo v banjo in jo pokrili z rjuho.

— Zdaj je treba oditi k onima dvema, tu nimava kaj delati za sedaj, — je rekel gospod Žerald.

Ko sta vstopila v sobo Giovanne, se je v stenah razlegel tresk, nato je v dimniku začelo silno žvižgati in končno je nastal takšen šum, kakor da je nekdo v šipe metal debel pesek.

— Tukaj bova imela dosti dela, prijatelj Diomid, — je rekel gospod Žerald ter majal z glavo.

Stopil je k postelji ter si previdno ogledal Pavla Borisoviča in Valerijo.

— Vezi prošlosti ju trdno drže, ker pa nista takrat napravila zločina, ampak se samo udala sramotnemu brezumju, v kar so ju zapeljale strupene vonjave, s katerimi je tu vse ozračje prepojeno, upam, da ju osvobodim in rešim. Mlada deklica se je zastrupila; no, k sreči ni bila doza tako velika, da bi jo takoj umorila, ampak je samo v letargiji; njen organizem pa je docela izčrpan in prišla sva še o pravem času.

Gospod Žerald je vzel iz skrinje droben srebrn kozarček ter ga do polovice napolnil z rdečo tekočino in dodal nekaj kapljic neke brezbarvne tvarine. S pomočjo Diomida Petroviča je razklenil Valerijine zobe

in ji vlil v ustna vsebino kozarčka. Telo Pavla Borisoviča je bilo zelo na poti tej proceduri, vendar pa se je vse dobro posrečilo: ko je tekočina izginila v Valerijino grlo, je njeno telo vztrepetalo kakor od mučne bolečine, nato pa je nepremično obležalo. Vkljub temu precej silnemu krčevitemu gibanju, ni Valerijina roka izpustila baronove.

— Protistrup deluje in zdaj se letargično spanje ne bo izpremilo v «večno». Toda jaz ne morem določiti, koliko časa bo trajalo kataleptično stanje. Vsekakor je treba osvoboditi njega, predno se ona zbudi, da mu ne bo treba odrezati roke. A ti, prijatelj, prinesi kovčeg, treba je zažgati očiščevalne vonjave.

Medtem ko je Diomid Petrovič šel po naročilu svojega prijatelja, je gospod Žerald zmočil baronove ustne in mu otiral sence z neko rdečo esenco; potem je namočil vanjo robec in mu pokril z njim obličje. Ko je to napravil, je šel po stolček, ga postavil na stopnico pri postelji, dvignil baronovo truplo, ga položil na stolček in naslonil njegovo glavo na blazine. Ko je na ta način nesrečnika udobneje položil, je gospod Žerald vzel magično žezlo, ki ga je nosil na prsih, izpregovoril nekaj formul in zarisal v zraku krog.

V tem trenotku je šinil preko otrplih trupel zubelj, podoben ognjeni kači, a nato je bilo slišati žvižg; iz gub posteljne zavese so zabrleli trije majhni zelenkasti plamenčki, ki so izginili v kaminu.

Črez nekaj minut se je vrnil Diomid Petrovič in skupaj sta začela razkladati kovčeg. Najprej sta vzela iz njega rdeč, žameten prt, ki je bil vezen s kabalističnimi znaki. Z njim sta pogrnila mizo. Nanjo sta postavila Razpelo na podstavku iz sandalovine in štiri drobne trinožnike, ki sta ju napolnila z različnimi travami, polila z esencami in jih posipala z raznobarvnimi praški. Nato je gospod Žerald postavil za križ sedmerosvečnik in nataknil nanj sveče iz rdečega voska. Postavil se je pred mizo, vzel v roke zopet žezlo, se poklonil proti severu, jugu, vzhodu in zapadu pozivajoč na pomoč duhove elementov, nato je zarisal okoli mize magični krog, z umerjenim glasom zapel zvočno himno ter mahal nad glavo s svojim žezlom.

Črez nekaj trenotkov se je na koncu žezla pokazal plamen, ki se je odtrgal in zažgal najprej sedmerosvečnik, a potem trave na trinožnikih, ki so se s prasketanjem razgorele v raznobarvnih plamenih. Soba se je napolnila z ostrim, poživljajočim vonjem.

— Do polnoči ne morem drugega delati, — je rekel gospod Žerald, — zato predlagam, prijatelj, da se izprehodiva po tajnih sobah. Potem bo treba še posebej očistiti te nesrečne prostore.

Z velikim začudenjem se je Diomid Petrovič prepričal o nenavadni podobnosti Valerije in barona s Paolom Montignosom in Giovanno, a njena krsta v zadnji kapeli je vzbudila v njem pravo grozo. Gospod Žerald si je mirno vse ogledoval, in ko je zapazil potrtost svojega prijatelja in učenca, je rekel z nasmehom:

Resnično, le redkokdaj se je mogoče tako nazorno prepričati o veliki moči *prošlosti* nad *sedanjostjo* človeka. To staro gnezdo in nesrečniki, ki sedaj vnovič preživljajo težko dramo, ki se je odigrala pred nekaj stoletji, so zelo poučni. Vkljub temu, da ni Karma včasih vidna in otipljiva, je vendar vedno neizprosna in udari krivca. Nikdo ne zbeži temu zakonu in vsak zločin skriva v *samem sebi* svojo obsodbo in nese v bodočnost neizogibno odkupljenje.

Med portreti sta našla enega, ki je predstavljal žensko vzhodnega tipa in očarujoče lepote. Držala je v roki ravno tisti zlati podstavek s čašo in steklenico na njem, ki sta ga ravnokar videla v Dinini sobi.

— To je torej Jolanda, znamenita legendarna ciganka. Kako pa se je osmelila, da se je dala slikati s tem strašnim strupom? To je naravnost neverjetna predrznost, — je pripomnil Diomid Petrovič.

Gospod Žerald je zmajal z glavo.

— Ta ženska je razpolagala s tolikim znanjem, da se moram čuditi. Ta strašni strup, zmešan z drugimi tvarinami, more povzročiti tudi blagodejne in silne pojave, more pa tudi vzbuditi strasti. Bržkone se je dala slikati s strupom, kakor da je to blagodejna pijača. To je bila seveda velika drznost od njene strani.

Ko sta končala obhod, sta zaklenila s ključem baronovo sobo in se odpravila v sprejemnico, kjer ju je pričakovala Lolo, ki jo je mučila silna radovednost. Želo jo je razburila vest, da je Dina umrla in da je ni mogoče rešiti, zopet pa se je silno razveselila, da sta baron in Valerija živa in sta samo v kataleptičnem stanju.

Nato so se posvetovali, kako bi naznanili Dinino smrt, da se izognejo morebitnim sitnostim, zato so sklenili poklicati doktorja Paskvaleja in ga prositi, naj izda potrdilo, da je mlada baronesa umrla od srčne kapi. Bernardo je moral v mesto po krsto, zakaj gospod Žerald je silil, da morajo mrliča čimprej odnesti iz gradu. Lolo je obljubila, da izvrši vse, kar sta ji naročila, tedaj pa je velela pripraviti obilnejši zajutrk, katerega sta se onadva z veseljem lotila, nista pa jedla mesa.

Ko so vstali od mize, je gospod Žerald izročil Loli majhno steklenico ter ji rekel, naj z njeno vsebino otira bratu in bolnima damama sence, a od tega kar ostane, naj nalije vsakemu po deset kapljic v kozarec vina. Potem, da se bodo počutili popolnoma zdravi. Nato sta se s Tomilinom vrnila v Dinino sobo.

Ko sta vzela z banje rjuho, sta videla, da je voda pokrita z gosto peno krvavordeče barve, truplo, ki sta ga vzela iz vode, je postalo mehko in umrla ženska je bila videti, kakor da spi; samo neka čudna bledoba je izdajala njeno nenaravno smrt.

— Ubožica! Tako mlada in lepa, pa je poginila na tako strašen način in postala žrtev stare zastrupljevalke, — je rekel Tomilin.

Lahen usmev je šinil preko usten gospoda Žeralda.

— Ta mlada ženska ni nikakor «nedolžna žrtev», ampak je poginila zaradi svojega greha: danes je zakon Karme udaril ciganko.

Diomid Petrovič je vzdihnil, nato pa je pomagal Severiji nesti mrliča na posteljo, kjer ga je starka oblekla. Črez nekaj ur so Dinino truplo položili v krsto in jo prenesli v najbolj oddaljeno sobo gradu; naslednjega dne so določili, kje jo pogrebejo. Doktor Paskvale je prišel, dolgo ogledoval truplo, se pomenil

z Diomidom Petrovičem, nato pa je napisal zahtevano potrdilo.

Za kosilo so se vsi trije bolniki zbudili; kakor je rekel gospod Žerald, sta se dami popolnoma opomogli, le Mišelj je bil slab in izčrpan. Njegova vzprejemljiva narava ni mogla tako hitro preboleti silnega živčnega pretresa.

Vest, da sta baron in Valerija živa, je vse pomirila; toda Dinina smrt je tako silno zadela Heleno Aleksandrovno, da se je razjokala ter izrazila željo, da hoče takoj zapustiti grad Montignoso.

Toda Lolo in Larisa Arkadjevna sta jo prepričali, da ni mogoče ničesar napraviti brez svetovanja Diomida Petroviča, zlasti pa dokler se ne pojasni usoda Pavla Borisoviča in Valerije.

K obedu, ki se je vršil nekaj pozneje kot običajno, se je zbrala vsa družba. Dame in Mišelj so s pohlepno radovednostjo motrili skrivaj tajinstvenega prijatelja Diomida Petroviča. Umerjena sila, ki se je kazala v vsem njegovem bistvu, je vzbujala veliko spoštovanje, toda neprodirni pogled njegovih velikih žarkovitih oči je malokdo vzdržal. Gospod Žerald se je dobrodušno razgovarjal o tem, kar se je zgodilo, kakor da ni opazil radovednosti prisotnih. Po kosilu je pri slovesu rekel:

— Moram v svojo sobo in se nekoliko odpočiti. Svetujem vsem, da napravite isto, a ob enajstih zberite se v mali dvorani, ki meji na teraso. Tu imate mešiček praška: pokadite z njim prostor, nato prižgite blagoslovljene sveče, ki vam jih pošljem po Diomidu, in opravite skupaj molitev. Ne prestrašite se, če bi slišali kakšen nepričakovan šum. Nič se vam ne more zgoditi, če poslušate moj svet. Ne hodite iz sobe, dokler vas ne pozovejo, in molite. Tudi služabništvo naj se zbere v eni sobi, naj moli in nihče naj ne gre iz sobe, dokler ne dobi dovoljenja za to.

Ko se je črez pol ure vrnil Diomid Petrovič z blagoslovljenimi svečami, so ga obsuli z vprašanji o osebnosti njegovega prijatelja. Na vsak način so hoteli vedeti, kdo je in odkod prihaja.

— Dragi prijatelji, o tem vam ne morem ničesar povedati. Zadovoljite se s srečo, da vidite *nenavadnega* človeka, ki ukazuje elementom in kateremu se pokoravajo strašne nevidne sile. Skratka, to vam je *mag* (čarodej), ki je prejel visoko posvečenje, — je pomembno odgovoril Diomid Petrovič. — A zdaj — je pristavil, — dajte mi nekaj predmetov, ki jih bom potreboval.

Velel je prinesti šest rjuh, nekaj novih gob, majhno petrolejsko varilo, steklenico starega vina, jajc in juhe. Lariso Arkadjevno je prosil, naj mu da perilo za Valerijo in njeno najlepšo haljo. Ko je vse te reči naložil v dva koška, je Diomid Petrovič šel v sobo gospoda Žeralda.

Ob enajstih sta se začela pripravljati na delo. Gospod Žerald se je slekel ter si namazal vse telo z višnjevkasto, svetlikajočo se tvarino, ki je bila podobna gorečemu alkoholu, nato si je obul sandale ter si oblekel dolgo belo tuniko, prepasano z zlatim pasom. To je bil pravi umetniški izdelek in očividno silno star. V fino rezljanje so bili vdelani dragoceni kamni. Na zaponi pasu, ki je bila sestavljena iz med seboj prepletenih trikotnikov, je visel meč z zlatim ročajem in s širokim rezilom, na katerem so bila vrezana kabalistična znamenja. Gospod Žerald si je nadel na glavo klaft*), okrašen z zlatim peresom, nato se je obrnil k Diomidu Petroviču in rekel:

— Jaz sem pripravljen, a ti prijatelj, izpiješ nekaj krepčila, ki ti ga bom dal; sicer bi tvoji živci ne prenesli silnih razburjenj te noči.

V čašo vina je nalil nekaj kapljic krvavordeče tekočine in Diomid Petrovič je v dušku izpraznil kozarec. Nato je gospod Žerald vzel iz kovčega veliko kovinsko ploščo, a Diomid Petrovič obsežno, težko škatlo in oba sta se podala v sobo Giovanne.

Gospod Žerald je postavil svojega učenca s škatlo v kot, zarisal okoli njega magičen krog, sam pa je stopil na kovinsko ploščo sredi sobe. Poklonil se je na vse štiri strani, dvignil žezlo, ga zavihtel

*) Klaft — staroegiptovsko pokrivalo.

nad svojo glavo in izgovarjal z umerjenim glasom besede v nerazumljivem jeziku.

Bled, zelenkast sij je razžaril sobo in zatemnil svetlobo sveč, ki so ugasnile in izginile. Hkratu so se iz raznih mest pojavili raznobarvni ognji: višnjevi, zeleni, rumeni, vijoličasti, in istočasno se je razleglo votlo ropotanje. Pod se je tresel od podzemskih udarcev, staro poslopje se je majalo, kakor bi se imelo zrušiti pod silnimi sunki hladnega vetra, ki je žvižgal v zragu. V to šumenje razdivjanih elementov so se mešali ljudski stoki in rjovenje zveri. Nato je nenadoma nastopila tišina in sredi tega zloveščega brezglasja, se je razlegel drugačen šum. Slišati je bilo topotanje velike množice, žvenket orožja, hrzanje konj, vpitje, a vrata so hreščala, kakor da bi jih hoteli vlomiti; zdelo se je, kakor da je naskočila grad razdivjana vojačina z namenom, da ga razruši.

Gospod Žerald je vzel izza pasa majhen zlat rog ter zatrobil lovski poziv, nato je vnovič zapel. Zopet je vstalo vpitje in stokanje; ognji so se razpršili na vse strani, a v sobo je vdrla nevidna tolpa, a pod težo grobih čevljev z ostrogami se je pod tresel.

Hladen pot je oblil Diomida Petroviča in lasje na glavi so mu vstajali; toda bil je že dovolj poučen v čarodejstvu in je vedel, da izganjajo čarodeju pokorne sile nesrečne strahove, ki jih je bil grad poln. Nato je zopet prenehal ves šum; zelenkasta svetloba se je razpršila in sveče so same od sebe zopet zagorele.

Gospod Žerald je spustil žezlo, poklical z roko k sebi Diomida Petroviča in v spremstvu učenca, ki je nesel škatlo, se je podal k postelji, kjer sta ležala baron in Valerija kakor mrtva. Na čarodejev ukaz je Diomid Petrovič vzel iz škatle majhen kovinski podnos, položil nanj trave, jih posipal z belim praškom ter zažgal. Gost dim se je dvignil ter napolnil sobo z ostro, poživljajočo vonjavo. Tedaj je gospod Žerald z obema rokama dvignil meč ter s trdim, ukazujočim glasom izgovarjal stavke, ki jih Diomid Petrovič ni razumel, le včasih je mogel razločiti imeni Paola in Giovanne. Hkratu je meč po bliskovo padel

na roki mladih ljudi in široko rezilo je zagorelo; ogenj je vzplapolal in nastal je tako gost in črn dim, da je popolnoma zakril obe trupli, a v sobi se je razširjal jedek in težek duh po krvi.

Diomid Petrovič je zamižal, ko je videl, s kakšno silo je meč udaril; bil je prepričan, da sta roki nesrečnežev odsekani in da prihaja vonj po krvi od strašnih ran. Toda čarodej je zataknil za pas magično orožje in dvignil roko, nakar se je nad negibnima truploma pojavil križ. Tedaj je Diomid Petrovič videl, da sta roki celi, toda še vedno nerazklenjeni.

— Giovanna! Ukazujem ti, da izpustiš roko Paola! — je glasno in ukazujoče rekel gospod Žerald.

V hipu so se razklenili prsti, ki so držali kakor železne klešče baronovo roko, in oproščeni roki sta težko padli narazen. Baronovo telo je zadrgetalo, kakor da ga je izpreletela električna struja, a iz prsi se mu je izvil težeh vzdih.

Tedaj sta ga Diomid Petrovič in gospod Žerald dvignila in ga nesla v sosedno sobo, kjer sta ga položila na posteljo.

— Na razpolago imava še tri ure, ki jih morava uporabiti za neodložljiva dela, — je rekel gospod Žerald, ko je pogledal na uro, na kateri je ravnokar odbila polnoč. — Ker pa imava še dosti dela, morava podvizati. — Nato je začel naglo slačiti z barona srednjeveški kostum.

Ko sta ga slekla, ga je čarodej po vsem telesu namazal z dišečo tekočino in mu vlil v usta nekaj kapelj škrlatnordeče esence. Baronovo telo je silno zadrgetalo, nato je baron odprl oči, toda pogled mu je bil moten in brezzavesten. Gospod Žerald mu je dal izpiti poln kozarec starega vina, kar je on pokorno napravil, nato je zopet zaprl oči in krepko zaspal.

— Naj spi uro časa, zelo je zdelan. Tačas se pobrigava za dekle, — je rekel gospod Žerald in skrbno pokril spečega barona.

Ko sta tudi z Valerije snela brokatno obleko, je gospod Žerald oba starinska kostuma zavil v culo, ju obilno polil s svetlikajočo se esenco, obložil s smol-

natimi travami in zažgal. Vse se je razplamtelo v raznobarvnih plamenih, treskanje groma je streslo zidovje, a črez deset minut je v kaminu ostal majhen kupček črnega pepela.

Ko sta tudi Valerijino telo namazala z aromatično esenco, sta ji oblekla perilo in svileno haljo s čipkami, ki jo je Larisa Arkadjevna dala Diomidu Petroviču. Deklica je bila še vedno v nezavesti, toda njeno lahno dihanje in živčno vztrepetavanje je dokazovalo, da je živa. Ko je bila Valerija oblečena, je gospod Žerald vzel iz škatle srebrno skodelico, jo napolnil z različnimi zelišči, jih polil z gosto, medu podobno tvarino, postavil skodelico na dekličine prsi ter zažgal zelišča. Ko so ta prasketajoč zagorela, je Žerald premaknil mizo na sredino sobe, jo pokril z belim svilenim prtom, obšitim z zlatom, ter postavil nanj zlati svečnik, na katerega je sedaj nataknil v zameno sedem belih sveč. Iz posebnega predalčka v škatli je vzel zlato čašo s križem, jo postavil na mizo, istotako mal srebrn krožnik, na katerega je položil dva zlata široka prstana, ki nista bila vzbočena kakor navadni poročni prstani, ampak ploščata. Na notranji strani prstanov so bili vrezani neznani napisi in znaki. Nato je čarodej vzel iz skrinje dve majhni blazini iz rdečega atlasa in z zlatimi franžami ter ju položil na tla pred mizo.

Ko je gospod Žerald videl, kako začudeno je Diomid Petrovič opazoval te njemu zagonetne priprave, ga je prijateljski vprašal:

— Čemu se tako čudite, prijatelj?

— Zato, ker se mi zdi, da pripravljate poročni obred, — je neodločno zamrmral Diomid Petrovič v zadregi.

— Nekoliko imate prav. Kot služabnik Božanstva v najvišjem pomenu te besede ju nameravam zvezati, dasiravno sta zvezana že več stoletij, toda z zločini in ljubeznijo, jaz pa ju hočem zvezati z mogočno *silo dobrega*, ki naj očisti zločinsko prošlost, prežene zadnje maščevalce, povrne mir in prosto voljo obojim, ki so že dovolj preizkušeni in kaznovani. Potem bosta seveda morala skleniti zakon po

predpisih njune vere, da uzakonita svojo zvezo, toda prvo posvečenje zveze s silami dobrega prejmeta tu. Zdaj pa je treba zbuditi mladega moža.

Pavel Borisovič je krepko spal, toda bil je smrtnobled in videti je bil zelo zdelan. Gospod Žerald je odmašil majhno kristalno steklenico, jo približal pod nos spečemu baronu, ki je vztrepetal in odprl oči. Tedaj ga je Diomid Petrovič privzdignil in mu podal kozarec vina, a čarodej je prilil nekaj kapelj tvarine, od katere je vino zakipelo. Kakor je baron pil, tako se mu je po žilah razlivala poživljajoča toplota, a vse njegovo bistvo se je napolnjevalo z močjo in nepopisnim ugodjem. Vzpel se je ter se ozrl okoli sebe z zmešanim in neodločnim pogledom. Diomida Petroviča je spoznal in se mu nasmehnil, a na gospoda Žeralda v nenavadnem kostumu je gledal z očitnim začudenjem in nezaupanjem.

— Kaj se je zgodilo, Diomid Petrovič, in kdo je ta gospod?

— Gospod Žerald Grej, — vaš dobrotnik, ki ga morate zahvaliti iz vse duše, Pavel Borisovič. Rešil je ne samo vaše telo, ampak tudi dušo, razbil je zakleti ris, v katerem ste bili ujetnik v oblasti prošlosti in ki vas je vedel v pogubo, — je pomembno izrekel Diomid Petrovič.

Ko je zapazil na baronovem obličju strah, se je gospod Žerald nasmehnil, položil roko na njegovo ramo in dobrodušno rekel:

— Pusti to, Diomid. O svojem času, ko bo prost, me bo baron že zahvalil, a zdaj ne moremo izgubljati časa. Vstanite, prijatelj, in oblecite se, kakor se spodobi za svečanostne dneve. Ali imate tu primerno obleko?

— Imam frak! — je neodločno rekel baron.

— Oblecite si ga, in ko ste napravljeni, pridite k nama v sosedno sobo.

Črez četrt ure je baron v praznični obleki stopil v usodno sobo.

— Evo me na uslugo, — je rekel, toda ko je zagledal oltar in blazini, je obstal ves zmeden in pogled mu je bil nestalen.

— Prijatelj, vi se boste poročili z deklico, ki ste jo zapeljali pod vplivom zlih sil preteklosti, — je rekel gospod Žerald.

— Baron je prebledel in stopil korak nazaj.

— Kar zahtevate, je nemogoče. Bog mi je priča, da želim iz vse duše popraviti svojo zločinsko brezumnost napram Valeriji, toda jaz sem oženjen in moja zakonska žena je celo tukaj. Obljubila mi je, da privoli v ločitev najinega zakona; ko bom prost, se poročim z Valerijo; pač razumete, gospod Žerald, da ne morem biti dvoženec in s takim dejanjem nele da ne bi ničesar popravil, ampak bi bila to le nova podlost napram nesrečni deklici, ki je že dovolj prestala...

Prenehal je tresoč se od razburjenja; očividno ni mogel nadaljevati.

— Sedite, prijatelj, umirite se in bodite uverjeni, da ne bom jaz nikoli zahteval od vas kaj slabega, — je rekel gospod Žerald, ki ga je mirno poslušal. Prvič ste vi prosti, ker od snoči ste vdovec...

Baron je pridušeno vzkliknil.

— Dina je umrla! Kako, zakaj? To je nemogoče! — je mrmral in mrzličen mraz ga je pretresel.

Gospod Žerald ga je posadil na stol in mu v kratkih besedah povedal strašno zgodbo o takozvanem «Jolandinem napoju», ki ga je našla mlada baronesa in s katerim je hotela prikleniti nase moža. Napoj je bil strašen strup, ki jo je umoril. Baron je poslušal globoko ganjen in oči so mu bile polne solz, ko je rekel s tihim glasom:

— Uboga moja Dina! In k temu pogubnemu dejanju jo je privedla želja, da bi si pokorila moje neusmiljeno srce? Tudi to zlomljeno življenje bo ležalo na moji vesti. Resnično, jaz sem preklet.

— Za to noč vas morem oprostiti odgovornosti, — je resno rekel gospod Žerald. — To žensko je uničil neizprosni zakon karme, ki jo je privedla prav na tisto mesto, kjer je poginilo mnogo žrtev od strupa in meča. V podobi vaše žene je Jolanda - ciganka samo plačala svoj dolg s tem, da je poginila od strupa, ki ga je sama pripravila. Vi ste torej prosti in o pri-

mernem času in na primernem kraju dajte se poročiti po obredih vaše vere, ki bo uzakonila vaš zakon pred družbo. Jaz pa vaju zvežem z ognjem prostornosti in čiste sile. Ta ogenj bo očistil zvezo, ki so jo ustvarili zločini in strasti, katere vas vežejo cela stoletja; on vama odpre bodočnost miru in ljubezni, da zadostite grehom preteklosti.

Baron je s potrtim, toda hvaležnim pogledom zrl na čarodeja.

— Sem vam na razpolago, učenik, in natančno izpolnim vaša povelja.

— Sprejemam vašo obljubo. Zdaj pa vrnite se z Diomidom v svojo sobo. Zdramil bom deklico in vas pozovem, ko bo čas.

Ko sta bila Diomid Petrovič in baron sama, ga je poslednji prijel za roko in ga vprašal:

— Prosim vas, povejte mi, kdo je ta nenavadni človek, ki me je rešil iz strašne nesreče, v kateri sem se tu otepal, in ki je vrnil mir moji duši in mi dal možnost, da popravim svoj zločin napram Valeriji?

— Tvoj dobrotnik, Pavel Borisovič, je *posvečenec*, član tajnega bratstva v Himalaji, učenjak, ki gospoduje nad ognjem prostornosti. Njemu so pokorne nevidne sile in rad uporabi vsako priliko za dobra dela in da pomaga ljudem.

Med tem časom je gospod Žerald šel k Valeriji, ji otiral čelo in sence z neko silno aromatično esenco, nato ji je krepko stisnil roke, jo stresel ter ukazujoč izpregovoril:

— Prebudi se! Ukazujem ti!

Speča deklica je vztrepetala po vsem telesu, nato je odprla oči, toda videti je bilo, da ni prišla še popolnoma k sebi. Pokorno je izpila penečo se tekočino iz kozarca, ki ji ga je dal gospod Žerald, potem se je naglo vzpela in z začudenimi, prestrašenimi očmi zrla v moža, ki se je sklanjal nad njo.

— Umirite se, gospodična. Jaz sem vam prijatelj, o tem se boste takoj prepričali, — je dobrodušno rekel gospod Žerald.

Primaknil je bliže stol, na katerem je prej ležal baron, ter v kratkih besedah povedal Valeriji vse, kar se je zgodilo v času njene letargije. Povedal ji je tudi o Dinini smrti, ki je barona osvobodila in mu dala možnost, da se z njo oženi, ker jo ljubi. Iz obzirnosti se ni dotaknil njenega prestopka, samo je pristavil, da jo bo takoj sedaj z baronom očistil pogubnih vplivov prošlosti, po katerih sta zvezana in da bi brez njegove pomoči bila oba zapadla pogubi. Razburjena Valerija se je vsa tresla, ko ga je poslušala, po licu so ji tekle solze in postajala je zdaj bleda, zdaj rdeča.

— Umirite se, ubogo dete. Vi ste žrtev preteklosti, ki se neizbežno zruši na one, ki kršijo večne zakone, kateri vodijo človeško usodo. Vaše življenje pa ni omadeževano z zločinom, a v bodočnosti se vam obeta mirno, in upam, srečno življenje.

— Ali vam bom mogla kdaj povrniti vse, kar ste storili zame! Da se brezpogojno podvrgujem vsem vašim ukazom, se razume samo ob sebi, — je zašepetala Valerija.

— Ko pomagam trpečim, izpolnjujem samo svojo dolžnost in najlepša nagrada mi bo vajino vzorno življenje, — je z resnim povdarkom odgovoril gospod Žerald.

Vstal je, poklical Pavla Borisoviča in Diomida Petroviča, nato je pomagal Valeriji vstati ter združil njeno in baronovo roko. Baron je bil bled, toda miren. Gospod Žerald jima je velel pokleknit, nato jima je pokril glavi z rdečim suknom, položil nanje roke in izrekel nekaj besed v nerazumljivem jeziku. Zgoraj se je zabliskal plamen v obliki križa ter nekaj trenutkov obvisel v zraku, nato se je razgubil. Tedaj je čarodej snel sukno, jima nataknil prstana, jima sklenil roke ter izpregovoril svečanostno:

— Združila sta se grešna in nečista; zdaj naj vaju čednost in vera združita za bodočnost in vajini duši naj uživata nebeško ljubezen namesto peklenske. Združujem vaju s svetlimi svetimi vezmi; prošlosti ni več, uničena je, a maščevalni duhovi so izgnani. Milost našega nebeškega Očeta naj vaju vodi

in ščiti in Gospodov blagoslov naj čuva nad vajinim življenjem in vajinim delom.

Nato je vzel kozarec ter jima dal piti neke škrlatnordeče tekočine.

Ko sta vstala, je baron dvignil k ustnicam drgetajočo Valerijino roko in rekel ginjen:

— Odpustite mi, Valerija, za vse, kar sem vam prizadejal, in verujte mi, da napravim vse mogoče za vašo srečo.

— Verujem vam, ne bojim se ničesar več in z radostnim upanjem zrem v bodočnost, — je tiho odgovorila ona in krepko stisnila njegovo roko.

Toda nenadoma je pobledela, se opotekla in zaprla oči; padla bi bila, da je ni baron pridržal. Ko je gospod Žerald zapazil, da se je baron ustrašil, mu je rekel s smehljajem:

— Ne bojte se. Padla je v letargijo, kar je potrebno, da si opomore, zakaj njen organizem je popolnoma izčrpan. V takšnem stanju bo dva ali tri tedne, zbudila se bo le, da sprejme hrano vase; ko se povrne v normalno življenje, se bo njeno zdravje docela ustanovilo in katalepsije, ki so jo prej mučile, bodo prenehale. Zdaj pa, mladi prijatelj, je treba, da jo prenesete v njeno sobo; pa tudi vi se odpočijte. Jutri se pogovorimo o tem, kaj nam je še napraviti.

— Takoj vse izvršim, učenik, — je odgovoril baron ter vzel Valerijo v naročje.

Še nikdar se ni čutil tako močan in popolen mir je nadomestil njegovo prejšnje mrzlično razburjenje in potrtost, ki ga je mučila.

IV.

Poslušajoč čarodejev ukaz so Helena Aleksandrovna z otrokoma in Larisa Arkadjevna prebili noč v molitvi. Oddaljeno ropotanje je včasih prišlo do njih in vsakikrat, ko so podzemni stresi grozili zrušiti zidove, ali pa ko so dohajali do njih ušes zvoki lovskega roga, so vztrepetali in še bolj goreče molili. Končno se je pojavil Diomid Petrovič in povedal, da se je vse dobro izteklo, da sta baron in Valerija rešena, a podrobnosti bodo zvedeli naslednjega dne.

— Vsi, med temi tudi jaz, smo utrujeni, izmučeni zaradi razburjanja, zato vam v imenu gospoda Žeralda svetujem, da ležete. On jamči, da boste imenitno spali, — je veselo dostavil Diomid Petrovič.

Zaupanje, ki ga je užival tajinstveni neznanec, je bilo tako veliko, da ni nihče ugovarjal, in vsi so se pokorno odzvali njegovim odredbam.

Tudi baron je šel v svojo sobo, toda ni mogel zaspati. Z globokim ganotjem se je spominjal čudnih, strašnih doživljajev preteklih dni in zlasti zadnje noči. Spomin na Dino ga je preganjal. Kakor v kalejdoskopu so šli mimo njegove duše razni prizori njegovega kratkega zakonskega življenja in prvič si je očital, da je bil tako neprijazen in hladen napram mladi ženski, ki ga je strastno ljubila vkljub vsemu. Da je bila ciganka in je padla kot žrtev *karme*, ni prav nič zmanjšalo njegove krivde; njena ljubezen je bila orožje, ki jo je ubilo. Popadla ga je nepremagljiva želja, da bi videl Dinino truplo in pomolil pri njem. Njegovo življenje in bodočnost pripadata Valeriji, a dober spomin in topla molitev nad mrtvim truplom gresta umrli ženi.

Vstal je zgodaj in šel iz sobe, da poišče Severio. Srečal jo je na terasi, kjer je pospravljala in pripravljala čaj. Ko je zagledala barona, ki ga je še pred kratkim videla skoraj mrtvega, je starka radostno vzkliknila in ga vprašala, kako se počuti.

— Kako ste bledi in videti utrujeni, — je dostavila.

Zahvalil jo je in ji zatrdil, da se počuti dobro, ter jo prosil, naj ga pelje k pokojnici. Bernardo je peljal barona v oddaljeno sobo, kjer je stala krsta, in ko je snel pokrov, se je neopazno oddaljil.

S čuvstvom pomilovanja in skoraj praznovernega strahu je gledal v obličje pokojnice. Tudi vest ga je pekla. Pokojničino obličje je bilo čudno posinele barve in podobno porcelanasti glavi. Pokleknil je zraven krste ter dolgo in goreče molil.

Ko se je potem vrnil na teraso, je dobil tam teto in Lariso Arkadjevno. Ko ga je Helena Aleksan-

drovna zagledala, ga je s solznimi očmi od radosti objela.

— Ubogi Pavlik! Nisem več upala, da te vidim živega. Kako se kesam, da sem našla in najela to prekleto gnezdo.

Globoko ginjeni baron je poljubil njo in Lolo, potem pa je rekel zamišljeno:

— Ne očitaj si ničesar, draga teta; ti si bila samo orodje usode, ki je hotela tu združiti «maledetta» z njegovimi žrtvami. Razen tega pa se je zlo obrnilo v dobro, zakaj nenavadni človek, ki ga je Bog poslal v moje odrešenje, mi je obljubil, da očisti stari grad in njegove stanovalce prekletstva, s katerim so obteženi.

— Ah! Dal Bog! Kako neverna sem bila, toda vse, kar sem tu videla, me je tako pretreslo, da ne vem, kaj bi si mislila, — je vzdihnila Helena Aleksandrovna.

Ko je baron stopil k Larisi Arkadjevni, ki je zamišljena in potrta sedela na drugem koncu mize, in ji poljubil roko, mu je rekla polglasno:

— Videla sem Valerijo. Ona spi, a Diomid Petrovič mi je pojasnil njeno stanje; toda priznajte, baron, da se je med vama izvršila strašna drama.

— Da, Larisa Arkadjevna, bila je drama, strašna ponovitev nesrečne preteklosti, — je odgovoril Pavel Borisovič in njegovo bledo obličje je zagorelo kakor žrjavica. — No, drama je zaključena, hvala Bogu: Valerija bo živela in postane moja žena. Upam, da se njeni ne bodo protivili temu: jaz sem bogat, neodvisen, neomadeževanega imena, a Valerijin brat se poroči z mojo kuzino.

— O! To se razume, o tem ne more biti govora in jaz sem uverjena, da bosta srečna.

Njun razgovor je prerušil Mišelj; on ni mogel odvrniti svojih oči od bratranca, kakor da se je hotel prepričati, ali je res to on.

— Ah, Pavlik! Če bi vedel, kako sem se prestrašil. Spočetka sem mislil, da si duh Montignoso, potem pa sem mislil, da si mrtev.

— Tudi bi bil umrl, da me ni odrešilo božje usmiljenje. Toda povej mi, kako si prišel do tega, da si me smatral za duh in da je ta duh mrtev? — je podražil mladeniča.

— Ah! Glava mi ni bila na mestu in ničesar nisem razumel, — je zmedeno odgovoril dečko in zardel.

Ko sta prišla gospod Žerald in Diomid Petrovič, je šel pogovor v drugo smer. Govorili so o Dinini smrti in njenem pogrebu. Še tisti dan so imeli prepeljati truplo v mesto in ga zvečer zagrebsti. Stari duhovnik, prijatelj doktorja Paskvaleja, je določil, da jo pokopljejo v tistem delu pokopališča, kjer so bili pokopani nekateri tujci. Ko so to vprašanje uredili, je gospod Žerald izjavil, da si bodo mogli naslednjega dne ogledati tajinstvene sobe.

— Ali dovolite tudi meni, da pojdem z vami? — je vprašala Lolo s tako nemirnim, radovednim in prosečim izrazom, da se čarodej ni mogel vzdržati smeha.

— Seveda, seveda, tudi vi, vse dame pojdete. Z menoj se vam ni ničesar bati, samo vas prosim, mesdames, da se ničesar ne dotikate brez mojega dovoljenja.

Naslednjega dne po zajtrku se je končno začel obhod po tajinstvenem krilu hiše. Moški so se oborožili z močnimi električnimi svetilkami po naročilu gospoda Žeralda, ki je bil vedno enako miren in ravnodušen. Lolo in dami so se tresle od razburjenja, no baron je bil miren, dasiravno zamišljen in otožen; v njegovi duši se je očividno izvršila velika izpremememba. Popolnoma drugače kakor poprej je sedaj preživljal prošlost, ko je hodil po sobah, ki so bile cela stoletja zaprte.

Portreta Paola in Giovanne sta napravila na dame silen vtis; čudovita podobnost sedaj živečih z junakoma tiste davne drame je prekašala njih pojmovanje. Velika slika je vzbudila v vseh zoprnost in praznoveren strah; v kapeli pa, kjer je ležalo nepokopano truplo Giovanne, bi bila Helena Aleksandrovna skoraj padla v nezavest, a Larisa Arkadjevna

je pobledela, zamižala in odšla iz sobe vsa iz sebe; podpiral jo je Mišelj, ki se pa tudi ni počutil dobro, ko je videl mrliča.

Lolo pa je nasprotno še enkrat dokazala, da zna biti mirna in pogumna, ko je potrebno. Krepko je stisnila bratrančevo roko, stopila h krsti in ga prosila, naj posveti na mrliča. Njegovo truplo ni prav nič strohnelo in je bilo podobno kipu iz slonove kosti, predstavljajočemu «spečo krasotico». Da, ta ženska je bila do pičice podobna Valeriji, samo s to razliko, da je bil izraz negibnega obličja srdit in besen. Pa tudi Lolino srce je močno zabilo in vsa se je stresla od groze, ko je zagledala roko nesrečnega Paola Di Montignoso, ki jo je pokojnica stiskala v svojih tankih prstih kakor s kleščami. Bržkone se je ta roka klasične lepote ohranila na isti način kakor telo Giovanne, zakaj tudi roka ni strohnela in je bila ravno takšna, kakor da je prišla ravnokar izpod ranocelnikovega noža; samo nohti tankih prstov so strašno posineli. Živčni mraz je pretresel deklico in pogledala je barona. Ta je bil zatopljen v mračne misli in ni odvrnil očesa od tega strašnega zaloga njegove zvestobe, ki ga mrtva maščevalka ni izpustila.

— Pavlik, pojdiva. Saj preteklosti ni več, — je zašepetala.

Baron je zatrepetal, toda prikimal je njenim besedam in šla sta iz kapele.

Zadnja postaja je bila v kabinetu grofa Ridolfa. Dokler so ogledovali sobno opravo in portreta, je gospod Žerald stopil k pisalni mizi in vzel iz rokopisa zavoj, ki ga je Valerija nekoč premaknila s sredine mize.

— «Kronika o zločinih in nesrečah v rodbini Montignosov», — je prebral gospod Žerald napis na zavitku. — To si morate prebrati, baron, — je rekel in mu prožil zavitek.

— Bog moj! Kako je mogoče, da nisem nikoli zapazil tega rokopisa; v njem se gotovo skriva ključ k mnogim ugankam prošlosti, — je vzkliknil baron in naglo pristopil ter radovedno ogledoval starodavno listino.

Kakor blisk je priskočila k njemu Lolo in si tudi ogledala zavitek.

— Pavlik, dragi Pavlik, preberi rokopis na glas in dovoli, da tudi jaz poslušam! — je prosila. — Gotovo je tam napisana zgodba o Jolandi, Paolu in Giovanni, tudi je napisano, čemu so ta rokopis skrili semkaj v zazidano krilo, zakaj ga niso shranili v arhivu.

— Glede rokopisa kakor vsega, kar se gradu tiče, se bom ravnal po odredbah gospoda Žeralda. On naj odloči, kje, kako in kdo naj prebere listino. Če on dovoli tebi in sploh vsem damam poslušati, se jaz ne upiram temu, — je odgovoril razburjeni Pavel Borisovič.

— Jaz sam ga bom na glas prebral. Predno preidemo k zadnjemu delu, je potrebno prebrati ta rokopis. Treba je namreč rešiti prekletstva zadnjega predstavnika rodu Montignosov. To ste vi, baron, vkljub vaši novi telesni obleki. Nimam prav nič proti temu, da dame prisostvujejo čitanju. Toda povejte, baron, kje želite, da slišimo pripovedovanje onega, ki je bil nekoč vaš oče, ker vidim, da je prav on pisec te kronike? — je vprašal gospod Žerald.

— Tu, v tej sobi, kjer je živel oče in kjer me gleda njegov portret, če se vam ne zdi neudobno, — je rekel s tihim glasom baron.

— Razumem vas in vaša želja se mi zdi pravična in naravna, — je ljubeznivo rekel gospod Žerald. Če se niso udeležniki obhoda preveč utrudili, bi mogli takoj pričeti s čitanjem, ki ga pa morda ne bomo dovršili v enem kratu, zakaj rokopis je precej obsežen.

Vsi so izjavili, da niso trudni in da komaj čakajo poslušati zanimivo povest.

— Tedaj, Paolo Montignoso, prelomite pečat, ki ga je pred tremi stoletji vaš oče vtisnil.

S tresočo se roko je baron razrezal svileno vrvco, razgrnil rokopis ter ga izročil gospodu Žeraldu; nato si je primaknil visok naslonjač z grbom Montignosov ter sedel. V srcu mu je bilo težko, v prsih ga je tiščalo, a pogled mu je nehote obstal na portretu

grofa Ridolfa, ki so ga razsvetljevale električne svetilke. «Slišal bo zgodbo svojega bivšega življenja, ki jo je zapisal človek, ki je že nekaj stoletij prah in pepel!»... Zadnji tedni so mu jasno dokazali, da umre samo telo, a Paolo Di Montignoso, «maledetto», bi bil tudi v novi prsti padel vnovič kot žrtev usodnega zločina prošlosti. *Preroditev* ni uničila nevidnih, toda močnih vezi, s katerimi je zvezan s svojimi žrtvami, in samo spomin na pretekle dogodke se je izbrisal iz telesnih možganov, zdaj pa se bo grobna zavesa dvignila in razsvetlila mrak minulosti...

Medtem je gospod Žerald pregledal prve liste, potem pa je z globokim, mirnim in zvočnim glasom začel brati:

«Kdorkoli si, neznanec, ki mu je sojeno brati te vrste, vedi, da sem pisec tega letopisa jaz, Ridolfo Antonio Orso di Viano, grof Di Montignoso, ter pričnem s pisanjem na ta trikrat nesrečni dan. Danes se je vršil pogreb mojega edinega sina Paola, ki je bil veselje mojega življenja, nada moje starosti. Strašna usoda je upropastila tega mladega človeka, polnega moči in življenja, najpogumnejšega viteza, najlepšega in najbolj očarujočega kavalirja v vsej deželi. Danes ga je požrla gomila. Moje življenje je prazno in jaz bi ne prišel na misel pisati to žalostno zgodbo, toda neki nenavaden človek, ki mi je pomagal in me tolažil v mojem gorju, mi je rekel naslednje čudovite in tajinstvene besede:

— Obstoja zakon, — neizprosen kakor sama usoda, — ki bo neizbežno privedel zločinsko dušo vašega sina na kraj zločinov; zavistni in maščevalni sovragi ga zopet zajamejo in on bo pozabil na preteklost. Treba ga je opozoriti, naj zbeži odtod, ali naj si izprosi odpuščanja od svojih žrtev, da se ne pogubi, treba je napisati sedanje in starejše dogodke, ki so obsodili v pogubo rodbino Montignosov. V ta namen pišite.

«Kakor so bile te besede meglene in nerazumljive zame, verujem vanje, zakaj imam dokaz, da razpolaga ta veliki čarodej z velikanskim znanjem in da ni bodočnost zanj nikaka skrivnost. Ko sem mu rekel,

da bi utegnil vdreti v zazidano krilo kakšen tujec in najti rokopis, predno vstopi semkaj duša mojega sina, mi je on smehljaje se odgovoril:

— Jamčim vam, da ne bo nihče semkaj vstopil in nihče drug prebral rokopisa.

«Kdaj, na kakšen način se bodo izpolnile čarodejeve besede, ne vem in ne razumem; vendar pa jim verjamem, in če boš kdaj, dragi moj otrok, videl te vrste, vedi, da bo tvoj stari oče dan in noč molil za mir tvoje duše in odpuščanje tvojih grehov. Svojo povest pišem, kakor da je namenjena tujcu, zakaj, oj nerazumljiva tajna! — signor Felicio mi je rekel, da boš ti pozabil preteklost. Povest začenjam z zgodbo svojega pradeda Marka, da zveš v vseh podrobnostih o strašni usodi, ki visi nad našo rodbino.

«Do viteza Marka ni bila naša rodbina bogata, dasiravno ugledna in starega plemstva, a grad je bil tedaj majhna, pozabljena gorska trdnjavica. Marko, lep in hraber vitez, je služil v florentinski armadi, odlikoval se je v bojih in turnirjih in si je znal pridobiti srce Giulie Boromeo, edine hčerke bogatega nobile iz Firenc. Ko se je z njo oženil, je prezidal in povečal grad Montignoso, kjer je srečno živel z Giulio, in ker je bila dobra, krotka in je brezumno ljubila moža, mu je puščala popolno svobodo.

«Edinemu sinu Cosimu je bilo dvanajst let, ko je umrla madonna Giulia. Po naravi krotek in samotarski kakor mati je najrajši bival v gradu; Marko pa je medtem nadaljeval svoje bojevito življenje, polno doživljajev. V tem času je Cosimo zrastel in se razvil v moža, ko je nastopil dogodek, ki je začetnik usodnih nesreč naše rodbine.

«Marko se je vrnil iz nekega bojnega pohoda in se nameraval odpočiti nekaj mesecev v gradu. Pri nekem lovu je zasledoval jelena, se oddaljil od svojega spremstva in prišel do ciganskega tabora. Ker je bila že noč in je bil njegov konj izmučen, se je ustavil, da si odpočije, in neka ciganka mu je dala piti vina. Vinu je bil bržkone primešan ljubezenski napoj, ker se je Marko brezumno zaljubil v razcapano ci-

ganko, jo vzel s seboj v grad, jo dal krstiti in se oženil z njo.

«Kaplanova kronika kakor ustna izročila govore, da je bila ta ženska čarobne lepote in nenavadnega uma. Zatrjuje se, da se je ciganka Torsi, ki se je prelevila v madonno Jolando, takoj naučila manire imenitne ženske in se tako obnašala, kakor da je rojena na dvoru, a ne v umazanem šatoru potepuhov. Kakor je bila lepa, tako je bila razvratna in hudobna, a nesrečni Marko je postal igrača v njenih rokah. Bilo je splošno znano, da je znala variti ljubezenske pijače in da je obvladala nevidne sile, zakaj dovolj je bilo, da ji je moški ugajal, pa se je brezumno vanjo zaljubil, a ona ga je brezvestno obirala, zakaj hlepela je po razkošju, posebno so ji ugajali dragi kamni, ki jih je nabrala veliko število. Ko sta ji dva ljubimca presedala, tedaj sta se začela prav gotovo prepirati med seboj ter sta drug drugega ubila. Znala pa je tudi pripravljati izvrstna zdravila, ozdraviti je znala gobavost in druge bolezni, ki so jih smatrali za neozdravljive.

«Kakor pravijo, jo je Cosimo sovražil in prav mogoče je, da nista soglašala. Toda nekega dne so ga našli v postelji mrtvega, a kmalu za tem je izginil tudi Marko, čigar kapo so našli blizu močvirja v dolini, zato so menili, da je tam poginil.

«Vsi ti čudni dogodki so povzročili, da je bila Jolanda na slabem glasu; imeli so jo za čarovnico in jo dolžili, da kliče vraga. Govorili so tudi, da je otrok, ki je veljal za Markovega sina, sad njenega zločinskega razmerja z zlodejem. Upam, da je zadnja domneva zgrešena, in ne daj Bog, da bi bili v sorodstvu z duhom zla. Pa saj nas preganjajo demoni! Koliko članov rodu Montignosov je poginilo nasilne smrti, koliko zločinov in prekletstev nas obtežuje... Vse, kar sem povedal o Jolandi, sem vzel iz zapisnikov nekega častitega meniha, ki je služil v grajski kapeli, in ta rokopis je v samostanskem arhivu. Očividno je izražal javno mnenje, zakaj govori zelo kratko in z očitno odvratnostjo o poslednjih dogodkih. Tu navajam skoraj dobesedno njegovo pripovedanje:

«Kakor je bila ta nesrečna ženska obsovražena, ker so najodličnejše družine objokovale svoje sine, ki so po njej poginili, tako so se je tudi bali, zato si ji niso upali odkrito pokazati svojega sovraštva in prezira. Bali so se nesreče, ona pa se je povsod pojavljala. Tako je na nekem turnirju zagledala mladega viteza, ki ji je v svojo nesrečo ugajal. Bil je zaročen in poroka je bila že oklicana, ko ga je začela Jolanda vabiti k sebi ter iskala vsake prilike, da bi se z njim srečala; toda mladenič, ki se je bal čarov, se ji je izogibal in užival je samo take jedi, ki se dajo težko zastrupiti z ljubezenskim zeliščem. Jolanda je bila besna od jeze in tedaj se je zgodilo, da je nevesta dva dni pred svatbo umrla, a njeno telo se je izpremenilo v kip. Ta čudni dogodek so pripisovali čarodejstvu in je razburil vso deželo. Oče, brat umrle in nesrečni ženin so bili na vse pripravljeni samo, da uničijo čarovnico. Skupaj z drugimi plemiči so napravili zaroto in napadli Montignoso, kjer se je skrila Jolanda. Nihče med branitelji grada, niti eden izmed Markovih bojevnikov se ni potegnil za čarovnico in tako se je grad udal brez strela. Ko so vitezi zajeli čarovnico, se je ta besno branila in ubila mladega Ubalda Calieri-a, brata umrle deklice...

«Menih ne govori dalje, kaj so napravili z Jolando; po neki legendi so jo zazidali v klet, — živo ali mrtvo — ni znano. Njenih ljubezenskih napojev in strupov niso mogli najti in nihče ne ve, kaj se je z njimi zgodilo.

«Antonio, imenovan diavolino (hudiček), — Markov in Jolandin sin, — je rastel mračen, lokav, divji in nepriljubljen. Oženil se je pozno in je imel dva sinadvojčka. Ko se je oženil starejši med njima, se je mlajši zaljubil v svakinjo in nekoč v bratovi odsotnosti jo je hotel posiliti. Po usodnem naključju se je mož vrnil, videl prizor in ubil brata. Ubijalčev sin Giulio je bil preganjen po strašnih prikaznih in postal je blazen. V nekem napadu blaznosti je zadavil svojo mlado ženo nekaj ur potem, ko je porodila hčerko, ki je bila njen drugi otrok. Tudi tedaj so govorili, da se je nesrečnemu Giuliu prikazovala Jolanda in da se je

v gradu kred kakšnim zločinom ali nesrečo vselej prikazala komu.

«V trenotkih jasnosti, ko je zvedel o svojem zločinu, se je Giulio usmrtil.

«Njegova hči Angelina je bila v resnici angelske lepote, toda vsem, ki so jo ljubili, je prinesla nesrečo. Več mladeničev odličnih družin se je usmrtilo zaradi nje, ker je bila brezčutna in hladna kakor led in se je samo norčevala iz trpljenja svojih žrtev. Slednjič se je zaljubil vanjo njen rodni brat Peter, ki je bil oženjen in družinski oče. Tedaj je sklenila, da se omoži, toda na dan njene poroke z nekim plemičem iz Ferrare jo je Peter zaklal v zakonski sobi, nato je hotel končati samega sebe, kar pa so navzočni preprečili. Po zakonu bi moral biti obglavljen za tako podel zločin; ker pa je bila njegova žena grofica v sorodstvu s kneževsko rodbino, a sam Peter je v nekem boju rešil življenje knezu, pri katerem je služil, mu je knez daroval življenje, in pritrdil, da mu krvnik odreže roko pri zapestju. Po tem dogodku se je Peter odstranil v Montignoso, kjer je živel nekaj let popolnoma osamljen. Kakor očeta so ga preganjale prikazni in končal je s samomorom.

«Ko omenjam Petrovega sina Girolama Di Montignoso, prihajam do strašnega dogodka, ki je imel tragično podobnost z nesrečo mojega sina Paola. Te podobnosti so mi dobro znane, ker je bil Girolamo moj praded.

«Girolamo se je zgodaj oženil s siroto, hčerko revnega viteza iz okolice, ki je umrl nekaj let poprej in pustil hčer samo in brez nikakih življenjskih sredstev. Parizina je bila ženska redke lepote. Bila je božansko lepa, bele polti in tako nežna, da je bilo videti, kako ji kri polje pod atlasno kožo. Zlati lasje so jo pokrivali kakor bleščeč plašč, a temne oči so bile mračne in brezdanje kakor brezdno. Toda pod to zunanjostjo Madonne se je skrival nagel, oblasten, strasten in maščevalen značaj. Vendar pa je šlo nekaj let vse dobro; soproga sta živela srečno in mirno do tedaj, ko je nastopila nesreča v osebi Galeazza, mladega sorodnika Montignosov, ki ga je vzel grof Giro-

lamo v hišo iz razlogov, o katerih bi treba dolgo pripovedovati, kar pa je brezpomembno za to zgodbo. Treba je pristaviti, da je bila Parizina čudna ženska; imela je preroške sanje, prikazni in prikazovale so se ji duše umrlih. Tako pripoveduje kaplan, da je ona pri pogrebih večkrat videla, kako je pokojnik stopal in vedel za roko tistega med navzočnimi, ki mu je bilo prvemu za njim v grob. To mu je grofica pravila pri izpovedi.

«K nesreči se je Galeazzo zaljubil v Parizino in tudi ona je vzplamtela v brezumni strasti do lepega in zapeljivega mladeniča, ki je bil ravno tako nagel, strasten in samovoljen kakor ona. Težko je vedeti, kdo med njima si je zamislil peklenski načrt spraviti s poti Girolama. Tudi ni znano, kako je Parizina našla strašni strup Jolande; toda kakor bomo dalje čuli, je verjetno, da se je sama čarovnica prikazala grofici in ji pokazala tajni prostor.

«Ko sta ljubimca imela strup, sta čakala samo primernega trenotka, da se iznebita nesrečnega Girolama, ki ni nič slutil. O tem, kako se je stvar dalje razvila, je znano samo to, kar se je izpovedal skesani Galeazzo, ko je umiral.

«Bili so v treh pri mizi in se pogovarjali, ko je zločinska žena vlila v grofovo čašo Jolandin strup. Ko je grof pokusil tekočino, se je naglo vzpel, zakaj čutil je delovanje strupa in zavpil z grozeče dvignjeno roko:

— Podleža, zastrupila sta me... Čutim, kako mi dreveni telo. Oj! Bodita prekleta in ta zločin naj stoji vedno med vama!

«Glas mu je zamrl in črez nekaj minut se je Girolamo izpremenil v kip. Pravijo, da sta zločinca zazidala sobo, v kateri se je zgodil zločin in jo tako spretno zakrila, da je niso mogli najti vkljub skrbnemu iskanju.

S pomočjo dveh oprod, ki sta povedala, da sta videla, ko je grof neke noči odšel iz gradu, so raznesli govorico, da je bil Girolamo zapleten v tajno ljubezensko pustolovščino in da so ga brzkone o neki taki priliki ubili. Nekaj dni potem so našli v okolici

mesta okrvavljen grofov plašč. Toda večkrat se zgodi, da en zločin poraja za seboj še druge.

Da bi se zločinca iznebila neprijetnih prič in bi bolje skrila zazidano sobo, je kmalu potem, ko je izginil Girolamo, nastala med grajskim služabništvom pravcata epidemija in večina njih je umrla nesoč s seboj v grob, kar so preveč vedeli. Galeazzo in Parizina sta se poročila, toda zveza, sklenjena z zločinom, ni mogla roditi trajne sreče. Med zakoncema je vstajala Girolamova senca in božja kazen je bila za petami zločincema.

Kot najbližji sorodnik Girolama, ki ni imel otrok, je Galeazzo podedoval imetje in naslov grofa Di Montignoso. Lahkomiselni in sladostrastni zapeljivec žensk, ki jih je očaroval s svojo lepoto, se je kmalu naveličal žene; njeno divje ljubosumje, sumničenje in vohunstvo ga je jezilo in dolgočasilo. V največjo nesrečo se je brezumno zaljubil v lepo plemenito žensko, hčerko nekega modenskega plemenitaša. Toda ta je bila čednostna in poštena, zato ni bila dostopna za kratkotrajno ljubezensko razmerje. Tedaj je Galeazzo, ki ga je ta odpor, kateremu ni bil vajen, silno razdražil, sklenil, da se iznebi žene.

«Po nekaterih besedah njegove izpovedi se zdi, da je vedel, kje je Parizina hranila strup, s katerim je zastrupila Girolama. V ta namen je dala napraviti tajno shrambo. Tako je nesrečnik sklenil, da se bo poslužil istega strupa, ki mu je že nekoč izkazal uslugo. Parizina, ki jo je moževo neprestano varanje jezilo, je postala zlobna in samovoljna; v hiši je ni nihče maral. Morda so kaj sumili, kako je izginil njen prvi mož. Vse to je Galeazzo upošteval. Vedel je, da če najdejo grofico mrtvo v postelji in izpremenjeno v kip, porečejo, da je zakleta ali da se je usmrtila, nikakor pa ne pridejo na njegov zločin.

«Neke noči se je iz gosposke spalnice razlegel takšen šum in krik, da so se zbudile dekle v bližnjih sobah. Prestrašene so pritekle v sobo in videle grofa v nezavesti na stopnici pri postelji, a grofica je sedela sklonjena nad njim in s tako močjo stiskala Galeazzovo roko, da so se ji nohti vsesali v njegovo meso.

Ko so služkinje poskušale dvigniti grofa in razkleniti grofičino roko, so ugotovile, da se je madonna Parizina izpremenila v kamenit kip. Na zunaj je bila videti živa; celo široko odprte oči so gledale na Galeazza z mešanim čuvstvom groze, sovraštva in strasti...

«Ženske so izgubile glavo od strahu ter sklicale na noge ves grad. Kmalu se je soba napolnila s prestrašenimi služabniki, oprode so skušali izdreti roko svojega gospoda iz objema prstov, ki so se vsesali v njegovo kožo. Ko se je Galeazzo prebudil iz nezavesti, je nastal strašen prizor in nesrečnež je bil podoben blaznežu. Divje je vpil, se otepal kakor blazen in si prizadeval iztrgati se. Strašna in brezuspešna borba se je nadaljevala, dokler ni padel vnovič v nezavest; komaj je grof zopet odprl oči, je dalje vpil in stokal. Služabniki niso vedeli, kaj bi napravili, in so bili kakor brez glave. Neki oproda je skušal s sekiro odsekati okamenelo grofičino roko, toda čudna tvarina, v katero se je izpremenila, se ni udala pod sekiro.

«Končno se je neka služkinja spomnila, da je sedaj v samostanu škof, ki je baš potoval po svoji škofiji. Bil je sorodnik Montignosov in sluge so sklepali, da če more kdo premagati to strašno čarodejstvo, je v to poklican baš visoki cerkveni služabnik.

«Škof, ki so ga zbudili po naročilu oprode, ni ničesar razumel iz njegovega pripovedovanja, in se nemudoma podal v grad. Kakor vse je tudi njega prizor pretresel. Ali je bilo to čarodejstvo? Ni bilo morda to samo izraz božje jeze, ki je kaznovala zločin, kateri je ušel človeški sodbi? Škof je prebral molitve, kropil z blagoslovljeno vodo, toda ni nič pomagalo. Globoko pretresen je poslal v mesto po zdravnika. Škof je velel nato postaviti v sobi oltar, pred katerim je s svojimi menihi opravil molitve za mrtve. Ure so tekle mračne in težke in strašno je bilo gledati nesrečnega Galeazza; strašna noč je spremenila lepega, mladega človeka v starca. Njegovi črni kodri so postali beli, njegovega bledega lica nisi več prepoznal. Res da je bil velik zločinec, vendar pa je bila kazen, ki jo je Bog nanj poslal, težka in strašna. Galeazzo se ni več

boril; ležal je na stopnici in padel v popolno apatijo. Enkrat je pač oživel in si zaželel izpovednika.

«S težavo je priznal škofu Girolamov umor in da se je hotel iznebiti žene; povedal je tudi, da je sama Jolanda pokazala Parizini, kje je bil skrit strup, ki je bil istočasno ljubezenski napoj. Parizina je imela toliko poguma, da je šla iskat steklenico, čašo in ostalo v neko krsto v grobnici, kjer so bile te reči skrite, in je dala napraviti zanje drugo tajno shrambo. Ker je pa skesani grešnik govoril nerazločno in so omedlevice prekinjale njegovo izpoved, ni mogel škof zvedeti od Galeazza, kje leži tajna shramba, da bi uničil strup, in... hvala Bogu, te strašne tekočine niso več našli.

«Medtem se je iz mesta pripeljal pozvani zdravnik, ki je ugotovil, da je grofova roka že počrnela in da mu kankrena grozi s smrtjo. Ko je zaman poskušal razkleniti prste, je izjavil, da je operacija neizbežna, in odrezal je roko pri zapestju. Vendar pa je prišla pomoč prepozno. Proti jutru naslednjega dne je Galeazzo umrl; ker pa se je izpovedal in prejel odpuščanje grehov ter se obhajal, so ga pokopali v družinski grobnici Montignosov, v samostanu. Odločno pa so se menihi uprli temu, da bi grofico pokopali v obzidju samostana. Smatrali so jo za prekleto ter sklenili, da ne sme ostati v gradu. Razen tega je sedela in ni je bilo mogoče pokopati po krščanskem obredu, ker je niso mogli položiti v krsto. Končala je tako, da so jo strpali v veliko skrinjo in jo pogrebli nekje ob zidu. Kje je pokopana, ne ve nihče; zakaj na grob niso stavili ne križa ne nobenega drugega znamenja.

V.

«Za Galeazzom je ostal petletni sin Parizine in ta je bil moj ded. Spominjam se ga iz svojih otroških let. Bil je resen, pobožen, samotarski in ni maral za družbo. Iz njegovih lastnih ust sem čul zgodbo o smrti svojega pradeda, grofa Galeazza, in povest o prikazni, ki jo je videla moja babica, dedova prva žena. Umrla je zelo mlada za sušico in v smrtni uri

se ji je prikazala Parizina, vsa iz sebe in obupana, ter rekla, da je treba poiskati Girolamovo truplo in mu spustiti roko, zakaj v dvignjenem položaju je ta roka nosilka strašne kletve, ki jo je izrekel; nato naj ga pokopljejo po cerkvenih obredih. Umirajoča je z grozo ponovila te besede, toda ni povedala, kje je truplo. Morda ji niti prikazen ni povedala tega, morda pa je pozabila od strahu, ali pa ni razumela vsega, ker je umirala. Umrla je črez nekaj minut, ne da bi kaj več povedala.

Ded, oče in jaz sam smo skrbno iskali truplo nesrečnega Girolama, upajoč, da rešimo njegovo dušo. Vsi trije smo hodili na božja pota, dali brati nešteto maš, darovali cerkvi in goreče molili zanj. Toda nihče ni mogel odvzeti prekletstva, ki je viselo nad nami, a na mojega nesrečnega Paola se je zgrnilo z vso svojo težo in ga pogubilo. Jaz sam, Ridolfo Di Montignoso, nisem nič izkusil na sebi, toda v osebi svojega edinega sina sem bil zadet do srca.

«Paolovo rojstvo je stalo njegovo mater življenje. Nekaj ur po otrokovem rojstvu je moja uboga Fulvia videla nekaj, kar je bilo v zvezi z bodočnostjo njenega otroka ali z nesrečno prošlostjo naše rodbine, zakaj nenadoma je smrtno pobledela od strahu, se vzklonila in začela nekaj vpiti v nezmiselni besedni zvezi. Iz vsega se je razumelo samo: «Rešite otroka... rešite otroka!» Nato so jo napadli krči in umrla je zvečer istega dne, ne da bi prišla k sebi. Jaz sem jo zelo ljubil in sklenil sem, da se več ne oženim, ampak se posvetim izključno sinu.

«V moje veliko veselje je Paolo zrastel močan kakor hrast, lep kakor Apolon in izurjen v vseh viteških spretnostih; bil je samo preveč drzen in je izzival nevarnosti.

«Bilo mu je blizu deset let, ko sem nenadoma nekaj odkril, kar je zelo vznemirilo moje očetovsko srce. Hudo me je presenetilo, ko sem ugotovil, da je Paolo čudovito podoben svojemu predniku Galeazzu. To mi je bilo tako hudo, da sem ukazal sneti Galeazzov portret, ki je visel v slikarski galeriji zdaj zazidanega krila, in pokrili so ga z drugimi portreti,

a portret grofice Parizine so uničili, ker so jo imeli za prekleto. Začele so me mučiti čudne predslutnje. Ali se bo strašna usoda, ki visi nad našo rodbino, zrušila tudi na to mlado bitje, ki je tako bogato obdarovano z zemeljskimi blagri? Tedaj sem podvojil molitve in darovanja cerkvi, upajoč s tem potolažiti maščevalne sence.

«Ko je imel Paolo petnajst let, sem poskrbel, da je prišel za oprodo na dvor ferrarskega vojvode Alfonza II., kjer je postal ljubljenec vojvodove družine in vsega dvora zaradi svojega razuma, svoje lepote in spretnosti v viteških bojih in igrah. Moram še omeniti, da se je vojvoda Alfonz vzgajal na francoskem dvoru, zato je ljubil veselice in turnirje, a Paolo ni imel sebi enakega ne v plesu ne v kopju.

«Ko je stopil v enoindvajseto leto, sem se odpravil za nekaj mesecev v Ferraro in moram priznati, da so sinova zmagoslavja zelo laskala mojemu samoljubju. Še bolj sem bil ponosen, ko mi je vojvodinja pri nekem pogovoru rekla, da je Paolo njen ljubljenec in da bo črez tri leta z veseljem dala v zakon Paolu svojo sorodnico, ki bo tedaj dovršila šestnajst let, če se bosta hotela seveda. Možnost tako sijajne partije me je navdušila in ves vesel sem odšel v Montignoso s Paolom, zakaj imeli smo opravila v Modeni in na posestvih v njeni okolici.

«Sedem ali osem mesecev sva živela nekaj časa v gradu, nekaj časa v Modeni. Tedaj sem prejel pismo od matere svoje pokojne žene, katere spomin mi je bil svet. Zato sem zelo ljubil in spoštoval to častivredno žensko, ki je živela v Benetkah pri omoženi hčerki. Grofica Di Castelmonte me je prosila, naj pošljem k njej Paola, da bi jo razveselil, zakaj bila je bolehna in ni videla že dve leti svojega edinega vnuka, ki ga je obožavala. Njena druga hči ni imela otrok. Nisem ji mogel odreči, posebno še, ker je Paolo zelo ljubil babico in jo srčno želel videti. Dokler se ni preselila v Benetke, je grofica živela v Modeni in na vse načine razvajala Paola.

«Črez nekaj tednov po sinovem odhodu v Benetke, sem prejel vest, ki me je zelo potrla. Cezar

Salviati, moj daljni sorodnik, je pisal, da je na smrt bolan. Čuti, da se mu bliža konec, in me prosi, naj pridem k njemu, ker ima do mene prošnjo, od katere je odvisen njegov dušni mir. Odločil sem se, da takoj odpotujem, ker sem iskreno ljubil ubogega Cezarja, ki mi je bil prijatelj v rani mladosti. Pozneje se je preselil v Rim in stopil v papeško vojsko in zgubil sem ga iz vida. Slišal sem, da se je oženil, toda nič več nisem vedel o njegovi daljnji usodi. Našel sem svojega bednega prijatelja v revnem, majhnem gradu blizu Perugie, edinem zatočišču, ki mu je ostalo od prej velikega premoženja. Resnično je umiral in moj prihod ga je zelo razveselil. Povedal mi je svojo žalostno zgodbo in s solzami v očeh me je prosil, naj vzamem pod svoje pokroviteljstvo njegovo edino šestnajstletno hčerko Giovanno.

— Ubogo dekle nima nobenega na svetu, a za siroto, posebno če je revna, je edino pribežališče samostan, no Giovanna nima poklica za takšno življenje. Srce mi krvavi pri misli na negotovost njene bodočnosti, — je obupno zaključil Cezar.

«Tedaj je vstopila mlada deklica s pijačo za očeta in njena zunanjost me je presenetila; pomislil sem, da nisem nikdar v življenju videl tako dovršene lepote. Priprosta, temna volnena obleka je še bolj odražala belino njenega obličja; dve debeli kiti, podobni dvema zlatima kačama, sta segali preko kolen, a velike temne žametaste oči, polne ognja, so me boječe in otožno gledale. Bil sem ganjen in na prvi pogled se mi je prikupila. Obljubil sem Cezarju, da ga ne zapustim do smrti in da vzamem s seboj Giovanno, ki naj bo živela pri meni kakor rodna hčerka, in če se poroči, da ji dam tudi doto. Moja obljuba je neizrečeno razveselila Cezarja. Črez nekaj dni je umrl, potem ko me je blagoslovil. Ko sem uredil po svojih močeh zadeve svojega pokojnega prijatelja, sem odšel ter vzel s seboj Giovanno in nisem slutil, da jemljen pod streho Paolovo nesrečo.

«V Modeni sva se ustavila in kupil sem Giovanni, kar ji je bilo potrebno. Nato smo se nastanili v Montignosu. V novem ozračju obkrožajočega jo raz-

košja se je Giovanna razvila kakor cvet v solnčnih žarkih in žalost po umrlem očetu jo je prej minila, kakor sem pričakoval. Midva sva si bila zelo dobra; ona me je nazivala «stric Ridolfo», vedno mi je izkazovala hvaležnost in hčerovsko ljubezen, a tudi jaz sem se zelo navezal nanjo.

«Zabavala me je njena otroška radost pri vsakem malenkostnem daru, pri vsaki lepi stvarci. Giovanna je imela krasen, lepo razvit glas, in največji [illegible] mi je bil, ko mi je po obedu pela spremljajoč sebe na mandolinu.

«Tedaj je prišel v grad mladi umetnik Ezzio Castelli, sin mojega starega znanca iz Modene. Družina Castellijev je bila sicer plemenita, toda ne bogata. Ezzio, ki je bil zelo nadarjen, se je posvetil slikarstvu, napravil si je že ime in dobival donosna naročila od bogatih meščanov in duhovnikov. Prior našega samostana je naročil pri njem sliko za oltar, a jaz sem ga prosil, naj se med tem delom naseli v grad in naslika moj in portret Giovanne. Veselo se je odzval in takoj pričel z delom. Moj portret, ki visi tu v tej sobi, je njegovo delo, istotako portret Giovanne, ki je imenitno izdelan.

«Kmalu sem opazil, da se je Ezzio zaljubil v Giovanno, kar ni bilo nič čudnega. Če bi mu mlada deklica vračala ljubezen, ne bi se upiral njih združitvi, ker je bil on iz dobre družine in brezhibnega obnašanja. A dota, ki sem jo namenil Giovanni, bi zadostovala za njiju življenje tudi brez njegovega dela. Toda Giovanna je ostala ravnodušna in ko se je od ljubezni zaslepljeni Ezzio odločil, da ji odkrije ljubezen, ga je odločno odbila. Takoj je zapustil grad in odšel v Modeno, toda neozdravljiva strast ga je privedla zopet v Montignoso, in šele po dolgem času sem zvedel, da se je dal posvetiti v meniha in vstopil v naš samostan.

«Paolo je živel v Benetkah in po njegovih pismih sem vedel, da se zelo zabava; bil je takšen objestnež in tako razvajen od žensk, da mu je bilo samo izbirati med lepoticami. Tedaj mi je poslal svojo miniaturno sliko, ki jo je napravil znan umetnik, v pre-

lestnem, z rubini vdelanem medaljonu, ki pa je izginil, da sam ne vem kako, in nisem ga mogel več najti. Še danes objokujem to izgubo, zakaj podobnost je bila čudovita. Paolo je bil upodobljen v belem brokatnem kostumu, v katerem sem ga videl, ko sem se udeležil dvornega plesa.

— Moj Bog! Ta portret sem videla v Valerijinih rokah, ko sem dobila odprta vrata v zazidane sobe! — je nepričakovano vzkliknila Larisa Arkadjevna, ki se ni spomnila, da ni do sedaj še nikomur pravila o čudnem nočnem prizoru.

Ko je zapazila splošno začudenje, je zardela in prišla v zadrego.

— Le govorite, gospa. Prerojenje Giovanne Salviati v Valerijo ni več nikaka tajna, — je rekel smehljaje se gospod Žerald.

Boječe in neodločno je Bakulinka povedala, kako je videla Valerijo, prišedšo iz zazidanih sob skozi vrata, ki jih ni mogla najti in kako je zapazila v njenih rokah velik medaljon, vdelan z rubini, s portretom Pavla Borisoviča v belem kroju XVI. stoletja in s kapo, okrašeno s peresi.

— Zdaj je jasno, da je Giovanna ukradla portret in ga zopet našla v mesečnem stanju, — je pripomnil gospod Žerald. — Zdaj pa, — je dostavil, — nadaljujmo s čitanjem.

«Paolo mi je pisal, da je babica hudo bolna in da se boje za njeno življenje. Sklenil sem, da takoj odidem v Benetke, da vidim še zadnjikrat taščo. Toda to ni bila božja volja... Po poti sem srečal Paola, ki se je vračal domov, zakaj grofica je nenadoma umrla nekaj dni potem, ko mi je pisal. Bivanje v Benetkah mu je postalo neznosno in želel si je vrniti se v Montignoso. Našel sem Paola močno izpremenjenega. Bil je videti potrt, slabih živcev, tudi je bil zamišljen. Spočetka sem to pripisoval njegovi žalosti po babici, toda ostal je tudi dalje vedno potrt in zamišljen. To me je začelo vznemirjati. Z upanjem, da raztresem sina, sem mu povedal o vojvodinjinem načrtu, da ga oženi z mlado princezinjo Bianco. Vztrepetal je in

postajal zdaj rdeč zdaj bled. Potem mi je odgovoril, toda ne preveč s prepričanjem:

— To je izvrsten načrt, oče. Upajva, da se uresniči, če bom le jaz ugajal princesinji in bo hotela postati moja žena.

«Neprestano me je preganjala slutnja, da mi Paolo nekaj prikriva; ker mi ni on nič povedal, sem se obrnil do Zena, njegovega mlečnega brata, ki je služil pri njem za oprodo, mu je bil zelo udan in vedel za vse njegove porednosti. Začel sem ga izpraševati, ali ni imel Paolo kakšnega neprijetnega doživljaja, ali se je zapletel v kakšne nevarne ljubezenske zveze. Zeno je odgovoril, da je mladi grof vzbudil v mnogih damah ljubezen, tudi so govorili, da sta se dve ženski končali s samomorom zaradi ravnodušnosti od Paolove strani; on pa ni nobene posebno odlikoval, temveč se zabaval z vsemi in vsem dvoril.

«Nič drugega nisem mogel zvedeti in tako smo prispeli v Montignoso, kjer me je Giovanna sprejela z otroško radostjo, a Paola bolj hladno. Kmalu pa sta postala najboljša prijatelja: skupaj sta hodila na sokolji lov, se izprehajala, jahala in prepevala duete. Zdelo se mi je naravno, da se mladina zabava in veselilo me je, da je Paolo postal vesel in oživel; toda niti na misel mi ni prišlo, da se je med njima vnela ljubezen, ker sta se obnašala samo prijateljski drug proti drugemu. Razen tega nisem imel časa, da bi nadzoroval Paola. Imel sem mnogo svojih opravkov, poleg tega pa sem moral vpeljati sina v upravo premoženja, ki mu ga je zapustila babica.

«Oh! Zakaj mi nista zaupala in mi povedala o svoji ljubezni!... Zakaj mi ni sin odkril resnice! Imel sem dobre zveze in z lahkoto bi rešil zadevo in vse prav uredil. Ne bi se niti pomišljal odreči se mamečemu sorodstvu z vojvodovo hišo, zakaj moje osebno častihlepje ne bi smelo biti na potu sreči dveh meni tako dragih bitij. Toda onadva sta molčala, jaz pa sem bil slep... Komaj sem uredil zadeve zapuščine grofice, moje tašče, ko mi je popolnoma nepričakovano umrl bratranec, še mlad človek, in podedoval

sem premoženje, na katero nisem nikoli računal. Nekatera velika posestva so ležala v južni Italiji, in ker jih je bilo težko upravljati zaradi take razdalje, sem sklenil, da jih prodam. V ta namen sem se odpravljal v Sicilijo, prej pa sem se hotel ustaviti v Ferrari, da se prepričam, ali je bil še v veljavi načrt glede sinove poroke s princesinjo. Po vrnitvi sem nameraval pejati Paola na dvor, da bi se zaročil. Sin je ostal v Montignoso, da končno uredi svoje zadeve. Pred odhodom sem večkrat odkrito govoril o predstoječi ženitvi s princesinjo Bianco, toda ne Paolo ne Giovanna se nista vznemirjala pri tem, vsaj jaz nisem nič opazil, in odšel sem srečen in miren. Pozabil sem svoje težke predslutnje, misleč, da so darovi in molitev omehčali usodo in odstranili prekletstvo, ki je viselo nad našo rodbino...

«In tako sem se napotil najprej v Ferraro, a po poti sem se kakor po navadi ustavil v veliki, imenitni gostilni, kjer so prenočevali okoličanski posestniki. Več kakor petindvajset let sem poznal Anselma, gospodarja gostilne, imel sem ga rad in spoštoval zaradi njegovega poštenja in izvrstnega značaja. Oženil se je pozno in imel je edino hčerko Marietto, ki sta jo z ženo naravnost obožeVala. Pred mojimi očmi je deklica rastla in se razvila v pravo lepotico. Pomagala je streči odličnim gostom, poslušala je v zadregi njih hvalo svoje lepote in prejela je mnogo darov. Jaz sem ji vsakikrat podaril nekaj zlatnikov, ko mi je podala čašo vina in me pozdravila s smehljajočimi se škrlatnimi ustnicami. Marietta je imela tedaj osemnajst let, ko sem jo zadnjič videl. Od takrat je nisem več videl, zakaj že davno se nisem ustavil v gostilni. Naključje je tako naneslo, da sem šel po drugi poti, ali pa se mi je mudilo in se nisem ustavil; takrat pa sem sklenil, da se ustavim in prenočim pri Anselmu.

«Ko me je gospodar sprejel, me je presenetila izprememba, ki se je na njem poznala: lasje so mu posiveli, a prejšnji veseli, vljudni nasmeh se je zamenil z izrazom črnega obupa. Šel sem v odkazano mi sobo, in ko mi je Anselmo prinesel vrč vina in čašo, sem ga začudeno vprašal:

— Zakaj ni prišla Marietta? Ali se je morda omožila? Morda pa je bolna?

Pri teh besedah si je starec pokril obličje z obema rokama in zajokal.

— Oh, gospod grof! — je zašepetal. — Prišla je na nas nesreča, hujša od bolezni... Marietta je izginila!

— Marietta izginila? Kdaj? Kako se je moglo to zgoditi? Povej mi bolj natanko, moj bedni Anselmo.

— Vsa ta zgodba je nam samim uganka, dobri gospod! Povem vam tisto malo, kar vem. Marietta je imela prijateljico onstran gore blizu mesteca. To mlado dekle se je imelo poročiti in Marietta me je prosila, da bi jo pustil nekaj tednov k Panoriji, da bi ji pomagala šivati balo. Z ženo sva ji dovolila in šla je. Njena odsotnost se je precej zategnila; ker je Panorija zbolela, so poroko odložili za nekaj časa. Marietta se je vrnila, toda bila je čudno izpremenjena: postala je bleda, otožna, izogibala se je ljudem in je bila samo tedaj zadovoljna, če je ostala sama v svoji sobi. Na naša vprašanja je vedno odgovarjala, da se ni zgodilo nič posebnega, ker se je pa prehladila, se ne počuti dobro; mi pa smo menili, da je nekaj drugega vzrok njene žalosti. Nedaleč od nas živi bogat orožničar, ki je vztrajno dvoril Marietti, in upali smo, da jo bo zasnubil, toda v hčerini odsotnosti se je nepričakovano oženil. Ker je bil mlad in lep dečko, smo menili, da se je vanj zaljubila. Nekega jutra mi je žena vsa v strahu povedala, da je Marietta izginila. Vse iskanje je bilo zaman in do danes si nismo mogli pojasniti, kaj jo je pognalo iz roditeljske hiše. Ona je bila naše solnce, vsako željo smo ji izpolnili in imela je vse, karkoli si je poželela. Kaj se je zgodilo z njo? Kje je? Sam Bog to ve, vendar pa se ne moremo otresti sumu, da je tu moški vpleten. Od tedaj sva z ženo izjokala vse solze in življenje je izgubilo za naju vsak smoter.

«Globoko ganjen nad nesrečo teh dobrih ljudi, sem naslednji dan odšel, ko sem si prizadeval ju potolažiti. V Ferrari sem se prepričal, da se ženitni načrt ni razbil. Vojvodinja me je seznanila z mlado Bianco, — prelepo, dražestno in očarujočo deklico,

pravim metuljčkom. Pokazali so ji Paolov portret in ona je zardela ter izjavila, da ga rada vzame. Madonna Bianca je imela nekaj mesecev manj kot šestnajst let, zato smo sklenili, da privedem sina po svojem povratku iz Napolija in ju tedaj zaročimo.

«Bil sem odsoten preko štiri mesece in na povratku sem se zopet ustavil pri Anselmu. Hotel sem zvedeti, če so našli Marietto. Sprejel me je sluga in mi pomagal razjahati, kar je običajno gospodar napravil. Takoj sem zaslutil, da se je moglo zgoditi kaj hudega. Ko se je črez nekaj časa pojavil Anselmo, sem se prestrašil, ko sem ga pogledal. V teh kratkih mesecih se je revež izpremenil v betežnega starca, bil je skljućen, obličje mu je bilo nagubano, oči so mu vpadle in bile brez ognja. Toda kar mi je povedal pod veliko tajnostjo, me je strašno pretreslo, ker to je bil prvi udarec nevihte, ki se je imela zrušiti na mojo glavo. Podajam v kratkih besedah obširno starčevo povest.

— Nekaj dni po vašem odhodu, gospod grof, je prišel star menih, ki je prinesel vest, da je Marietta v nekem samostanu blizu Modene. Zaobljubila se je in naju prosi, naj ji oprostiva gorje, ki nama ga je povzročila, ker ni mogla drugače. — Bržkone teži dušo uboge sestre kakšen velik greh, zakaj videti je zelo nesrečna, — je pristavil menih in nama izročil ključ, ki ga je poslala Marietta. Bil je ključ lesene skrinje, kjer je hranila svoje lepotičje.

Do tedaj se nismo dotaknili ničesar v hčerini sobi, ampak smo hodili tja molit in jokat. Ko je menih prejel dobro nagrado in odšel, mi je žena rekla ihteč:

— Pojdiva, Anselmo, poglejva, kaj je v skrinji. Morda je tam kaj takega, kar bi rada imela. Menih je pozabil povedati, jaz pa se nisem spomnila, da bi ga vprašala. Sicer ne vem, čemu bi poslala ključ...

«Pri teh besedah je nesrečnik prekinil govor, solze mu niso dale govoriti. Posadil sem ga na stol, mu nalil vina in tedaj je nadaljeval povest:

— Odprla sva skrinjo in v obraz nama je puhnil neprijeten duh — zmes parfumov in duh po mrliču. Potem sva začudeno videla, da leže med njenimi prejšnjimi rečmi neznani predmeti.

Vse je bilo razmetano v neredu, toda našla sva svileno, z zlatom vezeno šerpo, svileno žensko ovratno ruto, dragoceno izdelan pas in priprto škatlico z dragimi kamni.

Najin nemir je rastel in premetavala sva vsebino skrinje, ko je žena na dnu zagledala velik omot perila. Ko ga je razgrnila, sva našla v njem, — nagnil se je k mojemu ušesu, — popolnoma posušeno truplo novorojenca moškega spola, ki je bil očividno zadušen. Moja uboga Rita je padla v nezavest. K sreči je bila že noč; ko se je zavedela, sva izrabila temo, da sva zagrebla nesrečnega otroka, najinega vnuka, in tako skrila pred vsemi hčerino sramoto.

— In vi nič ne sumite, kdo bi utegnil biti zapeljivec vaše hčere? — sem vprašal.

«Ne, gospod. Ime podleža, ki mu je Marietta podarila srce in čast, je ostalo tajno. Sodeč po darovih, je moral biti to bogat človek. Pokažem vam škatlo in vi, gospod, boste bolje od mene precenili vrednost teh dragocenosti.

«Šel je in prinesel škatlico, ki je bila bogato rezljana, in vzel iz nje nekaj zlatih zaponk s kamni, srebrne špile za lase, zlato verižico itd. Končno je z dna škatle vzel še neki predmet. Ko sem ga zagledal, sem se stresel. Bil je to kolje iz dveh vrst biserov in rožnatega korala. Nanj je bil obešen medaljon, v katerem je bila starinska slika, ki je predstavljala Julijo, Tiberijevo ženo. To reč, ki je bila silno dragocena, sem dobro poznal, ker je bila last moje pokojne žene. Razburjenje mi je tiščalo grlo in z velikim naporom sem se zatajeval. K sreči ni potrti Anselmo ničesar opazil.

— Dokler si ogledate te stvari, vam povem konec, — je pristavil in razložil vse pred mene. — Ko sva se nekoliko umirila, sva sklenila, da greva v samostan obiskati Marietto, da ji sporočiva najino odpuščanje in jo kaj tolaživa. Ko sva prišla tja

in vprašala po Rozaliji, naju je nuna peljala k priorki. Ta naju je rada sprejela, in ko nama je rekla, da se je treba pokoriti božji volji, je rekla:

— Gospod je poklical k sebi vašo hčerko. Pred tednom smo jo pokopali in smrt je bila prava milost božja zanjo, zakaj sestra Rozalija je bila zelo nesrečna. Kakšen greh ji je obteževal dušo? Jaz ne vem. Morala ga je izpovedati svojemu duhovniku; toda sodeč po strogosti dobrega očeta Bonifacija, je bil njen greh velik. Očividno jo je vest pekla in postila se je do onemoglosti ter prečula cele noči v molitvi. Sestre so jo našle mrtvo na podnožju oltarja... Kakor obžalujem predčasno smrt nesrečne sestre, vam ponavljam, da smatram to smrt za božjo milost, zakaj nekoč, ko sem jo skušala tolažiti, mi je rekla s solzami obupa:

— Oh, mati Karmelita, prosite Boga, kakor ga jaz vsak dan prosim, da mi pošlje smrt, da sama ne sežem po svojem življenju.

— Torej zahvalite Boga, da je tako končala, zakaj utegnila bi še hujše končati. Zdaj pa pridite, povedem vas na njen grob.

Vedla naju je v ogel pokopališča, k gomili, ki pokriva njo, ki vama je bila nadvse draga. Tam sva preživela najtežjo uro njinega življenja, moleč Boga, da bi odpustil nesrečnici greh; istočasno sem na tej sveže prekopani zemlji preklel neznanega podleža... — Starec je vstal in grozeče stresel pest:

— Ljudem ni znano tvoje ime, podlež, in žrtev te ni izdala, toda Bog ve vse. Bodi preklet! Preklet!

«Mrzel pot mi je stopal na čelo, zakaj jaz sem vedel za ime zločinca...

— Ne preklinjaj, Anselmo! Gospod je rekel: «Moje je maščevanje!» Ne pozabi tega, — sem rekel polglasno.

«Istočasno pa sem hotel dobiti v last koralni kolje, da bi dokazal Paolu, da mi je znan njegov podli čin. Ko je razburjenje popolnoma potrlo Anselma in se je nekoliko pomiril, sem ga prosil, naj mi proda kolje, ki je dragocen, zanj pa ni imel pomena. Ne da bi se pomišljal, je pristal na to... Paolo-

vo obnašanje me je vso noč vznemirjalo, da nisem zatisnil očesa; preganjala me je strašna misel: ali se ni v tem pojavila podedljiva usoda naše rodbine. Srce se mi je krčilo od jeze in žalosti in sklenil sem, da oženim Paola čimprej. Čas je, da postane resen, a časti, s katerimi bo obdana njegova žena kot princesinja, bodo krepka uzda za mladega objestneža. Do tega dne sem živel mirno, sinova bodočnost se mi je zdela tako trdna in srečna, da sem slednjič začel pozabljati strašno prekletstvo, ki je viselo v zraku in prežalo na svoje žrtve.

«Dokler je človek v cvetu let, v blagostanju in obdan od prijateljev, je slep, se smatra za neranljivega in moli Boga, če se mu zdi potrebno; a ko ga zadene prvi opomin usode, išče ljudske pomoči, namesto da bi se obrnil k edinemu božjemu viru, zakaj samo od tam more priti resnična rešitev. Oh, kako bi bil moral tedaj moliti in pozivati božje usmiljenje, da bi odvrnilo od mojega sina strašno kazen. Od neba je možno izprositi milost, toda za to je treba biti dovolj močan, da doseže molitev prestol Vsevečnega. Neki stari puščavnik našega samostana in gospod Felicio, moja prijatelja, sta me bodrila v tistih zame groznih časih in mi pojasnila moč molitve. In pojmil sem, da smo mi, posvetni ljudje, posuroveli pod oblastjo mesa, grešnih poželjenj in vseh grdobij, ki so posledica zlobe, sovraštva in strasti. S tem *zlom* se obdamo kakor z nepredirno plastjo, ki nas objame in tvori nepremostljivo steno med nami in Stvarnikom, in oddaljuje od nas luč in toploto, ki prihaja z nebes. Smo v nekaki ječi, a okoli nas se razprostira divja, neprehodna šuma, skozi katero ne more naša slabotna molitev predreti in doseči podnožje Stvarnikovega prestola. Iz tega vzroka ne morejo naše molitve izpremeniti usode, ki visi nad našim življenjem. Mi ne moremo nič proti njej: slepi smo in ne vidimo prepada, ki se odpira pred našimi nogami; gluhi smo, ne slišimo peklenskega grohotanja besov, ki nas gonijo v pogibel, in ne zaznavamo šumenja nevihte, ki divja okrog nas. Oj! Prepozno sem spoznal, da kdor *ne zna moliti*, je podoben glu-

honememu hromcu, katerega vpitje na pomoč ne pride do nebeških zaščitnikov. Le tedaj postane molitev mogočen izliv duše, ko preseče temo kakor ognjen meč in se s svetlim plamenom dvigne k nebu... A v tistem času, ko bi moral moliti za sinov spas, nisem nič vedel o tem in sem samo sanjal, kako bi ga zavaroval s tem, da ga sijajno oženim. Nesrečni nespametnež! Nisem vedel, kaj se je zgodilo v Montignosu za časa moje odsotnosti, zvedel sem to šele pozneje, v tistem strašnem, mračnem trenotku.

VI.

O svitu naslednjega dne sem šel v Ferraro, istočasno ko sem del svojega spremstva odpravil v Montignoso k sinu z naročilom, naj pride nemudoma k meni. Črez nekaj dni po mojem prihodu v Ferraro je prišel za menoj Paolo, toda zapazil sem, da je shujšal, pobledel, in neki nemir ga je glodal. Naslednjega dne po njegovem prihodu je bil na dvoru ples, a vojvodinja je predstavila Paola Bianki. On je bil ljubezniv in privlačen kakor nikdar, toda jaz sem čutil prisilnost njegovega smeha in njegove veselosti, a včasih se je v njegovem pogledu zabliskalo nekaj zlobnega in besnega. Družba ni seveda nič opazila, a Bianca je bila vsa v ognju zanj. Po večerji mi je vojvodinja povedala, da je moj sin docela omamil njeno sorodnico in da ne preostane drugega kakor ju zaročiti. Rekla mi je, naj se oficielno obrnem k vojvodi. Naslednjega jutra sem pozval Paola v svojo delovno sobo in mu povedal, da bo črez nekaj dni razglašena njegova zaroka s princesinjo Bianco in da pojdeva danes k vojvodu, da uradno zasnubiva nevesto. Paolo je pobledel, prišel za trenotek v zadrego, a potem odgovoril, da ne želi tega.

— Čemu? — sem ga strogo vprašal. — Kaj imaš proti temu? Ta sijajna poroka mora vendar laskati tvojemu samoljubju in to je največja čast za našo hišo, razen tega je madonna Bianca lepa kakor angel in te ljubi z vsem žarom svojega mladega srca.

Povesil je glavo, toda ponovil je zavrnitev in to me je ujezilo.

— Za takšno neverjetno nespamet moraš imeti važne vzroke. Ali si se morda spustil v kakšne nevarnejše zveze, kakor je bila ta? Ali poznaš tole? — in vrgel sem na mizo koralni kolje.

Paolo se je odmaknil.

— Ali ti je znana usoda Mariette, hčerke gostilničarja Anselma? — sem nadaljeval.

— Šla je v samostan, — je zašepetal.

— Da, toda zadušila je poprej svojega otroka, *tvojega* otroka, ko si nesrečnico zavrgel. Kakor tat si ugrabil onim priprostim, dobrim ljudem edino hčerko, nakar si jo poteptal v blato in jo zavrgel kakor obnošeno rokavico. Sramuj se, Paolo! Nisi postopal kakor plemič, ampak kakor razbojnik. Tvoja žrtev je umrla, ne da bi izdala tvojega imena, toda na njenem grobu je nesrečni oče preklel nepoznanega mu zapeljivca. Ali ni dovolj prekletstva na naši rodbini? Ali si pozabil na žalostno usodo, ki je pokončala toliko članov naše družine? Zdaj pa ti rečem, da ne sprejemam tvoje zavrnitve glede ženitve z Bianco. To bi bila nezaslužena žalitev za vojvodsko družino in za tvojo nevesto. Čas je, da postaneš pameten.

«Paolo se je spustil na stolico in zakril obličje z rokami; bil je smrtno bled in ustne so mu nemirno podrhtavale. Tedaj sem mislil, da so moje besede zbudile v njem glas vesti zaradi Mariettine smrti in da so ga te tako globoko ganile; toda šele pozneje sem zvedel za pravi vzrok njegove potrtosti. Ta moja domneva se je navidezno potrdila s tem, da se ni več upiral, in črez nekaj dni smo praznovali zaroko.

«O tisti priliki je vladalo na vojvodovem dvoru veliko navdušenje. Bianca je žarela od sreče, a Paolo je bil bled, toda burno vesel. Vsi so ga občudovali, jaz pa sem prvi zapazil, da je bilo v njegovi lepoti nekaj zloveščega, demonskega. Sicer pa se je vse dobro izteklo in poroka je bila določena črez dva meseca; Paolo je vneto dvoril nevesti, midva pa sva bila zaposlena z urejevanjem dvorca, ki ga je vojvoda podaril za novoporočenca. Tam sta se imela nastaniti.

«Ker so vse te priprave stale mnogo denarja, sem se odpravil v Benetke, da dvignem znatni znesek de-

narja, ki ga je zapustila meni in sinu pokojna tašča, grofica Castelmonte. O priliki te denarne operacije sem se seznanil z zaupnikom pokojnice, bogatim bankirjem Baptistom Bertolinijem, ki je bil zelo znan v Benetkah. Že davno sem poznal tega poštenega in spoštovanega človeka; ko sem prišel k njemu, me je sprejel njegov sin, ki je rekel, da je oče bolan in da se še vedno ne more opomoči od silnega duševnega udarca, ki ga je zadel, ko je hčerka izginila. Poznal sem Lukrecijo Bertolini, prelepo mlado črnooko deklico kraljevske postave. Vedel sem, da ima ponosna Benečanka mnogo oboževalcev, a med snubci so bili tudi plemiči. Kako je mogla izginiti mlada deklica, ki jo je oče oboževal in jo čuval kakor zenico očesa? Na mojo prošnjo mi je Renzo Bertolini povedal, kar je vedel o tem.

— Z očetom nisva bila doma, ko se je zgodila nesreča. Neke noči je Lukrecija izginila, z njo deček, sin njene dojilje. Za njima niso našli nobenega sledu. Rafaela, naša sorodnica, ki spi z Lavrencijo — staro pestunjo, — je povedala, da se je zbudila pozno in začutila močan, neznan duh, in pravi, da je bil to duh po nekem narkotičnem sredstvu. Sumili smo, da je v to zadevo vpleten moški. Toda kdo? Lukrecija ni nikomur nič povedala, mi pa smo imeli na sumu znanega morskega roparja, ki je že ugrabil dve mladi deklici. V resnici pa ne vemo nič gotovega o nesreči, toda neka okolnost vzbuja v nas strah, da je Lukrecija ubita. Neke noči se je razlegel iz Rafaeline sobe strašen krik, ki je pognal pokoncu ves grad. Dobili so Rafaelo na koncu postelje skljućeno in trepetala je od strahu kakor bilka. Povedala je, da se je prebudila, ker je čutila, da se je je dotaknila neka ledenomrzla roka. Silna groza jo je obšla, ko je videla, da stoji poleg njene postelje Lukrecija v sami srajci, z razpuščenimi lasmi, a v prsih ji je tičalo bodalo z bleščečim se ročajem. Mahala je z rokami in ponavljala:

— Molitev!... Pokop!... — in hkratu je izginila. Najbolj čudno pa je bilo to, da so se na ramenu Rafaeline srajce poznali jasni odtiski prstov, kakor da je prikazen hotela zapustiti vidni znak svojega obiska.

«Iskreno sem pomiloval pošteno družino, in ko sem se vrnil v Ferraro, sem povedal to Paolu. Ni se posebno zanimal za to zgodbo in je samo pripomnil:

— Škoda zanjo! Bila je lepa deklica, toda imela je prevelike zahteve.

Kmalu po mojem povratku je Paolo izrazil željo, da bi šel za nekaj dni v Montignoso po srebrnino in dragocenosti. O tej priliki bi prisostvoval poroki nekega prijatelja v Modeni, ker mu je že pred časom obljubil, da mu pojde za kuma. Rad sem mu dovolil to pot, dal sem mu razna naročila in odšel je. Imel sem celo misel, da bi pripeljal s seboj Giovanno, toda potem se mi je zazdelo, da je bolje, če sam to napravim. Vsekakor sem jo nameraval predstaviti dvoru, kjer bi se bila pri njeni izredni lepoti brez dvoma našla zanjo sijajna partija. Določenega dne se je Paolo vrnil. Bil je mračen, zamišljen, in niti očarujoči nevestin smehljaj ga ni mogel razveseliti.

«Črez teden dni po njegovi vrnitvi smo praznovali svatbo s kraljevskim sijajem; toda zvečer na dan svatbe se je zgodilo nekaj čudnega: ko je Paolo stopil v zakonsko sobo, je nenadoma kriknil in padel v nezavest. Ustrašili smo se, da je morda zbolel. Toda ko se je zavedel, je rekel, da se mu je zavrtelo v glavi in je začutil strašno bolečino v srcu. Dasiravno se mu je prvič kaj takega pripetilo, je pripisoval to slabost preobilnemu pirovanju. Ker se niso pokazali nobeni vznemirljivi znaki, sem se umiril in odpotoval v Montignoso.

«Ko sem prišel v grad, sem se začudil, da mi ni Giovanna prišla naproti kakor po navadi. Zelo sem se prestrašil in vznemiril, ko mi je oskrbnik povedal, da je Giovanna tisto noč, ko je Paolo odšel, postala žrtev poskušenega tatinskega vloma. Tat jo je hotel zadušiti, in ko je mislil, da je mrtva, jo je vrgel s skale nad jamo v globino. Po srečnem naključju se je dekličina obleka zapletla v veje drevesa, ki je rastlo v razpoki, in obvisela tam. Zjutraj jo je zagledal pastir, ko je šel spodaj mimo; naši sluge, ki so že iskali Giovanno, so jo z velikim naporom izvlekli iz prepada. Bila je v nezavesti in šele po

več urah je prišla k sebi; na vratu so se ji poznali odtiski prstov tatu. Oskrbnik je hotel poslati takoj k meni sla s poročilom o nesreči, toda Giovanna je to strogo prepovedala. Ne da bi jo vprašal za dovoljenje, je oskrbnik pozval zdravnika in zdaj je deloma že ozdravela.

— No po tistem groznem dogodku je postala signora čudna: vedno leži, nič ne je in ves dan ne izpregovori besedice.

«Z nevoljo sem tudi zvedel, da niso ulovili roparja, ki se je predrznil priti tako blizu k dobro obzidanemu gradu. Pravili so, da so videli nekega potepuha v bližini; prosil je miloščine v samostanu, potem pa je izginil. Ves iz sebe po vsem, kar sem slišal, sem šel takoj k Giovanni. Ležala je na prenosljivi postelji in silno me je iznenadila izpremenba njenega obraza.

«Izredno je shujšala, a prelestni, prej rožnati, sveži obrazek, je bil bled kakor vosek; velike oči so ji upadle in kakor da so ugasnile, a na prej smehljajočih se ustnah se je pojavila trda poteza in skoraj zloben izraz. Ko sem se globoko ganjen in pretresen nagnil k njej, me je nenadoma objela z obema rokama okoli vratu in zašepetala z glasom, ki ga je prekinjalo ihtenje.

— Stric Ridolfo, zelo te imam rada, vedno si mi bil kakor oče. Oh, ti ne veš, kako te imam rada!

— Draga moja malčica, nikdar nisem dvomil o tvoji hčerovski ljubezni do mene, — sem odgovoril in jo poljubil. — Zdaj se umiri, ne bova se več ločila in jaz te bom branil, da se taka nesreča ne pripeti več.

Skušala se je nasmehniti, zagotavljajoč mi, da se sedaj nobenega ne boji, in rekla je, da bo vstala k obedu. Ko sem jo vprašal o dogodku, je odgovorila z vidno odvratnostjo poljubljajoč mi roko:

— Ne muči me, stric Ridolfo, ne spominjaj me več tega strašnega doživljaja. Ne poznam razbojnika in tudi bi ga ne prepoznala, ker je bilo temno; šla sem sama k jami, ne da bi mislila na kakšno nevarnost.

«Giovanna je živela kakor prej, toda tajala se je kakor vosek na solncu. Hotel sem jo odpeljati v Ferraro, da bi jo razvedril, toda odločno me je zavrnila:

— Tu mi je dobro. Ne pošiljaj me nikamor, stric Ridolfo, daj mi umreti v Montignosu.

«Nobeno prigovarjanje ni nič izdalo proti njenim sklepom. Tedaj se je prvič v meni zbudil sum, da je Giovanna morebiti zaljubljena v Paola. Ko sem ji začel nekoč govoriti o podrobnostih ženitnine, je smrtno pobledela, na licih so se ji pojavile žarke rože in zaprla je oči. Potem pa ji je obraz zadobil neki zagoneten izraz zlobe, zasmeha, obupa in mračne odločnosti.

«Od tistega dne sem začel opažati, da se je vsakikrat, ko sem omenjal sinovo ime, globoko vznemirila. To odkritje me je presenetilo. Če bi jo Paolo ljubil, bi se bil rade volje odrekel njegovi ženitvi s princesinjo zaradi njune sreče. Ker se pa človek po navadi nadeja tega, kar si želi, sem se tudi jaz prepričal, da je mlada in da sčasoma pozabi na Paola.

«Toda prišlo je nekoč, da je Giovanna tako oslabela, da ni mogla več vstati. Silno vznemirjen sem že hotel poslati v Firence po nekega znamenitega zdravnika, toda od kastelana sem zvedel, da se je v bližini Montignosa naselil pred kratkim nenavaden učenjak, ki je že izvršil nekaj čudovitih ozdravljenj in da mu nista ne preteklost ne bodočnost nikaka tajna. Imenoval se je signor Felicio Luciani in je živel sam z dečkom, ki mu je stregel, v majhnem, starem, napol porušenem gradu ter se je pečal z alkimijo. Poslal sem po signora Felicia in ta je res prišel. Toda ko je pregledal Giovanno, mi je rekel, ko sva bila sama:

— V tej mladi dami ni bolno telo, ampak duša; poklicali ste me prepozno, zakaj duša je uničila telo. Izčrpani organizem nosi že pečat smrti in po mojem mnenju ne bo živela več kakor dva ali tri tedne.

«Njegove besede so me potrle, ker nisem mislil, da je tako hudo. Ne morem povedati, kako bridko mi je bilo pri duši. S potrtim srcem sem šel v sobo k

Giovanni. Ležala je na svojem priljubljenem mestu pri odprtem oknu; ognjeni žarki zahajajočega solnca so svetili na njen bledi obrazek in zlate lase, ki so tvorili okoli nje sij. Revica je spala izmučena od bolezni in ni slišala mojega prihoda. Stopil sem k njej in tedaj se je Giovanna stresla in zašepetala:

— Paolo!

«S svojimi ustni je potrdila resnico: brezupna ljubezen jo je potrla in umorila. Nato je odprla oči. Tedaj sem sedel k njej, jo prijel za roko in rekel karajoče:

— Giovanna, zakaj mi nisi toliko zaupala, da bi mi odkrila skrivnost svojega srca? Kako si mogla misliti, da bi jaz žrtvoval tvojo srečo in tvoje življenje svojemu častihlepju?

Naslonila je svojo glavico na moje prsi in zaihtela.

— Ali ga hočeš videti? Pokličem ga, — sem jo vprašal in jo gladil po zlatih laseh. Z zagonetnim izrazom je odmajala z glavo in rekla:

— Neumna sem, videti bi ga hotela zadnjikrat, toda on... ne bo prišel!

— Ne, ne! Pride, takoj pošljem sla k njemu.

Mrzlična rdečica ji je zaplala na licih.

— Dovoli mi, stric Ridolfo, da mu napišem nekaj besed, — je neodločno izpregovorila.

— Piši, otrok moj, tačas grem odpravljat sla.

«Potem mi je izročila zapečateno pismo in še tisti večer je sel odšel, ko je prejel ukaz, da naj hiti. Od tega dne se je Giovanne polotila mrzlična nestrpnost in nemir, ki je glodal v njeni notranjosti. Prosila je, naj jo vsako jutro prenesemo na streho stolpa, odkoder se je videla cesta, in ostala je tam, dokler ni tema legla na vso okolico. Včasih je vprašala po mandolini in z oslabelim glasom je pela eno izmed meni priljubljenih balad, toda napor jo je utrudil in padla je v dremavico. Paola pa še vedno ni bilo. Poslal sem drugega sla in pisal, da ne dobi Giovanne žive, ako ne podviza s prihodom. Nisem razumel tega zavlačevanja in mučila sta me jeza in nemir. Giovanna pa se je vedno bolj razburjala; včasih je vila

roke in na obrazu se ji je pojavil obup. Previdno sem jo opomnil, naj se izpove, toda odločno me je odbila.

— Ne. Nebo je neusmiljeno in krivično. Nekatere obsipa z izobiljem, a drugim vzame vse... Nočem moliti...

«Nekega jutra ni hotela Giovanna, da bi jo prenesli na stolp; mračna, vase zatopljena, je molčala in ni hotela jesti. Poslal sem po gospoda Felicia in sem ostal pri njej. Dremala je v nekaki omotici, a zvečer je takorekoč oživela, naglo se je vzpela s široko odprtimi očmi in ognjenim pogledom.

— Aha! Ti si neusmiljen... zadnjo miloščino odbijaš beraču?... Le počakaj! Tudi jaz bom neusmiljena s teboj! In ko te zagrabim, te ne izpustim več, — je izpregovorila s pridušenim , tujim glasom in z zvonkim smehom je padla na blazino.

«Njene roke so blodile po zraku, se oprijemale nečesa nevidnega, mene pa se je polotilo strašno čuvstvo, čutil sem, da sovraži Paola. To so bile njene zadnje besede, ki sem jih slišal; in ker se mi je zdelo, da je zaspala, sem šel v svojo sobo, da se nekoliko odpočijem. Predno pa sem legel, sem prišel v to sobo, kjer leži ta rokopis, da napišem neko nujno pismo. Bilo je blizu polnoči in končal sem pisati, ko sem se stresel, zakaj zapihal je hladen veter. Mislil sem, da je skozi okno zapihal sveži zrak, in sem se obrnil, tedaj pa sem odrevenel.

«Dva koraka od mene se je vil steber črnega dima, razžarjen z zeleno svetlobo, iz njega so švigale iskre; nato se je hkratu razgrnil, kakor da se je odprla zavesa, in pokazala se je visoka moška postava, odeta v starinsko obleko. Njegova roka je bila dvignjena, v njej je držal krvav predmet, ki ga nisem mogel razločiti; toda vsa njegova zunanjost je bila podobna kamenitemu kipu. V moji glavi je trenotno zablisnila misel, da je to naš prednik Girolamo, katerega obličje sem poznal po portretu v galeriji.

— Gorje ti, gorje ti, nesrečni oče! Nemeza se približuje! — je izpregovoril pridušen, istočasno pa močan glas. — Srce izdajalskega Galeazza je ostalo

zločinsko, divje in zlobno kakor srce krvoločne zveri in on ne bo utekel maščevalni usodi!

«Postava je zbledela in se raztajala, meni se je zavrtelo v glavi in padel sem v nezavest. Ko sem prišel k sebi, se je že začelo svitati, jaz pa sem sedel kakor poprej v naslanjaču pred delovno mizo. Da govorim po vesti, ne morem reči, če je bilo to, kar sem videl, resnična prikazen ali samo izrodek razburjenih živcev. Ves tresoč se sem šel v spalnico in legel v posteljo, toda nisem mogel spati, a črez uro časa mi je prišla stara pestunja povedati, da je Giovanna umrla. Oblekel sem se in takoj šel k pokojnici.

«Ž žalostjo in pomilovanjem sem gledal na prelestni obrazek, na katerem je ležal čudovito zloveščin sovražen izraz. Položil sem ji Razpelo na prsi, se spustil na kolena in goreče molil za dušni mir nesrečnega dekleta, ki ga je smrt predčasno ugrabila.

«Končal sem ravnokar moliti, ko so mi naznanili, da je prišel gospod Felicio. Velel sem, naj ga privedejo semkaj, ker sem imel majhno upanje, da je Giovanna morda samo v globoki nezavesti. Sklonil se je nad njo, otipal roko, potem se je nasmehnil in rekel:

— Kako lepa je pokojnica! Ali ne bi hoteli, da jo ohranimo pred trohnobo? Poznam tajno tekočino za vbrizgavanje, ki ohrani truplo na videz živo večne čase?

— Da, da, signor Felicio, prosim, napravite to! — sem odgovoril. Niti misliti ne morem na to, da bi je ne bilo več, ker sem jo ljubil kakor rodno hčer.

«Obljubil mi je, da bo truplo naslednjega dne pripravljeno za pogreb. Ko sem drugi dan videl umrlo, sem bil presenečen. Bila je videti živa in se je zdelo, da le spi; toda izraz sovražne zlobe ni izginil z njenega obličja. V moje veliko začudenje mi je Felicio nepričakovano rekel:

— Gospod grof, ne čakajte tri dni za pogreb signore. Zli duhovi jo obkrožajo, in če je ne skrijete kmalu pod zemljo, bo ostala nepokopana in zgodila se bo velika nesreča.

«Joj! Jaz nisem razumel in nisem obrnil pozornosti na te besede in odgovoril sem, da je ne morem tako naglo pogrebsti kakor zločinko; nasprotno, hočem, da se ji izkažejo zadnje časti. Signor Felicio je zmajal z glavo.

— Kesali se boste, grof, da me niste slušali. Jutri zvečer pridem zopet v grad, če bi morebiti potrebovali moje pomoči.

«Zahvalil sem se mu, toda nisem mislil na pomen njegovih besed, ker sem bil zelo zaposlen s pogrebom. Najprej sem se moral prepirati z duhovščino, ki je delala sitnosti, ker se ni Giovanna izpovedala in obhajala. Toda pogovor s priorjem in darovi samostanu so omehčali duhovnike in molitve za umrlo so se vršile v veliki dvorani, dokler niso prinesli krste. Tedaj sem med menihi nenadoma zagledal Ezia Castellija, ki je bil mračen in vase zatopljen. Pozorno je gledal pokojnico in izrazil željo, da bo vso noč pri njej molil. Truplo so prenesli v grajsko kapelo, da bi jo naslednjega dne pokopali v naši grajski grobnici.

«Vršila se je svečana maša zadušnica in kapela je bila polna ljudstva; prišli so sosedje z damami, menihi in zbralo se je grajsko služabništvo. Hkratu sem zaslišal z dvorišča konjski peket in kmalu je vstopil oproda ter povedal, da je prispel mladi grof, toda da je šel najprej v svoje sobe, da otrese s sebe cestni prah.

«Ko je Paolo vstopil, me je iznenadila njegova izredna bledost, ki se je še močneje odražala zaradi črne obleke. Ko je pristopil k meni, da me pozdravi, sem ga tiho pokaral zaradi zamude.

— Nisem mogel prej priti. Bianca je bila bolna in me ni pustila, — je s trudnim glasom odgovoril. Imam novico zate, oče, Bianca postane kmalu mati.

«Ta vest me je zelo razveselila. Naravno je bilo, da se mlada žena ni hotela ločiti od moža, ko sta se komaj poročila. Potem je Paolo pristopil h krsti, se spustil na kolena in se zaglobil v molitev. Bil je videti zelo ganjen. Končno je vstal, vzel iz paževih rok cvetlice, ki jih je s seboj prinesel, ter stopil na

stopnice katafalka. Minuto časa je gledal v obličje Giovanno, potem se je sklonil in ji položil cvetlice na prsi. Tedaj pa se je zgodilo nekaj nezaslišanega, ki je silno pretreslo mene in vse navzočne.

«Okostenela roka umrle se je dvignila, se iztegnila do Paolove roke in jo zagrabila. On je strašno zavpil in padel na kolena pred krsto. Jaz sem odrevenel, toda vpitje okoli mene in splošna zmešnjava so me iztreznili. Strašna groza se je vseh polotila. Nekatere dame so padle v nezavest, druge so vpile in se prerivale k vhodu, blede od strahu. Kmalu smo ostali v kapeli samo duhovnik pred oltarjem, to je bil menih Ezzio, tudi on bled kakor smrt, Zeno, mlečni brat mojega sina, moj stari oproda, Martin in jaz. Paolo je bil v nezavesti, a glava mu je klonila na rob krste.

«Ko smo se opomogli od prvega strahu, smo skušali razkleniti mrličeve prste, toda nismo jih mogli: bili so kakor iz železa. Stoječ na drugi strani krste je Ezzio mračno zrl na nas. Ko je videl naš brezuspešni napor, je rekel strogo:

— Pustite, vaš trud je zaman, gospod grof; tu se je izvršila božja sodba. In če je Gospod dopustil, da se je roka umrle dvignila v navzočnosti vseh, je to znamenje, da se je izvršilo nad umrlo veliko zlodejstvo.

Zaničljivo in sovražno je pogledal Paola ter odšel iz kapele.

VII.

«Ni mogoče opisati, kaj sem občutil in pretrpel; v meni je vstal sum, da je Paolo zapeljal Giovanno. To je bilo podlo, seveda; toda spričo tako strašne kazni, sem mu vse odpustil. Da, njemu sem vse odpustil in ves obupni srd, ki je v meni kipel, se je zgrnil na Giovanno. Takšno je bilo torej plačilo za moje dobro delo. Tako me je poplačala ta «sirota», ki sem jo takorekoč v sami srajci sprejel pod svojo streho, jo obdal z razkošjem in jo razvajal kakor rodno hčer... Če bi jo bil prepustil njeni usodi, bi ne bilo te nesreče, te sramote... Tudi če jo je on

zapeljal, se mu je vendar prostovoljno udala. A če ga je ona resnično ljubila, s čistim in velikim čuvstvom, ne bi se maščevala nad njim, zakaj resnična ljubezen vse oprosti, vse potrpi. Marietta, hčerka priprostega gostilničarja, je to dokazala: umrla je, ne da bi izdala svojega zapeljivca in ga izročila maščevanju svojih...

«Moje srce je bilo tako ogorčeno in zmedeno, da sem izrekel strašno kletev. Popolnoma sem pozabil, da visi tudi nad nami samimi Girolamovo prekletsvo...

«Samo razmišljanje ni zadostovalo, — treba je bilo nekaj napraviti. Toda kaj? Odločil sem se, da odrežemo mrličevo roko, a potem vse prste, dokler ne oprostimo Paolove roke. Velel sem prinesti svoj najostrejši nož, tedaj se je pojavil gospod Felicio. Spomnil sem se njegovih svetov in preroških besed in mučilo me je kesanje.

— Oh! Zakaj vas nisem poslušal! Rešite mojega sina in napravim vas bogatega, — sem vzkliknil in mu stisnil roko!

— Vaše zlato me ne more premamiti, gospod grof, — je odgovoril in žalostno majal z glavo. Kar bom mogel, napravim. Toda zlo je narejeno in vprašanje je postalo bolj zamotano. Poglejte, kakšen strašen in neizprosen izraz leži na obličju pokojnice. Mislim, da bo treba odrezati mrličevo roko, toda dokler ne povprašam nevidnih sil, ne morem nič začeti. Za sedaj grem po neko zdravilo, da spravim k zavesti mladega grofa; do tedaj je treba položiti krsto s katafalka na tla in grofa posesti na stol poleg krste.

«Izvršitev tega naročila ni bila tako lahka, zakaj služabništvo, ki ni moglo bežati iz hiše, kakor so napravili povabljeni gostje, se je razteplo v najbolj skrite kote gradu, a strah je bil tako velik, da bi ljudje ne šli v kapelo niti pod smrtno grožnjo. Jaz, duhovnik, ki sem ga prosil, naj ostane, Ženo, Martin in dva stara, meni slepo udana vojaka, smo s skupnim naporom položili krsto na tla in posedli Paola na stol.

«Ravno smo končali svoje težko delo, ko se je gospod Felicio vrnil. Prinesel je čašo polno pareče se tekočine in majhno srebrno skodelico z višnjevkasto tekočino, ki je razširjala oster, močan duh. S to vodo je Felicio umil obličje Paolu, ki se je stresel in odprl oči; toda pogled mu je bil temen in je izražal blazen strah. Tedaj ga je zdravnik prisilil, da je izpraznil čašo.

— Le pogumno, gospod grof. Jaz upam, da vam rešim življenje, samo bodite mirni in potrpite do zarje, — je rekel z bodrilnim glasom. — Naj se umiri, a vi prosite Boga pomoči in odpuščanje njegovih grehov. Jaz moram izvršiti nekatere neobhodne priprave, — je pristavil in šel iz kapele.

«Duhovnik se je spustil na kolena pred oltarjem in iz previdnosti pokropil vse z blagoslovljeno vodo, ostali prisotni so sledili njegovemu zgledu; jaz pa nisem bil sposoben moliti. V nepopisnem obupu sem stopil k bledemu in izčrpanemu Paolu, ki je slonel na stolu, in sem mu otiral pot, ki mu je tekel po čelu in laseh.

«Karkoli je napravil, pogreške in celo zločine, vse sem mu odpustil, ko sem ga videl tako nesrečnega in tako težko kaznovanega.

— Kako ti je, moj ubogi otrok? — sem ga vprašal prav tiho.

S prosto roko je Paolo zagrabil mojo roko in jo burno poljubil.

— Oče, odpusti! Bojim se, da zblaznim! V roki, do samega ramena, čutim ostro bolečino in po vseh žilah se mi razliva leden mraz, — je zašepetal s presekanim glasom.

— Jaz nisem nič odgovoril. V grlu me je tiščalo in nisem mogel govoriti; molče sem ga poljubil na čelo, a on je razumel, da mu vse odpuščam in v njegovih očeh se je zabliskala hvaležnost, ki se ne da z besedami povedati.

Minila je morda ura v smrtnem molčanju, ko je duhovnik vstal in stopil k Paolu.

— Sin moj, — je rekel tiho. — Ali ne želite olajšati svoje vesti z izpovedjo in se izpovedati

svojih grehov pred obličjem svoje žrtve. Morda se bo njeno srce omehčalo spričo vašega kesanja in vam odpusti.

Paolo se je vzklonil.

— Da, hočem se izpovedati in želim, da bi oče z vašim dovoljenjem poslušal priznanje mojih zločinov. Samo moram prej zbrati misli in prosim kozarec gorkega vina, da se segrejem in okrepim. Popolnoma sem odrevenel in zdi se, da se mi bliža smrt.

«Na moj ukaz je Zeno stekel po gorkega vina, a Paolo je izpraznil čašo in prišel zares nekoliko k moči. Zatem so vsi navzoči odšli in vrata v kapelo so se zaprla. Zvesti Martin je prinesel zame stol, ker so se mi noge šibile, za Paola pa blazino. — Paolo je z naporom pokleknil na blazino pred duhovnika, ki se je vsedel na stol.

Oče Frančišek je bil spoštovan in pobožen služabnik oltarja; on je krstil Paola, od njega je deček prejel prvo sveto obhajilo in sploh ga je Frančišek zelo ljubil. Zdaj je dal gorečo voščeno svečo skesancu in rekel:

— Sin moj, pomni, da boš pred Bogom in njegovim Božanskim Sinom izpovedal svoje zločine in odprl svojo vest. Zato ne prikrij ničesar in govori brez utajitve. Gospod je usmiljen, On odpusti resničnemu skesancu in Jezus je rekel: «Kdor je brez greha, naj prvi vrže kamen vanj.» Grešiti je človeško in edina poslušalca tvojih pregreh bosta tvoja očeta: rodni in duhovni.

«Paolo je poljubil Razpelo, potem je začel govoriti tiho, toda razločno in vsaka beseda strašne izpovedi je prebodla moje srce kakor bodalo. Na ukaz gospoda Felicia navajam, kolikor se spominjam, strašna priznanja svojega nesrečnega sina.

«Spočetka je govoril o Marietti, ker sem pa že povedal to žalostno zgodbo, dostavljam samo to, da je Paolovo pozornost vzbudila sveža lepota mlade deklice, njeno naivno navdušenje zanj ga je pa samo zabavalo, ko pa jo je videl pri prijateljici, se je razvila med njima ljubezen, ki se je tako nesrečno končala. Kmalu pa se je naveličal tega razmerja, in ko

je zvedel, da bo mati, jo je hotel omožiti. Zeno je našel ženina, celo sam bi jo bil vzel, toda odločno ga je odbila. Tedaj je odšel Paolo v Benetke in je sploh pozabil na gostilničarjevo hčerko. Sicer pa je imel kakor vsi mladi ljudje več ljubezenskih spletk z lepimi deklicami iz priprostega ljudstva, ki so rade izrabljale naklonjenost lepega plemiča, ne da bi uganjale kakšnih sitnosti, in njemu ni niti v glavo prišlo, da bi se mogla ta stvar končati tako tragično.

«V Benetkah je nekega praznika zagledal v Velikem kanalu Lukrecijo Bertolini in njena izredna lepota ga je očarala. Pri imenu Lukrecije Bertolini sem se stresel. Vsemogočni Bog! Ali je mogoče, da je bil Paolo vpleten v temno zgodbo deklice, ki je izginila?

— Zaljubil sem se v Lukrecijo, — je nadaljeval Paolo, — in kmalu sem zvedel, kdo je ona; toda ta ni hodila v našo družbo in težko mi je bilo se ji približati. Tedaj sem podkupil njeno pestunjo in zvedel, da jo je oče namenil za ženo njenemu bratrancu, s katerim je bila že zaročena. Ta vest je še bolj razdražila mojo strast. Ker sta pa bila stari in njen brat odsotna iz Benetk, mi je bilo lahko peti podoknice pod njenim oknom, ji s pomočjo pestunje poslati kako pisemce in cvetlice in jo srečati v cerkvi. Stara Laura je omogočila, da sva hodila na izprehode. Maskiran, sedeč v gondoli, ki jo je vodil moj zvesti Zeno, sem priplul do vhoda v dvorec od strani temne ulice. Lukrecija, tudi maskirana, je skočila v gondolo in dolgo sva se vozila ter govorila o ljubezni. Njena strast je bila tako močna kakor moja; toda pri njej je trajala dalje in bila upornejša. Kakor je bila Lukrecija zaljubljena vame, vendar se mi ni hotela udati in njen odpor me je še bolj razvnemal. Bila je ponosna, da si je pokorila enega izmed najlepših beneških vitezov, vendar se je bala očeta in zahtevala, da ohranim tajno najino ljubezen. Nekoč mi je priznala, da bi odpovedala gospodu Baptistu svojo roko le v slučaju, če postane moja zakonska žena. Ta potek stvari me je silil k razmišljanju. Jaz sem bil uverjen, da ne bi ti nikoli dovolil v ta zakon; in

Zeno me je od svoje strani skušal odvrniti od takega nespametnega koraka. Toda Lukrecija me je imela tako močno v svoji oblasti, a strast je palila v meni, da se mi je zdelo nemogoče brez nje živeti, in sklenila sva, da se poročiva tajno. Sklepala sva, da če bo enkrat stvar storjena, nama bodo roditelji odpustili, a Bertolini bi po mojem mnenju moral hvaliti Boga, da dobi za zeta grofa Di Montignoso. Z zlatom sem podkupil duhovnika neke male cerkve v predmestju Benetk in ta naju je poročil ponoči. Nihče ni zvedel nič o tem razen dveh prič: Zena in pestunje.

«Prve čase sva bila na višku blaženstva. Lukrecija je sijala od prijetne zavesti, da je moja, jaz pa sem mislil, da bom srečen vse življenje. Pozneje sem postal resnejši, tudi ljubezen je polagoma ugašala in začela me je mučiti misel, kako povedati tebi resnico. Tisti čas je umrla babica in jaz sem ti šel naproti. Lukreciji sem ukazal, da mora molčati in ne sme priti za menoj, dokler je ne obvestim, da je vse pripravljeio za njen prihod, in če bi ne bilo, da jo že pokličem k sebi. Tudi ona se je bala predčasnega odkritja, zato se je udala mojim ukrepom in me odpustila. Jaz pa si nisem upal povedati tebi vse resnice, ker si mi govoril o svojem načrtu glede moje ženitve z Bianco, in tako je postala zadeva še bolj zamotana. Razumel sem, kako pravična bi bila tvoja nevolja, da sem se odrekel tako sijajne zveze ter povzdignil v grofico Di Montignoso hčer priprostega trgovca.

«Tako so me metala razna čuvstva sem in tja, in ko sem prišel semkaj in videl Giovanno, sem bil zaslepljen: take lepote nisem še nikoli videl. Črez nekaj dni sem bil že ves v njeni oblasti in bridko sem si očital nespametno početje, ki me je zvezalo z Lukrecijo. Videč tvojo ljubezen do deklice, ki si jo vzel pod svoje pokroviteljstvo, oče, sem vedel, da ne bi se protivil najini zvezi; toda medtem sem si sam po neumnosti zaprl vrata k sreči. Njena bližina, skupni izprehodi, lov in dueti, ki sva jih pela z njo, vse to je pospešilo, da sem prišel ob pamet, a spomin na Lukrecijo je vzbudil v meni sovraštvo in zoprnost.

«Moja strast je dosegla svoj višek v ljubosumju na Manfreda Torreanija, ki se je, kakor veš, smrtno zaljubil v Giovanno in ji odkrito dvoril. Manfredo, — bogat in lep, — je bil iz ene najuglednejših modenskih rodbin, zato je bil nevaren tekmec. Vse je kipelo v meni samo pri misli, da bi mogla Giovanna postati njegova. Ona je tako skrivala svoja čuvstva, da nisem vedel, če me ljubi ali ne. Domneval sem, da me ljubi, ker do sedaj ni bilo nobene ženske, ki bi bila ostala ravnodušna napram meni, če mi je ugajala, vendar gotovosti nisem imel nobene. Tisti dan, ko si ti praznoval svoj rostni dan, je prišlo med nama do jasnosti.

Prejšnji dan si mi govoril o moji ženitvi z Bianco, a pri veselici je Giovanna odkrito izkazovala svojo naklonjenost Manfredu. Jeza in ljubosumje sta me zaslepila. Z Giovanno se nisem mogel oženiti, hotel pa sem jo imeti, naj stane kar hoče. Prej bi jo ubil, kakor da bi jo odstopil Torreaniju. Na večer praznovanja sem jo odvedel v jamo, tam sem ji odkril svojo ljubezen in priznal, da me muči ljubosumje. Ona je bila ganjena in končala je s tem, da mi je tudi povedala, da me ljubi, toda ponovno je pristavila:

— Z veseljem bom tvoja žena, toda ljubica nikoli; kdor me hoče imeti, mora iti z menoj v cerkev, rajši pa smrt kakor sramoto. Če se oženiš s princesinjo, tedaj vzamem Manfreda ali pojdem v samostan.

«Zaslepljen od ljubezni sem ji prisegel, da bo ona moja žena ali nobena druga; od tistega trenutka sem noč in dan premišljeval, kako bi premotil mlado deklico in uspaval njeno nezaupnost. Naključje mi je bilo ugodno.

«Ti si odšel v Sicilijo, jaz pa sem ostal tu za gospodarja in velel sem Zenu, naj pripravi vse za tajno poroko. Bil sem tako zaslepljen in razburjen od svoje strasti, da se nisem ustrašil zločina dvoženstva. Zeno je bil iz sebe; toda ko sem silil vanj deloma z ukazi, deloma s prošnjo, se je končno udal in meni na ljubo pripravil vse. V mali kapeli svete Rozalije, nedaleč od samostana, je služil tedaj oče Ambrozij, — razcapan duhovnik, razvratnik, pohlepnež —

skratka pravi ničvrednež. Razume se, da mu nisem nič povedal o svoji prvi ženitvi in za znatni znesek je bil pripravljen naju tajno poročiti. Giovanno sem prepričal, da v samostanu ni mogoče izvršiti obreda, ker bi oče predčasno o tem zvedel. Poroka se je vršila samo ob navzočnosti Zena, mojega paža Lovrenca, ki mi je bil tudi slepo vdan kakor Zeno, in stari vojak Josip, ki si mu dovolil, da ostane do smrti v gradu. Bil je slep in skoraj popolnoma gluh in takšno pričo sem baš potreboval. V kroju in maski je prav dobro izvršil svojo vlogo.

«Docela pomirjena je Giovanna postala moja. Sledila je doba brezumne ljubezni, zakaj Giovanna je bila strastna, koketna, toda oblastna ženska kakor nobena pred njo in me je obvladala. Vkljub opojni sreči me je včasih vznemirjala misel: kaj bo, če bi prišel moj zločin na dan; toda slučaj mi je bil zopet naklonjen.

«Bržkone vsled nezmernega življenja je zadela očeta Ambrozija kap in umrl je nagle smrti; v teku nekaj tednov sta umrla še dva svedoka. Kako je umrl moj bedni Lorenzino, ti je znano, a Josip je umrl za vročico. Jaz sem se umiril in sem skoraj pozabil o dvojnem zločinu proti dvema ženskama in z brezumno brezkrbnostjo sem užival ljubezen.

«V tem času sem prejel od Lukrecije nekaj pisem; prosila me je, naj napravim konec njenemu lažnemu položaju, zakaj oče in brat se kmalu vrneta in bržkone privedeta s seboj ženina. Odgovoril sem ji, da je treba počakati tvojega povratka s Sicilije. Sumil sem, da se je Lukrecijina ljubezen izpremenila v ljubosumje. Deček, ki je prinesel njeno pismo, je videl, kako sva z Giovanno odhajala na izprehod, in ji povedal, da živi v gradu lepa ženska.

«Nekega večera mi je Zeno ves bled in iz sebe sporočil, da je prišla Lukrecija v spremstvu sina svoje dojilje. Mislil sem, da je treščilo vame. Ta ženska, ki mi je bila ravnodušna in ki sem jo skoraj sovražil, je prišla semkaj, da me spomni moje neumnosti, razodene resnico Giovanni in me spravi v sramoto. Še tega se mi je manjkalo! Vse je kipelo v meni in hkratu

mi je peklenska misel šinila v glavo. Ukazal sem Zenu, naj jo skozi podzemeljski vhod pelje v rdečo sobo, a Karla v svojo, no tako, da tega nihče ne opazi.

«Najino svidenje v noči je bilo burno; vse je kipelo v njej od ljubosumja, obsipala me je z očitanji, da sem zavrgel njo, svojo zakonsko ženo, in da se vlačim za lepo deklico, svojo sorodnico.

— Toda povedala bom signori, da ne bo imela nikoli pravice do tebe in da si oženjen. Sita sem tvoje dvojne igre; vrnem se k očetu in mu pokažem cerkev in duhovnika, ki naju je poročil...

«To je bil pravi potok očitanj in prošenj; toda njene ogorčene, grozeče besede so izpremenile moj prejšnji hipni zamislek v trden sklep. Pri sami misli, da bi mogla ta ženska odkriti Giovanni resnico, mi je silila v glavo kri kakor ognjen vrelec. Toda pretvarjal sem se in jo tolažil z navidezno nežnostjo; končno se je umirila, legla in zaspala. Tedaj sem se prikradel k njej in jo ubil z bodalom. Dasiravno je bil sunek smrtonosen, je vendar odprla oči, me prepoznala in vzkliknila s hripavim glasom:

— Paolo... Morilec, izdajalec!... Bodi preklet! — in je umrla...

Paolo je umolknil in zaprl oči; očividno ga je spomin na ta zločin potrl. Jaz in svečenik sva bila kakor okamenela; nikakor si ne bi mogel misliti, da je moj sin zmožen umora.

«Preteklo je nekaj časa, koliko, ne morem povedati, ker od groze in obupa sem bil ves zmeden, predno je Paolo nadaljeval svojo izpoved. Izpustil bom stranske podrobnosti in podajam glavne točke, ker mi je zelo težko pisati to povest.

«Samo to naj omenim, da je on po umoru nesrečne Lukrecije pozval Zena in z njegovo pomočjo je prenesel truplo v sobo, ki je bila zvezana s tajnim podzemljem. Tja sta vrgla truplo. V tisti nesrečni noči je še ena nedolžna žrtev sledila Lukreciji v strašno podzemlje. Zeno, ki je bil zelo udan svojemu gospodu in mlečnemu bratu, je umoril dečka Karla, da bi ta kaj ne izdal. In resnično, nič ni prišlo na dan, tako skrbno sta odstranila vsako sled

zločina. Zdaj se pričenjajo zadnji dogodki, ki so izzvali grozno maščevanje pokojnice, in potrudil se bom govoriti po možnosti s Paolovimi besedami, da bi pokazal njegovo duševno stanje.

— Lukrecijina smrt mi je vrnila prostost, nekaznovanost zločina je bila zagotovljena; toda od tistega dne sem izgubil mir in, čudno, ljubezen do Giovanne je ugasnila v meni nenadoma. Ničesar nisem več razumeval v tem menjanju čuvstev in prejšnjo strast je zamenjalo skoraj sovražno razpoloženje. Bal sem se Giovanne, ko so me njene temne oči gledale z nekim zagonetnim izrazom; mučil me je strah pred nevarnostjo od njene strani in najrajši bi ji bil ubežal. Ko je videla, da sem hladen in ravnodušen za njena laskanja in strastno ljubezen, ji je v očeh zagorel ogenj ljubosumja. Dvomila je o moji zvestobi in mi večkrat rekla:

— Čuvaj se, Paolo, držim te in te ne izpustim nikoli.

«Življenje v Montignosu mi je postalo neznosno. Ponoči zlasti sem večkrat slišal smrtno hropenje Lukrecije in njen ubiti glas, ki je vpil:

«Morilec, maledetto!

«Včasih pa je po sobi švignila njena krvava senca. Bilo mi je v veliko olajšavo, ko si me pozval v Ferraro, toda strašno me je pretresla vest o moji predstoječi zaroki z Bianco, groza me je stresla pri misli, da postanem vnovič dvoženec. Ko sem zavrnil tvoj predlog, si mi očital Marietto in ustrašil sem se tvojega pravičnega ukora. Sram me je bilo, da bi ti priznal svojo novo neumnost, dasiravno nisem več ljubil Giovanne; nasprotno ona mi je vzbujala strah in skoraj zoprnost, ker zveza s princesinjo je laskala mojemu častihlepju. Naglo sem si dokazal, da nima Giovanna nobenih dokazov o najini poroki. Kvečjemu bi me mogla obdolžiti, da sem jo zapeljal; končno sem razsodil, da se morem *ločiti* od nje in ko sem se umiril s temi mislimi, sem se zaročil z Bianco. Vendar pa se mi je zdelo potrebno, da se pogovorim z Giovanno pred poroko in popolnoma prekinem razmerje z njo.

«Zato sem te prosil, da me pusti v Montignoso, da prisostvujem poroki svojega prijatelja Riharda. Tako sem se odpravil v grad.

«Giovanna me je veselo in strastno sprejela, toda ko je videla mojo hladno ravnodušnost, se je užalila, ponosno je umolknila in postala hladna. Sklenil sem, da se pogovorim z njo zvečer, ker še v noči po najinem razgovoru sem nameraval oditi. Spremstvo in prtljago sem odposlal že zjutraj, a sam Zeno je imel odjahati z menoj.

«Giovanna ni prišla k večerji, izgovarjajoč se z glavobolom, jaz pa sem šel v svojo sobo in sklenil, da pojdem pozneje v njeno sobo, da bi nihče ničesar ne zapazil, kakor sem delal že poprej. V moje veliko začudenje mi je Zeno izročil od Giovanne pismo, ki mu ga je stisnila v roko. Na listu je bilo nekaj naglo popisanih besed: «Pridi v vrt k mali terasi. Moram takoj govoriti s teboj brez prič.»

«Okrog polnoči sem šel v samotni vrt. Nedaleč od terase je sedela ona na klopi v položaju, ki je izražal obup. Držala se je za glavo. Ko sem se približal, je Giovanna vstala, toda ni napravila koraka proti meni, in ko sem stopil prav blizu nje, sem vkljub mraku videl, da je strašno razburjena, a v očeh se ji je bliskala jeza in ponos. Ni mi dala izpregovoriti, ampak me je vprašala s pridušenim glasom, v katerem sem čutil razburjenost:

— Ali je res, da se ženiš s princesinjo Bianco in si že nekaj tednov z njo zaročen?

— Res je. Od koga si to zvedela? — sem vprašal.

— Brat moje sobarice, Laure, se je danes vrnil iz Ferrare, kjer ne govore drugega kakor o tvoji zaroki. In ti mi potrjuješ to neverjetno vest? Kaj, ali misliš postati dvoženec, ali pa si prišel ob pamet in si pozabil, da si oženjen? Odgovori vendar, — je jezno zavpila.

— Ne eno, ne drugo, samo... jaz te ne ljubim več in hočem biti prost. Če me nisi pozvala, bi bil prišel sam k tebi in ti vse povedal. Torej bodi pa-

metna, Giovanna, in ne delaj nepotrebnih škandalov. Ti nimaš nobenih dokazov o najini poroki, ki se je izvršila v mraku noči in ki ni nikjer zapisana. Vse priče so umrle in najine zveze ni več. Kaj pa hočeš človeku, ki te ne ljubi, saj bi mu bila samo v breme in oviro. Ti si tako lepa, da boš lahko našla moža, ki ti odpusti mladostni prestopek.

«Poslušala je, kakor da je vanjo treščilo, potem pa je nenadoma pridušeno zavpila in stisnila roke na srce.

— Meni? Meni se predrzneš predložiti kaj takega? Če se ne bojiš prelomiti prisege, ki si mi jo dal pred oltarjem, te opozarjam, da sta živi še dve priči najine zveze: Bog in tvoja viteška čast... če jo imaš še. Jaz sem tvoja zakonska žena in nihče mi ne more odvzeti moje pravice!

«Takšen odpor me je začel že jeziti.

— Ti si ženska, ki je ne ljubim, in ki se mi nesramno vsiljuješ. Dokazati moreš samo to, da si bila moja ljubica. Le vpij o tem, če hočeš, a vsakdo bo sklepal, da bi hotela na ta način postati grofica Di Montignoso.

«Tako sem bil razsrjen, da sem jo namenoma žalil, obrnil sem se in šel proti gradu; kakor strela je bila pri meni in me prijela za roko. Tudi ona se ni mogla obvladati.

— Paolo, ne misli, da me boš zavrgel kakor obnošeno rokavico, in ne predrzni se oženiti se z drugo, tudi če bi bila kraljica. Ta zločin bi jaz znala preprečiti. Vse bom povedala stricu Ridolfu in on mi bo verjel, potem pa se vržem k nogam kneginji in te razvpijem za zločinca, krivopriseżnika! Tebe in tvoje slavno ime osramotim!

«Pri tej grožnji mi je šinila kri v glavo in s silo sem jo odpahnil od sebe; ko se me je oprijela in me obsipavala z žalitvami in grožnjami, nisem več vedel, kaj delam. Vrgel sem jo na tla, in da bi jo prisilil k molčanju, sem jo prijel za grlo.

— Paolo! Maledetto! — je vzkliknila vsa zasopla in obvisela na mojih rokah.

«Mislil sem, da sem jo umoril, in takoj sem se zavedel.

— Kaj sedaj? sem se vprašal z grozo.

«Nisem se dolgo pomišljal, dvignil sem Giovanno, misleč da je mrtva, stekel sem k vrhu nad jamo in jo vrgel v dolino. Iz previdnosti sem ji strgal z vratu biserni kolje ter razmetal zrna po dračju, da bi umor pripisali razbojniku. Hitro kakor senca sem stekel v svojo sobo, da me ni nihče opazil, toda zemlja mi je gorela pod nogami. Poklical sem Zena in oskrbnika, jima sporočil, da hočem izrabiti prelepo noč, zato da odpotujem takoj, in sem velel osedlati konje. Oskrbniku sem naročil, naj izroči moj pozdrav madonni Giovanni in naj ji izreče obžalovanje, da je nisem videl pri večerji in se nisem mogel od nje posloviti. Vkljub zavesti, da sem prost in da mi je naključje vnovič čudežno pomagalo, nisem bil srečen; težilo me je, kakor da imam skalo na prsih, a v duši me je mučila predslutnja nesreče. Nisem vedel, da so me maščevalne sence že zalezovale.

«Tisto noč po moji poroki z Bianco, ko sem stopil v slabo razsvetljeno zakonsko sobo, sem nenadoma zagledal dve postavi, ki sta stali na stopnicah ob postelji. Mislil sem, da me bo konec, ko sem v eni postavi spoznal Marietto z otrokom v naročju, a v drugi Lukrecijo, okrvavljeno in z bodalom v prsih. Njene ustne so se režale s čudnim smehom, a njeni zobje so se zoprno svetili... To je bilo grozno! Postalo mi je temno pred očmi in izgubil sem zavest... Ker se pa ta strašna prikazen ni več ponovila, sem se umiril, a naivna, globoka Biankina ljubezen me je osrečevala, ko me je nenadoma zadel drugi udarec.

«Zvedel sem, da je Giovanna živa in da umira od nekakšne sušice. Res je, oče, da ti ni nič povedala, vendar pa je bilo njeno življenje stalna nevarnost zame, a njena predčasna smrt bi strašno obtežila mojo vest. Ko sem prejel pismo od tebe in Giovanne, ki me je pozivalo k njenemu smrtnemu ležišču, mi je bila strašna misel, da bi jo videl, zato sem se izgovarjal z Biankino boleznijo, da sem mogel preložiti

odhod. Pričakoval sem, da jo bom dobil mrtvo; toda nisem mogel pričakovati, da se bo iz groba tako strašno maščevala nad menoj...

«Ves onemogel je Paolo umolknil; jaz in duhovnik pa sva bila tako pretresena, da nisva mogla govoriti. Končno je častiti starec vstal, se prekrižal, položil Razpelo na Paolovo glavo ter izpregovoril s tresočim se glasom:

— Usmiljeni Gospod, usmili se tega velikega zločinca. Tvoja desnica ga je udarila z roko žrtve, toda tvoj Božanski Sin je velel nam, ki smo ljudje: «Odpusti sedem in sedemdesetkrat.» Dovoli mi, moj Nebeški Oče, da pozivam Tvoje usmiljenje za grešnika, ki se je pokesal svojih zločinov, in da mu z oblastjo, ki si jo dal Svojim služabnikom, odpustim grehe za to in bodoče življenje, da bi mogel v molitvi in kesanju najti spas svoji duši.

«Solze so me dušile. Paolo je padel v nezavest, a stari duhovnik je vnovič pokropil krsto, in z upognjenimi koleni prosil pokojnico, naj odpusti in prepusti Bogu maščevanje. Toda obličje Giovanne je ostalo neizprosno in ugotovil sem, da so se nohti njenih ledenih prstov tako vsesali v Paolovo meso, da je njegova roka posinela.

VIII.

«Kako naj popišem težke ure te strašne noči? O prvem svitu zarje je končno prišel gospod Felicio. Žalostno in v skrbeh je pregledal Paola, potem pa se je obrnil k meni:

— Gospod grof, nadejam se še rešiti vašega sina, toda ne morem ohraniti njegove roke, kakor sem upal poprej. Pregled bolnika, kakor tudi odgovori nevidnih sil, katere sem vprašal, so mi povedali, da zamore le amputacija roke rešiti njegovo življenje. Razkrojevalni strup je že prešel v organizem in že črez nekaj ur bi bila rešitev nemogoča. Odločite se: ali želite, da vaš sin živi, četudi pohabljen, ali pa naj rajši umrje? Toda odločite se kmalu, zakaj ne smemo izgubljati časa.

«Minuto časa sem premišljeval. Paolo je bil strašen zločinec in namesto ljudske kazni ga je zadelo Nebeško maščevanje; nevidni krvnik zahteva za žrtev — zločinsko, bogoskrunsko roko.

— Na delo, gospod Felicio. Kot oče vas pooblaščam, da odrežete roko mojega sina. Naj ostane kot zalog v roki te maščevalne pokojnice, ki je polna sovraštva.

— Torej hitro na delo, — je rekel gospod Felicio. — Vse potrebno sem pripravil v kopalni sobi, kamor prenesemo mladega grofa, a za operacijo izrabimo njegovo nezavest, ki jo bom še stopnjeval z narkotičnim sredstvom.

«Ni bilo lahko prenesti dve takorekoč med seboj zvezani trupli skupaj z masivno hrastovo krsto. Ker sta Zeno in Martin odločno odklonila, da bi se dotaknila strašne pokojnice, sva morala z duhovnikom nesti truplo Giovanne, a dva oproda in Felicio so nesli Paola.

«V kopalni sobi smo oba položili na široko mizo, nato je Felicio pokril Paolovo obličje s platnom, ki je bilo premočeno s silno aromatično esenco. Nato je na nekaterih trinožnikih zažgal trave ter vzel iz neke škatle nož z bleščečim ročajem, ki je bil porisan s čudnimi znaki. Nato je obrezal Paolu rokav kamižola, da bi oprostil roko, in rekel obrnjen k meni:

— Poglejte, roka je na vsak način izgubljena, ker je že odrevenela.

«Jaz nisem nič odgovoril. V glavi se mi je vrtelo, pod nogami nisem več čutil tal in kakor pijan sem se naslonil ob zid. Duhovnik me je posedel in izgubil sem zavest...

«Ko sem odprl oči in prišel k sebi, je moj pogled padel najprej na strašno skupino na mizi. Paolo je bil bled kakor mrlič in Felicio mu je obvezoval roko, a prsti Giovanne so držali okrvavljeno zapestje roke mojega sina. Na podu so bile luže krvi. Vkljub svoji žalosti sem olajšano vzdihnil. Hvala Bogu, rešen je strašne pokojnice. Na njenem obličju — neverjetna reč — se je pojavil izraz zlobne zadovoljnosti.

— Zdaj, grof, je treba prenesti grofa Paola v vašo sobo in ga poleči. Začasno vsaj ne sme stopiti v sobe, v katerih je prej živel.

«Ko so Paola polegli v mojo posteljo, smo z duhovnikom in Feliciom prenesli mrliča v kapelo in ga zaklenili do novih ukrepov.

«V teku dneva je Paolo prišel k sebi, toda nikogar ni poznal in zdelo se je, da je pozabil na vse, kar se je zgodilo. Felicio mu je dal neko zdravilo in zaspal je s svinčenim snom. Zdravnik mi je zagotovil, da ima veliko upanje ga rešiti, toda več dni bo spal in ne bo prišel k zavesti. To je potrebno, da ne bi duševna razburjenja ovirala popravljanja telesnih sil. Glede tega sem bil torej miren, toda imel sem še druge neprijetnosti. Najprej moram povedati, da se niso hoteli ne menihi ne sluge približati krsti Giovanne, da bi jo prenesli v našo grobnico ali na pokopališče.

— Ona je prekleta. Zlodej se je vanjo naselil, — so govorili.

«In zares je bila duša nesrečnice brez miru: mnogi ljudje so jo videli blodití po sobah in hodnikih zdaj zazidanega krila. Prvi jo je videl oproda, ki je šel, da pospravi prejšnjo Paolovo sobo. Pritekel je kakor blazen in rekel, da je videl Giovanno, sedečo na kraju postelje; igrala se je z odrezano roko in se zlobno nasmehnila, ko ga je zagledala. Drugič jo je videla neka dekla v prejšnji sobi Giovanne, kako je brskala po kovčegu, držeč roko svoje žrtve. Prikazen se je vedno pogosteje pojavljala tako, da ni hotel nihče v tisti del hiše, a jaz sem se začel bati, da se mi vse služabništvo porazgubi. Nisem vedel, kaj mi je napraviti, in prosil sem Felicia, naj mi kaj svetuje. Ta dostojni in dobri človek me ni zapustil in bil mi je udan prijatelj ves čas nesreče. Pomislil je nekoliko, potem mi je rekel:

— Predvideval sem vašo prošnjo, grof; po mojem mnenju morate tole napraviti, če hočete imeti vsaj nekoliko miru. Naprej ni treba, da poskušate izročiti zemlji signoro Salviati. Ta strašna pokojnica vzbuja velik strah; nihče se je ne bi hotel dotakniti,

midva pa nimava toliko moči, da bi spravila krsto v grobnico ne glede na to, da vam vaš družabni položaj tega ne dopušča. Pustite jo v kapeli nepokopano, ko je bila in ostala neusmiljena do človeka, ki ga je ljubila. Jaz sem že naročil stekleni pokrov, s katerim pokrijemo krsto, a potem zapečatimo vrata v kapelo. Potem zaprite vse duri tega dela gradu, zazidajte okna in vhod tako, da ne bo mogel nihče v prostore, kjer se je zgodilo toliko zločinov, kjer blodijo duhovi teme in zalezujejo nove žrtve in kjer vise prekletstva v zraku. Sam vam bom pomagal, ker se ne bojim strahov. Iz sob odneseva vse reči, ki bi vam jih bilo žal, zakaj prostore bo treba dolgo časa pustiti zaprte.

— Ničesar ne vzamem iz teh prekletih sob, — sem odgovoril, — naj ostane vse tam skupaj z duhovi.

«Vse se je zgodilo po njegovem nasvetu. Krsto smo pokrili s steklenim pokrovom; Felicio sam je zaprl in zazidal okna, a jaz sem zaprl vse vhode razen enega, kakor mi je Felicio svetoval. In v resnici je nastopil mir in vse je prišlo v prejšnji tir.

«Paolo je bil še vedno v dremotnem, apatičnem stanju, ni govoril, toda poslušno je sprejemal vase hrano; mrzlica, ki ga je prve dneve tresla, je minila, telesno se je očividno popravljal, a rana na roki se je čudovito naglo celila.

«Ko sem se nekoliko umiril, sem začel premišljevati o bodočih Paolovih odnošajih do žene in družbe. K sreči ni nihče poznal resnice ne tajnih vzrokov, ki so povzročili strašni dogodek; govorili so, da je bila Giovanna zaljubljena v Paola in da se je na tako strašen način maščevala nad njegovim ravnodušjem do nje. Neki ugleden signor, naš sosed, je prišel k meni ter mi povedal to govorico, ki sem jo jaz v vseh točkah potrdil. Zadovoljen, da se je stvar tako iztekla, sem pisal Bianki, da si je Paolo po nesrečnem naključju pokvaril roko, da je bolan, toda da ni v nikaki življenski nevarnosti. Pristavil sem, da se vrne k njej, kakor hitro mu bo rana na roki dala odpotovati. Udani mi Martin, ki je znal molčati kakor grob, je nesel to pismo.

«V tem času se je gospod Felicio zatopil v delo, ki ga jaz nisem razumel. Iz svojega doma je velel prinesti kovčeg z različnimi pripravami in meni nepoznanimi zelišči in mazili. Med temi je bila neka tvarina podobna vosku. Grel je to tvarino v vodi, in ko sem ga vprašal, kaj dela, je odgovoril s tajinstvenim nasmehom:

— Pripravljam presenečenje za vas in mladega grofa.

«Dvanajsti dan po operaciji me je Felicio poklical k Paolovi postelji. Paolo je še vedno spal. Zeno, ki mu je obraz sijal od radosti, je previdno odgrnil odejo in jaz sem videl, da ni imela bolna roka nikake obveze več. Od zapestja dalje pa je bila s pomočjo tankega zlatega obroča pritrjena druga roka, ki je bila točni posnetek zdrave. Le da je bila ta umetna roka nekoliko bolj bele in rožnate barve kakor živo telo.

— Ta roka je mehanična in more vršiti nekatere gibe; grof naj nosi rokavico, in komur ni znana vsa zgodba, ne bo ničesar opazil, je pripomnil samozadovoljno Felicio. — Naučil sem Zena, kako mora mehanizen prilagoditi k zapestju in kako mu je zjutraj in zvečer umivati rano z neko esenco, ki sem mu jo dal in z balzamom, od katerega se bo rana naglo zacelila, — je dostavil.

«S solznimi očmi sem objel čudežnega človeka, ki mi je v težkih dneh strašne izkušnje bratovski pomagal in me tolažil.

— Jaz sem izpolnil samo svojo dolžnost, gospod grof, — je odgovoril veselo na mojo zahvalo. — Menim, da se bo naš bolnik jutri prebudil s polno zavestjo in da bo manj potrt, če ne bo takoj zapazil svoje pohabljenosti. Prehudo razburjanje bi utegnilo škoditi ozdravljenju. Ko se bo dodobra umiril, naj se obhaja, to ga bo dvignilo in očistilo.

«Vkljub temu je bilo prebujenje težko. Paolo je molčal, z mračnim pogledom je motril umetno roko, a potem je zašepetal:

— Oh, oče, čemu me nisi pustil umreti!...

«Nekaj dni se je popolnoma zatopil v mračno molčanje, toda jaz sem dobro videl, da divja v njegovi duši nevihta obupa. Vendar pa je poslušal naš nasvet, se obhajal, nato se je umiril in se nekako sprijaznil s svojim položajem. Izrabil sem ta ugodni trenotek in mu povedal, kaj sem ukrenil in mu rekel, da bo mogel črez tri tedne odpotovati v Ferraro k ženi.

— Čemu? — je izpregovoril. — Preveč sem pretrpel, preveč zločinov sem napravil, da bi mogel živeti mirno in srečno. Pa še to, ali bo hotela imeti za moža pohabljenca?

— Poslušaj, — sem mu rekel, — pozabil boš na to nesrečo, postal boš oče in nimaš pravice onesrečiti novo žrtev s tem, da zapustiš bitje, ki te obožuje. Tvoj naslednik ti povrne vnovič veselje do življenja.

«Bridkost in obup, ki sta polnila srce nesrečnežu, sta pri tem pogovoru bruhnila na dan.

— Moj naslednik? Saj bo ravnotako p r e k l e t kakor jaz. Bolje bo, če ga dam ubiti pri rojstvu, kakor da ga pustim v oblasti zle usode. Girolamo se ni še nasitil z našo krvjo in z našimi solzami! — je rekel s pretrganim, ogorčenim glasom.

«Skušal sem ga tolažiti, toda on je ostal otožen in molčeč. Martin je medtem prinesel od Bianke pismo. Z najbolj nežnimi izrazi je prosila moža, naj se vrne, kakor hitro mu bo zdravje dopuščalo, ker ga silno želi videti kakor slepec, ki hlepi po luči. Sklenil sem, da sam odpeljem Paola v Ferraro in on ni ugovarjal, ko sem določil dan odhoda.

«Mračen, molčeč, s povešeno glavo je jezdil poleg mene, ko sva zapustila Montignoso; z žalostjo in boljo v duši sem opazoval izpremembo na njem. Zelo je shujšal in bil videti višji; obličje je bilo nezdrave bledobe, oči so žarele kakor v vročici, a v črnih laseh so zablestele srebrne niti. Najbolj žalostno pa je bilo gledati bridki, trpeči izraz na njegovem obličju.

«Bianca ga je sprejela s strastno nežnostjo in si je vidno prizadevala skriti vtis, ki ga je nanjo napravila njegova izpremememba. Na zunaj je šlo vse v

redu. Udal sem se prošnji svoje neveste ter obljubil, da ostanem do otrokovega rojstva.

«Nekega jutra, kake tri mesece po najinem prihodu, je Bianca vstopila v mojo sobo vsa iz sebe in v solzah.

— Oče, povej mi, zakaj se je Paolo tako izpremenil? Ne poznam ga več. Po cele ure molči, se zapira v svojo sobo, včasih kaže čudno, nekako mrzlično nežnost napram meni, včasih pa se mi izogiblje. Ne slišim več njegovega prejšnjega smeha; izogiba se vsakemu veselju in raztresenosti.

— Draga hčerka, — sem rekel, — bodi potrpežljiva in ne kloni z duhom. To vse preide, toda razumela boš, da je tako sijajnemu vitezu, kakor je on, težko živeti v zavesti, da je pohabljen. Treba je mnogo časa, da premaga v sebi notranji boj, ki ga dela tako nesrečnega in bolnega.

— Morda imaš prav, oče, Paolo mora biti res bolan. Dvakrat me je že zbudil s strašnim krikom; bil je videti prestrašen, a roka je bila pokrita s potom in mrzla kakor led. In pomisli, davi je rekel, da bo spal sam, da me ne bi plašil...

«Razjokala se je, a jaz sem jo poljubil in jo prepričal, da je bil Paolov ukrep zelo na mestu z ozirom na njeno stanje, ker potrebuje miru in se ne sme plašiti.

— Ko bo okusil očetovsko srečo, bo njegovo sedanje duševno stanje prešlo in življenje bo samo ob sebi prišlo v navadni tir.

«Posrečilo se mi je potolažiti jo. Bila je pač mlada in človek se rad nadeja tega, česar si želi; toda v srcu mi je bilo težko, ker sem vedel, da ga mučijo zlovešče prikazni. Mislil sem oditi v Montignoso in poprositi gospoda Felicia za pomoč, če je mogoča. Ko sem povedal Paolu o svoji nameri, mi je odgovoril z mračnim, ubitim glasom:

— Le pojdi, toda zaman je. Jaz sem izgubljen, duhovi me preganjajo in me bodo uničili.

«Vendar pa sem šel z obljubo, da se vrnem čimprej. Ko sem vse povedal Feliciu in ga prosil, naj reši Paola duhov, je žalostno zmajal z glavo.

— Vidite, grof, telo je mogoče ozdraviti in okrepiti, mladi grof pa ni bolan na telesu, ampak na duši. In kako hočete izgnati duše maščevalnih žrtev, ki so se vanj vsesale? Z ljubeznijo in zločini je on postavil med sebe in nje tako trdne vezi, da jih je težko pretrgati. Razume se, da vam je vse moje znanje in moja dobra volja na uslugo, toda jaz sam sem nevednež v zakonih, ki gospodujejo nad nevidnim svetom. Vse življenje proučujem to komplicirano vedo, toda vse kar znam, je malo.

«Iz najinega pogovora sem sklepal, da zna Felicio veliko več, kakor pa hoče povedati; vendar pa mi je obljubil, da bo vprašal nevidne sile in da mi črez tri dni da odgovor, če more pomagati ali ne.

«V tem času mi je nekega večera moj zvesti starec Martin rekel s solznimi očmi:

— Oh, grof, žrtve se nečejo umiriti. Signora Giovanna se prikazuje ljudem, a oskrbnik je videl tudi neko žensko z bodalom v prsih. Begala je po sobah. Antonio, kuhar, je videl nuno, a ponoči včasih zvoni v kapeli, kakor kadar zvoni za mrtvimi.

«Naslednjega dne je prišel Felicio, toda z njegovega obličja sem bral, da mi ne bo nič dobrega povedal. In nisem se motil. Izjavil je, da nima moči, da bi pregnal maščevalne duhove, meni pa je svetoval, naj se čimprej vrnem v Ferraro, kjer predvideva dogodke, ki zahtevajo moje navzočnosti. In tako sem pospešil svoj odhod in kmalu po mojem prihodu je Bianca porodila sina.

«Tisto noč, ko se je otrok rodil, je nad Ferraro divjala huda nevihta in streli groma so stresali dvorec, da se je mlada ženska tresla od strahu. Za to ali pa iz kakšnega drugega vzroka je Bianco naslednjega dne napadla mrzlica in dva dni se je borila s smrtjo. Paolo, ki je bil bled kakor duh, ni se oddaljil od postelje; naslonjen ob baldahin ni odvrnil pogleda z mlade ženske, ki se je obračala v postelji in v blodnji izgovorila nekolikokrat ime Giovanne. Drugi so menili, da govori Bianca o neki svoji prijateljici, toda midva s Paolom sva vedela, kdo je ta Giovanna. Proti dnevu je Bianca umrla. Kakor pokošena roža

je ležala na blazinah in na njenem otroškem obrazku je zamrl izraz žalosti in trpljenja. Ko je zadnjič vzdihnila, se je Paolo vrgel na posteljo in padel v letargični spanec, iz katerega ga nismo mogli zbuditi, in njegovo hropeče in pretrgano dihanje je bil edini znak življenja, sicer je bil podoben mrliču. Ohranili smo ga pri življenju s tem, da smo mu vlivali vina v usta. Šele čez teden dni po Biankini smrti se je Paolo zbudil iz svojega čudnega spanja, toda bil je molčeč in nebrižen.

«Ko se je vrnil s pokopališča, kjer je dolgo molil nad Biankinim grobom, je Paolo izjavil, da se želi vrniti v Montignoso. Zaman sem ga nagovarjal, naj se izogiba prekletega kraja, ki je poln težkih spominov, Paolo se ni dal pregovoriti.

— Ali misliš, oče, da se prostovoljno vračam? Ne, sence žrtev me kličejo in jaz se jim ne morem upirati. Oh, njihova moč je strašna! — je rekel in mi stiskal roko. — Ti ne veš, — je dostavil črez nekaj trenotkov, kakšen pekel preživljam, ko me prihajajo mučit s svojimi očitanji, s svojo ljubeznijo in neizprosno zlobo. Nimam več moči, in da odkupim svoje hrehe, pojdem za meniha. Obleka služabnika božjega in samostanski zidovi me bodo morebiti obvarovali preganjanja duhov. Toda moram se vrniti na mesto svojih zločinov, da poskusim z molitvijo in kesanjem pregnati strašna bitja, ki me mučijo.

«Nisem se mogel protiviti njegovemu sklepu. Moje srce je čutilo, da je izgubljen in je krvavelo zaradi njegovega trpljenja.

«Vrnili smo se torej v Montignoso. No Paolo ni hotel vstopiti v grad, ampak je šel naravnost v samostan. Zvesti Zeno je želel ostati pri njem za strežnika. Prior, moj stari prijatelj, se je zelo zanimal za usodo mojega sina in mu je skrajšal poskusno dobo, a Paolov bogati donos samostanu mu je približal ostale brate. Samo Enzio Castelli ga je sovražil in nekoč pri božji službi sem opazil, kako je vprl svoj pogled, poln zlobnega zadoščenja, na Paola.

«Prve čase je bil Paolo bolj miren, toda nikoli ni govoril o prošlosti in jaz nisem vedel, če se mu še

prikazujejo duhovi. Samo Zeno mi je povedal, da ga je večkrat dobil zjutraj na naslanjaču smrtno bledega, steklenih oči in potnega.

«Takoj po posvečenju se je njegovo stanje nenadoma poslabšalo. Včasih ga je napadla huda slabost, da je preležal dva ali tri dni v neki omotici; včasih pa ga je napadlo nekako blazno besnenje in tedaj je preklinjal, dolžeč nebo, da je neizprosno, v zlobnem obupu je begal po hodnikih mahajoč s pohabljeno roko — umetno roko je bil vrgel proč, — a nato se je večkrat vrgel na kolena in molil ter klical nebeško usmiljenje. Ti prehodi od besne jeze v mračni obup so mu izpodkopali zdravje; postajal je vedno bledejši, se razburjal in padal z duhom. Ves ta težki čas mi je bil Felicio zvest prijatelj. Prosil sem ga, naj ostane pri meni, kar je rade volje napravil. Tudi Paola je obiskoval in nekoč mi je rekel:

— Mladi grof ne bo več dolgo živel. Vezi, s katerimi se je zvezal s svojimi žrtvami, so tako močne, da ne morem določiti, koliko časa je treba, da se pretržejo. Te žrtve so zdaj postale njegovi krvniki in mu sesajo življenske sile. Molimo, da bi mu nebeško usmiljenje onstran groba podelilo pokoj.

«Tako je prešel mesec. Nekega jutra je pridirjal k nam Zeno ves iz sebe in povedal, da je imel Paolo ponoči zopet napad obupnega besnenja. Kakor da ga besi zasledujejo, je zbežal iz samostana in stekel po cesti, ki pelje ob bregu k jami. Zeno in še neki menih sta stekla za njim in videla, kako se je Paolo na bregu jezera spodtaknil in se začel otepati, kakor da se z nekom bori, nato je padel v vodo. Očividca nesreče sta dvignila krik, na kateri so prihiteli ostali menihi in potegnili truplo iz vode, toda Paolo je bil že mrtev...

«Ne bom povedal, kaj sem pretrpel. Težko je izgubiti drago bitje, a tako kakor sem jaz izgubil edinega sina, je žalost dvakratna. Upanje, da je revež našel mir, ni trajalo dolgo, zakj dobil sem žalosten, toda gotov dokaz, da grob ne zapira grešnikove duše. Celo tedaj, ko je truplo ležalo še v cerkvi, so menihi

govorili, da so videli, kako so okoli krste neprestano švigale sence ženskih postav, in goreče so me prosili, naj pospešimo s pogrebom.

«Neki sosed je na samostanskem pokopališču sezidal grobno kapelo in na mojo prošnjo mi jo je odstopil. Hitro sem dal napraviti oltar, na kateri so postavili kip Matere Božje in Razpelo, da bi se tam maše pele. Naročil sem tudi sarkofag z izklesano Paolovo podobo.

«V noči po posvečenju nagrobnega spomenika se je v kapeli zgodilo nekaj nenavadnega. Neki menih, ki je imel nočni obhod, je videl baje nekaj žensk z razčesanimi lasmi, med njimi je bila tudi nuna; te so se ukradle v kapelo, nakar je nastal notri strašen šum, kakor da bi se tepli. Brat Umberto ni bil strahopetec; stopil je bliže in razločno slišal kričanje, stokanje in ihtenje, pomešano z zloveščim grohotom; nato se je razlegel silen tresk, kakor da se je zrušil sarkofag.

«Ko sem odprl kapelo, sem videl, da je nekdo kip vrgel z oltarja, zakaj ležal je na tleh. Popadla me je taka groza, da sem zaklenil kapelo in stavil na vrata svoj pečat, da bi nihče ne mogel notri. Strašni dogodek je tako pretresel nesrečnega Zena, da se mu je zmešalo, in v svoji blaznosti je začel govoriti o Paolovi preteklosti, celo zgodbo o Giovanni, ki mu jo je moj sin zaupal v svoji slabi uri, ker je računal na njegovo udanost. Ne bom govoril o boju z menihi, ki so hoteli vreči Paolovo truplo iz pokopališča. Tej sramoti sem ubežal le z denarjem in pa zaradi svojega visokega družabnega stališča; Montignoso pa mi je postal tako zoprn, da sem sklenil iti proč in se naseliti na kakšnem drugem posestvu. V vsej okolici so mojega Paola nazivali «Maledetto» in jaz nisem mogel tega prenašati.

«Črez nekaj dni pred mojim odhodom je prišel v grad nepričakovano oče Giovanni, — prejšnji Ezio Castelli, — in mi podaril veliko sliko, ki jo je sam izdelal in katera je predočevala strašni prizor, ko je mrtva Giovanna zagrabila Paolovo roko.

— Shranite to sliko za strašilo svojim potomcem. Ta slika naj bo dokaz, da niti najmogočnejši gospod ne sme prezirati božjih in človeških postav.

«Jaz sem hotel sežgati strašno sliko, toda Felicio mi je svetoval, naj jo obesim v veliki dvorani zazidanega krila, kjer puščam tudi ta rokopis. Naj bi oni izmed mojih potomcev, ki ga najde, prebral vse in povedal svojim otrokom zgodbo njih nesrečnega prednika. Iz te zgodbe naj povzamejo nauk, da morejo samo pošteno življenje ter vera in pokora podeliti človeku mir na tem in onem svetu.

«Jutri zapustim Montignoso, kamor se povrnem šele po smrti. Večni mir hočem uživati v grobnici svojih prednikov blizu svojega nesrečnega sina. To noč bo Felicio zadnjič obhodil zazidano krilo, ki sem ga velel v večje varstvo obdati z zidom. Fri vseh izhodih bo učenjak izrekel čarodejne zagovore, ki naj zagrade vhod komurkoli, ki bi prišel pred Paolom semkaj. Še enkrat mi je Felicio zatrdil, da Paolo pride, in tedaj se odigra zadnje dejanje drame. Toda kdaj in na kakšen način se bo zgodila ta meni nerazumljiva reč, je znano samo Bogu.

«Da ne bi oni, ki bo bral te vrste, mislil, da je Ridolfo Montignoso bebec, ki je prišel ob pamet zaradi izgube sina, dam podpisati to listino očetu Štefanu, ki je izpovedal Paola, Feliciu in svojemu zvestemu oprodi Martinu. Zeno ne more podpisati, revež: nedavno je utonil v jezeru kakor njegov mlečni brat».

— Slede podpisi in letnica 1578., — je končal branje gospod Žerald ter položil rokopis na mizo.

Nekaj minut je zavladalo globoko molčanje. Čitanje teh davnih dogodkov na njihovem pozorišču je napravilo silen vtis na vse poslušajoče. Dame so jokale, a Pavel Borisovič je težko dihal ter naslonil glavo na naslanjač; na njegovem smrtnobledem obličju se je odražal nravstveni pretres, ki ga je doživel.

V baronovi duši je vstal cel kaos temnih spominov in pred njim so se odigravali kakor v kinematografu razburljivi prizori prošlosti. «Torej sta se z Valerijo pogrezala v to izdajalsko močvirje, kjer bi se bila kmalu pogubila.»

Na predlog gospoda Žeralda so vsi zapustili zaklete sobe in se odpravljali na teraso.

— Zrak je tukaj še nezdrav, zakaj očiščenje prostorov ni še končano, — je rekel učenjak, ki je zadnji zapustil Ridolfovo sobo.

V svežem zraku je postalo vsem laže pri duši. Že davno je pretekel čas obeda, vendar pa so vkljub ganotju vsi veselo sedli k obedu. Samo Pavel Borisovič je bil še pod vtisom doživljenih razburjenj in le na tetino prigovarjanje je snedel nekaj koščkov pečenke in izpil kozarec vina.

Po kosilu sta se gospod Žerald in Diomid podala v svojo sobo in svetovala tudi ostalim, naj se gredo odpočiti. Baron je ostal sam na terasi, sedel k ograji in z mrzličnim pogledom zrl na samostanske razvaline in jezero, ki je že izginjalo v večernem mraku. Tako je bil zamišljen, da ni opazil, ko je Lolo prišla k njemu. Pozabila je na stolici ogrinjalno ruto in prišla ponjo. Ko je zagledala bratranca, je postala ter ga gledala z iskrenim sočutjem in z radovednostjo. Nato se je nepričakovano prikradla k njemu in mu pokrila oči z roko. Baron je vztrepetal in vstal.

— Pavlik! Ne glej neprestano na te nesrečne razvaline in na to zoprno jezero; povleklo te bo v globino in drugič utoneš, — je rekla očitajoče.

Baron je odmajal z glavo.

— Ne boj se, nimam prav nobene volje, da bi se utopil.

— Seveda. Bilo bi pa tudi neumno, zakaj če je preteklost še tako strašna, je vendarle minila in ostal je samo spomin. Vendar pa je zelo interesantno biti junak takega romana, kakršna sta vidva z Valerijo, — je z zavistjo pripomnila Lolo.

— Lepa hvala. Takšno «srečo» bi rad drugim prepustil in nikomur ne bi zavidal take preteklosti, — je odgovoril Pavel Borisovič napol zasmehljivo, napol zlovoljno.

— Ker si glup, Pavlik, in ne razumeš, da si zelo interesanten kot grof Di Montignoso. Resnično, če ne bi ljubila Anatolija, bi se zaljubila v tebe; na tvojem mestu bi samo zunaj nosila naša grda oblačila, doma

pa bi nadela prelepe Paolove obleke, ki so jih omare polne.

Takrat se baron ni mogel ubraniti smeha.

— To bi bilo silno poetično, kajpak, toda ljudje bi začeli dvomiti o mojem razumu. Morda pa mi daš ti vzgled in se oblečeš v damski kroj iz XVI. stoletja?

Lolo se je namrdnila.

— Oh! Na žalost nisem jaz junakinja drame in ne morem predstavljati dame tiste dobe. In Bog ve, če sem sploh tedaj živela? Na maskaradnem plesu pa bi se vendar rada pokazala v zgodovinskem kroju Giovanne.

— Aha! Da liegt der Hund begraben *) kakor Nemci govore, — je nekoliko zbadljivo odgovoril baron. — No tvoja želja je tako skromna, da ti jo rad izpolnim. Izberi si, kar hočeš iz te predpotopne garderobe.

— Hvala, hvala! Ti si izredno ljubezniv, *Paolo*, toda počakala bom, da Valja ozdravi. Skupaj bove izbirale, zakaj te obleke so njena last. Pa saj bo tako dobra in mi bo dala, kar mi bo ugajalo in kar mi bo šlo po meri.

— Delajte, kar hočete in rešite med seboj vprašanje o ženski garderobi; jaz se popolnoma odrekam vseh pravic do nje, — je odgovoril Pavel Borisovič.

Naivno klepetanje sestrične ga je odvrnilo od mračnih misli.

Po večerji je dal gospod Žerald vsem navzočim krepilno zdravilo in zaspali so tako krepko, da so se zbudili zelo pozno in popolnoma okrepčani.

IX.

Baron je spal kakor ubit in vstal je svež in miren; strašne nravstvene potrtosti prejšnjega dne ni bilo več.

Po zajtrku ga je gospod Žerald vzel v svojo sobo, — da bi se ž njim «pogovoril», je pristavil z nasmeškom, — in ko sta se vsedla, je začel brez nikakega uvoda:

*) V tem grmu tiči torej zajec, bi se reklo po naše.

— Najtežje je že izvršeno, prijatelj, toda še je mnogo dela pred nami, da vas popolnoma osvobodimo nesrečnih vezi preteklosti, in docela očistimo ta grad. Ne bom vam prikrival, da vas čakajo še težke izkušnje, toda potem nastopi popolno osvobojenje.

Baron je nekoliko pobledel, no odločno je potlačil svojo slabost!

— Razumem, da moram do konca nositi kazen *karme*, ki sem jo sam povzročil. Potrudil se bom pogumno in pokorno prestati preizkušnjo, toda prosim vas, učenik, da mi pomagate in me bodrite, — je odgovoril s trdnim glasom.

— Po vašem odgovoru vidim, da ste napredovali in nauk preteklosti ni bil zastonj. Da sem rade volje pripravljen vam pomagati, ne more biti dvoma, zdaj pa vam moram nekaj povedati. Glede na to, kar nam je tu še delati, nam je navzočnost dam nepotrebna in v napoto; zato vas naprošam, prijatelj, da če morete, dobite kje v bližini hišo, kjer bi jih nastanili do tedaj, da bo delo končano in bo grad očiščen.

— Še danes pričnem iskati primerno stanovanje, — je odgovoril baron.

Ko je s čarodejem še nekaj drugih vprašanj rešil, je Pavel Borisovič velel osedlati konja in se iz gradu napotil z oskrbnikom, ki je poznal vsak kamen v grajski okolici. Črez nekaj ur sta se vrnila zelo zadovoljna. Kakšna dva kilometra od Montignosa sta dobila lepo vilo z vrtom, ki je bila baš prazna, a baron se je takoj podal k gospodarju in najel hišo do konca leta. Veselo in živahno je sporočil Žeraldu o izidu svojega iskanja.

— Črez tri dni se bodo mogle preseliti, v tem času bo hiša očiščena in pripravljena, — je dostavil.

Ko so dame zvedele, da se bodo morale izseliti, so bile spočetka užaljene in so ugovarjale, ko pa jim je gospod Žerald namignil, da bi utegnili pri *okultni desinfekciji* nastati pojavi, ki bi jih ženski živci ne prenesli, so se umirile. Samo Lolo je bila nevoljna in izjavila, da se ne boji, in hujše kakor je bilo tiste strašne noči pred prihodom okultistov, tako ne more biti. Toda Lolo ni imela še odločilnega glasu, razen

tega jo je dobrodušen nasmeh gospoda Žeralda tako zmedel, da je začela pomagati materi pri pripravah za selitev. Črez tri dni so se dame in Mišelj preselili v čedno in udobno hišico, ki je bila od gradu oddaljena kake pol ure hoda. Valerijo je čarodej zbudil, da bi ji olajšal selitev, toda bila je zaspana in ravnodušna, ni se zanimala za izpremembo v stanovanju, in ko so jo slekli, je zopet zaspala. Ricciotto in sobarice so odšle z damami, a oskrbnik z ženo sta ostala za pomoč baronu, gospodu Žeraldu in Diomidu Petroviču. Bernardino je bil energičen, razumen in skromen, torej prav primeren pomočnik v danih okolščinah.

— Najprej moramo v kapelo, da odnesemo truplo Giovanne, a potem je treba spraviti v red sveto mesto, — je rekel po kosilu gospod Žerald.

Diomid Petrovič je nesel prijateljevo škatlo, Bernardino sveženj in vsi štirje so se podali v kapelo. Gospod Žerald je postavil na oltar sedmerosvečnik in ga zažgal, nato je snel s krste steklen pokrov in izlil v krsto brezbarvno, toda silno dišečo tekočino. Brez napora je izvlekel iz stisnjenih mrličevih prstov roko nesrečnega Paola Di Montignoso, jo zavil v mokro platno, nato pa jo je zaprl v majhno škatlo, ki jo je prinesel s seboj. Potem je pokril mrliča z odejo, v katero so bila vezena kabalistična znamenja, in velel prinesti iz orožarne pokrov krste. Baron in Bernardino sta ga našla prislonjenega k zidu, kakor so ga postavili tistega strašnega dne pri pogrebni svečanosti. Težki hrastov pokrov so čvrsto privili na krsto, katero je gospod Žerald pokropil, nato je zarisal okoli nje krog in izgovarjal magične formule. Ko je gospod Žerald vstopil v orožarno, je pokazal na duri v steni, a iz omare, v kateri je bila svečeniška obleka, je vzel starinski ključ in odprl z njim duri. Pomignil je baronu, naj mu sledi, in visoko držeč električno svetilko, sta stopala po precej širokih stopnicah, ki so ju pripeljale do grobnice pod kapelo. Pri zidu so ležale nekatere že strohnele otroške krste.

— Tu bomo položili krsto Giovanne in začasno položimo semkaj tudi Girolamovo truplo in ona ostalih žrtev.

— Ali veste, kje je Girolamo, ali je sploh kje njegovo truplo? — je tresoč se vprašal Pavel Borisovič.

— Da, v mesečnem stanju mi je Valerija podala točen opis hiše. Vse najdemo, kar potrebujemo, — je smehljaje se odgovoril učenjak.

S precejšnjim naporom so v štirih prenesli krsto, jo položili v grobnico, nato pa so pod vodstvom gospoda Žeralda pospravili kapelo. Ko je bilo vse pometeno, prah pobrisan, je gospod Žerald pokropil zidove in oltar z očiščevalno vodo, pokadil in položil na oltar šop svežih cvetlic. Ko so se razšli po sobah, je dal gospod Žerald baronu dve steklenici, eno večjo, drugo manjšo, in mu velel, naj si z vsebino večje steklenice namaže vse telo, predno gre spat, a iz druge naj jemlje zjutraj in zvečer kapljice.

Naslednjega dne se je baron odpravljal obiskati sorodnike in gospod Žerald mu je rekel:

— Dajte gospe Bakulinki to zdravilo in recite ji, naj to esenco da izpiti Valeriji, ki jo mora nadzorovati vso noč, ker bo hotela ubežati in se vrniti semkaj.

Ko je opazil, kako se je baron začudil pri teh besedah, je pristavil:

— To, kar se bo tu vršilo, jo bo silno vleklo semkaj. A za vas, baron, bo ta noč zelo težka in potrebovali boste vse svoje sile. Vkljub vaši *novi prevleki* se bo pred vašimi očmi, Paolo Di Montignoso, izvršilo zadnje dejanje vaše prošlosti. V mnogoštevilnih doživljajih dolgo obstoječe duše nima ta ali ona telesna oblika nobenega pomena. Previdnost je ustvarila vaš osebni, nesmrtni *jaz* in ona mora prisostvovati pri končni likvidaciji, ko bodo vzeta od vas prekletstva, ki vise nad vami in tem krajem.

Čim bliže je prihajala noč, tem bolj potrt je postajal baron, toda pogumno se je upiral slabosti, ki se mu je zdela, da prihaja od zunaj, kakor bi ga nekdo zavijal v volno in mu šepetal strašne misli. Toda istočasno se je v njem prebujala ponosna, hladna in drzna samozavest mračnega signora Di Montignosa, in ko je ob enajstih vstopil k njemu Diomid Petrovič, ga je našel mirnega in odločnega, kakor ni pričakoval,

da ga bo videl. Na obrazu se mu je brala odločnost, s katero je šel naproti predstoječi izkušnji. S pomočjo Diomida Petroviča si je otrl vse telo z neko svetlikajočo se esenco, ki je razširjala oster, močan duh. Nato si je oblekel dolgo platneno tuniko, prevezano v pasu z vrvico, a na bose noge je nadel sandale.

— Podoben sem srednjeveškemu spokorniku.

— Res je, pa ste tudi v resnici spokornik, ki prosi odpuščanja svoje žrtve in ki se obrača k Božjemu usmiljenju, — je odgovoril Diomid Petrovič in mu rekel, naj mu sledi.

Ko sta vstopila v kapelo, je bila ta razsvetljena s sedmerosvečnikom, ki je stal za kelihom s križem. Na oltarju, ki je bil pogrnjen s svežim prtom, je stalo veliko Razpelo, okrašeno s svežim cvetličnim venčkom. Na obeh straneh stopnic so bili razpoloženi trinožniki z magičnimi travami. Pri enem teh trinožnikov je stal gospod Žerald v belem plašču s klaftom na glavi in čarodejskim žezlom v roki; okoli vratu je imel zlato verižico, na kateri je visela zvezda, ki se je lesketala v čudoviti svetlobi, katero si težko vzdržal. Gospod Žerald je postavil barona na zadnjo stopnico, mu dal v roko veliko, prižgano voščeno svečo in mu velel moliti, a Diomid Petrovič je začel medtem brati očiščevalne molitve. Ko je starinska ura v stolpu odbila polnoč, je gospod Žerald dvignil čarodejsko žezlo, iz katerega je vzplamtel višnjev plamen; priklonil se je na vse štiri strani sveta, zarisal z žezlom v zraku kabalistična znamenja in izgovarjal formule v nekem nerazumljivem jeziku. Nato je obstal pri enem trinožniku in glasno in ukazujoče zavpil:

— Duhovi — prijateljski in sovražni — pozivam vas, da pridete semkaj na to sveto mesto, da uničimo zločinsko oblast preteklosti.

V odgovor se je začulo rjovenje, stokanje, a vmes tudi ihtenje. Po kapeli so butali sunki ledenega vetra, a stene so se tresle od nekakšnega votlega bobnenja. Kakor da ne ve za to okultno nevihto, je gospod Žerald vzel izza pasa steklenico in izlil njeno tekočinasto vsebino na trinožnik. V tistem hipu je

silno zagrmelo, da so se stresli zidovi gradu, a iz trinožnika se je dvignil ognjen steber. Kapelo je zagrnila rdečkasta megla in po prostoru se je razširil čudovito poživljajoč duh. Iz krvavih kolobarjev krvave megle so vstajale številne sence, ki so postajale vedno razločnejše, kakor bi požirale meglo, ki je vidno ginila. Hkratu je postal zrak čist in baron je v strahu in radovedno gledal čuden zbor bitij, ki so prihajala iz prostornosti. Vsa so se zdela živa, njih oči so ga gledale s strastno sovražnostjo, da ga je po životu stresel mraz. Pred vsemi je stal moški visoke postave z grozeče dvignjeno roko, a za njim njegove ženske: prva je bila nuna, druga je imela v prsih bodalo, za njo pa so bile še druge napol nage in razmršenih las. Dalje je videl viteza v bojni opremi in ljudi raznih stanov v starinskih nošah, med njimi mladeniča, ki mu je tekla kri iz rane. Prav blizu barona je stal grof Ridolfo, glavo mu je obdajala višnjeva svetloba, a iz prsi je žarel rdeč trak, ki ga je vezal s Pavlom Borisovičem.

Očetovska ljubezen, — najčistejše in najbolj nesebično čuvstvo človeka na zemlji, — ni bila uničena in ta je pritegnila dušo nekdanjega očeta k goreče ljubljenemu sinu, da bi ga podpiral v težki uri odkupljenja.

Oči Pavla Borisoviča in Ridolfa Montignoso so se srečale in v gorečem vzplamtenju ljubezni, ki je prihajala od zavarovanega duha, so pretekla stoletja izginila in tonila v pozabljenje. V tem trenotku sta bila to zopet oče in sin, zvezana z neumrjočim čuvstvom, ki je barona podkrepilo kakor božanje blagodejne toplote. Tedaj se je razlegel resni in mogočni glas gospoda Žeralda:

— Duhovi! Vračam vam začasno človečnost in vas postavljam pred obličje človeka, ki ga sovražite in neprestano hudo preganjate. Prikličem vam v spomin veliko resnico, ki ste jo pozabili: odpuščanje podeljuje mir, a sovraštvo muči in trpinči žrtev v ravno takšni meri kakor krvnika. Duh Girolamo, — ki si najbolj maščevalen med vsemi, — ali nisi še sit krvi in maščevanja? Ali ni toliko pogubljenih

žrtev še odkupilo tvoje smrti? Tvoja otrpla duša se že več stoletij pita s solzami in trpljenjem! Ali nečeš miru? Ali nečeš iz začaranega risa, ki si ga napravil s svojim sovraštvom, katero drži v ujetništvu tvojo dušo, te je tu prikovalo in ti ne da, da bi se dvignil in šel po poti, ki pelje v popolnost? Ali ne boš spustil svoje roke, ki je neprestano dvignjena v prekletstvo, ali je ne boš spustil, da bo odpustila in blagoslovila onega, ki je odkupil in popravil svoj pregrešek? Poglej v obličje Sinu Božjega, ki je umrl na križu z molitvijo za svoje krvnike. On je znal samo ljubiti in odpuščati. Ti, ki si najbolj neizprosen, očisti se prvi, podaj drugim vzgled in brzdaj svoje sovraštvo, da se boš naslajal z neizrečenim blaženstvom odpuščanja.

Gospod Žerald je pokleknil pred oltar in baron je nehote sledil njegovemu primeru. V tem trenotku ni bil sposoben moliti; slednja žilica je v njem drhtela in včasih se mu je zameglilo pred očmi, toda željno je poslušal vse čarodejeve besede. Čarodej je medtem sklenil roke kvišku in pobožno vzkliknil:

— Usmiljeni Gospod! Naj žarek Tvoje dobrotljivosti gane okamenela srca Tvojih nevrednih stvari, omeči jih in daj jim spoznati, da sami vztrajajo v grešnosti in so ravno tako potrebni odpuščanja kakor oni, ki ga tako sovražijo.

V tem trenotku je silna svetloba razžarila oltar in križ: širok, zlat žarek je vstal iz keliha ter se dotaknil čela in srca prikazni Girolama, a potem se je v ognjenih curkih razlil po ostalih posetnikih iz drugega sveta.

Postava Girolama se je zazibala, zaslišalo se je presunljivo stokanje, podobno ihtenju, dvignjena roka je omahnila in on je padel na kolena; ostali so sledili njegovemu vzgledu, skozi trenotno tišino so se razlegle besede najbolj čudežne molitve: «Oče naš, ki si v nebesih!... Odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim sovražnikom.» Dva tisoč let vplivajo te Kristusove besede s svojo božansko silo z nezmanjšano močjo na duše, ki so v oblasti strasti. Vsa ta bitja, polna sovraštva in maščeval-

nosti, so se raztajala v splošnem vzrivu vere in kesanja, in kakor so se njih duše dvigale v goreči molitvi k Stvarniku vsega, kar je, se je izvršila čudežna izpremememba. Višnjeva svetloba je obkrožila njih glave, krčevito izpačene poteze so se zgladile in ublažile in njih obličja so zadobila izraz resnobnega miru. Že davno neobčutena dobrotnost je zajela njih trpeče duše, silna teža, ki jih je tlačila in prikovala k zemlji, je odnehala, ledeni mraz je zamenjala poživljajoča toplota, težko gosto in dušeče ozračje je postalo čisto in blagodejno. Nežna godba, podobna nebeškemu petju, se je razlegla po prostoru, a okoli oltarja so se trle nejasne postave, žareče v rožnati in zlati svetlobi.

Črez nekaj trenotkov je Girolamo vstal in stopil k baronu, ki je klečal in bil smrtnobled. Duh se je popolnoma izpremenil:

— Bodi prost in srečen, Galeazzo! Snemam svoje prekletstvo s tebe in te blagoslavljam. Odpusti zlo, ki sem ti ga prizadejal, kakor tudi jaz odpuščam tebi iz vsega srca. — Nato se je obrnil k gospodu Žeraldu in rekel: — Božja milost bodi s teboj, velikodušni mag, ki si nas oprostil težkih okovov prošlosti, ki so nas tu prikovali! Ah, zakaj sem samega sebe obsodil na tako dolgotrajno ječo in trpljenje! Zato čutim, da ima moja duša zdaj peroti in sem srečen!... In vi, sobratje po sovraštvu in trpljenju, ali odpuščate kakor jaz?

— Odpuščamo!... — se je razlegel šepet glasov, kakor da prihaja iz daljave.

Gospod Žerald je dvignil roko.

— Zdaj ste napravili prvo stopnjo proti svojemu osvobojenju: vsako bitje nosi v sebi svoje odrešenje. Torej razgrnite svoja duhovna krila in potrudite se, da se dvignete k svetlobi.

Čudni zbor je začel bledeti in se razblinil v zraku; samo Ridolfo je ostal kakor živ, potem se je nagnil k baronu in ga dvignil. Ni mogoče opisati z besedami ganotja, ki ga je občutil Pavel Borisovič, ko ga je krepek objem pritisnil k očetovskemu srcu

in ko so se tople ustne doatknile njegovega čela in je solza kanila na njegovo lice.

— Moj ljubljeni Paolo. Končno si se odrešil strašnih prekletstev! Stremi k svetlobi v življenju in izogibaj se teme, da se bova končno združila v prostranosti.

Dalje ni Pavel Borisovič nič več slišal; v ušesih mu je šumelo, zemlja mu je zmanjkovala pod nogami in nezavesten se je zgrudil na tla...

Ko je prišel k sebi, je ležal v svoji postelji, poleg katere je sedel Diomid Petrovič. Ko je zapazil, da je baron odprl oči, mu je podal pijačo, ki je bila na mizi pripravljena.

Roteršild je izpil in se čutil močnejšega.

— Torej tisti strašni prizor v kapeli niso bile sanje? — je vprašal ter šel z roko preko čela.

— Ne, ne, prijatelj, vi ste resnično videli svoje starodavne sovražnike in svojega prejšnjega očeta. Iz vsega srca vam častitam, da ste prejeli duhovno prostost. Teta in kuzina sta vas prišli obiskati; toda vi ste spali, a gospod Žerald je prepovedal vas buditi, upoštevajoč vaš nravni in fizični pretres. Dami sta mi povedali, da se je Valerija ponoči zbudila in je bila strašno razburjena. Jokala je in je na vsak način hotela vstati, da bi stekla v grad, in zavest, da so jo odvedli iz Montignosa, jo je silno razburila. Šele proti jutru je zaspala in zdi se, da se je umirila.

— Revica! — je zašepetal baron, nato se je obrnil k Diomidu Petroviču in ga vprašal: — ali smem vstati? Počutim se prav dobro in rad bi se zahvalil gospodu Žeraldu. Jeli tu ali v vili?

— Ne, ne, tu je in zdaj je na terasi, kjer ga dobite. Torej na svidenje!

Baron je vstal in se oblekel. Čutil se je svež in zdrav, toda vznemirjal ga je spomin na strašni nočni prizor. Vzbudila se je v njem neodoljiva, goreča želja raziskovati tajne onstranskega življenja, spoznati do dna strašni in neizprosni *zakon Karme*, ki opredeljuje smoter človeškega življenja in ki ga je on tako strašno izkusil na sebi. Ne, on ni mogel in tudi ni hotel ostati še dalje slep nevednež, glup dvomljivec.

Dušni pretresi, ki jih je prestal, stik z nevidnim svetom, ki ga je on videl in občutil v vsej njegovi siloviti resničnosti, vse to je povzročilo v njegovi duši popolen preobrat in v njem je dozorel trden sklep...

Ko je baron stopil na teraso, je gospod Žerald sedel pri balustradi globoko zamišljen. Pavel Borisovič je nekaj trenotkov pozorno opazoval mirno in resno obličje, katerega sleherna poteza je odražala moč. Jasno je bilo videti, da je v tem človeku duh nad telesnostjo. Navdušenje, spoštovanje in hvaležnost so mu napolnjevali srce. Tiho je pristopil k čarodeju, pokleknil na eno nogo in prijel čarodejevo roko. Ta se je vzklonil in ga naglo dvignil.

— Kaj delate, prijatelj? Vi mi izkazujete čast, ki je ne zaslužim, — je rekel z nasmehom in posadil Pavla Borisoviča na klop poleg sebe.

— Nasprotno, učenik, jaz vam ne morem dovolj krepko izraziti svoje hvaležnosti za vaše neštevilne dobrote, — je z ganotjem izpregovoril baron. — Poleg tega sem prišel s prošnjo, da mi izkažete veliko milost, — je nadaljeval neodločno. — Učenik, ne pustite me v moji slepi nevednosti! Vzemite me za učenca, tudi za več let. Jaz *ne morem* živeti takšen, kakor sem bil prej; po vsem, kar sem videl, občutil in preživel, moram razumeti to, kar me obdaja. Dovršite svojo neskončno dobroto napram tujemu človeku, ki ste ga oprostili okovov. Odprite mi oči, dajte mi razumeti *pomen duše*, spoznati zakone, ki vladajo nad nevidnim svetom in našo usodo.

Gospod Žerald ga je ljubeče in prijazno pogledal in mu krepko stisnil roko.

— Pričakoval sem od vas takšno prošnjo, dragi prijatelj. Vaša želja je pravična in vam je v čast in jaz se smatram dolžan, da jo izpolnim. V Evropi ostanem še nekaj mesecev, torej je še časa. Uredite svoje zadeve, oženite se, in ko se odpravim v Indijo, vas vzamem s seboj. V tišini in harmoniji, ki nas bo tam obkrožala, boste spoznali, po čemer stremite. Ko se povrnete in se oddolžite svojim obveznostim soproga in očeta, bo vaša dolžnost, da pomagate s svojim znanjem onim, ki se bodo obrnili k vam za

svet. Ogenj se razgori samo tam, kjer najde ugodna tla. Kdor išče svetlobe in je sposoben jo sprejeti, se bo rešil, kakor oni, ki so ozdraveli, če so pogledali Mojzesovo bronasto kačo. Moj odgovor vam dokazuje, da sem pripravljen vas učiti, ker vem, da razumen in delaven človek, kakor ste vi, ne more vnovič pasti v umstveno zaspanost po vsem, kar se je z vami zgodilo. Vendar pa smatram za svojo dolžnost, da vam napravim nekatere opazke.

Gospod Žerald je položil svojo roko na njegovo rame.

— Ne mislite, dragi prijatelj, da je lahko, kar nameravate; zato pomislite nekoliko, predno se končno odločite. Naš Gospod, Jezus Kristus, je izrekel veliko resnico: «Blagor ubogim na duhu, zakaj njih je nebeško kraljestvo.» Kdor pobožno in verno odpre pokrov Izide, požge svoje ladje in stopi s svoje navadne poti. Lahkomiselna, sirova in grešna tolpa s svojimi nizkimi materialnimi skrbmi odbija prosvetljenega človeka s čistimi čuvstvi in ta se čuti osamljen večkrat tudi sredi svoje družine. Zato, dragi prijatelj, dobro premislite, predno se odločite. Ali se ne motite, če mislite, da vam bo to *znanje*, h kateremu stremite, dalo pričakovano srečo?

Baron je dvignil k njemu svoje oči, ki so žarele od možate odločnosti in prepričanja.

— Nič se ne bom pomišljal, učenik, in ponavljam svojo prošnjo, da mi podelite tisto znanje, ki je potrebno moji izpopolnitvi. Če so posledice tega znanja še tako težke, se prav nič ne obotavljam sprejeti ga. Srečen bom, če postanem vaš učenec.

— Vaš odgovor mi daje upanje, dragi prijatelj, da bo najin skupni trud plodovit in ponavljam svojo obljubo, da vas vzamem s seboj. In Diomid Petrovič naju bo spremljal. Za sedaj naj bo dovolj razpravljanja o bodočnosti; treba je misliti na sedanjost ali še bolje, končati je treba z vašo preteklostjo. Odstraniti moramo iz gradu trupla mrličev, ki so tu, in jih pokopati po cerkvenem obredu. To je potrebno, ker so ti ostanki prežeti z zlonosnim duhom zločina

in sovraštva, in bi mogli privabiti k sebi zle duhove, ki se vlačijo po zraku.

— Učenik, jaz bi hotel v starem samostanu ustanoviti zatočišče za uboge starce in pohabljence. Večji del poslopja je dobro ohranjen, kar manjka, se popravi in preuredi v ta namen. Mislim, da odobravate moj načrt, ali pa je bolje, da pustimo ta prekleti kraj?

— Nikakor ne, kraj ni preklet, a vaše delo ga bo dodobra očistilo. Sedaj bomo pogrebli na starem pokopališču ostanke, kakor jih najdemo; potem pa bo treba podreti zid, ki zapira prepovedano krilo gradu, odpreti okna in pospraviti. Ko bosta sveži zrak in solnce proniknila v vse prostore in bom jaz izvršil poslednje očiščenje, tedaj bo Montignoso mogel zopet sprejeti svoje starodavne gospodarje Paola in Giovanno, — je zaključil gospod Žerald v smehu.

— Ali začnemo še danes z našimi raziskovanji? — je vprašal Pavel Borisovič.

— Ne, imamo še dovolj časa na razpolago. Vaša nevesta bo spala štiri ali pet dni in v tem času bomo izvršili glavno. Pozneje ne boste več tako prosti, a danes si odpočijte.

— Rad bi šel v mesto in pogledal, če so postavili na ženin grob spomenik, ki sem ga naročil, tudi bi se rad udeležil maše zadušnice.

— Le pojdite, prijatelj. A pojutrišnjem zjutraj pričnemo z raziskovanjem.

X.

Naslednjega dne zjutraj je prispel Anatolij, in da bi presenetil zaročenko, ni naznanil svojega prihoda. Vest o nenavadni sestrini letargiji ga je razžalostila in prosil je Lariso Arkadjevno, naj mu pojasni okoliščine, ki so povzročile bolezen. Bakulinka ga je odvedla v svojo sobo in mu opisala čudne, tajinstvene dogodke, zaradi katerih je moral poseči vmes gospod Žerald, in nenavadno Valerijino spanje. Vkljub temu, da je Bakulinka govorila zelo previdno, je Anatolij zaslutil med vrsticami mnogo skritega, kakor se pravi, in popadla ga je strašna jeza.

— Pri vsem svojem spoštovanju do vašega prepričanja, Larisa Arkadjevna, ne morem dopustiti, da bi se baron Roteršild pokril z imenom nekega podleža, ki je umrl pred tremi stoletji, da bi opravičil svojo podlost. Ničvrednež je in plačal mi bo z sestrino sramoto. Vkljub vašemu prikrivanju sem razumel, da si je izmislil pravo komedijo, da bi opravičil svojo podlo nasilnost, hoteč na ta način ubežati kazni. Toda se zelo moti!

— Ali ste ob pamet, Anatolij! Bridko se boste kesali, če boste s svojim sumničenjem onesrečili sestro. Če je baron kaj zakrivil glede vaše sestre ali ne, je vendar pripravljen na časten način popraviti stvar, ker se poroči z njo. Vi, s svojim izzivanjem in škandalom ji ne boste napravili usluge. Predno pa se odločite za karkoli, pojdite z menoj in z Lolo v Montignoso. Barona ni tam, in predno se z njim srečate, boste prejeli silovite dokaze o resnici, da je to drama prošlosti, katere zadnje dejanje se je odigralo tu.

Pri vsem svojem gnevu, ki je v njem divjal, je Anatolij razumel, da bi glasen škandal le škodoval Valeriji in zato se je odločil, da se za sedaj zatajuje in prenese odločitev za pozneje. Zato je rekel, da je pripravljen iti v grad. Ko pa je hodil po usodnih sobah, se je duševno razpoloženje v njem izpremenilo. Zmeden in molčeč je dolgo časa stal pred veliko sliko v dvorani in pred portretoma Paole in Giovanne. Z razumom si ni mogel tega razložiti, a očividnost je govorila, da si take podobnosti ni mogoče razložiti s slučajem. Lolo mu je pokazala rokopis grofa Ridolfa in v kratkih besedah mu je povedala njegovo vsebino in mu je tudi opisala dogodke one strašne noči pred prihodom gospoda Žeralda.

Pri zajtrku na terasi se je Anatolij seznanil z gospodom Žeraldom in videl Diomida Petroviča. Čarodejeva osebnost je napravila nanj globok vtis. Spočetka je pomislil sam pri sebi, da je takozvani «mag» navaden slepar, katerega je baron dobro plačal, toda pod njegovim ognjenim pogledom, ki mu je proniknil v dušo, se je sramoval svojega sumniče-

nja. Po zajtrku, ko se je gospod Žerald poslavljal od Anatolija, mu je rekel:

— Ne, gospod, ne, jaz nisem slepar in baron me ni plačal, zato da bi ga rešil kazni.

Tako točno je povedal Anatolijeve misli, da se je ta zmedel in gledal na učenjaka s praznovernim strahom. Diomid Petrovič in Anatolij, ki sta ostala sama, sta se dolgo razgovarjala in na koncu pogovora se je Anatolijeva nevernost popolnoma omajala. Prepričal se je, da je nespametno, če sovraži Pavla Borisoviča, ki ga je zdaj zares smatral skupaj z Valerijo za žrtev nepoznanega zakona.

— Da vas popolnoma prepričam, Anatolij Nikolajevič, — je pristavil Tomilin, — prosil bom učitelja dovoljenja, da nas smete jutri spremljati pri našem iskanju mrličev, ki jih je treba odstraniti iz grada. Pomagali nam boste, seveda če vas ne bo strah in če vam ne bo zoprno hoditi po podzemnih temnicah.

— Ne, ne, kako si morete misliti, da me je strah! Saj sem vojak. Glede zoprnosti pa nisem nikaka histerična gospodična in neizmerno bom hvaležen gospodu Žeraldu, če mi dovoli, da vas spremim. In če najdemo Girolama, izpremenjenega v porcelanast kip, tedaj priznam, da sem poražen.

Zvečer je Pavel Borisovič prišel v vilo k Tomilinu. Mlada človeka sta se pozdravila nekoliko hladno, a potem ga je baron povabil, naj pride naslednjega dne pomagat pri očiščenju tajnih prostorov.

Zjutraj naslednjega dne so šli na delo pod vodstvom gospoda Žeralda, ki je peljal svoje spremljevalce v sobo, kjer je bilo Girolamovo truplo. Pri pogledu na nenavadni kip je Anatolija popadel neprijeten in tesnoben občutek, podoben strahu. Hodil je okrog telesa, ga radovedno otipaval, istočasno pa je občutil tudi nekakšen stud.

— Počakajte, pri dnevni luči si boste bolje ogledali kip, — je rekel gospod Žerald in ga odvedel k steni. — Tu so zazidana vrata v sobo, kjer je umrla Lukrecija, a na nasprotni strani je dolbina z angelovo podobo, ki je zaprta z rešetko. Odprli bomo vrata in

odstranili angela, zakaj vse, kar je bilo zaprto zaradi zločina, se mora odpreti.

Po dveurnem delu so odprli vrata in gospod Žerald je z baronovo pomočjo prenesel kip v sobo, kjer je Dina tako strašno končala.

— Šel je iz sobe po isti poti, kakor je prišel notri, — je pripomnil gospod Žerald ter skrbno brisal prah in pajčevino s kipa.

Zdaj se je videlo, da je bil Girolamo lep, mlad človek, v cvetu let, z rezkimi in odločnimi potezami na obrazu, na katerem je zamrl izraz nemočne jeze in obupa. Posebno grozne so bile velike temne in širokoodprte oči, ker so bile kakor žive, obleka je bila cunjasta, a telo je bilo po svoji trdoti enako granitu.

— To je krasno umetniško delo, ki je napravljeno iz nepoznane tvarine; tak biser spada v muzej. Bilo bi barbarstvo, če bi ga pogrebli! — je goreče vzkliknil Anatolij.

— To je telo umorjenega človeka, minljiva obleka nesmrtnega duha in njegovo mesto je v grobu. Neusmiljeno barbarstvo bi bilo, če bi nesrečnika izpostavili in ga žrtvovali človeški radovednosti, — je mirno odgovoril gospod Žerald.

— Ali ga pokopljemo tako, ali pa boste razmehčali njegovo telo? — je vprašal Pavel Borisovič, ki ni odvrnil očesa z Girolamovega obličja.

— Strup je treba vsaj deloma odstraniti; ta okamenelost deluje nanj pogubno, ker obtežuje astralne niti, — je odgovoril učenjak.

Vnovič so prinesli banjo, položili vanjo truplo in jo pokrili z rjuho. Ko so se nekoliko oddahnili, so šli vsi v podzemlje. Ostanke Lukrecije in vse okostnjake so zavili v rjuhe, ki so jih prinesli s seboj in jih začasno zložili v grobnico pod kapelo, kjer je ležala krsta Giovanne.

Naslednjega dne, ko je šel Bernardino v mesto po krste, so raziskovalci pregledali temnice, kjer so našli več okostnjakov. Na nekaterih se je poznalo, da so bili mučeni. Ko so pripeljali krste, so vzeli Girolamovo truplo iz banje; postalo je gibčno, toda

kakor Dinino truplo je bilo tudi to podobno porcelanastemu kipu.

Anatolij ni več dvomil in je razumel, da je ta čudoviti kip resnično mrlič; pogled nanj pa ga je silno pretresel in pogled, s katerim je ošinil svojega bodočega svaka, je izražal praznoveren strah. In res, Pavel Borisovič je bil videti čuden; odkopavanje mrličev ga je strašno potrlo in utrudilo.

— Ali je treba iskati še ostanke ciganke in truplo Parizine? — je vprašal s tako odvratnostjo in studom, da se je gospod Žerald zasmejal, ga potreptal po ramenu in mu rekel s prijateljskim glasom:

— Ne, prijatelj, kar je bilo potrebno, je storjeno. Parizino pustimo tam, kjer leži, a če jo kdaj odkrijejo, naj bo zanimiva uganka za «učenjake». Ciganka, ki so jo živo zazidali, pa se je izpremenila v prah. V najglobokejše podzemlje hiše, kjer je tista dolbina, je nevarno hoditi.

Za bogato nagrado je bil vaški pater pripravljen pogrebsti krste na samostanskem pokopališču. Girolamovo truplo je velel Pavel Borisović pokopati v grobnici Montignosov. Ko so jo odprli in jo pospravili, je duhovnik blagoslovil grobnico, kamor so položili Girolamovo krsto.

Pavel Borisovič je pozorno vse ogledoval in čital starodavne nadpise na ploščah in spomenikih. Srce mu je silno zabilo, ko je na plošči iz črnega mramorja, ki je bila vzidana, čital ime grofa Ridolfa, a zraven na spomeniku s podobo moškega srednjih let, je zagledal ime Alfonzo Di Montignoso. Ta, ki je tu ležal, je bil njegov sin... V glavi se mu je zavrtelo od burne zmesi različnih misli in čuvstev in šele po dolgem pogovoru s čarodejem se mu je povrnil mir.

Naslednji dan po zadnjem pogrebnem obredu se je Valerija zbudila popolnoma zdrava in pri polni zavesti; in čudno, zdaj se je spominjala vseh dogodkov, ki jih je preživela v mesečnem stanju, a ti spomini so vzbudili v njej takšen sram in obup, da ni Larisa Arkadjevna vedela, kaj bi ukrenila. Ni hotela videti ne Lolo ne Anatolija in trpela je poleg sebe samo kumico; šele ko se je popolnoma izjokala in ležala v

mrtvi apatiji, jo je Bakulinka skušala tolažiti. Najprej ji je povedala o Dinini smrti, potem o drugih dogodkih in je zaključila:

— Bodi pametna, Valja! Kdor pozna podrobnosti drame iz preteklosti, ne bo tako zaslepljen in neusmiljen, da te bo obsodil. Ti in Pavel Borisovič sta žrtvi, ki sta padli v oblast prošlosti, in zdaj bi bila že mrtva, če ni prišel gospod Žerald. On, ki je moder in učen, je razbil usodne vezi in prekletstva, ki so visela nad vama in ki so vas povlekla v brezumna dejanja. No baron je plemenitega srca; on te ljubi in te smatra za svojo nevesto; poročila se bosta v najkrajšem času in jaz sem uverjena, da boš srečna. Tudi ti ga ljubiš, zato se umiri in zaupaj v bodočnost.

Zvečer se je Valerija končno odločila videti še ostale, in ker ni nihče omenil prošlih dogodkov, ampak so se vsi veselili, da je ozdravela, se je umirila in privolila sprejeti naslednjega dne Pavla Borisoviča.

Vkljub navideznemu veselemu razpoloženju je Valerija prečula vso noč in v mrzličnem razburjenju čakala trenotka, ko se snide z Roteršildom. Ko so se končno duri odprle in se je pokazala na pragu visoka in vitka baronova postava, jo je obšla zmes čuvstev sramu, tesnobe in jeze. Kri ji je šinila v glavo in pokrila si je zardelo obličje z rokami. Baron jo je sočutno in ganjen gledal, zakaj Valerija je bila očarujoča v svoji zmedenosti; a tudi njegovo dušo je vznemirjal sram in zavest storjenega zločina. Nato je stekel k njej ter jo privlekel k sebi.

— Giovanna, — je zašepetal, — odpusti mi! Ljubim te in vse svoje življenje bom posvetil tvoji sreči... Nikar ne joči! Tvoje solze me mučijo, — je dostavil in ji poskušal odtrgati roke od obličja.

Valerija se je stisnila z obličjem k njegovemu ramenu in ga vprašala s pretrganim glasom:

— Ali me ne prezirate, Pavel Borisovič?

— Prezirati morem samo sebe, a moje edino opravičilo je, da sem bil v oblasti zločestih sil, ki so me zaslepile in me napravile neodgovornega za moja dejanja, — je razburjeno odgovoril. — No, vse to

zlo je uničeno; stari okovi so razbiti, a prekletstva, ki so visela nad menoj, pregnana. Zdaj ni «maledetto», ki ti ponuja srce in življenje, ampak svoboden človek, ki hrepeni te imenovati svojo. Izvojevala sva si pravico do sreče in mirnega življenja pod nebeškim pokroviteljstvom. Torej dvigni glavico, Valerija, in poljubi me odkrito. Ali si morda ljubila samo Paola Montignosa?

Nasmehnila se je in dovolila, da jo je poljubil.

— Ah, ne! Tudi Pavla Roteršilda ljubim; dasiravno se bojim, sama ne vem zakaj, da *on* ljubi le Giovanno, — je neodločno izpregovorila, nakar se je baron nasmehnil.

— Na srečo sva se sestala. Vrzi s sebe to nepotrebno skrb in pogovoriva se rajši o bodočnosti, — je rekel in se vsedel poleg nje.

Začel je živahen, prijateljski razgovor, ki je Valeriji povrnil ravnovesje, in ko sta se črez pol ure ženin in nevesta pojavila v obednici, je mlada deklica žarela od veselja in sreče.

Od tega dne dalje je v vili vladalo splošno veselje. Anatolij se je otresel svoje mračnosti, a brzojavke, ki so letele do Samburove in nazaj, so dokazovale, da se Valerijina mati veseli hčerine sijajne partije.

Tudi Lolo je bila skoraj tako srečna kakor nova nevesta in prijateljici sta preživeli večji del dneva v gradu, kjer je vse kipelo od mrzličnega dela.

Pod nadzorstvom barona in Anatolija so zidarji podrli zid, ki je obdajal zapuščeno grajsko krilo, razkrili okna in uničili vse sledove prejšnjih dogodkov. Strašno sliko v dvorani je gospod Žerald velel sneti in zažgati in vse ostalo v hiši je zadobilo svojo navadno sliko. Skozi široko odprta okna je prihajal v prostore čisti gorski zrak, a solnčni žarki so zopet obsijali dragoceno opravo, slike in gobeline, ki so po tolikih stoletjih prišli zopet na svetlo. Valerija in Lolo sta razkladali omare in skrinje ter sestavljali seznam mnogoštevilnih dragocenih predmetov. Posebno zanimanje je vzbudila v njiju garderoba Giovanne; navdušeno sta si pomerjali prelepe starinske

kroje. Črez dva tedna je bil stari grad ves drugačen videti. Prejšnja glavna vrata so bila na stežaj odprta, veliko dvorišče je bilo očiščeno, ravno tako vrt, ki je dišal po cvetlicah, a stari vodnjak je kakor nekdaj metal v zrak srebrasti stebrič vode. Neko noč je gospod Žerald obšel grad in izgovarjal neke formule, ki naj bi obvarovale starodavno stavbo pred povratkom nesrečnih duhov, ki so tako dolgo v njej prebivali. Nekaj dni pozneje sta gospod Žerald in Diomid Petrovič zapustila Montignoso in gospod Žerald je dovolil baronu, da mu piše ter mu obljubil, da mu sporoči dan svojega odhoda, ker ga ni mogel sedaj določiti.

Ostali so se začeli odpravljati nazaj v Rusijo. Določili so, da se bosta obe svatbi hkratu vršili, a na povratku se ustavijo v Parizu, kjer nakupe balo za obe nevesti. Zadnje dni pred odhodom so prešli zelo veselo. Radovedni Lolo in Valerija sta nadalje stikali po starih sobah Montignosa in odkrili v neki steni omaro, kjer sta našli dve škatli: v eni so bili dragoceni kamni, v drugi različni spomini ljubezenskih pustolovščin Paola. Tam so bila pisma, nekatera strastna, druga polna očitanj, in cela zbirka večjih in manjših miniaturnih slik lepih žensk. Nagajivki sta znosili vse te snovne dokaze na teraso ter izpraševali barona, katero lepotico je predstavljal ta ali oni portret.

Mnogo smeha je bilo pri tem in Pavel Borisovič, ki so ga neprestano dražili, je hotel sežgati staro šaro, toda dame so se uprle takemu barbarstvu, a Valerija se ni hotela za nobeno ceno ločiti od škatle in nesla jo je v svojo sobo. Končno so vsi zapustili Montignoso; dame so se odpravile v Pariz z Anatolijem, ker njegov dopust ni še potekel, a Pavel Borisovič se je odpeljal naravnost v Petrograd, kjer je imel urediti svojo zapuščinsko zadevo in pripraviti vse potrebno za poroko.

Baron je takoj začel s pripravljanjem stanovanja za svojo mlado ženo in nihče se ni čudil, da je odpovedal službo, zakaj mladi milijonar je imel dovolj opravila z upravljanjem svojega ogromnega premo-

ženja; nihče ni slutil, da se na tihem pripravlja na odhod. Ko je obiskoval svoja posestva, je povsod tako ukrenil, da bi se vse vršilo v redu za časa njegove odsotnosti, če bi se ta imela zategniti tudi na več let.

Dva tedna po povratku Helene Aleksandrove in Bakulinke z Valerijo, so praznovali obe poroki, toda zaradi baronovega žalovanja le v ožjem krogu. Pa je bilo tudi že proti koncu jeseni in večji del petrograjske družbe je bil še v inozemstvu ali na jugu Rusije.

Prve tedne po poroki so mladi zakonci živeli bolj sami zase. Lolo je bivala v Carskem Selu, kjer je služil mož, toda mlada parčka sta se večkrat videla, ker sta si bili dami veliki prijateljici. Kakor so se polagoma vračale v mesto «ptice selivke» prestolnega «sveta», tako so se saloni odpirali in zbudilo se je živahno in navidezno bleščeče, toda dolgočasno življenje. Tedaj so se začeli prikazovati majhni oblački med baronom in ženo. Mlada in srečna Valerija, ki je bila ponosna na svojega lepega moža, katerega so ji prijateljice zavidale, se je hotela zabavati in posečati družbo in gledališče. Ker je bila Valerija poprej bolna in podvržena omedlevicam, je malokdaj kam zahajala, zakaj zdravniki so ji predpisovali mir; zdaj pa, ko se je čutila močna in zdrava, se ji je zahotelo šuma, družbe, zabave. To je bil vzrok, da je med zakoncema nastalo nesoglasje.

Pavel Borisovič ni nikoli ljubil veselic, zdaj pa se je v njegovi duši izvršila globoka izpremememba. Nenavadni in mračni dogodki, katerih junak je bil, so ga pretresli, a «svet» je dobil v njegovih očeh drugačno podobo. Dolgočasno klepetanje, malenkostne skrbi, umazane spletke, ki so razburjale družbo, so mu bile dolgočasne in zoprne. Prevzela ga je strastna in neodoljiva želja, da bi proučil in raziskoval tajinstvene, množici prikrite zakone, ki določajo usodo človeštva. Plitvo, lahkomiselno in cinično slovstvo je vrgel iz svoje knjižnice in ga zamenil z resnimi proizvodi iz okultizma in zgodovine Vzhoda; s sten kabineta, ki je bil nanovo in razkošno, toda priprosto opremljen, so izginile dvoumne slike in vse je

odgovarjalo novemu razpoloženju sedaj delavnega mladega hišnega gospodarja. Z gospodom Žeraldom in Diomidom Petrovičem si je baron živahno dopisoval; zdaj je vedel, da odpotuje gospod Žerald proti koncu februarja. Do tega časa mu je bilo urediti svoje stvari. Včasih, ko je Valerija veselo klepetala s kakšno prijateljico, s katero sta goreče pretresali vprašanja toalete, je Roteršild z izgovorom, da ima delo, šel v svojo sobo, sedel v globok naslanjač pred kaminom in se ni mogel nagledati slike grofa Ridolfa, ki jo je pripeljal s seboj iz gradu; pogostoma je prebiral tudi starodavni rokopis, ki ga je znal skoraj na pamet. Pavel Borisovič je izgubil očeta in mater v otroških letih, potem je živel v hladnem ozračju, ki je obdajalo njegovega strica. Ta mu ni nikoli ničesar odrekel, toda nikdar mu ni kazal ne sočutja ne ljubezni. Čitanje rokopisa in zadnje prikazni v kapeli so ga nekako približale njegovemu bivšemu očetu. Ko je pozorno motril grofov portret, se mu je večkrat zazdelo, da so njegove oči oživele in se mu smehlja. Tedaj je nežna sinovska ljubezen prevzela njegovo srce. Ko je včasih v tej tišini zaprl oči, je pozabil svoje sedanje bistvo in v njem je oživel Paolo Montignoso; vnovič je čutil silni, vroči objem oživelega duha in brkate ustne, ki so se dotaknile njegovega čela. Bilo je naravno, če se je baron v takem razpoloženju rajši izogibal svetu; rano je vstajal, šel v cerkev in z radodarno roko, toda tajno je delil miloščino. Začel je čutiti, da stoji med njim in «svetom» *nekaj*, da se on in množica ne razumeta, in polotilo se ga je čuvstvo tesnobe in osamljenosti.

Valerija je bila nekoliko razočarana; moževa topla nežnost ni bila prav nič podobna burni, demonski strasti Paola Montignosa. Spominjala se je ur brezumne ljubezni, ki sta jih preživela v prepovedanih sobah in ni razumela izpremembe. Strasno je ljubila moža, toda čuvstvo užaljenega samoljubja jo je sililo, da je skrivala svoja čuvstva, a včasih so ji prihajale v glavo temne misli ljubosumja. Pavel Borisovič je zapazil in razumel to pritajeno razočaranje svoje mlade žene, toda ni se čutil sposobnega, da bi mogel

temu odpomoči. Tudi on je ljubil Valerijo; njena sijajna lepota ga je privlačevala in navduševala, toda to ni bila prejšnja strast, ko jo je videl, ni vzkipela v njem kri, ampak hotel je najti v njeni duši svoj odmev, svojo pomočnico v delu. Prizadeval si je, da bi v njej našel prijateljico, s katero bi mogel obravnavati zamotana vprašanja, ki so ga zanimala, pronikniti skupaj z njo v tajne onega sveta in skupaj z njo stremeti k svetlobi. Toda Valerija je bila premlada in presrečna, da bi mogla razumeti užitek, ki ga da znanstvo, a spomini na okultne doživljaje, katerih je bila priča in žrtev, so ji bili zoprni. Baron je skušal zbuditi v njej zanimanje za vprašanja, ki so ga tako zaposlovala, jo navajati k čitanju, no kmalu se je prepričal, da se Valerija dolgočasi in da je dajala prednost razgovoru o ljubezni pred čitanjem razprave o astralnem svetu.

Nekoč po kosilu, ko se je baron vnovič poglobil v čitanje okultističnih knjig, je prišla Valerija k njemu, se vsedla na področnik naslanjača, ga z eno roko objela okoli vrata, a z drugo pokrila stranico knjige.

— Ah, Pavlik! Pusti enkrat te dolgočasne knjige in pridi klepetat z menoj. Lolo je odšla in brez tebe mi je tako dolgočasno. Sploh pa opažam na tebi izpremembo, — je pristavila tiše. — Zdi se mi, da ti je družba in zabava zoprna; nič nisi vesel, in dasiravno ničesar o tem ne razumem, bi želela razumeti, ker te zelo ljubim. Včasih se me polaščajo zaradi tega žalostne misli.

Baron je vzdihnil in težka skrb mu je stisnila srce. Kaj bo, ko ji pove o svojem odhodu in da ga ne bo domov več let? Kako bo Valerija sprejela in prenesla to ločitev? Dobro je razumel, da če zapusti ženo za več let nekaj mesecev po poroki, da postopa neusmiljeno in jo izpostavlja veliki preizkušnji. Vendar pa se ne bi za nobeno ceno odrekel svojemu načrtu. Ona se mora udati, če ga ljubi. Nenadoma mu je prišlo na misel, da more po Valeriji sproženo vprašanje nuditi lepo priliko, da jo pripravi na uda-

rec, ki jo čaka. Takoj je hotel rešiti to vprašanje, zato je zaprl knjigo, poljubil ženo in vstal.

— Sediva na divan in pogoriva se, — je rekel s prijateljskim glasom. — Opazil sem, draga, da ne odobravaš mojega čitanja in mi šteješ v zlo, ker sem resen in se izogibam svetu. Deloma imaš prav; naveličal sem se dolgočasne družbe z njenimi malenkostnimi skrbmi, z njeno škodoželjnostjo in glupostjo, toda jaz nisem nikoli zanjo maral. In kar imenuješ ti «biti resen», je samo poglabljanje v samega sebe. To je tisto, zaradi česar si nezadovoljna z menoj, Valerija? Toda ne morem biti drugačen. Kar sem preživel in pretrpel v Montignosu, se ne da zbrisati z eno potezo. Tudi ti si preizkusila zločesto moč preteklosti, s katero je prekinjena, zdi se, vsaka vez. Ali ni naravno, če želim proniknìti v te tajne in doumeti strašne zakone, ki jim ne moremo ubežati. Da, Valerija, tako mora biti. Da si zagotovim mirno srečo za bodoče čase, moram se naučiti obvladati svoj «jaz», da ne zapadem vnovič starim grehom. Ali mi boš verjela, če ne utrdim svoje nravstvene osnove in če se ne utrdim in očistim z znanstvom in naukom? Ali si uverjena, da ne postanem zopet nagel, strasten človek, ki bo iskal ljubezenskih doživljajev z drugimi ženskami?

— Ali se v tebi pojavljajo take podle želje? — je vprašala Valerija in nemirno pogledala v oči možu, nakar se je on nasmejal.

— Sedaj ne. Toda kdo more jamčiti za prihodnost? Pomisli, koliko skušnjav preži name! Jaz sem mlad, ugajam ženskam, sem silno bogat in poleg tega zelo slab... — in je umolknil. — Dinina smrt leži na moji duši: jaz sem bil sirov in neusmiljen z njo. Res je, da je nisem ljubil, toda sam od svoje volje sem se oženil z njo, in ko sem se je odrekel, da izpolnim častni dolg napram tebi, je bila sirota, popolnoma sama in stara dvajset dve leti. Dina me je ljubila kakor ti, Valerija; v svoji zaslepljenosti se je oprijela praznovernega upanja, da me bo pridržala s pomočjo ljubezenskega napoja, ki pa je bil strašen

strup. Jaz sem jo pahnil v smrt in spomin na njo je težek ukor moji vesti.

— In ti meniš, da zadostuje proučevati te knjige o okultizmu, pa boš našel duševni mir in se obranil vseh nevarnosti, o katerih govoriš? — je neverno in s tesnobnim občutkom vprašala Valerija.

— Samo to ne zadostuje, toda jaz se hočem naučiti brzdati v sebi žival in nečem biti slep. Kdor jasno vidi krivine življenske poti in razume nevarnost, se težje izpodtakne. Da pa bom mogel doseči smoter, h kateremu stremim, bom morebiti zahteval od tebe dokaz tvoje ljubezni in tvojega potrpljenja.

— O! Ni je žrtve, ki bi je jaz ne doprinesla v dokaz svoje ljubezni, posebno če se gre za tvoj dušni mir. Zdaj pa se vrni k svojim knjigam, jaz pa sedem tu na divan, da končam akvarelno sliko našega starega Montignosa. Ne bom ropotala in te vznemirjala, od tu se bom naslajala s tvojim milim profilom in črnimi kodri, v katerih ni niti ene sive lasi vkljub nemirni vesti.

Veselo, lagotno in ljubko je stekla ven in mu poslala s praga poljub z roko. Pavel Borisovič se je nekolikokrat izprehodil po sobi razburjen in razdražen. Kako se bo vse to končalo, kakšni težki prizori ga čakajo? Vendar pa je sklenil, da zlomi še tako upiranje. Indija ga je privlačevala kakor magnet; oditi v tisto deželo čudes in tajn pod vodstvom nenavadnega človeka, ki mu on dolguje svoje nravstveno osvobojenje, je bila zanj taka sreča, kakršne so deležni samo oni, ki jih usoda razvaja. Gotovo ne bo zamudil tako redke prilike zaradi ljubezenskih muh mlade vrtoglavke.

XI.

Čimbolj se je bližal čas odhoda, tembolj je rastel tajni nemir v Pavlu Borisoviču; razbijal si je glavo, kako priti na mučno vprašanje, pa ni našel odgovora. Valerija ni ničesar opazila ne sumila; imela je vedno obiske, ali pa je bila z doma, rada se je lišpala in bila skrajno vesela. Baron pa je dokončeval svoje priprave, uredil je denarna vprašanja, uredil upravo

svojih posestev in napravil oporoko. Pet let je dolga doba in ni mogoče vedeti, kaj vse se lahko zgodi med tem časom. Kako lahko bi bilo vse to, če bi bil prost... Bdirko se je kesal svojega brezumja, ki ga je prisililo oženiti se.

Nekoč zvečer, ko je bila Larisa Arkadjevna pri njih v gosteh in je baron ostal sam ž njo, dokler se je Valerija oblačila za ples, je pripomnil nestrpno, jedva zatajujoč svojo nevoljo.

— Ne razumem, kako more Valerija najti užitek pri tem beganju s plesa na ples, z gostije na gostijo, skratka, kako se more od jutra do večera mešati v to bedasto množico in poslušati njeno neslano brbljanje. Nikoli nisem mislil, da je tako prazna in tako ravnodušna do umstvenega življenja. Njo je istotako kakor mene udarila usodna prošlost; strašni dogodki, grozne prikazni so pretresli njeno mlado življenje in jo vrgli na kraj groba. In po taki preizkušnji ne čuti najmanjšega zanimanja za te strašne tajne, nobene želje izobraziti se, raziskovati oni svet in proučiti njegove zakone.

Dobra Larisa Arkadjevna je skušala opravičiti svojo krščenko, češ da je mlada, se veseli življenja in ji manjka zanimanje za vsa takšna suhoparna in abstraktna vprašanja.

— Bodite potrpežljivi in osvojila si bo vaše misli in želje, ker je vendar dobra in razumna ženska.

Pavel Borisovič je skomizgnil z rameni in ni nič odgovoril, zakaj v tem trenotku je vstopila Valerija, prelestna, nališpana, smehljajoča se, prava predpodoba brezskrbne veselosti. Larisa Arkadjevna se je vznemirila in sklenila, da bo dala nekaj svetov mladi ženi. Črez nekaj dni je šla k njej že zjutraj, in ko je Valerija končala svoja važna posvetovanja s šiviljo, jo je Bakulinka odvedla v buduar.

— Kje je Pavel Borisovič? Nisem ga videla, — je vprašala Larisa Arkadjevna.

— Ah! Gotovo v kabinetu in je zaposlen s proučevanjem «astrala» in premišljevanjem o grehotah, ki mu jih je zapustila preteklost ter o novo pridob-

ljenih čednostih, — je posmehljivo odgovorila Valerija.

— Nimaš prav, draga moja, če kažeš tako sovražnost za to, kar tvojega moža zanima. Nasprotno, ti bi se mu morala prilagoditi, se udeležiti njegovih raziskovanj in vzbuditi v sebi zanimanje za okultna vprašanja. Pavel Borisovič je bil hudo zadet in razumljivo je, če želi pronikniti v te tajne. Na noben način ga ne smeš vlačiti od veselice do veselice: to ga ne zanima in mu je neprijetno.

Pritajena Valerijina jeza je tu izbruhnila na dan:

— Sita sem že njegovega okultizma! Jaz mu ne branim, da se zanj zanima, toda on ne more zahtevati od mene, da bi se zaprla kakor v samostanu! Gospod Žerald je rekel, da naju je popolnoma osvobodil od vezi prošlosti; torej ne razumem, zakaj bi midva, ki sva mlada, zdrava in bogata, živela po meniško in ves čas žrtvovala učenju teh dolgočasnih in nerazumljivih stvari!

Valerija se je razvnela, a Bakulinka jo je gledala s skrbjo in žalostjo.

— Valja, Valja, ni dobro, da tako govoriš in delaš. Ali se ne bojiš postaviti med se in moža nesoglasje in razpor, ki utegne privesti do resnih neprijetnosti, da se boš pokesala zaradi svoje lahkomiselnosti? In potem, čemu praviš, da so ta zanimiva vprašanja dolgočasna? Njih proučevanje podeljuje taka spoznanja, nam odkriva tako nenavadne pojave, a *oni* svet hrani v sebi tako neizčrpen zaklad za nas silno zanimivih prirodnih skrivnosti, da ni govora o dolgočasnosti. Tudi ti si prej ljubila te stvari in si se z vnemo z njimi pečala.

— Tudi sedaj me zanimajo in rada preberem lepo knjigo o tem predmetu ali prisostvujem seji; toda da bi se jim popolnoma predala, ne morem, posebno zdaj ne. Zato me jezi Pavlikova trdovratnost, s katero se zapira v sobo s svojimi knjigami in ko težko prikriva svojo nevoljo, če mora kam iti. Zlasti zadnje tri tedne ga prav res ne razumem. Videti je v skrbeh, razdražen, skratka, ne razumem ga. Končno se me polašča misel, da mu je žal, ker se je oženil

težko prikriva svojo nevoljo, če mora kam iti. Zlasti z menoj, — je zaključila z razgorelim obličjem in s solzami v očeh, skoraj jokaje.

Nekega jutra se je nenadoma pojavil namesto pisma Diomid Petrovič. Stari samec je nameraval več časa živeti v Indiji, zato je moral urediti nekatere nujne zadeve in oddati stanovanje. S tem namenom se je nastanil pri Roteršildu. Njemu je hotel dati v shrambo pohištvo, dragocenosti in svoje zbirke. Imela sta samo teden časa do odhoda v London, kjer ju je čakal gospod Žerald, in ni bilo mogoče dalje molčati; treba se je bilo odločiti.

Vedno bolj zamišljen, trpeč in nemiren, istočasno pa neomajan v svojem sklepu je Pavel Borisovič sklenil, da odkrije svoj načrt najprej Larisi Arkadjevni, ki je bila razsodna in prosvetljena ženska; ona bi utegnila ublažiti težke prizore, ki ga neizbežno čakajo.

Nekega jutra, ko je Valerija šla na neko razstavo s svojo znanko, se je baron odpeljal z avtomobilom v Pavlovsk. Bakulin je bil v službi, a Larisa Arkadjevna je sedela sama doma in se je zelo začudila Roteršildovemu obisku.

— Sami ste prišli? Kaj je Valja bolna? — je nemirno vprašala.

— Valja je šla na razstavo psov, papig in drugih takih živali, — je odgovoril baron posmehljivo. — Sicer pa se dobro počuti, dasiravno bi hotel govoriti z vami zaradi nje in vas nekaj prositi: bodite ji v podporo pri preizkušnji, kateri jo moram podvreči, in ki ji bo silno težka, kakor mislim.

— Moj Bog! Kaj pa je? Vaše besede me plašijo.

— Ah! Tudi meni je silno mučno; toda Bog mi je priča, da ne morem drugače. Vem, da me ne boste obsodili, ker razumete, da so dogodki v Montignosu napravili iz mene drugega človeka. Jaz se moram učiti, moram doumeti zakone nevidnega sveta in nudi se mi izjemna prilika, nepričakovana možnost zadostiti svoji vedoželjnosti, ki me grize. Gospod Žerald se je udal mojim prošnjam, me sprejel za svojega učenca in mi obljubil delno *posvečenje*. Kako naj se

odrečem taki sreči? Nimam moči za to. In tako odhajam za dobo petih let. Prosim vas, da dopoveste Valeriji, da je ne zapuščam morda zato, ker je ne ljubim, ampak nujna potreba znajti se v mešanici dogodkov, katerih junak in žrtev sem bil.

— Vi nameravate odpotovati za pet let in to šele pol leta po poroki?! To je skoraj isto kakor ločitev zakona in bo strašen udarec za Valerijo.

Pavel Borisovič je zardel in bridek nasmeh se je pojavil na njegovih ustnah.

— Ločitev je težka, to je res, toda je neizbežna. Če me Valerija ne ljubi zgolj s čutno ljubeznijo, ampak z dušo, tedaj me bo razumela in bo potrpežljivo čakala mojega povratka. Seveda, če bi bila oba prosta, bi bilo bolje; no... usodne okolnosti so naju zvezale in morava nositi posledice.

— To je res, no Valerija ni sama kriva teh okolnosti, ki so se izkazale za veliko pogubnejše, kakor sem mislila, — je otožno rekla Larisa Arkadjevna.

— Vem in priznavam, da sem izmed obeh jaz bolj kriv. Napravil sem, kar je bilo v moji moči, da sem popravil svojo krivdo. Toda kaj naj napravim? Zadostitev strasti mi ne zadostuje, zato sem iskal duševnih vezi.

Gotovo, če Valerija ljubi v meni samo moža, človeka, od katerega ima čutne naslade, tedaj je umevno, da ne bi zmogla petletnega vdovstva; no za ta slučaj sem vedno pripravljen na ločitev zakona. Ona ima dovolj oboževalcev in ne bo ji težko si izbrati drugega. V Petrogradu je veliko lepih dečkov, ki odgovarjajo zahtevam mlade, lepe in žive ženske.

Nekaj zlobnega je zvenelo v njegovem glasu in se zabliskalo v črnih očeh.

— Kar ste sedaj rekli, ni velikodušno, še manj pa pravično, — je suho odgovorila Bakulinka.

— Glede vaše prošnje, se razume, da bom bodrila Valerijo in napravim, kar je v moji moči, da jo potolažim, revico zapuščeno...

Po precej hladnem slovesu je Pavel Borisovič odšel. Jeza, nevolja in kljubovalnost so razsajale v njegovi notranjosti. Če je že Larisa Arkadjevna

tako kislo sprejela vest o njegovem odhodu, kaj bo z ostalimi?

Kakšni prizori pa ga čakajo z Valerijo in taščo?! Pa naj! V tem trenotku, ko je avtomobil drčal proti domu, je baron postal vnovič Paolo Montignoso — kruti, nagli, samosilni fevdalni signor, ki ni dopuščal ugovarjanja...

Doma je dobil Diomida Petroviča, ki mu je izročil pismo gospoda Žeralda. Čarodej mu je pisal, da če si je premislil, naj mu takoj brzojavi, ker je treba najeti kajuto na parniku, ki odhaja v Indijo.

— Kaj še! Kaj si misli o meni gospod Žerald! Da bi se premislil? Za nič na svetu! Več kakor kdaj poprej hrepenim po njegovi družbi in po delu pod njegovim vodstvom, — je vzkliknil baron.

— No, kaj poreče vaša žena? To bo stokanja in ohanja! Škandal nastane.

— Mora se udati! Če pa me neče čakati, naj se loči od mene in se poroči z drugim. Dam ji sredstva, da bo mogla izbirati po svojem okusu; dobro razumem, da tako dolgotrajna zvestoba ne more biti obvezna in da je živ potepuh boljši od mrtvega cesarja, kakor pravi francoski pregovor, — je odgovoril baron z lokavim nasmeškom in izpod črnih brkov so se mu zarežali bleščeči zobje s tistim nasmeškom, ki mu je podvrgovalo ženska srca.

Valerija ni ničesar sumila. Mož je hodil ven z njo pogosteje kakor navadno, poklanjal ji prelepe darove, med drugim ji je daroval svoj portret z oljnatimi barvami. Pavel Borisovič je imel sedaj še eno zaupnico. To je bila Lolo, ki je že prej slutila;. ni se začudila baronovim besedam in gledala je na stvar manj tragično.

— Seveda, pet let je dolga doba in ločiti se za tako dolgo časa je težko. No, življenje je dolgo in vi boste imeli še časa biti srečni.

— Ah, ti si moj angel, Lološa. Potolaži Valjo in pregovori jo, naj živi bolj mirno. Ustanoviti hočem sirotišnico, tebi dam potrebna sredstva, katera izročiš njej, če se hoče zaposliti z ustanovitvijo zavoda in njegovim nadzorovanjem.

Pet dni pred odhodom, po povratku iz gledališča, je baron sklenil, da odkrije ženi svoj sklep, dasi mu je bilo težko. Pozabil se je preobleči, vrgel se je v naslanjač in se zamislil. Bil je tako zatopljen v svoje težke misli, da ni zapazil Valerijinega prihoda, ko ga je prišla klicat k večerji. Preoblekla se je in nadela višnjevo, svileno in s čipkami okrašeno belo haljo in razpustila svoje čudovite lase. Zapazila je, da je mož rad videl na njej ta zlati kras, ki ji je segal do pod kolen, in ko sta bila sama, si je rada privoščila to nedolžno koketstvo.

Ko je videla moževo potrtost in zapazila njegovo nagubano čelo, se je za hip nemirno in neodločno ustavila, potem pa je naglo pretehtala položaj, stopila k njemu, sedla na področnik naslanjača, objela moža okoli vratu in ga poljubila.

— Paolo! — vedno ga je tako imenovala v razneženih trenotkih. — Kaj je s teboj? Ali me ne ljubiš več? Včasih si tako čuden! — in glas ji je nekoliko zadrhtel.

Pavel Borisovič je vztrepetal in ko se je srečal z njenim ljubečim pogledom, je njegovo obličje izdajalo globoko, mučno vznemirjenje. Naglo je potegnil k sebi Valerijo in jo poljubil.

— Giovanna, ali me res ljubiš?

— Če te ljubim, Paolo! Več kakor svoje življenje! Zdaj, ko naju ne more nihče razdružiti, ko se moreva ljubiti brez slabe vesti, pred Bogom in pred ljudmi, te ljubim več kakor svoje življenje!... — je z vnemo odgovorila Valerija in se stisnila k njemu.

— Če me tako ljubiš, draga Giovanna, tedaj me boš razumela in mi boš oprostila žrtev, ki jo bom prosil od tebe. Bodi potrpežljiva, velikodušna in pohlevno sprejmi izkušnjo, ki ti jo pripravljam; to bo pa tudi zadnja preizkušnja najine ljubezni.

Valerija je prebledela in nemirno zašepetala:

— Kaj mi imaš povedati? Kaj pomenijo tvoje besede?

— Takoj boš zvedela, — je odgovoril baron in ji v kratkih besedah povedal stanje svoje duše, svoje načrte o bodočnosti in svoj sklep, da pojde v Indijo

z Diomidom Petrovičem, da tam prouči tajno vedo pod vodstvom gospoda Žeralda.

— Zdaj ti je osemnajst let, Valerija, in ko se vrnem, jih boš imela jedva triindvajset in tedaj ti posvetim vse ostalo življenje. Za srečo nama ostane še mnogo življenja; torej bodi dobra in ne obsojaj me. Pisal ti bom in ti boš vse vedela o mojem življenju in....

Valerija se je odmaknila, sapa ji je zastala in skočila je na noge. S pogledom polnim jeze in obupa je gledala moža.

— Ti me hočeš zapustiti, hočeš oditi za pet let zato, da greš lovit muhe s tistim polneumnim Tomilinom in ničvrednežem Žeraldom.

Pavel Borisovič je bil v hipu pri ženi in jo prijel za roko.

— Valerija! Naj nikoli več ne čujem od tebe žaljenja Diomida Petroviča, posebno pa, da se ne dotakneš onega nenavadnega človeka, ki je pripravljen me voditi in učiti. Odpuščam ti tvoj izbruh, ker si ogorčena, in upam, da me tvoja ljubezen opraviči in pokorno preneseš najino ločitev.

— Nikdar!... Nikdar ne privolim v to, da greš za tako dolgo dobo. Jaz nečem tega in ti nimaš pravice, da me zapuščaš in izpostavljaš zasmehu družbe šele pol leta po poroki. Kaj sem ti napravila, da bežiš od mene in uničiš moje življenje?

— Ne bežim in se povrnem, da te bom ljubil kakor prej, vse ostalo življenje ti bom izkazoval svojo hvaležnost. Kar se tiče sveta, — kaj nas briga? Ti moraš stati nad spravljivostjo velikosvetskih klepetulj. Upal sem, da me močno ljubiš, da boš razumela potrebe moje duše in da se razstaneva kot dobra prijatelja. In v moji odsotnosti pojdeš po isti poti kakor jaz, se boš izpopolnjevala in poplemenitila svoja čuvstva. Tedaj naju bodo vezali enaki vzgoni duše in srca! Tvoj odpor je težek zame, toda je brezuspešen, zakaj moj sklep je neomajen.

Valerija se je zvonko nasmejala.

— Niti najmanje ne dvomim o tvoji neomajni trdosrčnosti, Paolo Montignoso. Svoji trdoglavosti si

doprinesel že marsikatero žrtev. Ti si bil krvnik vsakega bitja, ki te je v svojo nesrečo ljubilo. Kaj je tebi uničiti še eno žrtev v zadostitev svojih muh? Kaj ti je mar, kako bo z menoj teh pet let ločitve? Ali naj pojdem tudi jaz z nahrbtnikom po svetu, dokler se boš tam bavil z rešitvijo nalog o astralnem svetu? Da ti bo pa spokorno delo lažje, te bo morda «božanski» gospod Žerald oženil z bajadero kakšnega hrama, da se bosta v dveh posmehovala glupi ženi, ki «biča svoje meso» in potrpežljivo pričakuje svojega poglavarja?

Pri besedi «krvnik» je baron prebledel in se stresel; s stisnjenimi zobmi je napravil korak proti Valeriji.

— Povedala si resnico. Svoj čas sem korakal črez trupla, da sem zadostil svoji volji, izročil sem prekletstvu svojo dušo, da sem le dosegel, kar sem želel; zdaj pa hočem osvoboditi svojo dušo in nihče na svetu me ne zaustavi. Toda prepričal sem se, da tvoja *velika* ljubezen ni nič drugega kakor kaprica pohotnosti. No, ne vznemirjaj se, «krvnik» je postal civiliziran in noče mučiti svoje žrtve: kadarkoli hočeš, se moreš ločiti. V meni vidiš le *samca*, ki ti ugaja. Našla boš dovolj moških, ki bodo srečni, da ti odvzamejo sramoto od moža zapuščene žene. Ti nisi hotela, da se ločiva v soglasju. No tudi brez tega pojde; zdaj pa dovolj. Če želiš ali ne, črez pet dni odidem...

Valerija je s pridušenim glasom vzkliknila:

— Podležl... Še žališ me! Oskrunil si me, potem si mi za miloščino navrgel svoje ime in me mečeš skozi vrata, ko sem ti odveč! O, maledetto, ti si se vedno mojstrski otresel svojih žen. Škoda, da ni danes več v navadi zaklati ali zadušiti ženo; zato si se odločil, da me privedeš do samomora.

Ne da bi čakala odgovora, je stekla v svojo sobo, toda nenadoma se je opotekla, v glavi se ji je zavrtelo in padla je na preprogo. Baron, ki ni bil nič manj razdražen, je šel v svojo sobo in se vrgel na divan: kri mu je šinila v glavo. Toda zelo se je motil, če je mislil, da je s tem težkim prizorom izčrpal vprašanje svojega odhoda. Najhujše ga je še čakalo.

Naslednjega dne so se spuntali vsi sorodniki. Najprej je prišla Samburova in očitala baronu, da je uničil hčerino življenje; pozneje se je pojavil Anatolij in poskušal s prepričevanji odvrniti barona od njegovega sklepa, toda ni nič dosegel in je odšel besen od jeze.

Precejšen del splošne nevolje se je zgrnil tudi na Diomida Petroviča; če ni bil na srečo baronov gost, bi ga bile razjarjene in užaljene dame vrgle iz hiše. Kako in po kom je ta domača drama prišla v javnost, je težko reči, no vest o baronovem odhodu se je s čudovito naglico raznesla povsod in je v salonih izzvala živahne razprave in prav različne sklepe. Trdili so, da je Roteršild prišel ob pamet, da je bil vedno sumljiv po svojem odljudnem značaju in sovraštvu do žensk. Neka stara prijateljica Samburove je pripovedovala okrog, da je to baronovo nelepo potovanje le posledica neke baronove kupčije. Baron da je namreč kupil star italijanski grad, ki je bil v oblasti «mrtveca»; ta bi bil kmalu zadušil Pavla Borisoviča. Neki indijski fakir ali «mulukurumba» je po besedah pripovedovalke rešil barona iz oblasti «blodečega mrtveca», toda zato mu je naložil petletno pokoro v pagodi.

Mnogi so prišli do sklepa, da je neki inozemski slepar preslepil barona in Tomilina, ker sta bogata, in ju bo odvedel bogvekam, da ju obere. Baronovi družini so odločno svetovali: naj vzamejo Valerijo v zaščito ali naj zahtevajo ločitev zakona, zakaj blazni mož bi jo utegnil umoriti itd. Skratka, škandal je bil ogromen in baron je bil ves iz sebe. Obhodil je znance, toda povsod je pustil samo posebno karto z običajnim pripisom.

V hiši je viselo težko ozračje. Larisa Arkadjevna je prišla in ni se ganila od Valerije, ki je bila v strašnem duševnem stanju in ni hotela videti moža. Lolo ji je pomagala, zakaj Samburova se je zvijala v histeričnih napadih, ali pa jo je mučil glavobol. Toda če ji je prišel zet pred oči, se je besno lotila nesrečnega barona in ga preklinjala, ker je uničil življenje njeni hčeri. Samo Lolo je bila na strani svojega brat-

ranca. Brez prikrivanja mu je donašala vse škandalozne govorice, ki so krožile o njem, in vse, kar se je godilo z Valerijo, ki ni hotela videti moža.

Vse te neprijetnosti so potlačevale Pavla Borisoviča. Bil je videti prepaden, da se je Diomid Petrovič prestrašil in ga pojil s kapljicami, ki mu jih je dal gospod Žerald, očividno predvidevajoč škandal. Popotnika sta nestrpno pričakovala ure odhoda, zakaj tudi Diomida Petroviča je utrudila ploha očitanj, ki se je vlivala nanj zaradi barona. Odkrito so ga dolžili, da je soudeležen pri tej «temni zadevi», ki se bo slabo končala, in da je s pomočjo indijskega sleparja «hipnotiziral» Roteršilda.

Končno je prišel dan odhoda in je hitro minil v poslednjih pripravah. Solze so curkoma lile Saveliju iz oči, ko je odnašal kovčege in skrinje svojega gospoda; ta je med tem bled, razburjen in očitno potrt korakal po sobi. Baron in Diomid Petrovič sta se imela odpeljati zvečer, toda nihče se ni pripravljal, da ju spremi; baron je bil celo mnenja, da je bolje, če odideta na tihem kakor tatova.

Zvečer, ko je bila prtljaga že odpravljena, je Diomid Petrovič stopil v dvorano, da se poslovi od Larise Arkadjevne in Helene Aleksandrovne, ki sta bili vkljub svoji nevolji precej strpni. Nesreča je hotela, da je skoraj istočasno vstopila Samburova, ki se je ravnokar vračala od hčerke. Ko je zagledala Tomilina, je obsula nesrečnika s ploho očitanj.

— Vampir, volkodlak, norec! Ni vam dovolj, da ste samega sebe pogubili, še druge upropaščate, — je vpila in klicala na vse tri bese iz zaloge «indijskega sleparja».

— Bog mi je priča, da nimam prav nobene krivde pri sklepu Pavla Borisoviča, — je mrmral Diomid Petrovič in iskal klobuk, da bi jo odkuril.

— Vi niste krivi?! Kdo pa je pripeljal «šarlatana»? O! Če bo Valja končala s samomorom ali zblazni, — ste vi krivi, krvniki. Ah! Čemu, čemu se je oženil z mojo nesrečno hčerko ta ničvrednež!...

Utihnila je vsa zasopla; toda tudi Tomilinovo potrpljenje je bilo izčrpano; vkljub temu, da je bil

vajen samozatajevanja, je prišel iz sebe in rezko odgovoril:

— Vprašajte svojo hčerko, gospa, o vzrokih te ženitve. Če bi se baron ne bil oženil z njo, bi jih bili prav lahko pogodili, — nato se je poklonil in naglo odšel.

Samburova je bila zmedena in raztreseno je gledal na Bakulinko in Heleno Aleksandrovno, ki sta se pomembno spogledali.

— Kaj je govorila ta opica? Zdi se mi, da se je predrznil vreči senco na mojo pošteno, nedolžno Valerijo?... S svojimi rokami ga zadušim...

Ni mogla nadaljevati, zakaj padla je na tla v živčnem napadu in dami sta jo s pomočjo služabnic odnesli v oddaljeno sobo, da ne bi njeno histerično kričanje vznemirilo Valerije.

Diomid Petrovič je šel v baronovo sobo, kjer se je baron oblačil v popotno obleko.

— Pojdiva, pojdiva takoj. Bolje, da čakava na kolodvoru, sicer naju še skamnajo, posebno vas, baron, če vas tašča dobi!... Ta prijazna dama se je vrgla name kakor panterka in je izzvala od moje strani odgovor, za kateri mi je prav žal.

Vrgel se je v naslanjač in si obrisal pot, ki mu je tekel po čelu.

— Moram se posloviti od Valerije, sicer ne morem oditi. Pet dni je nisem videl, — je rekel s tihim glasom baron.

S težkim srcem se je napotil k ženinemu buduarju; v sosedni mali sprejemnici je srečal Lolo in ji povedal, da bi rad videl Valerijo. Ta je vzdihnila in mu stisnila roko.

— Pojdi. Ona te noče videti, no zdaj je sama, a vsi ostali so pri tvoji 'belle mère, ki jo davi živčni napad. Ah, Pavlik, ne bi si bila mislila, da pojde vse tako slabo, — je dodala in si brisala solze.

Buduar je bil čudovito lepo zatočišče. Opremljen je bil s prevlečenim pohištvom, s cvetlicami in tisoči raznih drobnih reči, ki obdajajo svetsko žensko. Na divanu je ležala Valerija z nemarno počesanimi lasmi. Svetilka izpod višnjevega abažurja je razsvetljevala

njeno obličje, ki je bilo videti zaradi tega še bledejše. Valerija se je tako izpremenila, oslabela in postala bleda, takšen obup se ji je začrtal v krasnih potezah, da je barona prevzelo. Ali je spala ali bila samo zamišljena, no oči je imela zaprte in v svoji nepregibnosti je spominjala na mrtvo Giovanno. Bolestna žalost se je polotila barona, vest ga je grizla in pomislil je, da ne bo mogel prestati te preizkušnje. Prvič se je pokesal zaradi svoje odločitve, toda ali je mogel odstopiti? Proti temu se je uprl ves njegov ponos. Odreči se svojim najlepšim sanjam zdaj, po vseh prestanih žalitvah? Ne, ni mogoče!... Poln takih nasprotujočih si občutkov je tiho stopil naprej, se spustil na kolena in objel ženo.

Valerija je vzkliknila in odprla oči. Ko je spoznala moža, je nekaj trenotkov obstala mirna, kakor da ne čuti njegove bližine in njegovih poljubov. Nato je hkratu krčevito zaihtela, objela okoli vratu moža in zašepetala s pretrganim glasom:

— Ubij me, predno odideš... Rajši umrjem, kakor da bi ostala tu sama.

— Valja, bodi pametna in ne vznemirjaj me. Ti ne veš, kako težki so mi ti trenotki. Ne dvomi o meni in ne pozabi me; toda jaz ne morem odstopiti. Prisegam ti, da te ljubim in da si bom prizadeval skrajšati najino ločitev.

Zadnjič je poljubil njene hladne ročke, pokrižal jo je in hotel oditi, toda zaustavil ga je obupen krik, ki mu je presunil dušo. Valerija se je vrgla k njemu, padla na kolena in prosila:

— Paolo, ostani! Na kolenih te prosim!

Cela vrsta čuvstev je zazvenela v tem bolestnem kriku. Mrzlo je spreletelo barona od žgoče, mučne žalosti in dvignil je Valerijo. Toda to razburjenje je bilo prehudo za njen slabotni organizem. V glavi se ji je zavrtelo in obvisela je kakor mrtva na moževih rokah. Nekaj trenotkov je baron obstal neodločen, s solznimi očmi in v njegovi duši se je vršil zadnji boj med samoljubjem in pekočo vestjo; toda naglo se je odločil, odnesel Valerijo na divan, jo zadnjikrat poljubil na čelo in ustne, nato je hitro odšel. V mali

sprejemnici je našel Lolo. Bleda in vsa v solzah se mu je vrgla okoli vratu.

— Ah, Pavlik! Tudi ti jočeš? Tudi tebi ni lahka ta ura! — je zašepetala.

— Tako težka, Lolo, da če bi mogel odstopiti, bi takoj to napravil; toda veruj mi, ne morem, ne morem... Bodi Valji ljubeča sestra, bodi ji v oporo in brani me v slabih trenotkih; reci ji, da jo ljubim iz vsega srca. Še nekaj, — piši mi pogosto in poročaj mi o vsem, kar se tu godi. Tudi Valeriji bom pisal.

Poljubila sta se, potem pa se je baron podal v predsobo, kjer sta ga čakala Diomid Petrovič in Savelij. Ves v solzah ga je oblekel in ga nekolikokrat prekrižal, a Roteršild je globoko ganjen poljubil v lice starega služabnika in ga prosil, naj pridno služi mladi gospodinji, jo uboga in naj vse pozdravi. Nato se je naglo okrenil, šel doli po stopnicah in sedel v avtomobil. Diomid Petrovič ga je ošinil z nemirnim pogledom.

— No, Pavel Borisovič, bodite mož in umirite svoje živce; najtežje je prestano, a sčasoma se bo vse uravnalo.

Baron ni nič odgovoril. Molče sta prišla na kolodvor in se vsedla v svoj kupe; ko se je železniški stroj začel sikajoč pomikati dalje, se je Diomid Petrovič pokrižal in olajšan vzdihnil.

Valerija se je prebudila iz svoje dolgotrajne nezavesti, ko je bil brzi vlak, v katerem se je njen mož peljal, že daleč od prestolnice.

S trudnim pogledom je obšla po sobi in Larisa Arkadjevna je bila takoj pri njej.

— Ali je odpotoval? — je vprašala Valerija s tihim glasom in na pritrdilni odgovor kumice je zopet zamižala, toda do novega izbruha obupa ni prišlo.

Po precej dolgotrajnem molčanju je Valerija vprašala po materi, in ko je zvedela, da ji je zdravnik dal uspavalnih kapljic, je rekla:

— Pojdi, kumica, in lezi. Počutim se dobro in hočem spati.

Da ji ne ugovarja, je Bakulinka legla na divan in se pretvarjala, da spi. Valerijin mir se ji je zdel

sumljiv in bala se je, da ne bi napravila kaj nespametnega. Vendar pa se ni nič zgodilo in ni vedela, če Valerija spi ali ne.

Nekaj dni je prešlo brez nikake izpremembe. Valerija ni šla nikamor in ni nikogar sprejemala, vendar pa je bila videti mirna in ni jokala. Če bi ne bila smrtnobleda in če bi ne bila videti tako mračna in resna, bi človek pomislil, da se ni zgodilo nič posebnega. Ko je zapazila v materinih in botrinih očeh skrito bojazen, je rekla z bridko ravnodušnostjo:

— Ne bojte se, nimam nobenih samomorilnih misli. On ni vreden tega. Pustite me, da zberem misli in odločim o svoji usodi.

Samburova se je umirila in se začela zdraviti, zakaj bolehala je na jetrih, a razburjenja zadnjih časov so ji zelo škodovala.

Larisa Arkadjevna se je vrnila v Pavlovsk, a Lolo k možu, kar je bilo Valeriji všeč: želela si je biti sama.

Ko jo je Lolo črez nekaj časa obiskala, je dobila Valerijo, ko je ukladala prtljago.

— Kaj je to? Ti pripravljaš prtljago? Čemu? — je vprašala Lolo s skrbjo.

— No da, izbiram, kar vzamem s seboj, — je mirno odgovorila Valerija.

— Kam pa hočeš iti? Čemu se odpravljaš iz Petrograda? Čudna misel!

— Zakaj bi bila čudna? Kako si moreš misliti, da ostanem tu, da bodo s prstom za mano kazali, me sprejemali s hinavskosočutnimi pogledi in se mi za hrbtom smejali? Hvala lepa! Za sedaj grem na deželo, v moskovsko okolico, potem bom že videla, kaj ukrenem.

— Ne delaj tega, Valja. Ostani v svojem prelepem stanovanju in pljuni na opravljive zavistneže. Pavlik se vrne in bosta srečna. Pridi rajši k meni v Carsko.

Povedala ji je baronovo željo glede ustanovitve sirotišnice, da bi ona sprejela vodstvo.

— Hvala, Lolo, za tvoj predlog; toda jaz se nikakor nočem ukvarjati z dobrodelnimi domislicami

Pavla Borisoviča. Za to častno mesto moreš najeti koga za plačilo.

— Čemu odklanjaš to plemenito in lepo delo? To bi te raztreslo in ti olajšalo trpljenje ločitve. Ti preziraš Pavlikove načrte, on pa te zelo ljubi. Tako je trpel, celo jokal je, ko je odhajal, — jo je Lolo karajoče zavrnila.

— Jokal je? To je zelo ganljivo. No, hvala Bogu, solze se posuše in on se potolaži.

V njenem glasu je zazvenela jedka, zaničljiva struna in Lolo jo je začudena pogledala.

— Kako zlobna si postala, Valja. Pavlik si je na vse načine prizadeval ti olajšati čas ločitve v upanju, da boš razumela, če se je v njem zbudila želja po znanju po vseh strahotah, ki jih je preživel v Montignosu, a ti vse to zasmehuješ... Pet let niso vendar večnost; sicer pa ti je z radodarno roko zagotovil vse, kar more bogastvo dati. Vem, da ti je nakazal letni dohodek petdeset tisoč rubljev; torej moreš nadaljevati sedanje življenje. Ali je to tako slabo? Bodi pametna, Valja! Glej na vso zadevo zdravo, a ne tako, kakor ti narekuje srd.

— Moj Bog! Baron me hoče naravnost ugonobiti z dokazi svoje ljubezni, — ha, ha, — svojega velikodušja in... spoštovanja, — je z odkritim zaničevanjem pripomnila Valerija.

— Spoštovanja? Kaj, še o tem dvomiš? Sramuj se, Valja!

— O priliki pogovora o nagibih njegovega odhoda mi je vrgel v obraz nezaslišano žalitev, da ljubim v njem le «samca», in pristavil, da se morem ločiti od njega in si poiskati drugega lepčka in se z njim potolažiti. Verjetno je, da mi hoče olajšati izbor ljubimca ali moža, ker me je tako radodarno nagradil, še bolj verjetno je, da je prepričan, da bo po svojem povratku imel polno pravico me zapoditi, če ga ne bom hotela dobrovoljno rešiti svoje osebe. Ali morem še dvomiti o njegovem spoštovanju po teh prepričevalnih dokazih?... No, naj zadostuje o tem. Če mi pa hočeš dokazati svojo ljubezen, Lolo, in ohraniti mojo, ne imenuj mi nikoli imena Pavla Bori-

soviča. Ta pogovor mi je odvraten in neizrečeno neprijeten.

Lolo je ostrmela in se zamislila.

— Zdaj vidim, da si v takem razpoloženju, ko bi bilo vsako prigovarjanje in prepričevanje odveč. Seveda, Pavlik je pogrešil, da ti je stavil tako žaljive predloge, toda v razburjenem stanju pridejo na jezik besede, ki se jih pozneje človek kesa. Če pa tako hočeš, naj ostane pri tem.

Prijateljici sta se razstali precej hladno; toda Lolo je ostala še vedno naklonjena bratrancu.

Še tisti večer je Valerija prejela od pravnega zastopnika svojega moža pismo, v katerem jo prosi, če bi ga naslednjega dne sprejela, da ji vroči prvo tretjino letnega dohodka in da se pomenita glede hišne uprave, če bi hotela v hiši kaj prenarediti. Valerija je takoj odgovorila, da se odločno odreka vsem sredstvom, in ker je mož odšel iz Petrograda, se ona ne more pečati z nobenim poslom, ampak naj se obrne v vseh vprašanjih naravnost na barona.

Ko se je Valerija na ta način odrekla vsemu blagostanju, ki ji ga je mož pripravil, se je čutila olajšana. Toda njen mir je bil zgolj zunanji, v njeni notranjosti je divjala nevihta, dasiravno jo je pred «svetom» držal pokoncu ponos, ki se je v njej zbudil. Samo ponoči, v tišini prazne hiše se je prepustila svoji žalosti in solzam, ki jih je črez dan zadrževala.

Stanovanje, kjer jo je vse spominjalo na moža in na varljivo srečo, ki je je bila deležna, ji je postalo neznosno in z mrzlično nestrpnostjo je pričakovala dneva, ko ga zapusti. Ko je pa Valerija razmišljala o pusti, samotni bodočnosti brez smotra in upanja, je drgetala in se izpraševala, ali bi ne bilo bolje vzeti dobro količino morfija... Toda od tega koraka jo je zadrževala misel, da bi s svojim činom napravila Pavlu Borisoviču veselje, ko bi on zvedel, da se je umorila, ker ni mogla živeti brez njega.

Vsi bližnji sorodniki so grajali njeno namero preseliti se tako daleč, a njena mati je bila silno huda, da se je Valerija odrekla tako velikemu dohodku.

— Dobro, da ti je vsaj zapustil toliko, da moreš primerno živeti, ne bo se ugonobil, če ti daje petdeset tisoč od svojega pol miljona dohodkov. Toda ko si zdaj zavrnila njegov predlog, s čim boš živela? — je nevoljno govorila Samburova, ki je porabila na leto petindvajset tisoč in je bila vedno brez denarja.

— Imam pet tisoč kapitala od svoje dote, to mi zadostuje popolnoma. Rajši umrem od gladu, kakor da bi sprejela od njega še kopejko. Dejanski sva že ločena. Kako si mogla misliti, da sprejmem to miloščino, ki mi jo je vrgel kakor skorjo kruha gladnemu psu?

Vsa prepričevanja so bila zaman in črez dva tedna po baronovem odhodu je Valerija zapustila Petrograd. Dan poprej je poslala Saveliju, naj nese rodbinsko srebrnino in brilante v banko, mu izročila ključe ter mu velela, naj se v vseh zadevah obrača na pravnega zastopnika, gospoda Ragušina.

Zvečer je odšla v knjižnico in si napravila seznam knjig, ki jih je mož s tako vnemo proučeval.

Samburova in Larisa Arkadjevna sta jo hoteli spremiti, toda Valerija ju je zavrnila.

— Pustite, da delam po svoji volji. Zdaj si želim le samote; ko se umirim, sem uverjena, da bom našla v vas oporo in naklonjenost...

TRETJI DEL

Na potovanju iz Petrograda je bil Pavel Borisovič otožen in molčeč; ni se še umiril od težkih razburjenj zadnjih dni. Samo enkrat je rekel:

— Rad bi vedel, kaj je z Valerijo. Da bi le ne zbolela in napravila kakšno nepopravljivo neumnost, ko je pa tako občutljiva. Nisem mislil, da bo vsa stvar tako huda.

Tomilin si je zamišljen pogladil brado.

— Ne mislim, da bi se poskušala umoriti. Preponosna je, da bi vam napravila takšno zadoščenje...

— Zadoščenje? Kako bi si mogla misliti, da želim njeno smrt? — je vprašal baron, ki je zardel od nevolje.

— Ne. Jaz menim le zadoščenje vašemu samoljubju. Verjetno pa je, da vam bo ob vašem povratku delala nemalo težav.

Pavel Borisovič ni nič odgovoril in nista več o tem govorila.

Snidenje z gospodom Žeraldom je nekoliko poživilo barona, in ker so se že črez dva dni vkrcali na ladjo, ni imel časa za razmišljanje. Vožnja je bila hitra in prijetna in ni manjkalo raztresenja. Malo časa so se ustavili v Aleksandriji, nato so šli v Kairo, si ogledali piramide, potem pa so se ustavili na Cejlonu. V Indiji je gospod Žerald pokazal svojima učencema najprej hrame Elefantine in razne spomenike iz starega veka, a njegovo pripovedovanje, s katerim je pojasnjeval izlete, je bilo tako zanimivo in je odkrilo tako širok vpogled na prošlost te dežele, polne tajn in čudes, da sta slušatelja na vse ostalo pozabila. Končno so popotniki prispeli v učiteljevo zatočišče.

Bila je to nevelika hiša elegantne zunanjosti, ki je stala v dolini, katero so obdajale visoke gore. Z višine treh teras, ki so se dvigale ob straneh poslopja, je bil razgled čaroben; povsod je oko počivalo na prečudno bujnem rastlinstvu, med skalovjem sta žuborela dva kristalno čista studenca, a cvetlice, katerih je bil vrt poln, so razširjale močan vonj. Nikjer pa ni bilo videti drugega človeškega bivališča. Človek je bil tu sam s prirodo in delo je moralo biti lahko v tem mirnem pribežališču, ki ga ni motil posvetni šum, a čisti, poživljajoči gorski zrak je vlival nove življenske sile.

Naslednjega dne po prihodu se je gospod Žerald pojavil v indijskem kroju in predložil učencema, naj isto napravita. H kosilu sta prišla popolnoma izpremenjena: vzhodna obleka s turbanom iz muselina sta se tako podajala redki lepoti Pavla Borisoviča, da je Diomid Petrovič pripomnil:

— Vaša sreča, da vas ne vidijo petrograjske dame, sicer bi se raztrgale zaradi vas. Vsekakor vam priporočam ta kroj za prvi kostumirani ples po povratku.

Preteklo je nekaj tednov. Baron se je odpočil, a resno delo se ni še pričelo. Končno se je nekega jutra po zajtrku opogumil in vprašal:

— Učenik, ali mi ne naložite učenja? Živim v popolnem brezdelju: jem, pijem in ničesar ne delam.

Rahel smehljaj je šinil preko učiteljevih usten.

— Potrpljenje, sin moj. Najprej se mora vodna površina umiriti, če naj ladja neovirano po njej plove. Svet, iz katerega si prišel semkaj, je podoben valujočemu morju, a tvoj odhod je bil, če se ne motim, silno buren...

— Ne razburjaj se, prijatelj, — je dostavil, ko je videl, kako je oni zardel. Nisem nič užaljen zaradi sodb, ki so jih dame izrekle o meni. Ženske so pač občutljive. Zato pa bi si vidva, moja učenca, ne smela vzeti k srcu tistih laskavih priimkov in vračati enako z enakim.

Baron in Diomid Petrovič sta se v zadregi spogledala.

— Kako, ti to veš, učenik? — je zamrmral zmedeni baron.

— Slab učitelj bi bil, če bi ne znal takih malenkosti. No, ko smo se že dotaknili tega vprašanja, dovoli mi, prijatelj Paolo, da ti rečem, da glede svoje žene nisi imel prav. Kakor je tvoja želja učiti se prava in poštena, vendar je za tvojo ženo to težka in neusmiljena preizkušnja. Ni bilo velikodušno od tebe, da si ji otežil položaj z žaljivimi besedami.

— Ona me je prva užalila in kri mi je šinila v glavo, — je rekel osramočeni Pavel Borisovič.

— Zato ker se je v tebi *žival* oglasila, kakor hitro so jo zbudili. — Sicer pa je svet, iz katerega si ti prišel, tako ustvarjen. Razburljiva ljudska množica ni drugega kakor skupina živali v človeški podobi, samo da so še bolj neusmiljene od pravih. Zunanja spodobnost, vzgoja in hinavščina vklepajo nagone in zakrijejo več ali manj prvotno obliko. Toda poskusi samo razdražiti enega takšnih gospodov ali vzbuditi v njem sum, da bi mu utegnile tvoje spletke odvzeti korito v življenski gostiji, tedaj se mu porode v glavi najbolj prekanjene misli in začel te bo preganjati brez pre-

stanka s svojo zlobo, zakaj nobeno bitje na svetu ne zna tako sovražiti kakor človek. Zato, kdor se hoče očistiti, mora bežati s tega polja življenske bitke in iskati dušno ravnovesje v samoti proč od ljudskih viharjev in okuženega ozračja te zločinske človeške črede. Ti si tukaj zaradi tega, sin moj, da ukrotiš ljuto žival, ki tu dremlje, — rahlo se je dotaknil baronovih prsi. — In treba jo je dobro obrzdati, da je ne more nobeno ugovarjanje zbuditi, zakaj oborožena je z besno zlobo in zločinstvom, s kremplji in z mesojedim žrelom. Tvoja prva in najtežja naloga je skrbeti za to, da se rešiš notranjega sovraga, ustvariš notranjo harmonijo, ki naj potlači nizke nagone in napolni tvojo auro in tvoje duhovno telo s čisto astralno lučjo. Ta luč zapre dostop zlobnim silam, ki vzhajajo iz brezna. Najprej moraš postati *gospod* svoje volje, nato moraš biti dober kemik, da boš znal izdelovati amalgam iz kozmičnih tvarin, ki bo imuniziral tvojo auro in tvoje astralno telo.

Od tega dne si je baron vestno prizadeval brzdati svojo nestrpnost in začel je pravilno ceniti globoko tišino, ki ga je obkrožala. Tu, v gorah, bliže sinjenemu nebu, v poživljajočem, prozornem zraku, je občutil tako lahkoto mišljenja kakor nikoli poprej. Ležeč v senci ob studencu je večkrat premišljeval o preteklosti in se spomnil, kako težko mu je bilo zbrati svoje misli pri proučevanju zanimajočih ga abstraktnih znanosti. Vsak trenotek ga je kakšna malenkostna «zadeva» odvrnila od učenja: ali so bili gostje v hiši, ali je moral sam obiske delati, se vlačiti okrog po plesih in gledališčih ali se pogajati z raznimi ljudmi zaradi uprave velikanskega premoženja, ki ga je podedoval... Kako goreče si je želel tega bogastva, ko pa ga je dobil, mu je postalo težko breme... Večkrat je tudi razmišljal o Valeriji. Kaj dela ona? Ali ni morebiti bolna? Kakor živ očitek je vstal pred njim njen majhni, shujšani, potrti obrazek, a v ušesih mu je zvenel njen obupni krik pred omedlevico... In delal si je bridka očitanja zaradi svojih žaljivih besed in svojega predloga o ločitvi zakona. Ne, ne! Ne bo se ločil, ampak bo popravil krivico in po svojem povratku

bo Valerijo obdal z ljubeznijo in si prizadeval, da bo pozabila na solze in ločitev.

Pustil je Lolo naslov angleškega bančnega zavoda, s katerim je bil gospod Žerald v zvezi, zakaj od tam sta imela z Diomidom Petrovičem sprejemati korespondenco iz Evrope; toda do sedaj ni prejel nobenega pisma.

Črez nekaj časa mu je gospod Žerald končno izročil rokopis, katerega vsebina so bile čarodejske molitve in pesmi, velel mu je, naj se jih uči na pamet, dokler jih ne bo znal gladko in vsako posebej. Baron se je začel z vnemo učiti in črez dva tedna je znal ob vsakem času in v kateremkoli redu ponoviti vso vrsto molitev in pesmi, ki so bile pomešane s čudnimi in nerazumljivimi besedami. Čarodej je pohvalil njegovo pridnost in za nagrado mu je obljubil, da ga bo naslednji dan vzel k prvi preizkušnji.

Drugi dan ga je peljal v veliko, popolnoma temno sobo, prižgal majhno svetilko in tedaj je baron zagledal v globoki dolbini velikansko okroglo zrcalo, katerega površina je trepetala in izžarivala vse mavrične barve. Nad zrcalom je bil velik križ, pod njim pa je stal jeklen instrument, ki je bil pokrit s kakor las tankimi vejicami. Pred zrcalom je stal naslanjač.

Zraven te sobe je bila druga, manjša; v njej je stala postelj, a na koncu je stala posoda, v katero je lila voda v kristalnem curku iz pipe v steni.

— Tu, sin moj, moraš ostati sedem dni in sedem noči v opazovanju in molitvi; povem ti, v kakšnem redu se boš vadil v molitvi in petju. Osmi dan se boš odpočil v naši družbi, potem pa začneš znova in boš nadaljeval, dokler ne dosežeš postavljenega smotra. Evo, kaj bodi tvoj smoter: ti sedeš v ta naslanjač in boš pazil, če se kaj pojavi na zrcalni površini vkljub popolni temi. Malo po malem boš začel opažati, kako se bodo iz tvojega telesa izločevali žarki, a po moči teh fluidskih tokov se bo v zrcalu pojavila tvoja aura in tedaj boš mogel soditi, kakšne psihične elemente ona vsebuje. Ne misli, da je to lahko in hitro doseči. No, v tem poskusu je prva preizkušnja tvo-

jega potrpljenja in tvoje vnetosti. Ne boj se, da bi te napadli zli duhovi; delaj z mirno dušo in ne naveličaj se, če pa se boš čutil utrujen, ali ti postane soparno, prestani, okoplji se in preobleci perilo in obleko. Tu na tej mizi v oglu sta dva koška: v enem je kruh, v drugem jajca in poln vrč mleka. Pij mleko, jej jajca in kruha, kolikor hočeš, zakaj tratil boš sile in treba jih je nadomestiti. Zaloga bo vsako jutro obnovljena. Zdaj pa, dragi moj učenec, na svidenje. Spočetka te pridem včasih obiskati, da te poučim in pobodrim, pozneje pa boš moral delati sam.

Ko mu je vse razložil, je gospod Žerald odšel. Ko je baron ostal sam, je pokleknil in z vsemi svojimi silami je osredotočil svoje misli na magične molitve; potem je sedel v naslanjač in prepeval predpisane pesmi.

Prve dneve se niso pokazali nikaki uspehi, toda on ni obupal, a na koncu tedna je z veseljem zapazil na zrcalu slabotno višnjevkasto luč. Istočasno je doživljal neke čudne občutke, kakor da izhaja iz njegovega organizma trdna tvarina, ki jo neka nevidna sila od tam vleče. Polagoma se je začel na zrcalni plošči spoznavati nejasni obris života, a iz glave so žareli nekaki svetlobni žarki v slabotni, komaj zaznatni barvi. Včasih je gospod Žerald, kakor je obljubil, prišel k svojemu učencu, ga bodril in mu polagal roke na glavo, nakar se je Roteršild počutil močnejši.

Črez nekaj tednov težkega in vztrajnega napora se je zrcalo končno razsvetlilo v mehki svetlobi in na ozadju se je pokazala čudna slika. Iz pestro pobarvanega jajca se je pokazala baronova podoba, zavita v valove raznobarvne megle. Očaran in ves nemiren od radovednosti je Pavel Borisovič opazoval čudno podobo ter se čudil gibanju in prelivanju barv.

V prvem navdušenju je hotel steči k učitelju, da mu pojasni ta pojav. Toda bil je že toliko disciplíniran, da je premagal nestrpnost in sklenil počakati naslednjega dne, ko je bil dan počitka.

Ko je naslednje jutro pri zajtrku sporočil gospodu Žeraldu, kar je videl prejšnji dan, je gospod Žerald

smehljaje pogledal v obličje in oči svojega učenca, ki je sijal od ponosa in zadovoljstva.

— Sprejmi moje častitke, sin moj. Ta uspeh dokazuje, da si delal vztrajno in odločno. Jutri pridem k tebi, in ko boš priklical sliko, preidem k razlagi.

Ko je baron naslednjega dne priklical v zrcalu čudno, jajčasto podobo, je gospod Žerald, ki je stal za naslanjačem, dvignil roko in iz njegovih prstov so šinili svetlobni trakovi, ki so se takorekoč pritrdili na zrcalo. Barve meglene slike so nato postale bolj jasne in slika je bila podobna reliefu.

— Prišel sem, da pomagam tvoji slabi volji z žarki svoje zavedne volje in vlijem vsebino odsevu tvojega astralnega «jaza», da ti morem razložiti ves pojav. To, kar tu vidiš, je zgodovina tvojega duševnega razvoja v preteklosti in sedanjosti, toda tu so tudi znaki razvoja v bodočnosti. Te barve, ki jih vidiš na odprti jajčasti obleki tvoje bitnosti, so posledica dolgih in vztrajnih stoletnih naporov in postopnega izpopolnjevanja. Predno pa ti pojasnim pomen barv tvojega astrala, ti v kratkih besedah povem pomen prostih barv. Samo ob sebi se razume, da so njih premembe, prelivanja in zlivanja neštevilna, kakor so različne stopnje zmožnosti, popolnosti itd. človeškega duha. Tako na primer pomenijo črni oblaki v astralnem telesu sovraštvo in zlobnost; živordeča barva pomeni po različnih odtenkih jezo, ljubezen ali čuvstvenost; temnorujava označuje skopost, sebičnost ali ljubosumje; svinčenosiva kaže utrujenost in onemoglost. Ta barva kakor tudi ona skoposti imata čudno svojstvo, da razpolagata z vzporednimi trakovi in v tem slučaju napravlja vtis, kakor da je njih povzročitelj zaprt v nekakšni astralni kletki. Oranžna barva kaže na ponos in častihlepje; zlatorumena, po stopnji bleska in čistote, kaže stopnjo duhovnosti. Temnozelena in siva barva sta barvi prekanjenosti in licemerstva, a njih svetlejši odtenki izražajo ista čuvstva, samo očiščena. Višnjeva barva znači v splošnem pobožnost, toda po stopnjevanju gostote pomeni tudi fanatizem ali pobožnjaštvo.

— Na temelju teh podatkov bova sedaj proučevala tvojo dušo in stopnjo tvojega razvoja. Najprej poglej si te živordeče lise, ki so raztresene po vsej prostornosti jajčaste oblike. Ti znaki neukročenega značaja kažejo, da si nagel in razdražljiv. Spodnji del podobe je ovit v oblačno maso temnorujave barve, v katero se preliva slabotni sivozeleni barvni odtenek, in kaže preceejšnjo stopnjo sebičnosti in ljubosumja. Rujavina prehaja v rdečo liso, ki je spodaj temna, zgoraj rožnata; to dokazuje, da si še močno podvržen jezi in čuvstvenosti, toda da si tudi zmožen ljubiti, dasi zmerno. Na tvojo srečo je zgornji del jajca protiutež spodnjemu neželjenemu delu; zakaj glava je obdana z vrsto širokih žarkov, ki kažejo na neko stopnjo duhovnega razvoja in višjega stremljenja. Ta rumeni žarek z zlatimi odtenki pomeni tvoje veselje do učenja, očiščenja in napredka; višnjevi žarek dokazuje zadostno pobožnost, da se moreš dvigniti k Božanstvu in izprositi Njegovo pomoč. Toda temnooranžna barva, ki je potresena z malinovimi in rujavimi madeži, kvari vso podobo in izdaja tvojo izredno nadutost, precejšnjo samozadovoljnost in takšno ljubezen, ki išče najprej lastno zadostitev, a od bližnjega zahteva popolnoma nesebično čuvstvo in samozatajevanje. To je v splošnih potezah pomen tvoje astralne podobe, o tanjših in začasnih odtenkih bova govorila pozneje. Zdaj pa pojdiva, da se odpočiješ v svežem zraku, kjer lahko nadaljujeva pogovor.

Baron je molče slušal; ko sta se na terasi posedla, je bil baron videti tako raztresen in zmeden, da se je gospod Žerald iz srca nasmejal.

— Razvedri se, prijatelj, in povej, kaj te je tako silno ogorčilo?

— Nisem mislil, da sem tako hudoben, — je zašepetal baron v zadregi in nekoliko srdito.

— Jaz se ne čudim temu, zakaj tvoja aura je precej močno pobarvana z nadutostjo; toda ni vzroka, da se ježiš. Zmaga je že napol gotova, če je nevarnost poznana. Sedaj, ko poznaš svoje slabosti in jih moreš nadzorovati, ti je odprta svetla in razumna pot k izpopolnjevanju. V našem življenju igrajo misli glavno

vlogo; to so nekakšni sli, ki raznašajo po auri psihične spočetke. Ti veš, da vsaki vibraciji odgovarja določena oblika, a oblike, ki jih naše misli izobrazujejo, se nam kažejo v raznovrstnih in zanimivih podobah. To ti pokažem v prihodnjih dneh.

Roteršild ga je goreče zahvalil, a v teku pogovora ga je vprašal, če mu je nadaljevati začete poskuse, ali mu učitelj odkaže drugo delo.

— Da, začela bova z drugimi poskusi, — je odgovoril gospod Žerald. — Ko si se zdaj naučil opazovati astralno luč, moraš se naučiti še, da jo boš po svoji volji osredotočil in gospodoval z njo; kakor si že poskusil, so ti tokovi pokorni človeški volji.

Od tega dne se je začelo novo delo: razvijanje vonjalnega čuta za sprejemanje aromatov, ki so nezaznatni navadnim čutilom, in razvijanje zmožnosti voditi svoj astralni fluid. V tem delu pa je nastal zastoj zaradi poročil, ki jih je baron prejel iz doma, in ki so za nekaj dni narušili njegovo ravnovesje in ga razdražili.

Eno pismo je bilo od Lolo, drugo od pravnega zastopnika, tretje od Savelija. Tako je baron istočasno zvedel, da je Valerija zapustila njegov dom, se odrekla nakazanega ji dohodka in odšla na samotno materino posestvo.

Sestrična mu je sporočila o čudni izpremembi mlade ženske, o njenem nenaravnem pomirjenju, o žolču, ki ga je bila polna njena duša, in izrazila je tudi bojazen, da se utegne vse slabo končati. Lolo je sicer zamolčala, da ji je Valerija prepovedovala imenovati moževo ime, zato pa je grajala bratranca zaradi sirovih, žaljivih besed, ki so tako hudo užalile Valerijo, ki je mogla vsekakor upravičeno zahtevati, da je mož ne zapusti; zato je ni smel pitati ne s «čutnostjo» ne z «nenravnostjo».

Razdražljiva in samosilna baronova nrav je vzkipela v mešanici čuvstev. Dražilo in jezilo ga je, da se je Valerija tako odločno otresla vseh obveznosti napram njemu in se odrekla vsem ugodnostim, do katerih je imela pravico kot njegova žena. Njeno obnašanje je dokazovalo, da se namerava ločiti, in to ga je

tudi vznemirjalo. Dasiravno ji je on sam predlagal ločitev zakona, ker je smatral za svojo dolžnost, da je ne sme vezati in da ji mora dati popolno prostost spričo svoje dolgotrajne odsotnosti, si ni v globini svoje duše nikoli želel ločitve in njegovo občutljivo samoljubje je bilo globoko užaljeno po spoznanju, da se mu je žena odrekla s tako hladnim prezirom.

Medtem ko je bral pisma in je njegovo občutljivo obličje izražalo raznovrstna čuvstva, ki so ga vznemirjala, ga je gospod Žerald skrivaj opazoval, potem pa, kakor da ne vidi njegove razdraženosti, je začel govoriti o baronovih poskusih in mu predložil, da mu pokaže že davno obljubljene miselne oblike. Baron je takoj oživel, hkratu pozabil vso svojo nevoljo in šla sta v sobo, kjer je bilo magično zrcalo.

Gospod Žerald mu je velel, naj prikliče svojo auro, toda učenčeva glava je bila še polna prejetih vesti, misli so bile daleč, a včasih ga je popadla jeza istočasno z nemirno bojaznijo, da ne bi Valerija napravila kake neumnosti. Kako ga bo vest pekla, če napravi samomor! In pri tej misli so se v njegovi duši porajala čuvstva besa, pekoče vesti in nevolje. Tako razpoloženje ni bilo ugodno za priklicanje prikazni v zrcalu; namesto da bi si prizadeval pomiriti se, se je vedno bolj razburjal in pod vplivom njegove volje se je na zrcalni površini nenadoma pokazala jajčasta podoba, ki pa ni bila nič več podobna prejšnji podobi. Površina astralnega jajca se je izpremenila v burno morje. Črni oblaki z zelenkastim sijem so se tam delali in se vili v špiralah in na tem mračnem ozadju so švigale iz teme ognjene kače, kakor kadar se bliski love z gromom po nebu. Izločevanja astralnega telesa niso bila vidna; popolnoma jih je zakrivala gosta oblačna masa. Prestrašen je strmel baron v to čudno sliko in ni ničesar razumel.

— Učenik, kaj to pomeni? — je nemirno vprašal.

— Tu se odraža srd, ki v tebi kipi, sin moj. Krvavi bliski so tvoje misli, ki padajo kakor strele na tvojo ženo zaradi tega, ker se je spuntala proti tvojim naredbam. Če bi mogli tu-sem priklicati baronesine misli, bi bila slika ravno takšna, zakaj vsaka

misel spravi v gibanje astralno materijo, ki je v nas proniknila.

— Hvala Bogu, bliski ponehajo, nevihta bo minila in te zoprne barve se umaknejo pošteni barvi sramu in kesanja, — je veselo rekel gospod Žerald in dvignil roko, nakar je astralna podoba mahoma izginila. — A zdaj, dragi učenec, ti pokažem svojo disciplinirano misel; ti jo boš videl, zakaj tvoj vid se je že razvil in jaz se potrudim, da te pomirim, zato da tvoja sposobnost ne oslabi, — je rekel gospod Žerald in položil obe roki na glavo Pavla Borisoviča.

Prijetna gorkota je v hipu izpreletela vse baronovo telo in polagoma se je umiril. Tedaj je mag pokleknil in se poglobil v molitev. Črez nekaj časa se je iz čarodejeve glave pojavil širok trak zlate luči, ki se je izpremenila v višnjevo in zadobila obliko cvetlice, podobne napol razcvelemu lotosu; nato se je cvetlica izpremenila v stožec temnosinje barve skoraj vijoličastega odtenka, iz katerega so izhajali šopi višnjevih, lilijastih in rožnatih žarkov, ki so obkrožali stožec z nekakšno iskrno tkanino, ki se je dvigala vedno više in više; nato se je vse raztopilo v svetlobi nenavadnega, rožnatega odtenka, zbledelo in izginilo. Molče in kakor začaran je baron gledal nenavadno, čarobno sliko.

— Oh, učenik! Kdo more izraziti takšno krasoto in harmonijo misli! — je vzkliknil, ko je gospod Žerald vstal.

— Ti sam si to povedal, sin moj. Kdor je ustvaril v svoji duši harmonijo, vzvišena in čista čuvstva, ta ustvarja astralno krasoto v vseh ozirih. Molil sem zate in moja misel se je pojavila v zlatorumeni barvi, ki označuje očiščenje duhovnega dela; višnjevi stožec, ki si ga pozneje videl, je izraz molitve brez sebičnosti, a šopi žarkov so izliv moje vere, ki si je skozi temo moje nepopolnosti prizadevala preleteti pot k Božanstvenemu vrelcu, odkoder izvira sleherna duhovna in človeška pomoč. Rožnata barva je končno izraz moje ljubezni do tebe, moje globoke in iskrene želje, da te vidim vzpenjati se po lestvi popolnosti.

Baron je bil ganjen in je obljubil, da se bo skrbno nadzoroval in porabil vse moči na to, da bo vreden dobrot, ki jih je deležen. Od tega dne je resnično nadzoroval svoj značaj in krotil svojo razdražljivost, istočasno pa se je vneto oprijel dela.

V zdravilnih spretnostih je naglo napredoval; Gospod Žerald mu je dajal poizkusiti njegove sile na umirajočih rastlinah in živalih in končno ga je peljal v bivališča bednih Indov, kjer se je Pavel Borisovič navduševal nad uspehi svojega zdravljenja. Malo po malem so se izurili tudi njegovi čuti, posebno tipalni in vonjalni. Bil je že zmožen razločiti po vonju zdravilna in škodljiva izparivanja rastlin. Gospod Žerald ga je naučil spoznavati zlasti posebna izparivanja zlih nagonov in strasti; s tem namenom sta hodila po bližnjih seliščih ali se pridružila skupini romarjev, ki so obiskovali sosedno pagodo. Nekoč je celo vprašal učitelja, čemu se mora učiti te stroke okultne vede.

— Zato ker tebi ni dano postati *adept*, ampak se moraš povrniti v svet, da boš živel sredi svoje lahkomiselne in pokvarjene družbe. Čas tvojega prebivanja tu in obseg tvojega znanja je omejen. Sorazmerno s tem te bom pripravil za delokrog, ki ti je odkazan. Prvič se ti morajo oči odpreti toliko glede sebe kakor glede drugih; tvoja volja mora postati dovolj krepka in moraš se naučiti z njo razpolagati, da ne zapadeš v prejšnje pogreške; poleg tega je neobhodno potrebno, da se naučiš razlikovati dobre ali slabe lastnosti ljudi, ki jih boš srečeval, poznati njih strasti, a v potrebi ustvariti s svojo voljo nasprotne tokove, ki bodo zamogli uničiti škodljive izlive, v svojo in drugih obrambo. Končno razvijam tudi tvoje zdravilne sile, da ti olajšam možnost delati dobro ne samo z denarjem, ki ga imaš v izobilju, ampak tudi z žrtvovanjem svojih osebnih sil. To ti bo pomagalo proti sebičnosti, ki se skriva v globini tvoje bitnosti.

V tem ozračju miru in umstvenega dela je baron pozabil na čas tem lažje, ker je bilo njegovo delo vedno zanimivejše. Diomida Petroviča je videl samo pri kosilu, zakaj Tomilinovo delo je bilo druge vrste

in on je živel v drugem delu hiše; predeloval je sedaj kratki tečaj praktične magije in se pobliže seznanjal z nevidnim svetom. Z naučenimi formulami in z vežbanjem volje je prišel do tega, da je mogel po svoji želji priklicati nadzemeljska bitja, ali izganjati in pridržati nizke, hudobne duhove, ki se kaj radi pojavijo na lahkomiselnih zabavah, ko se nevedneži zbirajo zaradi veseljačenja, in s predrznostjo, ki je lastna nevednežem, spravljajo v delovanje sile, o katerih moči se jim niti ne sanja. Praktična magija s svojo tajno močjo je navduševala barona, posebno pa možnost priklicati one, ki jih je hotel videti.

Tako je poklical grofa Ridolfa in je bil presrečen, ko je na poziv njegove volje in njegovega znanja vstala pred njim v laboratoriju visoka, živa in otipliva postava njegovega prejšnjega očeta, ki se je zhvaljeval sinu, da ga je priklical iz prostornosti.

Z žalostjo je pomislil, da se bliža konec njegovemu bivanju v Indiji, on pa se je tako privadil temu umstvenemu delu, in svet v katerem je prej živel, mu je postal tuj.

Vesti iz Evrope so poredko prihajale. Lolo mu je sporočila, da se ji je porodil sin in da je zelo srečna z možem. O Valeriji je sestrična pisala prav malo, in da živi zelo osamljena.

On ni prejel nobenega pisma od žene; tudi mu ni nikoli odgovorila in se mu ni zahvaljevala za pisma in darove, ki jih je stalno pošiljal ženi za njen rojstni dan, imenski god in o velikih praznikih; njegove pošiljatve so bile vedno kakšna redkost ali dragocenost: starinski amulet, prelepa indijska tkanina ali dragocen lišp. Ta trdovratni molk je dokazoval, da se Valerijina jeza ni polegla, in to je barona silno jezilo, in ko je pomislil na povratek, ga je prevzelo mučno čuvstvo.

Valerija ni zahtevala ločitve zakona, zatorej ga je čakal mučni pomenek z njo in nihče ni mogel vedeti, kaj se bo iz tega izcimilo.

II.

Nekoč, o priliki nekega razgovora, je beseda nanesla na starodavno indijsko civilizacijo in na tajne, ki se skrivajo v podzemlju pagod, zlasti v starodavnih hramih, ki so jih v gorah izsekali nepoznani narodi.

— Ah, — je vzkliknil baron, — koliko zanimivih, pretresljivih tajn skriva v sebi ta nepoznani svet! Kakšni starodavni zakladi leže v tem podzemeljskem kraljestvu, kamor nikoli ne stopi tujčeva noga, izvzemši morebiti nekatere srečne izvoljence. Kako jih zavidam! — je pristavil z obžalovanjem.

Gospod Žerald se je nasmehnil.

— Kdo ve, da ne boš tudi ti med izvoljenci, in da predno se razstanem s svojim učencem, mu ne pokažem kotiček tega nevidnega sveta, ki bi ga tako rad videl?

Te besede so izzvale v baronu in Diomidu Petroviču takšno navdušenje, da se je mag iz srca nasmejal in na nestrpna Tomilinova vprašanja mu je obljubil, da če pojdeta, vzameta tudi njega s seboj. Nekaj tednov po tem razgovoru je gospod Žerald opomnil učenca, naj se pripravita na precej dolgo potovanje. Njih priprave so bile kmalu dokončane; že ob zori naslednjega dne so sedli na konje in mala karavana se je v spremstvu nekaterih slug in tovorne živine podala na pot.

Potovali so brez naglice nekaj dni in se ustavili v Benaresu, potem pa so se napotili v gorovje. Tu je postajala pot vedno težavnejša: ozke in strme steze so se vile ob prepadih, na dnu katerih so šumeli potoki. Toda razgledi so bili tako divni, da sta baron in Diomid Petrovič pozabila na nevarnosti potovanja; gospod Žerald in njegovo indijsko spremstvo so hodili tako mirno, kakor bi se izprehajali po najlepši cesti. Pokrajina je postajala vedno bolj divja, steza pa je bila komaj zaznatna in očividno je bila poznana samo domačinom. Popotniki so sedaj hodili pod streho zelenega deviškega gozda. Neredko so v senci gostega drevja hkratu zagorele zelenkaste oči in kača se je grozeče vzpela, pa se je hitro skrila v travo, ali pa je

na veji obvisela kopra sikajoč potnikom pri samem ušesu.

Vsakikrat ko se je konj ustavil in se zdrznil, je barona prevzel strah, ki se mu je težko upiral vkljub svojemu nespornemu pogumu, a v duši se je čudil ravnodušnosti in miru gospoda Žeralda in njegovih spremljevalcev. Ko pa je na velikem kamnu ob cesti zagledal ogromnega tigra, mahajočega z repom in očividno pripravljenega za naskok, je pobledel in s težavo pridržal konja, ki je vstal na zadnji nogi. Kakor bi mignil, je vzel izza pasa pištolo in hotel ustreliti, toda roka gospoda Žeralda se je težko spustila na njegovo roko in mag mu je rekel z ukazujočim glasom:

— Spravi orožje. Ne ta ne nobena druga žival nam ne napravi nič žalega. Poglej, tiger se je obrnil in izginil v džungli.

Po dvodnevnem potovanju skozi deviški gozd so prispeli do razvalin obsežnega hrama, ki je bil popolnoma zakrit od rastlinja. Mogočne korenike rastlinskih velikanov so lomile in privzdigovale ogromne plošče tlaku, prevrnile stebre, a liane in trnje so z zeleno zaveso pogrinjali kipe bogov; le zadnji del hramu in svetišče sta kljubovala razruševanju. Popotniki so se porazmestili v prvi dvorani; sluge so hitro osnažili eden iz oglov, razgrnili preproge, položili nanje blazine in prižgali baklje. Svetloba je splašila cel oblak netopirjev, ki so s krikom odleteli; potniki so počivali in čakali kosila.

— Ali nam je še daleč potovati? — je vprašal baron in si zapalil smotko.

— Smo že prišli, sin moj. Ti si gotovo misliš, da se zaradi teh razvalin ni izplačalo tako dolgo potovati, se izpostavljati napadom tigrov in kač in se plaziti po nepristopnih poteh? Ni treba, da te je sram, zakaj okoliščine te opravičujejo; toda samo po zunanjosti ne smeš soditi. Pod razvalinami te starodavne pagode se skriva kos podzemeljskega sveta, ki sta ga tako srčno želela videti ti in Diomid. Stojimo na tleh nekdanjega mesta, ki se je pogreznilo pred petnajsttisoč ali še več leti zaradi zemeljskega potresa. Kraj, kjer je stalo mesto, se je pogreznil v veliko

globočino tako naglo in brez najmanjših sunkov, da je del mesta ostal cel; bližnje gore so se zrušile, toda pri padanju so se skale tako čudovito zamešale, da je druga drugo pridržala in napravil se je pravi obok, ki je pogrnil mrtvo mesto. V teku stoletij se je na ta obok nagromadila zemlja in na njej je zrastel deviški les, a domačini, ki so ohranili temen spomin na ta dogodek, so sezidali pagodo, ki naj bi bila nekakšen nagrobni spomenik na mestu katastrofe, ki je stala življenje mnogih tisočev ljudi.

— Torej nam boš pokazal razvaline tega zakopanega mesta, učenik? Ali je mogoče tja prodreti? — je vzkliknil Pavel Borisovič.

— Seveda, to je zelo zanimivo. Kaj bi rekli naši starinoslovci, če bi se mogli dokopati tja? Kakšno obsežno polje za raziskovanja in kakšno zgodovinsko obzorje! — je pristavil Diomid Petrovič.

— O! Uradna zgodovina Indije ne govori nič o dogodkih teh starodavnih časov. Ime mesta in kraljestva, katerega prestolica je bilo to mesto, je padlo v pozabnost. Samo v naših tajnih arhivih se hranijo letopisi, ki govore o katastrofi, toda ne bo jih videlo nobeno nepoklicano oko, — je rekel gospod Žerald.

Govorili so še o tem in oba učenca gospoda Žeralda sta bila nestrpna od radovednosti, le učitelj se je kazal, kakor da ne vidi njune nestrpnosti, in se je dvignil šele, ko je bil obed končan. Razdelil je nekaj ukazov služabnikom, nato je pomignil učencema, naj mu sledita, in vsi trije so se oborožili z električnimi svetilkami.

Gospod Žerald je obšel velik oltar pod kamenito kupolo, ki je bila na koncu dvorane in v katere dolbini je med dvema stebroma stal ogromen kip grobega izdelka, ki je predstavljal neko božanstvo. Gospod Žerald je pritisnil na skrito vzmet in malik se je neslišno obrnil na svojem podstavku in odkril ozka vrata; mag je velel učencema, naj gresta naprej, nato je šel za njima in vrata so se za njima vnovič zaprla. Spustili so se po strmih, ozkih stopnicah, ki so se končale v nevelikem podzemlju, v stenah pa so bili izklesani nekateri stebri iz črnega kamna z rdečimi

nadpisi. Gospod Žerald se je približal k enemu izmed stebrov, pritisnil na nekatere znake in odprla so se druga vrata, ki so vedla v ozek hodnik, ki ga je razsvetljeval starinski svetilnik.

Naslonjen k zidu je stal tam človek z obrazom bronaste barve in suh kakor okostnjak; namesto obleke ga je pokrivala platnena obveza. Pavel Borisovič je obstal kakor okamenel.

— Tu, v tem grobu so še živi ljudje? — je zamrmral začuden.

— Da. Nekaj puščavnikov, učenjakov, ki iščejo samote, tišine in znanja, živi tu; ti imajo svojo posebno vero, — je rekel gospod Žerald ter odgovoril nekaj besed v nerazumljivem jeziku na globoki poklon vhodnega čuvaja.

Na koncu hodnika so bile druge stopnice, širše od prvih, in začela se je neskončna hoja navzdol; stopali so nekaj časa po stopnicah, nato so hodili skozi dolge predore, potem pa zopet po stopnicah navzdol. Včasih je bil zrak tako gost, da sta baron in Tomilin s težavo dihala, in pot ju je oblival po vsem telesu. Črez nekaj časa so prišli do majhnih križišč, ki so jih razsvetljevale svetilke, dalje so šli mimo trinožnikov, na katerih so goreli kosi neke zelene tvarine, ki se je zdela nepregorljiva, ki pa je razširjala močan smolnat, silno poživljajoč duh. Nenadoma je hodnik napravil oster ovinek, se razširil in se končal v ogromen portal. Baron in Diomid Petrovič sta se ustavila tresoča se po vsem telesu.

Pred njima se je razprostirala ploskev, na kateri so stale nekatere velike hiše nepoznane arhitekture. Gori, v vrtoglavi visočini, se je videl črni svod, a v bledi, zelenkasti luči si jasno razločeval predmete, toda odkod je prihajala svetloba, nista mogla dognati. Pač pa sta zapazila na svodu okrogle odprtine, ki so jih napravile človeške roke, a iz teh odprtin, ki so spominjale na podstrešna okna, je prihajala zelenkasta luč. Zrak je bil močno prežet s smolnatim duhom, o katerem smo zgoraj govorili.

— Pojdita vendar dalje, prijatelja. Upam, da se nista spremenila v solna stebra od začudenja, — je

rekel gospod Žerald s prijateljskim smehljajem. — Poglejta, — je pristavil, ko sta šla dalje. — Poslopje na desno je hram, v katerem žive fakiri, ki preživljajo svoje življenje v gledanju božanstva; potem pojdemo tja; vzporedna pot vede k drugemu, še bolj zanimivemu hramu; zdaj pa vaju popeljem k svojemu prijatelju, ki živi v zapuščenem dvorcu z dvema učencema. Balarama je znamenit asket in učenjak; pravijo, da je silno star, dasiravno on sam nikdar o sebi ne govori. Pri njem si odpočijemo, zakaj smo napravili precejšnjo pot.

No Pavel Borisovič in Diomid Petrovič sta pozabila na trudnost. S spoštljivo in pobožno pozornostjo sta ogledovala mrtvo mesto, ki se je po igri prirode tako čudovito ohranilo v nedrijah zemlje. Čim dalje so hodili, tem bolj se je barona polaščal neki čuden nemir. Te zgradbe, zidane v neznanem mu slogu, so se mu zdele čudovito poznane, a v glavi mu je vstajala zmes podob, prizorov, človeških obrazov, toda ničesar ni razumel, le tesno mu je bilo pri srcu in neprijetno čuvstvo se ga je polaščalo. Glas gospoda Žeralda, ki je postal, ga je zdramil iz težkega dušnega stanja.

— Pazi, da ne padeš v vodo.

Baron se je zdrznil, kakor da se je prebudil iz sna, in videl, da stoji na bregu nekdanje reke, v kateri pa je zdaj videl samo temno, stoječo vodo. Za opečni steber je bil privezan čoln starinske oblike. Vsi trije so stopili vanj, se prepeljali na nasprotni breg in stopili v drevored, na katerega koncu se je dvigalo srednjeveliko poslopje; na temnem ozadju je bila zgradba videti kakor ogromna granatna skala napravljena iz rdečega stekla. Pročelje je stalo na stebrih, ki so imeli obliko ogromnih kač, stoječih na repih. Pri vhodu je na trinožnikih gorela smolnata tvarina, ki je razširjala poživljajoč duh.

Baronovo srce je močno in nemirno bilo, ko je stopal po stopnicah in vstopil v to tajinstveno bivališče, kjer se mu je zopet zdelo vse tako znano. Ko so prešli skozi dve neveliki sobi, ki ju ni bilo mogoče razgledati, ker sta bili skoraj popolnoma temni, so

stopili v prostorno, okroglo dvorano s čudno opravo. Razsvetljevala jo je višnjeva, močna, toda precej mehka svetloba; strop so nosili štiri veliki, masivni stebri safirove barve in zrak je bil prežet z nežno dišavo. Sredi sobe je bil velik bazén z vodo; na njeni površini so razprostrli svoje široke liste sivozelene barve vodne rastline z belimi cveti, podobnimi vodnim lilijam. Na nasprotnem koncu je visela zavesa iz kovinskih niti in tupatam so bile porazmeščene kovinske mize in kovinski stoli.

V tem trenotku se je zavesa odgrnila, pojavila sta se dva človeka, ki sta se nizko priklonila gospodu Žeraldu in mu rekla nekaj besed z golčečim glasom v istem nepoznanem jeziku, ki sta ga baron in Tomilin že slišala. Oba sta bila še mlada, toda strašno suha in sta bila videti asketa; izpod višnjevega muselinastega turbana so jima viseli razmršeni lasje v dolgih štrenah; izvzemši tega okrasa sta bila popolnoma gola. Gospod Žerald jima je podal roko in odgovoril nekaj besed, nakar sta dvignila zaveso in spustila skozi popotnike.

Sosedna dvorana je bila še večja od prve in je očividno služila učenjaku za bivališče in delavnico. Na policah je bila porazmeščena originalna knjižnica. V pestrem neredu pomešane si videl starinske zavoje papirusa, zaprašene in orumenele pergamente, ilovnate plošče, svežnje skorje, vrste kovinskih ploščic, končno stare knjige. Na kamenitih mizah so ležali instrumenti prečudne oblike, a iz nekaterih obsežnih omar so molele vreče, steklenice in skrinje razne velikosti. Na eni steni je visel velik kovinski krožnik, ki je bil pokrit s kabalističnimi znaki iz rdečega in črnega emajla.

Sredi dvorane, pri mizi, ki jo je razsvetljevala velika krogla, stoječa na nogi iz slonove kosti in ki je razlivala okrog sebe višnjevkasto luč, je sedel moški v beli obleki. Sodeč po njegovi dolgi bradi in plešasti glavi, je bil ta človek zelo star; na njegovem obličju pa ni bilo videti niti ene gube, a njegove poteze so izdajale veličasten mir. Oči nedoločene barve so žarele od mladeniške odločnosti in silne volje, ki je

zamogla ukrotiti in pokoriti sebi slehernega, ki bi se ji upal protiviti; težko je bilo vzdržati njih pogled.

Ko se je pojavil gospod Žerald, mu je starec podal roko in ga pozdravil v pristni angleščini v nemalo začudenje magovih učencev. Ko se je starec obrnil k njima, sta se mu spoštljivo in nizko priklonila.

— Pripeljal sem ti dva svojih učencev, Balarama, in prosim te, da ju milostno sprejmeš; srčna sta in skromna, — ju je priporočal gospod Žerald.

— Naj bosta moja gosta, dokler ti želiš, — je odgovoril Balarama in ravnodušno pogledal Diomida Petroviča; ko pa je zagledal barona, so se mu oči ustavile na njem. Zdrznil se je, stopil korak nazaj in vzkliknil začuden in razburjen:

— Adžmitra!... Adžmitra! — je ponovil in se mu priklonil.

Bledi in zmedeni baron ni razumel imena, ki mu ga je oni dal, niti nenadne spoštljivosti, ki mu jo je izkazoval veličastni starec.

— Ali si ga prepoznal, učenik? On ni popolnoma *neveden* in jaz bi se ne bil osmelil pripeljati ga semkaj, ako ne bi bil on sam že preiskusil strašne sile preteklosti.

Zagoneten nasmeh je šel preko usten Balarame, a njegov presunljivi in globoki pogled je proučeval slednjo potezo obličja in slednji tresljaj duše Pavla Borisoviča.

— Da, da, prepoznal sem ga in zelo je napredoval. Sicer pa se o tem pozneje pogovorimo; zdaj pa, prijatelji, je treba, da se odpočijete in okrepčate. Ko vam odkažejo sobo, sedemo k večerji.

V tistem hipu se jim je z globokim poklonom približal eden izmed Balaramovih učencev in jih odvedel v sobo, kjer so bile v treh dolbinah porazmeščene nekake postelje; v ozadju sobe je bil bazen, v kateri je tekla iz stene svetla, pareča se voda.

— To je vrelec tople vode, ki je zelo zdrava in okrepčevalna. Najprej se okopljemo in se odpočijemo, potem pa povečerjamo, kakor je ukazal Balarama.

Baron ni nič odgovoril; poslušal je samo napol, zakaj tajinstvene besede hišnega gospodarja so ga silno razburile. Ta ga je nazval z imenom Adžmitra in ga prepoznal; torej je bil on tisti Adžmitra v prejšnjem življenju in zopet se mu je odkrivala stranica popolnoma nepoznane preteklosti, ki je pa istočasno živela v njegovem podzavednem spominu, zakaj vse, kar je tu videl, se mu je zdelo znano. Kdo pa je pravzaprav?...

— Učenik, kdo sem bil tedaj, ko sem nosil ime, s katerim me je nazval učenjak, in kako me je mogel prepoznati? — je vzkliknil z začudenjem Pavel Borisovič in zagrabil roko gospoda Žeralda, ki je ravnokar stopil iz kopeli.

— Bodi potrpežljiv, sin moj; nestrpnost je znak nepopolnosti. Pusti, da se oblečem, in tudi ti se okoplji. Bodi uverjen, da če sem te pripeljal semkaj, sem to storil, da se ti odkrije ta oddaljena preteklost; toda iniciativo prepuščam Balaramu, on ima pravico dvigniti zaveso, ki ti zakriva dogodke preteklosti.

Baron je molčal; vedel je, da sta bili *poslušnost* in *potrpežljivost* obvezni za vsakega vedoželjneža, toda njegovi možgani so mrzlično delali, da bi uredili in ulovili nejasne slike, ki so trumoma vstajale v baronovi domišljiji. Večerjali so v dvorani z višnjevimi stebri, a Balarama je posedel barona zraven sebe na častno, vzvišeno mesto in ga ves čas opazoval. Baron se je čutil v zadregi, bil je potrt in samo mučna radovednost ga je odvračala od težkih misli. Posoda je bila kovinska in ravno tako nenavadnega izdelka kakor arhitektura hiše, a čaša z vinom, ki je stala pred njim, je bila iz masivnega zlata, rezljana in okrašena z dragocenimi kamni ter je predstavljala dragoceno umetnino.

Tudi jedila niso bila prav nič podobna onim, ki jih je navadno užival. Najprej so prinesli v malih srebrnih skledicah temno tekočino, o kateri je baron mislil, da je juha, no gospod Žerald, ki je bral njegove misli, mu je povedal, da je to kuhana zelenjava debelih listov, ki raste v senci in ki ima okus po mesu, kadar je skuhana. Sadje in majhni, temni,

lahki hlebci, vse je bilo izvrstnega okusa, toda popolnoma neznano.

Med baronom in hišnim gospodarjem se je iztegnil ogromen tiger, ki je požrl nekaj majhnih hlebcev iz roke svojega gospoda. Baron je že videl to žival pri delovni mizi Balarama; tedaj je tiger ležal, se leno iztegoval in ni se zmenil za vstopivše goste. Toda bližina strašne, divje živali mu je bila prav neprijetna in vsakikrat, ko so se zelene oči zveri ustavile na njem, ga je izpreletel po životu mraz. Ko pa ni tiger v ničemer kazal sovražnosti in ker je bil baron v resnici pogumen, se je umiril in vprašal, če ga more pobožati. Starec mu je z dobrodušnim nasmehom to dovolil; in ko je baron pogladil tigrovo glavo, se je žival prijazno stisnila k njemu, mu lizala roko in radostno zarjula, kar se je pod svodom razlegalo kakor grmenje.

Po jedi sta oba indijska učenca kakor bi mignil pospravila po mizi, a stari učenjak, ki se je vlegel na svoje ležišče, je bil videti, kakor da se je globoko zamislil. Končno se je dvignil in njegov pogled se je zopet ustavil na bledem in razburjenem obrazu Pavla Borisoviča.

— Kako velika in čudodelna je vsemogočnost Najvišjega Bitja, Stvarnika vsega sveta in kako bi se človek ne skljućil v prah pred Njegovo modrostjo! — je pobožno izpregovoril starec.

— Duše, ki jih je On ustvaril, je obdaril z *večnim* življenjem: nič se ne izgubi in vse teži k Njemu. V novi obleki se je tvoja duša, Adžmitra, vrnila v to kaznovano mesto. Osemnajst tisoč let je minilo, odkar je to nesrečno mesto pokopano pod zemljo... Bilo je bogato in gosto naseljeno; v njem so kraljevali mogočni vladarji, ponosne kaste so se borile za oblast, tu so se borila človeška čuvstva od najnižjih do najvišjih. In od vsega tega življenja, vse slave in vsega bogastva je ostalo le nekaj praznih zgradb in astralni ostanki prošlosti. In v to grobnico te je privedla Višja volja, kralj Adžmitra, da spoznaš do korenike strašno *Karmo*, ki te je imela v mrežah v vseh dobah tvojega bitja vštevši tvoje sedanje življenje...

Umolknil je in se poglobil v globoke misli in nihče med prisotnimi si ni upal prekiniti njegovo molčanje.

— Moram razmisliti in zbrati misli; a jutri, ko se dobro odpočijete, ti povem zgodbo mrtvega mesta in njegovega kralja Adžmitre.

Vstal je, se poslovil od gostov, se nizko priklonil baronu in odšel. Gospod Žerald se je podal s svojima učencema v odkazano jim sobo, kjer so bile pripravljene postelje.

— Učitelj, ali ti je znana zgodba moje preteklosti? Ali je fizično mogoče, da sem živel v tisti dobi, da se mi v glavi vrti, ko premislim, kako davno je to bilo? — je vprašal baron s težavo zatajujoč svoje strašno razburjenje...

— Deloma mi je znana. Glede števila stoletij, od katerih se ti v glavi «vrti», vedi, da je to brezpomembno za življenje *duha*. Mi smo že stare duše, prijatelj Adžmitra, a pot, ki je pred nami, ni nič krajša od one, ki jo imamo že za seboj.

Baron ni mogel dolgo zaspati. Njegovi živci niso vzdržali te zmesi spominov in slik, ki so mu blodile v možganih, in ko se je končno zazibal v težek sen, so ga preganjale vznemirljive sanje...

Ko se je prebudil, je videl, da sta bila gospod Žerald in Diomid Petrovič skoraj opravljena in se tiho razgovarjala.

— Vstani, «signor Paolo», in napravi kopel. Slab si videti in si nemirno spal, — mu je prijateljski rekel mag.

— Res je, strašne sanje so me mučile. Kače so me obkolile in tekle za menoj; potem so me preganjale ženske, a razen tega me je mučila mešanica slik in neveselih spominov. Videl sem popolnoma nerazumljive prizore, ki jih ne morem na noben način spraviti v red; to vse je podobno lavini in bolijo me celo možgani.

— Jaz ti morem pojasniti vzrok vseh teh občutkov. Bitja in svetovi imajo svojo *zgodovino*, svoj *astralni kliše*, ki se ovije kakor trak okrog vsakega bitja, in na njem se odtisne do zadnje neznatnosti

vsaka doba, sleherno dejanje, sleherna misel. Če pridemo v dotiko s plastjo ozračja, ki je bila v zvezi z enim dogodkov iz preteklosti, tedaj se zgane odgovarjajoči del našega astralnega klišeja, kakor kadar stresa gramofonska igla membrano in izzove občutek glasu. Spomini se zbujajo, izvrši se skrivnostno vstajenje in ožive dogodki, ki so vtisnjeni na astralnem traku. Moram dodati, da so ti *astralni klišeji* obdarjeni s tako neizrečeno kemično občutljivostjo in so tako krepko spojeni s psihičnim *jazom*, da deluje dotik odgovarjajoče atmosferne plasti na astralni trak kakor električna baterija, in mehanizem klišeja se odziva, vzprejemajoč življenje, barvo, duh itd. Toda mogočno delovanje astralnih možganov odtiskuje predstave in občutke v telesnih možganih, ki jih ti niso do sedaj vzprejeli, in ta okolnost vzbuja bolestno čuvstvo, ki te muči. Stojiš na mestu, kjer so se odigrali tragični dogodki in mučni, burni doživljaji, kjer je vse prežeto in napolnjeno z vonjavo prošlosti, zato je naravno, da astralni kliše tako silno oživi.

Našli so Balaramo v dvorani, ki je niso še videli; bila je manjša od drugih, ki so jih do sedaj videli, stene so bile pokrite z inkrustacijo in napolnjevala jo je nenavadna zelenkasta luč in močna vonjava. Na eni steni so se kopičili sivi oblaki, po katerih so se bliskale iskre; to je bilo podobno ogromnemu platnu, ki ga veter maje. Pred to oblačno maso so stali naslanjači iz pletene trstike, na katere je Balaram posedel svoje goste, sam pa je sedel med barona in gospoda Žeralda.

— Kralj Adžmitra! Iz davne prošlosti hočem priklicati zgodbo tvojega življenja, ki ti jo zakriva tvoja nova telesna obleka, — je rekel Balarama, ko je zbral svoje misli. Še lepše pa je videti, kakor samo slišati, in da počastim dušo vladike tega mrtvega mesta, ki ga je on nekoč obdal s slavo in bogastvom, prikličem slike preteklosti, ki ožive tebi v čast, o kralj. Mnogo stoletij predno sta tu vladala oče in mati Adžmitre, je to mesto, — že obsežno, bogato in cvetoče, — zapadlo oblasti nevarnega čarovnika, ki je bil skoraj vsemogočen. Kalija, tako mu je bilo ime, je

bil vladar sosedne dežele. Sprl se je s tukajšnjim vladarjem, v čigar sestro se je zaljubil, vzel z naskokom mesto in tako kruto vladal, da so se vsa srca meščanov napolnila z grozo. Nihče ni bil varen svojega življenja; gorje onemu, ki mu ni bil všeč, ali pa o katerem je sumil, da je njegov sovražnik. Zlasti so trpele mlade, lepe ženske, ki so mu prišle pred oči; postale so njegove žrtve. Toda nihče si ni upal nasprotovati Kaliji, zakaj imel je oblast nad elementi, ki so pobili in porušili vse, kar je on obsodil na uničenje. Če se je njegova jeza zrušila na kakšen dvorec ali cerkev, žetev ali človeka, je poslal nadnje svoje bese in tedaj je ogenj uničil dvorec, cerkev in mesto, toča žetev, strašna bolezen črede, a ljudje so umirali od neznane, toda grozne bolezni. Obupani stanovalci so jokali od obupa in molili proseč bogove, da bi jih rešili krutega čarovnika. Toda dolgo časa ni nič pomagalo: ne molitev, ne romanja na božja pota, ne žrtve; a Kalija se je norčeval iz njih in podvojil svojo krutost. Končno se je potrpežljivost bogov izčrpala in na njih povelje je z nepristopnih gorskih višin prišel doli puščavnik. Bil je to starec častitljive zunanjosti, sivih las in sive brade; njegova plapolajoča obleka je bila bela kakor sneg, hodil je, ne da bi se dotikal zemlje, in od njegove osebe je izhajala luč, podobna luninemu siju...

Ko je Balarama govoril s svojim harmoničnim glasom, ki se je zdel, da prihaja iz daljave, se je barona in Diomida Petroviča polastila nenavadna odrevenelost; roke in noge so jima postale težke, da jih nista mogla zganiti, toda zato sta se jima pogled in sluh silno poostrila. Kakor začarana sta videla, da je oblačna površina zažarela v višnjevkasti, neizrečeno mehki luči, in na tem čarobnem ozadju so se razvijali s čudovito jasnostjo prizori iz življenja, o katerem je govoril Balarama.

Tako je torej puščavnik prišel v dolino in se ustavil pri mestu, v hramu, ki je bil izklesan v goro. Ukazal je žrecem, naj prižgo dosti ognjev in naj molijo neprestano tri dni in tri noči, nato je šel v mesto, sklical ljudstvo, imel govor in velel prižgati

ognje v vseh cerkvah, potem pa se je napotil proti Kalijivemu dvorcu. Ta je že slutil bližino svojega sovražnika in pripravil se je na boj. Legioni podložnih mu besov so ga obdajali in njegovo bivališče je bilo podobno goreči grmadi, iz katere so švigali bliski, ko je istočasno grom stresal zemljo. Mirno in neustrašno je puščavnik prestopil ognjeno pregrado, a z mečem, katerega rezilo je bilo ognjeno, je držal bese od sebe. Silno so si prizadevali zli duhovi in Kalija uničiti svetega človeka; toda on je bil neranljiv, medtem ko je Kalija vidno slabel, in ko je slednjič padel na kolena, ga je puščavnik sunil v gole prsi z mečem, ki je imel obliko križa. Pošast je bila premagana, a potoki črne, smrdeče krvi so brizgnili iz rane in oškropili tolpe besov, ki so se pri tej priči izpremenili v kače in se porazgubili na vse strani. Tedaj se je izvršila s čarovnikom strašna izpremememba: njegovo telo je zadobilo obliko velikanske kače z rumenkastozeleno kožo, ki je bila pokrita s črnimi pegami, a iz njenega žrela se je pokazala krvava pena in oči so se lesketale s peklensko zlobo. Pošast se je sikajoč povzpela na rep, toda puščavnik jo je brez najmanjšega strahu prijel za tilnik in jo vlekel za seboj skozi strmečo množico k glavnemu hramu. Tam, na vrh stopnic, pod kolonado, je bila globoka dolbina, kamor so mislili postaviti kip. V to dolbino je puščavnik potisnil strašno žival in velel, naj odprtino zagrade z rešetko, a za hrano, naj dajejo kači na smrt obsojene zločince.

— Naj ostane tu za strašilo, in dokler bo jedel meso obsojencev, ne bo mogel nič zlega napraviti. — Nato se je puščavnik dvignil v zrak in izginil. Od tega dne so se vsi bali ječe, v kateri je bil zaprt čarovnik. V naslednjih nočeh se je iz vseh strani priplazilo na stotine kač, ki so sikale na svojega strašnega gospodarja, plesale, se vzpenjale na rep in žvižgale čudne, očarujoče melodije; zakleti čarovnik pa se je zvijal in stokal kakor od mučnega trpljenja...

Bled in s široko odprtimi očmi je baron nepremično zrl v čudovite slike, ki so pojasnjevale Balaramovo povest; ko pa se je nekaj korakov od njega

zvijala in je iztegovala svoje mogočno telo ogromna kača, ki je vprla vanj svoj peklenski, zlobni pogled, ga je streslo po vsem životu.

— Mnogo let je bila kača krvnik zločincev, a mesto je živelo srečno in mirno. Toda prišla je doba, ko so mesto obiskovale razne nadlege in nekateri pohlepni žreci so začeli širiti govorico, da so poskusili moliti kačo in ji žrtvovati. To je že mnogim pomagalo, da so se rešili nesreče in bolezni. Ti odpadniki so našli posnemovalce, in ker je suša baš tedaj resnično prenehala, je ljudstvo začelo častiti in moliti kačo in slednjič so uvedli njej v čast posebne obrede. Dolbino, v kateri je živela kača, so povečali in olepšali; določeno število žrecev in žric ji je moralo žrtvovati in plesati in harfisti so bili v njeni službi, zakaj pošast je strastno ljubila glasbo. Sčasoma je velika kača postala glavno božanstvo dežele, a neumno ljudstvo se je treslo pred njo in zanemarilo prave bogove.

Ob času, ko se je razvilo češčenje kače, je vladal tu Kšaparata, dober, toda slaboten človek. Kralj je imel mlajšega brata, Adžimitra, — ki je bil njegovo pravo nasprotje; očarujoče lepote, odločen, pogumen do drznosti, izvežban v vseh spretnostih, ni imel sebi enakega med mestno mladino. Ženska srca so mu bila udana, on pa se je igral z njimi, užival je njih ljubezen in muke in neusmiljeno zavrgel katerokoli med zaljubljenimi ženskami, ko se je je naveličal, pa naj je bila še tako lepa; zakaj, kakor je bil Adžimitra lep, tako je bil neusmiljen, nagel in samosilen. Toda ljudstvo ga je oboževalo in ga navdušeno pozdravljalo, ko se je pokazal na ulici.

V tem trenotku se je na živi sliki pokazala ulica polna ljudstva, a izza ovinka se je pojavil jezdec v kratki, škrlatni, z zlatom in dragocenimi kamni obšiti tuniki in z bleščečo tiaro na črnih laseh. Sedel je brez sedla na penečem se konju, ki se je vzpenjal na zadnji nogi. Z železno roko je krotil prelepo žival in odzdravljal množici s pokloni in smehljajem. Baron bi bil skoraj zavpil od začudenja, ker v jezdecu je spoznal sebe. Seveda so bile nekatere razlike, kakor bakrenobarvna polt, malenkostne podrobnosti v obraz-

nih potezah in v izrazu, toda v splošnem ni bilo dvoma, da je to on. Iz velikih črnih oči sta odsevala ponos in pogum, toda tudi hladna krutost, a na ustnah je počival suh, zaničljiv nasmeh.

— V tistem času, — je nadaljeval Balarama, — je nastala kruta in težka vojna s sosednim narodom, in ker ni Kšaparata imel nikakega vojnega daru, je izročil poveljništvo armade bratu. Ko je vojska odšla, se je kralj podal k znamenitemu preroku, ki je živel v gorah, da bi zvedel prihodnost in bi si po možnosti zagotovil njegovo pomoč za zmago.

Na svojo nesrečo je tam kralj videl Devaki, — edino čarovnikovo hčer, ki je bila lepa kakor sen, a prekanjena in zlobna kakor njen oče. Kralj se je brezumno zaljubil v Devaki, ki ni bila, kakor pristna hči čarovnika, prav nič podobna nobeni deklici dežele: njeni lasje so spominjali na tekoče zlato, oči je imela sinje kakor safir, a polt ji je bila bela kakor biserna matica. Devaki je bila zaročena z nekim očetovim sorodnikom in učencem; mladi Majavarna je bil sam nevaren čarovnik, toda deklica ni ljubila svojega ženina in mamil jo je blesk kraljevega prestola. Odločna in častihlepna, kakor je bila, je znala pregovoriti očeta, da jo je odrekel Majavarnu in jo dal kralju za ženo. Zatajujoč v sebi žolč in bes je bil mladi čarovnik prisiljen se udati in molčati; ni bil še tako močan, da bi se boril s svojim učiteljem nad izdajalko in njenim možem. Medtem je Devaki kot kraljica prišla na dvor Kšaparate, ki je bil tako v oblasti njene ljubezni, da je postal igrača v ženinih rokah.

Medtem ko se je to godilo v prestolici, je Adžmitra izvojeval celo vrsto zmag in slednjič podjarmil sosednje kraljestvo, z lastno roko je ubil kralja pod zidovi njegove prestolice.. Mesto je padlo in vsa dežela je bila podjarmljena. Adžmitra je nato ostal še skoraj leto dni v zavojevani deželi in izvrševal kraljevsko oblast kot bratov pooblaščenec. Na dvoru pokojnega kralja je Adžmitra našel njegovo hčer Rohino, zelo mlado, dražestno deklico; ta je na prvi pogled silno ugajala kraljeviču, in dasiravno je bila kraljevske krvi, je naduti zmagovalec ni vzel za ženo,

ampak mu je bila samo prileţnica. Vkljub temu da je kraljevič tako uţalil njeno dostojanstvo, se je nesrečna Rohina tako strastno zaljubila v Adţmitro, da je pohlevno prenašala ponižanje in nešteta varanja svojega gospoda. Končno se je kraljevič odločil, da se vrne v domovino, in peljal je s seboj ogromen plen.

Vračajočemu se zmagovalcu, ki je razširil meje kraljestva in prinašal s seboj slavo in bogastvo, je šlo naproti narodno odposlanstvo, dostojanstveniki, žreci in žrice glavnih mestnih tempeljnov. Na čelu odposlanstva iz hrama velike kače sta korakala žrec in žrica, ki je bila prva plesalka in pevka, po imenu Bhavani. Izvzemši Devaki je bila najlepša ženska v deţeli, kakor kraljica je imela tudi ona oči safirove barve, toda njeni lasje so bili črni, dolgi do tal in so jo pokrivali kakor plašč. Ko se je Bhavani spustila na kolena, izročujoč kraljeviču sprejemne darove, je bil Adţmitra očaran in v njegovi duši je vzplamtela žgoča strast.

Pri mestnem vhodu je čakal brata kralj in oba sta šla v tempelj, da žrtvujeta veliki kači, a med obredi je Bhavani plesala in pela ter s svojo umetnostjo popolnoma premagala kraljeviča. Po končanem žrtvovanju je Adţmitra prosil brata, naj gre z njim takoj k najvišjemu žrecu, ker mu ima povedati nekaj važnega. Tam je izjavil, da mu je Bhavani ugrabila srce in kot edino nagrado za usluge, ki jih je izkazal domovini, prosi, naj mu dajo svečenico za ţeno. Najvišji žrec je sklical svoje tovariše, ker je menil, da ne more sam odstopiti prve žrice, katere petje je bog najrajši poslušal. Spočetka niso hoteli žreci niti čuti o tem in so odločno zavrnili kraljeviča; ko so pa videli Adţmitrovo jezo in kraljevo nevoljo, so postali mehkejši, a bogati darovi so napravili ostalo. Črez uro se je kraljevič vrnil iz hrama kot Bhavanin ţenin, a poroka je bila določena črez teden dni. Na kraljevskem dvoru je Devaki sprejela svojega svaka, ki ga je prvič videla. Ves čas pirovanja ni odvrnila pogleda od Adţmitre; zdelo se ji je, da ni še videla tako lepega in očarujočega človeka. Burna strast je tedaj zaplala v njeni duši. Tudi Adţmitro je v prvem trenotku presenetila

redka, nadzemska lepota kraljice; ker pa ga je tedaj Bhavani privlačevala, ni obračal pozornosti nanjo.

Ko se je kraljevič vrnil v svoj dvorec, je videl Rohino, ki jo je pripeljal s seboj, skupaj s hčerko, ki se je rodila pred dvema mesecema. V tem trenotku pa mu je bila njena navzočnost neprijetna in zoprna. Lahkomiseln in čuten, kakor je bil, se je je nasitil in že vnaprej ga je dražila misel na ljubosumje in sovraštvo, ki je bilo neizbežno med njegovo ženo, navadno svečenico, in to priležnico, ki pa je bila kraljeva hči. Nagel v odločitvah je takoj povedal Rohini, da se bo oženil in zato je ona v hiši odveč, poleg tega je ne ljubi več; a po teh izjavah ji je rekel, da jo naslednjega dne odpravi v njeno rojstno mesto. Dostavil je še, da jo bogato oškoduje in zagotovi brezskrbno življenje njej in hčerki.

Mlada ženska, ki jo je ta vest zadela kakor strela z neba, je mislila, da zblazni, in poskušala je ugovarjati; no kraljevič je ukazal svojemu vernemu služabniku, naj jo odvede in naj ukrene, da bo Rohina z otrokom naslednjega dne daleč od prestolice. Ko so pa naslednjega jutra stopili v njeno sobo, kamor so jo zaprli, so jo dobili mrtvo; prebodla je otroka, potem sebe in s svojo krvjo je zapisala na steno: «Adžmitra, bodi preklet!»

Baron se je zdrznil, ko je videl pred seboj sobo z nepoznano mu opravo, a na tleh v luži krvi truplo prav mlade ženske in deteta. Na beli steni se je v fosforni luči svetil napis, ki ga on ni znal prebrati, toda razumel je njegov zmisel.

«Ko je Adžmitra zvedel, kaj se je zgodilo, je bil neprijetno presenečen, istočasno pa ga je jezilo, da se ni izvršila njegova volja. Sicer pa se ni bogve kako dolgo ubijal s tem dogodkom. Ukazal je, naj skrivaj pogrebejo mrliča in kmalu je pozabil nanje.

Poroka s Bhavani se je vršila z velikimi svečanostmi in nekaj tednov je prešlo prav mirno. Na zunaj se je zdelo vse dobro, toda v skritem je dozorevala nevihta, zakaj Devakina strast je prikipela do vrhunca in ljubosumje jo je še podžigalo.

Predolgo bi bilo, če bi hotel naštevati vse zvijače, s katerimi je skušala obrniti pozornost Adžmitre nase in ga omamiti s svojo očarujočo lepoto. Sicer pa ni bilo težko vzbuditi kraljevičeve strasti, zakaj zvestoba in stanovitnost nista bili baš njegovi čednosti. Ko je zapazila, da se je začel Adžmitra navdušeno ustavljati z očmi na njenih zlatih laseh, je v njej dozorel sklep, da se otrese moža in odstrani žensko, katerega moža si je hotela pokoriti. Ko je vse dobro pretuhtala, se je podala k očetu, se dolgo z njim svetovala, pa tudi z Majavarno, ki ga je potolažila in utešila, in vrnila se je oborožena z vsem, kar je potrebovala. Majavarna ji je rekel, naj sprejme njegove svete kot izraz nesebičnega prijateljstva in ji zatrjeval, da se more zanesti na njeno pomoč, kadarkoli bo v potrebi.

Toda niti Bhavani ni bila slepa. Zapazila je kraljičino prekanjeno prizadevanje, zaljubljenost moža, ki je postal hladen napram njej že nekaj mesecev po poroki. Brezumno zaljubljena v Adžmitro, ljubosumna, strastna in maščevalna, je Bhavani tudi od svoje strani mislila na maščevanje. Toda vkljub svoji ljubosumni pozornosti ni vedela, da sta si kraljica in Adžmitra priznala ljubezen in da je vihravi Adžmitra gorel od strasti za zlatolaso Devaki.

Kraljev rojstni dan so na dvoru praznovali z veliko pojedino v navzočnosti višjih dostojanstvenikov. Nihče ni zapazil, da je kraljica vrgla na trinožnike, ki so jih zažigali o velikih praznikih, zelenkast prašek; in ko so potem zažgali kadila, se je razširil po dvorani prijeten, nepoznan in nenavadno močan duh, ki je predrl celo ven.

Ko je prikipelo šumno pirovanje do vrhunca, je Kšaparata zaprosil Bhavani, naj zaigra in zapoje, ker se ni že davno naslajal z njeno umetnostjo. Bhavani je mračna in v skrbeh lovila ognjene poglede, ki sta si jih pošiljala kraljica in njen mož, in je takoj vstala ter velela prinesti harfo. Z veseljem se je hotela pokazati v vsej svoji lepoti pred nezvestim možem. Snela je z glave zlato tiaro, spustila kraljevski plašč svojih črnih las ter začela plesati in peti s spremlje-

vanjem harfe. Kakor začarani so vsi strmeli vanjo, toda nenadoma je krik pretrgal petje.

Navzočne je popadla groza, ko se je pri vhodu pojavila strašna kača v spremstvu mnogih podobnih ji gadov. Dva koraka pred Bhavani se je grozna žival ustavila, se povzpela na rep in srepo gledala nanjo z mežikajočimi očmi; iz njenega odprtega žrela se je cedila gosta smrdeča pena. No pogumna ženska se je zavedela in pri vsej svoji mrtvaški bledobi je začela zopet plesati in peti oddaljujoč se polagoma k izhodu. Sledila ji je vsa vojska kač, ki jih je njena godba očarala. Tako je prišla do tempeljna, ki je stal nasproti dvorcu in spravila pošast v dolbino, medtem ko so se ostale kače poskrile.

V tempelju je vladalo strašno razburjenje; žreci in žrica, ki je imela tedaj službo, niso mogli razumeti, kdo in kdaj je odprl rešetko; Bhavani pa ni mogla prenesti razburjenja in zgrudila se je nezavestna na stopnice pred dolbino. Medtem ko so jo dvigali in budili k zavesti, je v dvorcu vladala nepopisna groza; tam se je zgodilo nekaj nezaslišanega.

Ko je minila odrevenelost, ki je vseh popadla, ko se je pojavila kača, grozeča s smrtno nevarnostjo, se je dogodilo nekaj nerazumljivega, toda resničnega: kralj Kšaparata in Abbo-Tissa, vrhovni žrec tempeljna, sta se izpremenila v kamenita kipa. Groza je prevzela vse mesto: nikdar se ni še zgodilo kaj podobnega in nihče ni vedel, kaj bi bilo napraviti in kako pogrebsti ta človeška kipa.

Po postavi je bil Adžimitra proglašen za kralja. Najprej je pozval preroke in modrijane, da bi pojasnili vzroke nesreče in mu svetovali, kaj mu je napraviti. Po dolgih posvetovanjih so žreci izjavili, da so prašali božanstvo, ki je odgovorilo, da sta bila kralj in vrhovni žrec kaznovana po veliki kači zato, ker sta se predrznila ji odvzeti ljubljeno žrico; če se ne posreči dobiti odpuščanje od boga, tedaj bodo nesreče obiskovale deželo. Glede trupel obeh grešnikov so rekli, naj ju spravijo v neko jamo za mestom, odprtino pa naj zadelajo, da je nihče več ne odkrije. To je bilo lahko izvedljivo in trupli so takoj zazidali v skalo; vprašanje,

kako potolažiti veliko kačo in si pridobiti njeno odpuščanje, je ostalo nerešeno. Zaradi strašnega razburjenja in napora volje je Bhavani zbolela in to okolnost je izrabila Devaki, da pogubi svojo nasprotnico. Izjavila je Adžimitri, da se vrne k očetu, ker neče igrati druge vloge, kjer je bila prva. Mladi kralj je zaman prosil in grozil, ona je bila neizprosna in končno je rekla srdito:

— Ti si vzrok vseh nesreč. Če bi ti ne bil odvzel bogu njegove ljubljene žrice, bi se ne bil razsrdil in kdove, če se bo umiril? Morda hoče, da mu žrtvujejo izdajalko, ker pa ne boš ti nikoli kaj takega napravil, zato zbežim rajši pred pretečimi nesrečami.

Te prekanjene besede so bile ukaz Adžimitri; dolgo časa je o njih razmišljal, slednjič se je odločil. Kakor je bil krut, tako je bil tudi praznoveren in samoljuben in prišel je do sklepa, da ima Devaki morda prav; če žrtvuje nezvesto žrico, bo morda potolažil strašno jezo velike kače. Razen tega je Kšaparatova vdova — hči nevarnega čarovnika, ki je zmožen maščevati dolgotrajno vdovstvo Devaki. In če se oženi z Devaki, ne bo samo utešil svoje strasti zaljubljenca, ampak si tudi zagotovi čarovnikovo naklonjenost, ko povrne hčeri visoko čast kraljice. Posledica vseh teh zaključkov je bil pogin Bhavani.

Kralj je pozval vrhovnega žreca in mu razodel svoje sanje, v katerih se mu je prikazal pokojni oče in ga opozoril, naj žrtvuje kači svojo ženo Bhavani, ki jo je odvzel bogu, ako hoče preprečiti še veliko hujše nesreče. Da bi pa zvedel, jeli ta sen resničen, je velel žrecem, naj vprašajo božanstvo. Izkazala se je resničnost teh sanj in Bhavani je bila obsojena v žrtvovanje kači. Naslednjega dne se je imel izvršiti ta sklep in Adžimitra je mirno gledal skozi okno svojega dvorca, ko so odvedli Bhavani. V srcu tega mladega, lepega in mogočnega človeka ni bilo usmiljenja; v njem je bilo prostora samo za ponos, pohotnost in sebičnost.

Kdo more povedati, kaj se je godilo v duši nesrečne Bhavani, medtem ko so v tempeljnu izvrševali nad njo tajinstvene obrede, jo okopali, ji odrezali

prelepe lase in jo slednjič zaprli za rešetko, za katero je ležala kača.

Navadno se je kača zabavala s tem, da je stiskala in lomila telo svoje žrtve, nakar je vstopil eden žrecev in razrezal truplo na kose, da jih je pošast lahko požirala. Ko je Bhavani padla na stopnice dolbine, je kriknila in izrekla strašno kletev na kralja in Devaki ter se zaklela, da se bo strašno maščevala, če ne v tem, pa v onem življenju. V začudenje žrecev se kača ni zganila in ležala je zvita v klobko srepo motreč svojo žrtev, ki je ležala brez zavesti na tleh.

Z nastopajočo nočjo se je službujočih žrecev in žric, ki so stali zraven dolbine, polastila nenavadna odrevenelost in kmalu so zaspali s težkim snom. Tedaj se je izza sence stebrov pojavil človek; stopil je k rešetki in jo odprl govoreč magične formule. Ko je kača zagledala prišleca, se je vzpela v vsej svoji dolgosti in veselo zasikala. Med njima se je razvil živahen razgovor in kača je odgovarjala s človeškim glasom. Prišlec je naglo izvršil magična dejanja, nato je potegnil izza pasu nož s kabalističnimi znaki in z enim zamahom prerezal kačino kožo od grla do polovice života. Iz te velike rane je stopil čarovnik, ki ga je nekoč premagal puščavnik; pokrit je bil s črno in krvavo tvarino, a na glavi je imel namesto las vse polno zvijajočih se kač.

— Zahvaljujem se ti, Majavarna. Zdaj pa mi hitro pomagaj, — je šepetal čarovnik, ki se je nagnil nad Bhavani.

Naglo sta dvignila mlado žensko in jo položila v odprtino rane govoreč magične zakletve. Črez nekaj trenotkov se je truplo Bhavani začelo krčiti, izginjalo v rani, nato pa je popolnoma izginilo v kačinem truplu, katerega koža se je zaprla in zarastla. Na mig se je glava pošasti zamenjala z glavo svečenice; nato je prikazen izginila, a v dolbini je zopet ležala kača zvita v klobko in dremala. Čarovnika sta zaprla rešetko in izginila v mraku noči.

Ker niso žreci naslednjega jutra našli nobenih sledov po Bhavani, so razglasili, da je užaljeni bog popolnoma uničil njeno truplo.

Poroka Adžmitre se je slovesno praznovala; no, namesto pričakovanega blagostanja po odkupni žrtvi so se nad deželo zgrinjale vsakovrstne nesreče. Začelo je z nevihto in točo, ki sta opustošili selišča; potem je suša uničila setev in nastal je glad; končno se je pojavila neznana bolezen, ki je umorila človeka v nekaj urah. Sredi teh grozot pa so vstali preroki, ki so napovedovali strašne katastrofe.

Na dan praznika velike kače so se odpravili kralj, kraljica, vsi višji dostojanstveniki in neštevilna množica ljudstva v tempelj molit, žrtvovat in prosit boga, da odvrne od njih nesreče in bolezni. V počeščenje tega velikega dne so bile dolbina in stopnice okrašene in obsute s cvetjem; rešetko so odprli, zakaj pošast je bila do grla sita in je nepremično ležala. Ko so končali s plesi, petjem in dišečimi kadili, je kralj prvi pristopil k daritvi.

Medtem ko so se vršili ti obredi, se je nebo pokrilo s črnimi oblaki, bliski so švigali po nebu, a grmenje se je vedno bolj bližalo; a v trenotku ko je Adžmitra podajal kači mleka in medu, je strašen grom pretresel poslopje, zemlja je pokala in nastala je popolna tema. Prestrašena množica je obstala molčeča in negibna. Toda strah in groza sta bila še večja, ko se je v globoko temo razlegel nečloveški krik, ki je rezal v duše. Nihče ni mogel takoj ugotoviti, odkod ta krik; ko pa se je črez nekaj trenotkov črna tema umaknila medlemu polmraku, so zagledali strašen prizor. Mladi kralj se je boril s kačo, ki je stiskala njegovo telo. Pri tem pogledu je Devaki omedlela.

Vsi so bili v največji zadregi. Pošasti niso smeli ubiti, zakaj predstavljala je božanstvo; a srdito sikanje je odvračalo nekatere pogumne može, ki so hoteli osvoboditi kralja. Čudno in nenavadno pa je bilo to, da ni kača davila svoje žrtve in ji ni lomila kosti, ampak jo samo držala in se očividno veselila imenitnega ujetnika. Neizmerna bogastva so obljubljali onemu, ki bi osvobodil kralja, toda vsi poskusi so se izjalovili. Pošast se ni zmenila ne za petje, ne za izbrana jedila; zabavala se je s svojo žrtvijo, ki jo je držala in pozibavala.

Smrtno bled in z blodečim pogledom je nesrečni Adžmitra gledal svojega krvnika; zdelo se je, da se ni mogel več boriti. Ker je bil silno močan, bi bil mogel zadušiti kačo; toda masivno kačje telo je tako obvilo njegove roke, da jih ni mogel rabiti. Vkljub svojemu strašnemu položaju je bil nesrečnik še živ, in ko so stopili k njemu, da mu dajo mleka, se kača ni upirala temu.

Povedal sem že, da je narod ljubil Adžmitro vkljub njegovim pogreškom. Po vsem mestu so molili, v vseh templjih so žrtvovali bogovom in molili za njegovo rešitev. Toda vse je bilo zaman in praznoverno ljudstvo se je še bolj zgrozilo, ko je neki mlad žrec povedal, da je videl ponoči, kako se je kačja glava izpremenila v glavo Bhavani, ki je gledala na nezavestnega kralja z izrazom zlobnega zasmeha in sovražnega zadoščenja; žrec je od strahu izgubil zavest. O Devaki so govorili, da je bolna in da se je zaprla v svoje sobe.

Črez dva dni je prišla pod večer k vrhovnemu žrecu neka ženska z zakritim obrazom ter izjavila, da pozna sredstvo za kraljevo rešitev, toda ostati mora sama z njim in vsi navzočni z žreci vred se morajo oddaljiti; če sprejmejo njene pogoje, tedaj se vine o polnoči. Razume se, da so ji ustregli. Ko je nastopila noč, so se vsi rade volje odstranili, ko se je pokazalo upanje rešiti kralja.

Opolnoči sta prišla v tempelj moški in ženska, ogrnjena v temna plašča. Ko sta snela plašča, sta bila to Devaki in Majavarna; poslednji je imel na sebi znake velikih magičnih vplivov. Kraljica je postavila na žrtvenik škatlo s kristalno steklenico, ki je bila zataknjena z zlatim zamaškom, in nekakšno votlo iglo, ki je bila napolnjena z neko temno in kakor med gosto tekočino; medtem je Majavarna vzel izza pasa trstovo piščalko in začel nanjo gosti.

Kača se je dvignila, ne da bi spustila svoje žrtve; očividno je godba delovala nanjo. Ko je tako nepremično stala, se je Devaki prikradla k njej in tako globoko zasadila v telo kače iglo, da je izginila v mesu. V tem trenotku je Majavarna skočil h kralju,

ki je ležal kakor mrtev v objemu kače, in mu vlil v polodprta usta tekočino iz steklenice, ki jo je skrival v roki. Kača se je stresla, a iz ust Adžmitre se je izvilo stokanje. Črez nekaj minut sta bila kača in njen ujetnik izpremenjena v kamenito maso.

— Nesrečnež! Kaj si napravil! — je vzkliknila Devaki, ki je za trenotek obstala, kakor da bi vanjo treščilo, nato je zamahnila z bodalom in se vrgla na Majavarno.

Odrinil je njeno roko in se zagrohotal.

— Neumnica! Kako si mogla misliti, da bom rešil svojega tekmeca, da postaneš njegova in bosta skupaj kraljevala. Maščeval sem Bhavani in sebe, a zdaj morava bežati, da naju razsrjeno ljudstvo ne raztrže.

Črez tri dni je mesto poginilo po potresu; tisoči ljudstva so bili pokopani pod razvalinami, drugi so umrli od strahu in lakote v svojih podzemnih krstah.

Balarama je umolknil, a megleno platno, ki je pokrivalo steno, je pobledelo in izginilo. Nekaj trenotkov je baron ostal z zaprtimi očmi; to, kar je videl in slišal, ga je silno pretreslo, toda z naporom svoje volje je premagal slabost, vstal in se goreče zahvalil staremu učenjaku za dvojno dobroto, obstoječo v razlagi in predočenju zgodbe njegove prošlosti. Starec mu je stisnil roko; ko pa je zapazil baronovo smrtno bledobo in njegovo razburjenje, ga je z ostalimi peljal v svojo delavnico, pripravil polno čašo peneče se tekočine in jo podal baronu.

— Izpij, Adžmitra, moj prejšnji kralj. Moraš se okrepčati.

Baron je izpraznil čašo in zares je čutil, da se mu vračata mir in moč.

— Imenuješ me svojega *prejšnjega* kralja, častiti Balarama. Ali si morebiti tudi ti živel tedaj?

— Da, tudi jaz sem živel tedaj, toda to ni važno, — je odgovoril učenjak z zagonetnim nasmeškom. — Povej mi rajši, če bi rad videl nesrečno mesto, kjer je Adžmitra postal žrtev svojih zločinov? Ta spomenik sovraštva še stoji; na čuden način se je ohranil v podzemskem muzeju.

— Bog moj! Če bi rad videl? Saj je prava milost usode videti kaj takega! — je s tako vnemo in s tako nestrpnostjo vzkliknil baron, da sta se Balarama in gospod Žerald od srca nasmejala.

Mag jih je peljal po ulicah mrtvega mesta k tempelju, ki je bil takorekoč na obronku mesta, zakaj za njim se je začel zasip. Velel je prižgati baklje in električne svetilke. nato je stari modrijan pripeljal obiskovalce k dolbini, ki je bila velika kakor soba in nekoč zaprta z rezljano rešetko, ki pa je bila zdaj polomljena. V njej so videli čudno in nenavadno skupino.

Vzpeta na rep je stala velikanska kača; njeno ogromno žrelo je bilo široko odprto in s svojim tolstim truplom je obvijala visokega in suhega človeka z odmaknjeno glavo in z izrazom smrtne groze v široko odprtih očeh.

Tresoč se od razburjenja je gledal baron strašni memento mori svoje zločinske preteklosti; ta indijski kralj je bil podoben Paolu Montignosu skoraj tako kakor italijanski nobile Pavlu Roteršildu. Strašna veriga, ki ga je obteževala do današnjega dne, je bila skovana v tistem trenotku po neizprosni, tragični karmi... Izrekel je željo, da bi rad fotografiral to nenavadno skupino, ali pa bi jo vsaj narisal z dovoljenjem Balarame. Ta je odgovoril, da nima nič proti temu, in je pristavil, da je gospod Žerald o svojem zadnjem obisku pustil tu fotografski aparat, ki naj ga baron porabi. Tako je mogel v svoje veliko zadoščenje s pomočjo Diomida Petroviča posneti skupino z dolbino, hramom, ostanki kraljevega dvora in različnimi zanimivostmi podzemskega mesta.

Nekoč pri obedu je baron omenil zgodbo o strupu Montignosov ter opozoril Balaramo na podobnost tega strupa s strupom Majavarne ter izrazil pri tem svoje začudenje, kako je mogla ta nevarna skrivnost priti v roke navadne ciganke po tolikih stoletjih.

— Otroci Devaki in Majavarne so razpolagali s to skrivnostjo, ki je pa sicer poznana vsem posvečencem, — je odgovoril Balarama. — Neke okolnosti, o katerih bi moral dolgo pripovedovati, so prisilile neko rodbino

iz potomstva, da se je preselila iz Indije v Evropo; ta rodbina je prišla v oblast ciganov in po rodbinskem običaju je ta skrivnost vedno prehajala na najrazumnejšo in najdrznejšo žensko plemena. Na ta način je tajna o strupu prešla na Jolando, ki se je po zakonu nevidne privlačnosti prošlosti večkrat pojavila na življenski poti Adžimitre.

Dva dneva sta prešla v mrzlični in silno zanimivi delavnosti in baron ter Diomid Petrovič sta bila skoraj ogorčena, ko je gospod Žerald izjavil, da je prišel čas vrnitve domov.

Ko so nekaj ur počivali, so se poslovili od Balarama in se mu zahvalili za njegovo gostoljubnost. Na učenjakovi mizi je stala velika skrinja iz sandalovega lesa z inkrustacijo neobičajne lepote. Starec je objel barona, ga blagoslovil, in kažoč na skrinjo, mu je rekel:

— Vzemi, kralj Adžimitra, v spomin na tvojo starodavno prestolico. Tu boš našel nekaj predmetov, ki so bili tvoja last, kakor tudi lišp, ki si ga ti podaril Bhavani na dan vajine poroke. Izroči ji to v imenu starega Balarame.

— Kje pa najdem Bhavani? — je vprašal začudeno baron.

— Ko prideš domov, jo najdeš. Ali je nisi prepoznal? — je rekel modrec z nasmeškom.

— Valerija!... — je vzkliknil baron. — Zdelo se mi je, da je nekoliko podobna Bhavani... Toda v glavi se mi vrti od vseh teh doživljajev.

Črez nekaj ur so vnovič stopili v razrušeni tempelj, ki je bil zakopan v deviškem gozdu. Tam so prenočevali in se odpočili pred odhodom. Baronova nestrpnost preiskati vsebino skrinje je bila tako silna, da jo je odprl takoj po večerji, in obstal ie od začudenja pred tolikim bleskom. V skrinji je našel že omenjeno čudovito lepo čašo, zlat prstan z rubinom in izrezljanimi nerazumljivi znaki, — očividno je bil to pečat, — zlato tiaro, ki je bila obšita z dragimi kamni in ravno taka, kakršno je videl na glavi Adžimitre, in slednjič bodalo z zlatim ročajem in kabalističnimi znaki na rezilu.

— To je najdragocenejši dar. Ni samo drag in starinski predmet, ampak tudi mogočno čarodejno orožje. Naučil te bom rabiti ga, — je pripomnil gospod Žerald, gledajoč bodalo.

Lišp, namenjen prerojeni Bhavani, je bil pravo čudo juvelirske umetnosti in je sestajal iz širokega diadema, ovratnega lišpa, štirih zapestnic in pasu; vse je bilo vdelano s safiri, z biseri in brilanti neprecenljive vrednosti zaradi njih veličine in lepote.

Baron je bil dobre volje kakor že davno ne. Zamišljen v dogodke svoje daljnje prošlosti jih je presojal in primerjal s poznejšimi. Toda pisma iz Evrope, ki so nanj čakala, so mu docela pokvarila dobro razpoloženje. Debelo pošiljatev od Lolo je odložil za pozneje in vzel v roke poslovna pisma. Z nevoljo je prebral odgovor svojega zastopnika, ki mu je sporočil, da je obhodil njegova posestva in prišel na sled raznim nerednostim ter dostavil, da je gospodarjev povratek neobhodno potreben. Jezen in razdražen je vzel Lolino pismo in ga naglo odprl. Na mizo je padla čudovito lepa akvarelna slika in Pavel Borisovič je začudeno gledal prelepega štiriletnega dečka z višnjevo kapo in v žametnem kroju s čipkastim ovratnikom. Kri mu je šinila v glavo, ko je na obratni strani portreta prebral napis od Loline roke: Boris Pavlovič Roteršild. Njegov sin! On ima sina, a Valerija je še to zamolčala v svoji zlobi. Temna rdečica mu je zalila obličje in čelo se mu je jezno nagubančilo.

— No, dragi moj, premagaj se. Ali naj te vsako nepričakovano razburjenje spravi iz ravnotežja? — je pripomnil gospod Žerald ter odložil časopis, po katerem je listal.

Baronu je bilo, kakor da ga je nekdo polil z mrzlo vodo, in je zopet zardel, takrat pa od sramu.

— Prav imate, učenik, še vedno sem zelo nagel. Toda pomislite, Valeriji se je rodil sin in ni smatrala za potrebno, da bi me o tem obvestila. To je že odveč!

— Priznavam, da ni to posebno nežno; kako pa da nisi že poprej na to mislil. Če bi bil vprašal, bi

ti bili odgovorili. Jaz sem že davno vedel o tem, no, se nisem hotel vmešati v tvoje zadeve.

Baron je šel z roko preko čela in si z naporom svoje volje prizadeval umiriti se. Mag je imel prav: kako da ni pomislil na možnost takega slučaja? In vzel je v roke sestričino pismo, pismo edine prijateljice od doma.

«Dragi Pavlik», — je pisala Lolo. — «Pošiljajoč ti Borisovo sliko, prerušujem svečano obljubo, ki mi jo je Valja izsilila; toda jaz nisem mogla več molčati in te puščati v nevednosti o tako važnem dogodku. Upam, da ne izdaš moje slabosti. Sedem mesecev in pol po tvojem odhodu se je rodil otrok. Valerija je bila blizu smrti, a največja nevarnost so bili potoki solz, ki jih je tedaj izjokala. Končno se je je Gospod usmilil, ozdravela je in sedaj obožuje svojega malčka. Da po pravici povem, nisem še videla tako lepega otroka; lepši je celo od mojega Kolja. Boris je do smešnosti podoben tebi in bržčas bo ravno takšen miljenec dam kakor njegov oče. Včasih se vprašujem, koga obožuje v njem Valja: Borisa ali Pavlika? No v tem je ona prava zagonetka.» Na koncu pisma je Lolo pristavila, da nestrpno pričakuje njegovega povratka, zakaj pet let je kmalu proč, odkar je odšel; v pismu je še omenila, da je akvarel Valerijino delo.

Razburkan in zamišljen je baron vzel v roke portret. Resnično, to je on sam: njegove so te velike oči, njegove rdeče ustnice, ponosne in posmehljive, njegovi gosti črni kodri. Zdaj je razumel, zakaj ni Valerija iskala ločitve: otrok je bil živa vez, ki se je ni upala pretrgati. To noč ni mogel spati in misli so mu bile daleč. S čudovito jasnostjo je vstala pred njim ženina podoba, a otrok, kateremu je on dal življenje, ga je privlačeval kakor magnet. Vkljub temu je naslednjega dne šel na delo. Zdaj je proučeval elemente in se učil gospodovati nad njimi; vadil se je tudi v pošiljanju misli na daljavo in razvijal sposobnost se vživeti v astralni svet. Delal je marljivo in ob tihih urah počitka je večkrat razmišljal o oddaljeni rodbini in tam živečih bližnjih.

Minila sta dva meseca. Ko so nekega večera vsi trije sedeli na terasi, je gospod Žerald rekel:

— Prijatelj Paolo, menim, da je čas misliti na povratek. Ti si tako vneto delal, da ne bo nobena škoda, če skrajšaš svoje prebivanje tukaj za tri ali štiri mesece, zato ti svetujem, da se polagoma pripravljaš na odhod.

Baron je pobledel. Ni pričakoval takih besed in popadla ga je žalost pri misli, da bo ostavil to pribežališče miru, harmonije in umstvenega dela.

— Če me izganjaš, učenik, povej mi, kdaj naj grem? — je odgovoril tiho.

— Jaz te ne izganjam, dragi moj in dobri moj učenec. Če bi bilo mogoče, bi te rade volje za vedno pri sebi obdržal, toda vsako bitje ima svoje opredeljenje, večje ali manjše, ki ga pa mora izpolniti. Tvoje opredeljenje je izvrševati dolžnosti moža in očeta v družbi, katere ud si, in koristno izrabljati bogastvo, ki ti je dodeljeno.

Sredi prazne in pokvarjene posvetne množice, ki te obdaja, ti je preizkusiti pridobljene moči in se prepričati, ali se zamoreš upirati skušnjavam in vplivu svojih poglavitnih slabosti: sebičnosti, samodrštva, nagle jeze in čutnosti. Pred teboj se odpira široko, vsestransko odprto polje delovanja. Vzemimo na primer samo to, kako boš uporabljal dohodke svojega premoženja. Žalostno je treba priznati, da so bogatini najbolj trdega srca in dajo veliko premalo v primeri z drugimi; ti si bogat in tvoja dolžnost je pomagati onim, ki jim ni usoda tako naklonjena. Ne zasleduj in ne sodi malenkostno, kako bo revež obrnil po tebi darovano kopejko, zakaj drug sodnik — strožji in bolj dalekoviden od tebe, — sodi dejanja slehernega človeka.

Če se revež zateče z gorečo, iskreno prošnjo k Nebeškemu Očetu in silam dobrega, ima pravico do pomoči, a čista, blaga bitja, ki jih vi imenujete *svetnike*, ne razpolagajo s posvetnim bogastvom. Toda njih volja pripelje prositelja k onemu, ki razpolaga z minljivim bogastvom in mu ga postavi na pot, da pride na ta način do pomoči. Še obširnejše je polje

za dobrodelnost v tvoji družbi. Strašno propadanje, duševno in telesno, vlada na svetu. Istočasno z *vero* izginja vsako brzdanje; dobrega se ljudje celo sramujejo, ostudno slovstvo idealizira vse napake in zločine, draži živalske nagone v človeku, pospešuje nravno pokvarjenost in izziva fluidske epidemije, kakor umore, samomore, umstvene izrodke itd. In v tej slepi, nevedni, lahkomiselni in razvratni množici bo drobni plamenček tvojega znanja privlekel prav gotovo tiste ljudi, katerim ni *zlo* dalo zadoščenja, zanje boš ti baklja resnice, izvirnik izpreobrnjenja. Vendar pa ti svetujem, da se oborožiš s potrpežljivostjo in dobrohotnostjo napram tem nevednežem; ne jezi se in ne vzkipevaj, a glavno — ne udajaj se čuvstvu ošabnega prezira napram onim, ki te ne razumejo. Seveda je borba s človeško glupostjo težka, toda zato tudi junaška in plemenita za *višje* bitje. Neprestano je treba iskati kraj *zla* in sejati *dobro* ne oziraje se na obrekovanje in zmerjanje. Duševne bolezni so teže ozdravljive kakor telesne, zato pa je zdravnikova zasluga večja. In če je on v resnici *čist*, tedaj se mu ni treba bati nalezljivosti in more brez strahu stopiti v najzoprnejšo družbo. Mislim, da sem te zadostno oborožil za predstoječo borbo in upam, da bom v bodoče videl samo tvoje zmage.

— Oh, učenik, če bi me mogel podpirati s svojimi sveti! Toda ti boš daleč, a jaz bom sam, — je rekel s potrtim glasom baron.

— Razdalja, sin moj, je prav odnosen pojm in jaz ti obljubljam, da ohranim občevanje s teboj; tako se boš mogel vselej zateči k moji pomoči in mojim svetom.

Ta razgovor je napravil na Pavla Borisoviča globok dojem in od tedaj se je začel pripravljati na odhod. Težko mu je bilo pri srcu, a dušo so mu vznemirjala razna čuvstva. Bal se je sveta, kamor se je vračal in kateremu se je odtujil. Ker je bil zaposlen z duševnim delom, ga ni zanimal zunanji svet in celo časopise je bral zelo površno. Težka mu je bila tudi nejasnost razmerja med njim in Valerijo. Tudi mu je bilo jasno, da ga čaka prva preizkušnja njegove po-

trpežljivosti, dobrohotnosti in ljubezni baš z ženo. Seveda je imel tudi zaveznika v otroku, h kateremu ga je neodoljivo vleklo, vendar pa je slutil, da mu bo prestati težke prizore.

Ko je slednjič določil čas odhoda, je pisal Lolo, svojemu zastopniku in Valeriji o svojem prihodu. Pismo ženi je bilo najtežje in napisal ga je po dolgem, zrelem premisleku.

Dva dni pred odhodom je pozval gospod Žerald barona v delavnico.

— Sin moj, hočem ti dati poslednje nauke in ti izročiti nekatere predmete, ki ti bodo rabili. Evo ti najprej ta predmet, ki je videti kakor knjiga; v tej knjigi so zelo tanki kovinski listki: zlati, srebrni in bakreni, vdelani so z biserno matico črne in bele barve. Znaki, ki so zgoraj vrezani, predstavljajo formule, s katerimi se zaklinjajo elementi, in imena duhov. Predno se odločiš za kako dejanje, preberi slučaju odgovarjajoči listič, da se uveriš, ali nisi kaj pozabil. Opozarjam te, da se boš moral bržčas boriti z elementi; navadno napadejo onega, ki jih zna obvladati; ko so pa premagani, puste *posvečenca* v miru. V ta zvezek sem napisal vse, kar je neobhodno potrebno, da ne pozabiš, kar si se naučil, dalje, kako moraš živeti, in pravila tvojega obnašanja. V tej skrinjici iz črnega lesa boš našel magični arzenal, ki ga boš potreboval. Zadostoval bo za dolgo dobo. Razen tebe se ne sme nihče dotakniti te skrinjice. V škatli so zdravilne trave, mazila itd.; naučil sem te, kako se rabijo, in vse, kar sem ti zdaj pokazal, je moj poslovilni dar.

Obdarovani baron se je zahvalil in hotel odnesti skrinjo, toda gospod Žerald ga je ustavil in mu podal usnjen kovčeg.

— Pripravil sem ti še neko presenečenje. Ko se povrneš domov, postavi ta kovčeg v temen prostor in skrij ga tako, da ga ne bo noben človek videl. Če boš kdaj nujno potreboval mojo pomoč, tedaj odpri kovčeg in preberi navodila, kako se spravi aparat v delovanje; listek je notri skrit.

— In bom mogel z vami občevati, učenik? — je vprašal baron in obraz mu je sijal od sreče.

— Gotovo, samo ne odpiraj aparata, dokler ga ne postaviš na mesto.

Končno je prišel dan odhoda. Diomid Petrovič, ki je nameraval ostati v Indiji na nedoločen čas, je želel spremiti svojega prijatelja do parnika. Takrat sta sklenila, da se peljeta do tja z železnico in tako skrajšata potovanje. S solzami v očeh se je baron spustil na kolena, poljubil roko svojega posvetitelja, se mu zahvalil za neštete izkazane mu dobrote in ga prosil, naj ga ne zapusti v bodoče. Globoko ganjen ga je gospod Žerald objel, blagoslovil in mu prijateljski rekel:

— Ti si za vselej pridobil mojo ljubezen in pokroviteljstvo. Povsod te bosta spremljali, a vez med nama se nikoli ne pretrže. Potuj pogumno in bodi vreden pridobljenega znanja; vsako bitje, ki ga boš ti odrešil, bodisi duševno, bodisi telesno, bo meni najlepši dar od tebe in moje največje plačilo.

Ko se je baron znašel sam na ladji in ni videl ničesar razen neba in vode, sta ga prevzela globoka žalost in čuvstvo osamljenosti. Sedeč na krovu v najbolj oddaljenem kotu, je po cele ure razmišljal gledajoč v ocean, ali pa je šel v svojo kajuto čitat knjigo s kovinskimi listi, na katerih so bile zapisane magične formule, ki so odgovarjale tistemu zavratnemu elementu, ki je takrat nanj vplival. Dasiravno se ni on sam nikoli zanimal za svoje sopotnike in ni iskal njihovega znanja, so se oni, zlasti pa ženske, na katere je nehote očarujoče vplival, silno zanimali zanj. Marsikatera med lepimi sopotnicami se je zelo jezila zaradi vzdržnosti in ravnodušnosti vedno zamišljenega lepega moškega.

Prve dni je ladja mirno plula. Nekega jutra, ko je bil na krovu, je baron zapazil, da je kapitan ogledoval nebo s skrbečim pogledom, a potem je rekel nekemu staremu gospodu:

— Bojim se, da bomo imeli ponoči hudo nevihto. Moramo biti na straži.

Pavlu Borisoviču ni ušla ta pripomba. Takoj je šel v kajuto, prebral formulo izzivanja, si namazal telo in izpil kozarček krepčilne esence, ki mu jo je dal

gospod Žerald, potem pa se je vlegel; hotel se je odpočiti, da bo mogel razpolagati z vsemi svojimi močmi ob času nevarnosti. Kmalu je krepko zaspal in kakor že večkrat je tudi takrat videl v snu bivališče svojega posvetitelja in svojih prijateljev. Toda še nikoli niso bile te sanje tako žive kakor sedaj. Videl je, kako se je gospod Žerald sklonil nadenj; in sliša je njegov zvočni glas, ki je govoril:

— Vstani in zberi ves svoj pogum. Vaša ladja je v veliki nevarnosti, in če se ti posreči jo odvrniti, boš rešil mnogo človeških življenj! Dobro pomni vsa moja navodila, zakaj to je tvoj prvi poskus. Pogum!

Baron se je stresel in odprl oči. Zdelo se mu je, da še sliši učenikov glas, a gibanje ladje ga je uverilo, da se je nevihta razvila. Toda ni občutil najmanjšega strahu; nasprotno, njegova duša je bila prevzeta s čuvstvom miru in sreče. Čutil je na svoji roki krepek stis dolge, tanke in tople roke gospoda Žeralda; torej ni sam, dragi učenik je pri njem, ga vodi in podpira.

Najprej je šel iz kajute, da vidi, kaj se zunaj godi. Vse na ladji je bilo pokoncu; duri kajut so bile na stežaj odprte in iz njih se je čul ženski jok in krik otrok. Bledi in prestrašeni možje so se zbrali v dvorani, toda ladja se je tako močno zibala, da je bilo težko stati. Grmelo je, in ko je stopil na krov, je videl šviganje bliskov po črnosivem nebu. Krepek stis fluidske roke mu je povedal, da ne sme tratiti časa, zato se je naglo spustil v kajuto in začel s pripravami.

Odprl je skrinjo z magičnimi predmeti in vzel iz nje verižico, na kateri je visela kovinska zvezda iz zmesi raznih kovin; v sredi je bil vdelan majhen aparat, podoben uri, in neskončno majhna kolesca so se vrtela s silovito naglico in razširjala silen, opojen duh. Obesil si je verižico na vrat, položil aparat na golo kožo, nato je vzel iz raznih vrečic praške, jih zamesil z neko dišečo mastjo, a iz tega testa je napravil štiri hlebce in jih položil na zlat podstavek. Na vrhu vsakega hlebca je napravil majhno luknjo, v katero je dal košček kafre in še tiste zelene tvarine, ki jo je videl na trinožnikih v podzemskem mestu. Zažgal je obe tvarini, nato je vzel iz skrinje majhen

kovinski lok in štiri drobne puščice; končno si je na palec nadel prstan s kamnom, ki je izločal močno vijoličasto luč. Ko je končal te priprave, je baron nekaj časa goreče molil, nakar je šel iz kajute poln energije in odločnosti; fluidska roka, ki je počivala na njegovi roki, ga je vodila, bodrila in mu dajala moč.

Ladjo je zibalo in metalo semintja kakor orehovo lupino; zdaj je bila na vrhu kakor gora visokega vala, zdaj je brzela v globino; strašno hreščanje je dokazovalo, da ne bodo mogle njene stene vzdržati pritiska udarjajočih, groznih valov. Krov, ki so ga valovi neprestano zalivali, je bil prazen; videti je bilo samo nekatere mornarje, ki so bili v stalni nevarnosti, da jih valovi odneso v morje. Ne brez truda, toda neovirano je prišel na zadnji del ladje. Nihče ni obračal nanj pozornosti in bil je uverjen, da je popolnoma sam, ko se je priklanjal na štiri strani neba ter metal prižgane hlebce v morje in izgovarjal formule proti elementom. Nato je baron izgovarjal imena duhov, ki so jim pokorni vetrovi in hude ure, roteč jih, naj ustavijo vihar in rešijo ladjo. Istočasno, ko je pozval najvišje duhove elementov, služabnikov zraku in vode, je izpustil štiri drobne puščice, a podstavek je skril v žep.

Slika je bila nenavadna: hlebci so plavali po vodi in še dolgo so na njih goreli plamenčki; a vsakikrat ko je puščica izginila v mrak, je nastal pok in na vrhu ogromnega vala je zaplapolalo, kakor da gori grmada. Pri tej luči je baron videl sive oblake, ki so obdajali ladjo, a iz sive mase so se pojavljali obrisi človeških obrazov. Ta zračna množica je podila ladjo, ki jo je zdaj neslo po valovih kakor od divjega vetra. Ladja je vidno bežala iz oblasti viharja, zakaj grmenje je slabelo, a površina oceana je bila mirnejša; nato je nebo zadobilo safirnat odtenek vzhodne noči, a v daljavi je zasijala kakor zvezda luč svetilnika. Stis fluidske roke je odnehal in baron je vedel, da je njegovo poslanstvo končano. Bil je popolnoma izčrpan. Po vsem telesu se je potil, obleka mu je bila mokra do kože, zato se je podal v svojo kajuto.

Baron ni vedel, da ga je nekdo opazoval pri njegovem magičnem delovanju. To je bil neki mlad mornar, Rus po rodu kakor on. Besed Pavla Borisoviča ni mogel uloviti, tudi ni videl grmad, ki so gorele na vrhovih valov, pač pa je zapazil, kako se je baron priklanjal na štiri strani neba in kako je metal hlebce in puščice. Mornar je bil nekoliko okultista in je pogodil, da je ladjo rešil neizogibne pogube *posvečenec*.

S polnim zadoščenjem in celo s ponosom se je baron vrnil v kajuto. Prvič je uporabil nauke svojega učitelja in po tem znanju je rešil mnogo človeških življenj. Duša mu je kipela od goreče hvaležnosti k Bogu in po iskreni molitvi je legel in zaspal.

Ko je naslednjega jutra stopil v obednico, je našel popotnike v največjem razburjenju; vsi so govorili o preteči jim smrtni nevarnosti, in da jih je neko čudo rešilo.

— Cejlon je na vidiku in črez uro časa zaplovemo v pristanišče, — je hreščala stara Angličanka in spremljala kričanje z živahnimi kretnjami. — Sam kapitan mi je pravil, da ne ve, kakšen veter je to bil. Če bi šli brez nikakih ovir dalje, ne bi mogli prispeti pred nočjo ali pa pred jutrišnjem dnem. Vse svoje življenje ni doživel kaj takega.

Baron je ravnodušno poslušal prerekanje in domneve o čudnih nočnih dogodkih. Samo oni mornar je molčal in radovedno gledal Pavla Borisoviča; skrbno si je zapisal ime odljudnega potnika.

Bilo je prelepega in toplega avgustskega dne. Na veliki terasi se je zbrala vsa družina Samburovih. Posestvo Anatolijeve in Valerijine matere v Moskovski guberniji je bilo veliko in lepo; hiša, zidana za časa Katarine, je bila razkošno izdelana. Antonija Lvovna je rada preživela tam poletje in jesen z otroki. V gosteh so bili Anatolij z ženo in dvema otrokoma ter Valerija z Borisom. Ko so poobedovali, sta šla Samburova in sin počivat, a mladi ženi sta ostali sami na terasi. Razgovarjali sta se polglasno, pazeč na otroke, ki so se igrali na peščeni ploščadi pod nadzorstvom pestunj.

Lolo se je nekoliko izpremenila; sveža, rožnata, smehljajoča se, je bila prava predpodoba zadovoljnosti in sreče. Valerija je postala veliko lepša, toda bila je videti vsa druga kakor nekdaj. Bila je bolj podobna mlademu dekletu kakor ženi in materi, tako je bila tanka in vitka; toda njen prelestni obrazek je izgubil svojo svežost, v kotih lepih škrlatnih usten se ji je vsedla grenkobna guba, a velike temne oči so postale resne in otožne in so oživele le pri pogledu na sina. Vendar pa ji je otrokovo rojstvo prizadejalo mnogo joka in toliko razburjenje je celo ogrožalo njeno življenje. Prve čase ji je bilo težko gledati otroka, a na prepričevanje matere, krščenke in Lolo je odgovarjala:

— Saj je sirota in srce se mi krči, ko ga gledam.

Malo po malem pa je otrok postal njena rešilna bilka in silno se je navezala nanj. Čimbolj je Borja doraščal, tembolj je bil podoben očetu, a Valerijino oboževanje otroka je bilo pomešano z grenkobo, vendar pa se je pokazala slabotna za vsako še tako nerazsodno sinovo prošnjo; a zagoreli porednež se je zavedal svoje moči nad materjo in jo je strahoval. Iz ljubezni do otroka se je Valerija odpovedala ločitvi zakona in sklenila je rešiti to vprašanje šele po moževi vrnitvi.

Čas, — najboljši zdravnik, — je nekoliko umiril njeno dušo, istočasno pa se je Valerija začela zanimati za okultna vprašanja. Zdaj se je začela resno učiti, prebrala je mnogo del iz hermetizma, in četudi ji je primanjkovalo prakse, je teorijo proučila prav dobro. Časa je imela dovolj, zakaj živela je skromno, občevala je le z bližnjimi prijatelji in je malo sprejemala. Moževega praga ni prestopila, ampak se je naselila blizu brata v Carskem Selu, kjer je najela majhno stanovanje. Poletje je navadno preživela pri materi. Samo enkrat se je na zdravnikov nasvet zdravila v Opatiji, odtod se je za nekaj tednov podala v Montignoso, kjer je bivala večidel v vrtu, ki je bil nekoč zaraščen. Tu je opazovala Borisa in ga primerjala v duhu z malim Paolom Montignosom, ki se je bržkone tudi igral v tem vrtu; a zvečer, ko je otroka

spravila spat, je šla v jamo in razmišljala o prošlosti. Prav neprijetni so bili za Valerijo dnevi, ko so iz Indije prispeli darovi in pisma; namesto da bi bila vesela, ker mož nanjo misli, ji je vse to povzročalo ostro bolečino. Nikdar ni brala pisem, ni odpirala pošiljatev, ampak vse je poslala v petrograjsko hišo.

Samburova je zapazila, da je bila Valerija po vsaki pošiljatvi iz Indije nekaj dni še bledejša, nemirnejša in bolj molčeča kakor po navadi. Nagla in razdražljiva Antonija Lvovna je vsakikrat obsipala odsotnega barona z nelaskavimi priimki. Dasiravno ni Valerija branila moža, vendar je Lolo opazila, da niso bili ti materini izbruhi všeč Valeriji. Zato je nekoč, ko je tašča zopet obsula zeta s ploho žalitev, stopila k njej, jo objela in rekla:

— Draga mama, ne žali Pavlika. Ali ne vidiš, da to Valji ni všeč. Ali ti ni znan pregovor: «Ko se svoji psi koljejo med seboj, naj tuji ne pridejo poleg»? Uverjena sem, da ga vkljub temu nič manj ne ljubi. Končno ima otroka po njem in naravno je, da noče Valja obtežiti položaja, da bi malčku odvzela očeta ali pa bi sama izgubila sina, ki bi ga mož zahteval zase, če bi se ločila. Razen tega postaja Boris že razumen in ni dobro žaliti očeta v otrokovi navzočnosti. Verni mi, mama, in prepuščajmo Božji volji razrešiti to zgodbo, ki se je pričela pred tristo leti.

Do solz ganjena je Antonija Lvovna odgovorila nevesti s poljubom.

— Prav govoriš, dobra moja Lolo, toda vse baronovo obnašanje je bilo tako žaljivo za Valjo.

— To je res, toda kaj moremo pomagati, zato ne obtežujmo Valerijinega položaja, ki je itak težak.

— Oh! Če bi hotela pomagati sama sebi, bi bila srečna.

To namigovanje Samburove se je nanašalo na slučaj, ki je povzročil družini mnogo neprijetnosti. Valerija je bila prelepa, da ne bi vzbujala zanimanja moških in vplivala nanje vkljub svojemu zaprtemu življenju. Večkrat je morala poslušati ljubezenske izjave; prosili so jo, naj pretrže poniževalno vez in osreči človeka, ki jo bo ljubil in cenil po njenem zasluženju. Najbolj

vztrajen med njenimi častilci je bil grof Prokin, mlad, lep in zelo bogat človek; razen tega je znal pridobiti zase Anatolija in Valerijino mater, ki sta se vneto potegovala za grofa in ne malo nadlegovala Valerijo.

Samo Lolo jo je razgovarjala in blagohotno govorila:

— Ne naprti si drugega moža. Kdove, če bo Prokin boljši od Pavlika? Na vsak način počakaj moževega povratka, predno se odločiš v tem vprašanju.

Zadeva je ostala nerešena in tudi Anatolij je svetoval grofu, naj počaka baronovega povratka, ki bo brez dvoma dovedel do ločitve zakona.

Takšen je bil položaj tega dne, ko sta bili prijateljici sami na terasi. Sluga, ki je prišel s kupom pisem in časopisov, je prekinil molk. Medtem ko je Valerija brala obširno pismo svoje kumice, je Lolo naglo odprla obsežen zavoj iz Indije: razen pisma na njen naslov, je bilo notri tudi pismo na Valerijo. Lolo je vtaknila ovoj v žep, in ko je prebrala svoje pismo, je vstala.

— Pojdive v tvojo sobo, Valja; moram izpregovoriti resno besedo s teboj.

Valerija je pobledela, ko je zagledala ovoj z znano ji pisavo. Pokorno je šla za svakinjo v sobo, se spustila v naslanjač in vprašala hladno, toda neodločno:

— Kaj mi poveš, Lolo? Prejela si pismo od *njega.* Bržkone ti sporoča, da ostane še pet let v deželi bajaderk?

— Ne, baš nasprotno. Pavlik sporoča, da računa, da prispe v Petrograd prve dni oktobra, in ti pošilja tole pismo.

Valerija je najprej zardela, nato pobledela in nestrpno odrinila pismo.

— Moraš ga prebrati, Valja, to je tvoja dolžnost. Vrača se in dovolj je teh sovražnih demonstracij, ki so že preveč poostrile tvoje odnošaje napram možu, — je strogo in ukazujoče rekla Lolo, kar je običajno vplivalo na Valerijo.

Naslonila se je na naslanjač in zamižala. Vsa duševna borba, ki je v njej kipela, se je odražala na njenem vzprejemljivem obličju.

— Kaj mu je do mene? Saj sva se odtujila drug drugemu! Če se ti zdi neobhodno potrebno, preberi mi njegovo pismo, — je s tihim glasom rekla Valerija. — Med nama ni skrivnosti, ti si mi sestra, Lolo. Prosim te, beri.

In pokrila je obličje z roko. Lolo je odprla pismo in brala:

«Draga Valerija! V teku teh dolgih let mi nisi pisala niti vrstice in nisi mi odgovorila na nobeno mojih pisem; to dovolj jasno dokazuje, da je tvoje srce polno žolča, in ker ga nisi hotela izliti, si rajši molčala. — Razumem, da se ježiš name, zato opravičujem tvoj molk in ti odpuščam. Vendar pa nisi izrabila prostosti, ki sem ti jo jaz s težkim srcem podelil, ker sem smatral to za svojo dolžnost; nisi si izbrala človeka, ki bi te bil vreden, in torej nisi prerušila vezi z «izvržkom», ki te je obsodil na prisilno samstvo. In prav ta okolnost mi daje upanje, da v kakšnem skritem kotičku tvojega srca tli pod pepelom še nekaj ljubezni, ki naju veže toliko stoletij. — Težko mi je bilo, ko sem zvedel, da si zapustila mojo hišo in se odpovedala dohodku, ki sem ti ga nakazal; to mi dokazuje, da si smatrala moj odhod kot pojav zle volje in da te nameravam zapustiti. Bog mi je priča, da se nisem pečal s takšnimi mislimi ob času svojega odhoda, in čiste vesti ti prisegam, da mi niti na misel ni prišlo, da bi te varal. V teh letih težkega neprestanega truda sem živel življenje puščavnika in asketa. — Toda upoštevaje dejstvo, da si pred svetom še vedno moja žena, *želim*, — ta beseda je podčrtana, je pojasnila Lolo, — najti ženo pod svojim krovom o svojem povratku. Nočem dati nepotrebnega povoda opravljivcem in nočem, da bi postala zopet predmet neskončnih, zlobnih govoric in spletk. Sama morava spraviti na čisto najine zadeve, posebno po nedostojnem obnašanju tvoje matere napram meni in po onih žalitvah, s katerimi je obsipala mene in Diomida Petroviča. Iz ljubezni do tebe sem pripravljen

vse pozabiti in prvi ji ponudim roko v spravo; toda če te o svojem prihodu ne najdem tam, kjer sem te pustil, ko sem odhajal, tedaj bom smatral, da sva ločena za vselej. Premisli si vse, Valja, posvetuj se s svojim srcem, predno razrušiš vez. S svoje strani se potrudim biti dober in si zaslužiti tvojo ljubezen. Pred nama je še vse življenje, ki more biti polno sreče in soglasja; ne udaj se vplivu ljudi, ki naju morebiti žele ločiti, vsekakor pa se posvetuj z Lolo. Ona je poštena, dobra in pravična; ona ti je prijateljica, je žena tvojega brata in njen svet bo iskren. Pomisli tudi na to, da je bila najina magična zveza obnovljena in očiščena z ognjem prostornosti. Ostajam iskreno udani in ljubeči te tvoj Pavel.»

Med branjem je Valerija jokala, ko je pa Lolo zložila pismo, se je naglo dvignila ter rekla jezno in zaničljivo:

— Ta samoljubni človek nima sebi enakega, to ti je pravi samodržec! Tako se dela, kakor bi bila jaz kriva pred njim. Rada bi vedela, kaj mi ima pravzaprav odpuščati? In potem ta ultimatum! Zahteva, da moram biti tam, kjer me je pustil? Prosim vas! O prihodu sultana mora biti ves zbor sužnjev na mestu! To poslednje presega vse meje!

Skočila je z naslanjača in se burno izprehodila po sobi.

— Oh, če bi se mogla ločiti od njega! Toda zvezana sem z njim z otrokom, a ta prekleti čarovnik Žerald naju je zvezal s posebnimi čari. Kakor hitro premislim na ločitev zakona, se me poloti takšna slabost in srce se mi tako bolestno krči, skratka, popade me takšna žalost, da odženem sleherno misel o ločitvi. Čutim, da se ne morem ločiti od njega; toda ne morem se pokoriti njegovim zahtevam, da se ne bi čutila ponižana.

Lolo je posedla svakinjo na divan in začela dobrohotno govoriti:

— Umiri se. Ne pretiravaj, sklepaj brez predsodkov in tedaj se ti ne bo zdela stvar tako tragična. Ta trenotek je silno važen: gre za vso tvojo *bodočnost* in Borisovo. In ker je on Pavlov sin, ga more oče

zahtevati zase; sama veš, kako žalostna je usoda otrok, če so starši ločeni. Ali je vredno žrtvovati malenkostnemu samoljubju svojo in otrokovo srečo? Sestrična Nadja je bila pet let zaročena in je čakala, da je Leonid Stepanovič končal vseučilišče, nakar sta se vzela; nato je bil dve leti pri vojakih in glej, kako sta srečna. Rečem ti še, da ne smeš dvomiti o moji naklonjenosti do tebe, in če ti govorim iz srca, mi moraš verjeti. Kakor resnično ljubim Tolja in svoja otroka, tako resnično mislim, da je Pavlikova želja, ki te tako vznemirja, pravična in pametna. Kakorkoli si bosta uredila bodočnost, je to vajina zadeva, a hudobni jeziki samo zastrupljajo vajine odnošaje. Če sprejmeš moža, kakor da se ni zgodilo nič posebnega, bosta zaprla usta radovednežem. In ali mu ne boš mogla na štiri oči povedati svojih bridkih očitkov? Sicer pa sem uverjena, da te Pavlek ljubi, da se naveže na otroka in četudi si bosta spočetka bolj hladna, se bo končno vse uravnalo in živeli boste srečno.

Valerija je povesila glavo.

— Kaj poreče mama?... Ona ga sovraži! In Anatolij?...

Lolo je zmigala z rameni.

— Zaradi Tolja ni treba, da se vznemirjaš: njega prevzamem jaz in ti obljubljam, da bo pameten. In mama? Ona nima nobene pravice preprečiti spravo. Ker pa ni hudobna, ampak samo prenagla, se bo kmalu umirila, ko bo videla, da si srečna. Srečna pa boš prav gotovo, zakaj Pavlik ni navaden človek.

— Veš, Lolo, bojim se, da je postal tudi on čarovnik? — je s tihim glasom rekla Valerija. — Nobenemu nisem še povedala, niti tebi ne, da sem ga že nekolikokrat videla.

— Ah, kako si molčeča! No, povej mi vsaj sedaj, — je radovedno vprašala Lolo.

— Nekega večera, pred štirimi ali petimi meseci, ko je imela pestunja svoj god, sem jo odpustila. Boris je spal, a jaz sem sedela pri njegovi postelji in se zamislila. Tako je podoben *njemu*, da so se mi nehote oči zasolzile. Čutila sem se osamljena, življenje se mi je zdelo pusto, a v srcu mi je bilo tako hudo, da sem se

sklonila nad spečim malčkom, in postalo mi je neznosno. V tistem trenotku mi je v obraz zapihal tako hladen veter, da sem se začudena vzklonila; lahko si misliš, kako sem se ustrašila, ko sem v razdalji nekolikih korakov zagledala razklano kroglo, ki je visela na nekakem ognjenem traku in se vrtela. Ta prikazen me je tako presenetila, da se nisem mogla ganiti, videla pa sem, kako je krogla postajala vedno bolj meglena, se širila in zadobivala človeške oblike, in nenadoma je stal pred menoj Pavel, oblečen v dolgo belo tuniko. Z nežnim in otožnim pogledom me je nepremično motril in slišala sem, da je zašepetal: — Potrpljenje!... Potem se je sklonil nad Borisom, ga poljubil na čelo in pritisnil svoje ustne na mojo roko, ki je ležala na robu postelje. Prisegam ti, da sem čutila dotik njegovih usten in brkov, toda bila sem kakor odrevenela. Kakor v snu sem videla v njegovih rokah nekakšno sneženo kepo, ki jo je vrgel v mene; nato se je podoba hkratu raztajala in jaz sem izgubila zavest. Ko sem se zavedela, sem z začudenjem zagledala na svojih kolenih in Borisovi obleki kopico prelepih belih cvetlic z močnim vonjem. Torej nisem spala in *on* je bil tu. Shranila sem čudežne cvetlice in jih osušila pod stiskalom; imam jih tu in ti jih pokažem. Od tistega dne se dogaja nekaj čudnega; ko mi je hudo, tedaj mi hkratu zadiši po cvetlicah kakor tistega dne in čutim njegovo navzočnost. A nekoč, ko sem ga v mislih grajala, sem čutila stisk njegove roke. To je bila prav *njegova* roka: spoznala sem jo po tankih prstih in po prstanu, ki ga nosi na mezincu...

— Kako zanimivo je vse to! Bilo bi zares nespametno, če se spreš s takšnim možem! — je prepričevalno rekla Lolo. — Poslušaj. Črez teden dni poteče Anatoliju dopust in odpotujemo, torej pojdi z nami. Do Pavlikovega prihoda se preseliš in utegneš pospraviti hišo. Pripravljaj se brez šuma, tiho; in šele dan ali dva pred odhodom naj poči vest.

— Še en dogodek sem ti pozabila povedati. To je bilo na moj rojstni dan, petega avgusta. Zjutraj, ko sem vstala s postelje, sem zagledala na mizi v buduarju, katerega duri so bile odprte, velik list pa-

pirja in škatlo, ki je nisem nikoli videla. Stopim tja in predstavljati si moreš moje začudenje: na papirju je bila s svinčnikom narisana slika indijskega dvorca, a spodaj Pavlikova pisava: «Draga Valerija! Ti si še vedno jezna name in ne bereš mojih pisem, a to boš morala prebrati in sprejeti moje častitke k tvojemu godu. Prisrčno te poljubljam. Pavel.» — V škatli je ležala prelepa broša izvirnega izdelka.

Valerija je stopila k svoji pisalni mizi, vzela iz skrinje veliko safjanovo škatlo ter jo podala Lolo. Na belem atlasu je ležal velik medaljon z zlato verižico in vdelan z brilanti; v medaljonu, na višnjevem ozadju, je bila narisana glava Indijca očarujoče lepote. Beli turban z dragocenimi kamni in dva črna brilanta, vdeta v oči, so dajali obličju čudovito živost.

— To mora biti slika kakega indijskega princa in je silno dragocena, zakaj to je veleumetniški izdelek, — je pripomnila Lolo. — Vidiš, nehvaležnica, kako misli nate. Moraš se spraviti z njim in to čimprej!

Valerija ni nič odgovorila, toda shranila je moževo pismo in ga čitala ponoči. To jo je stalo sicer novih solz; toda reči je treba, da niso bile tako trpke kakor prejšnje. V njenem mladem srcu je vstajala nova zarja in življenje se ji ni zdelo več tako pusto; kakor skozi meglo so se ji pokazale velike črne oči, ki so jo ljubeče gledale. Vsa prošlost ji je oživela v spominu: stari grad s svojo opojno in strašno preteklostjo in njena mračna epopeja ljubezni s Paolom Montignosom, ki jo je imel še vedno v oblasti. Roteršild je ni ljubil tako, kakor jo je ljubil Paolo; medtem pa je čutila, kako je njegov vpliv vstal s prejšnjo silo.

Po Lolinem nasvetu je sklenila, da «vrže bombo» dva dni pred odhodom. Zvečer, okrog osmih, ko so bili zbrani pri čaju na odprti terasi in sta Anatolij in žena pretresala razne malenkosti glede potovanja, je Valerija z rdečico na obrazu izjavila, da odpotuje in vzame s seboj Borisa. Brat jo je začudeno pogledal, a Samburova je nevoljno vzkliknila:

— Kaj pa ti je prišlo v glavo! V Petrogradu nimaš nobenega opravila in nima zmisla, da oropaš

Borisa deželskega zraku, ki bi ga mogel uživati še mesec dni. Ostani tu in konec!

— Ne, mama, ne morem. Pavel se vrne v začetku oktobra in naravno je, da me želi videti z Borisom v svoji hiši. Predno uredim gospodinjstvo, bo treba nekaj časa, zato sem sklenila, da odpotujem skupaj s Toljo in Lolo.

V očeh se ji je brala zadrega, toda glas ji je bil trden in odločen.

— Za vraga! Gospod baron že zopet *želi*, — je vzkliknil Anatolij.

Samburova je posinela od nevolje.

— Kakšne neumnosti ti hodijo po glavi! Tisti nesramnež te želi videti v svoji hiši? To je pa že preveč! Kaj si ob pamet, da se misliš preseliti k njemu, ko bo gotovo privedel s seboj ona dva sleparja, ki ga mislita tu obrati. Kje ti je ponos? Ali ne razumeš, da mora *on* semkaj priti in te na kolenih prositi, da se vrni, po tem, kar je napravil, ne pa da ukazuje. Torej se pokoriš kakor sužnja svojemu gospodu? Če je tako, potem ti svetujem, da takole napraviš: počakaj ga na pragu s skledo, umij mu noge in obriši mu jih s svojimi lasmi. Igraj vlogo odaliske, ki je prišla zopet v milost. Toda vedi: če napraviš, kakor si rekla, te ne poznam več in nisi moja hči. Pomni, da *nočem* videti tega grobijana, ki se je tako nesramno vedel napram meni!...

Anatolij je poslušal pogovor in si vihal brke. Hotel je tudi nekaj reči, toda žena ga je tako pomembno sunila z nogo pod mizo, da je zadržal svoje mnenje. Lolo je skušala potolažiti taščo:

— Draga mama, ti si pristranska. Larisa Arkadjevna je pisala Valji, da popolnoma odobrava njen sklep.

— Ne govori mi o Larisi! Ona sama je vzrok, da se je Valja ujela v to pajčevino, — je vpila Samburova. — Ona je bila pokroviteljica ljubimkovanja v tistem prekletem gnezdu in je sodelovala pri tej ženitvi, a ta nesrečnica mora vse življenje prenašati tega butca, ki jo je začaral. Po petih letih nebrižnosti,

in potem ko te je bržkone petdesetkrat varal, se vrača. Kako je dober, da se je spomnil svoje družine.

V tem trenotku se je zgodilo nekaj nepričakovanega. Skozi balkon je nekaj priletelo in padlo na glavo Antonije Lvovne ter obtičalo na njej. Na prestrašeni krik razsrjene dame so navzočni priskočili k njej in videli netopirja, ki je v strahu otepal s krili in se skušal izmotati iz gostih lasi Samburove, toda ni mogel. Z običajno odločnostjo je Lolo zagrabila prt in pokrila žival.

— Hitro, Tolja, vzemi škarje z mize in obreži lase okoli krempljev.

Kmalu je odstrigel lep šop lasi in Samburova se je oprostila.

— Ubijte to ostudno žival! — je vzkliknila jezno Antonija Lvovna.

— Čemu? Uboga žival ni nič zakrivila, — je odgovorila Lolo ter stekla v vrt in izpustila malo žival, ki je trepetala pod prtičem.

Vedela je, da imajo netopirji svoja gnezda v starih drevesih, toda nobeden se ni do danes upal tako blizu hiše. Ali ni bila to mala kazen od gospoda Žeralda ali Pavla? In Lolo se je komaj zadržala, da se ni naglas nasmejala.

Ko je Valerija prispela v Petrograd in stopila v hišo, ki jo je zapustila pri tako burnih okoliščinah, so jo vznemirjala razna čuvstva, katera je le s težavo prikrivala. Zdaj, ko je bila preizkušnja končana in je prešlo pet let, ji je srce nemirno vztrepetalo pri misli, da bo videla moža in živela ž njim. Neopazno se je zbujala v njej ljubezen, ki ni nikdar ugasnila.

Ko se je razgledala po hiši, je Valerija začela takoj urejevati stanovanje, ki naj dokaže baronu, da ni pozabila krvave žalitve, da namreč ljubi v njem samo moškega. Hotela mu je dati razumeti, da se mora potruditi, ako hoče, da ga bo še ljubila in smatrala za svojega moža. Sploh si je Valerija začrtala pravila bodočega obnašanja; hotela je biti postrežljiva in prijazna, istočasno pa potegniti tak mejnik, ki bo izključeval vsako prisrčnost. Ni se hotela več izpostavljati očitanju, da ga moti pri resnem delu, pri

njegovih izprehodih v astralni svet, kjer je žena odveč. Temu načrtu primerno je Valerija pripravila možu spalnico poleg njegove delovne sobe, Borisa pa je vzela k sebi. Lolo se je nasmehnila, toda ni nič rekla, ampak pomagala svakinji po svojih močeh.

Čas je mineval z neverjetno brzino. Nekega jutra, ko sta se Lolo in Valerija menili, po kakšnem sporedu pričakajo barona, so prinesli baronovo brzojavko iz Berlina, s katero je sporočal, da pride črez dva dni, to je prvega oktobra v Petrograd z vlakom ob šestih. Valerija je pobledela in razna čuvstva so se ji oglašala v duši. Imela je nedoločen občutek, da se mož vrača popolnoma drugačen, kakor kadar je odhajal in da se ne bo lahko prilagodila temu *novemu* človeku; vendar pa ji je bilo srce polno miru in sreče pri zavesti, da bo živel poleg nje, četudi svoje posebno življenje.

Vsa hiša je oživela. Stopnice so okrasili s cvetlicami in izvršili zadnje priprave v baronovih sobah; Valerija se je s kuharjem domenila glede vegetarijanskega obeda, zakaj domnevala je, da se je mož odvadil mesu za časa svojega posvečevanja. Najsrečnejša sta bila kajpak Savelij in Boris. Starec se je silno sprijateljil z dečkom in mu pripovedoval neskončne prigodbe iz dobe, ko je bil oče njegovih let.

Lolo je sklenila, da pojde čakat bratranca na kolodvor in Larisa Arkadjevna se ji je z veseljem pridružila. Z največjo težavo sta pregovorili Anatolija, da je obljubil iti z njima, in samo ob sebi umevno, Boris je moral tudi z njimi.

Končno je prišel dolgo pričakovani dan in Valerija je baš končala toaleto, ko sta Lolo in Anatolij prišla po Borisa. Zamišljena in razburjena se je Valerija oblekla in odpustila sobarico. Ko je bila sama, je stopila k zrcalu in z nemirnim, vprašujočim pogledom motrila svojo podobo: ali je še lepa? Ali je še vedno taka, da zamore vzbuditi ljubezen?...

Iz zrcala odsevajoča podoba jo je umirila.

Bledo obličje finih potez je bilo podobno lepemu kipu, a velike temne oči so tvorile nenavaden kontrast z bujnimi, zlatimi, prečudno počesanimi lasmi;

po svoji visoki, vitki in gibčni postavi pa je bila podobna mladi deklici. Bila je odeta v lahko, valujočo, svetlosivo obleko iz tančice, na vratu je imela niz drobnih biserov, v pasu šop modrih hortenzij, ki so oživljale priprosto in dostojno obleko, katera se ji je čudovito podajala. Z globokim vzdihom je Valerija sedla na divan in se udala otožnim mislim.

— Kako čudna uganka je človeško srce! — je pomislila. — Čemu se tako hudo vznemirjam? Ali me ni ta človek ponižal in užalil? In vendar vsa trepetam pri misli, da ga bom zopet videla, trpim in ne morem mu pokazati, da sem v globini svojega srca vse pozabila in mu odpustila in da mi samo moj ponos vsiljuje to hladno zatajevanje.

V tem trenotku je majhna ura na kaminu odbila šest. Prispel je!... Naglo je vstala, vrgla na ramena hermelinov kožuh in šla v buduar, ki je imel balkon s svetilnikom na ulico. Medpotoma je velela razsvetliti baronove sobe in sploh vse stanovanje. Ko je odhajal, je bilo temno, zdaj naj ga sprejmejo potoki svetlobe. Z njenega razglednega mesta se je videla ulica na veliko daljavo; električne svetilke so že gorele, pršel je droben dež, skratka, bil je to pristen petrograjski jesenski dan. Na vhodnih stopnicah sta stala v nestrpnem pričakovanju Savelij in stari vratar.

Končno sta se pojavila dva avtomobila, ki sta drvela z največjo hitrostjo in se ustavila pred hišo. Valerija je videla, kako se je Savelij pognal k prvemu avtomobilu in odprl durce. Iz voza je gibčno skočila postava, ki jo je dobro poznala, nato se je dobrohotno priklonila obema služabnikoma in se skrila v vhodu. Valerija ni več videla, kako so vstopili Anatolij z Borisom, Lolo in Larisa Arkadjevna, a iz drugega avtomobila tajnik in upravitelj; v glavi se ji je zavrtelo...

Stopila je od okna in hotela iti naproti možu, katerega glas se je že slišal iz predsobe, toda ko je napravila nekaj korakov naprej, se je ustavila... zakaj noge so ji odpovedale službo.

Ko je baron stopil iz železniškega voza, je bil prijetno iznenaden, ko je videl, da so ga pričakovali. Njegov pogled je najprej iskal Borisa in globoko ginjen ga je dvignil v naročje in poljubil. Nato je pozdravil Bakulinko, sestrično in objel svaka. Anatolij je občutil krepek stis roke in slišal baronov ginjeni šepet: «Hvala, da si prišel». Vsi so se napotili proti domu v najlepšem nastroju.

Ko je naglo plašč odložil, je baron šel skozi dvorano in srce mu je močneje zabilo v pričakovanju, da bo videl Valerijo. Nenadoma jo je zagledal pri vratih buduarja, smrtno bledo, z napol zaprtimi očmi, kakor da se bori z omedlevico.

V tistem trenotku jo je objel in goreče poljubil na hladne ustnice.

— Hvala ti za Borisa, draga! S kakšnim kraljevskim darom si me počastila!

Valerija se ni branila, toda ni mu vrnila poljuba; ko so pa vstopili tudi ostali gostje v sobo, si je prizadevala potlačiti svoje ganotje.

Črez nekaj minut, ki so potekle v splošnem razgovoru, so naznanili, da je obed pripravljen. Baron je veselo vzel ženo pod pazduho in vsi so šli v obednico. Razgovor je bil živahen in neprisiljen; Lolo je bila v sedmih nebesih, Anatolij se je tudi razvedril in Bakulinka je bila v najlepšem nastroju duha; samo Valerija je bila tiha in se končno odločila pogledati skrivaj na moža.

Našla je, da se je izpremenil, toda bil je še lepši; posušil se je nekoliko in bleda barva obličja se je zalila z rumeno zagorelostjo, a v velikih črnih očeh se je pojavil popolnoma nov izraz energije in mogočne volje; na njegovem prstu se je lesketal rubin — pečat, ki ga je videla na voščilnem pismu.

Ko so prinesli šampanjca, je baron izpil kozarec na ženino zdravje in na zdravje prisotnih prijateljev, potem se je zahvalil Valeriji za ljubeznivo pozornost, ki jo je pokazala s pripravo vegetarijanskega obeda.

— V Indiji, pri tamošnji vročini, je težko in nevarno jesti meso; tam jedo manj in so navajeni na lažjo hrano, — je pristavil.

Po kavi so se gostje razšli, a baron je šel za ženo v buduar in se igral z Borisom; ta se je vzpel na njegova kolena in tako domače brbljal, kakor da se nista danes prvič videla. Stari Vasilij, ki se je pomladil od veselja, je prišel povedati, da so pripeljali prtljago, in je pričakoval baronovih ukazov. Njegov prihod je pretrgal razgovor.

— Oprosti, Valerija, moram te pustiti za nekaj trenotkov; moram razložiti nekatere potrebne reči, ki se jih služabniki ne smejo dotakniti.

— Boš večerjal, ali naj ti pošljem kaj v kabinet?

— Hvala, ne večerjam nikoli. Samo dve jajci na mehko in čaj s pecivom. Ko razložim najpotrebnejše, pridem na čaj v tvoj buduar, če dovoliš.

— Prosim, — je v zadregi odgovorila Valerija in se umikala njegovemu pogledu.

Ko je stopil v svojo novo spalnico, se je Pavel Borisovič za hip začuden ustavil, potem pa se je veselo in šaljivo nasmehnil.

— Aha, ženska demonstracija! Bogve če ji je bilo to težko? — Vsekakor mi hoče dokazati, da ne potrebuje moža in da mi ni oprostila mojih robatih besed. Na delikaten način mi daje razumeti, da moram biti prej ženin, predno postanem mož. Deloma pa ima prav. Po petih letih puščavniškega življenja se je treba učiti od začetka ljubezni, dasiravno je očarujoča in jo ljubim še vedno kakor prejšnje čase.

Velel je prinesti v kabinet kovčeg z magičnimi rečmi in iskal v ročni torbi ključe, ko se je vratna zavesa odgrnila in se je na pragu pojavil Boris v nočni srajčici in rdečih copatkah s kožuhastim obrobkom.

— Mama me je poslala, da te pozdravim, papa! — je zaklical in pritekel k očetu.

Oče se je naglo obrnil, vzel otroka v naročje, potem pa je sedel h kaminu in posadil dečka na kolena; poslušajoč njegovo klepetanje ga je ogledoval. Radost in sreča sta mu napolnjevali srce in ni se mogel nagledati izredno lepega otroka; gladil ga je po gostih, črnih kodrih, gledal v velike bleščeče oči in poljubljal njegova majhna škrlatna ustna.

Doživljal je novo, sladko in nežno čuvstvo, ki ga je oblivalo kakor toplo poživljajoče valovje. Torej to je tisto nesmrtno očetovsko čuvstvo, ki je ganilo dušo grofa Ridolfa in preživelo stoletja; večno živo in polno najplemenitejše ljubezni ga je to drago čuvstvo našlo in ga bodrilo v času preizkušnje. Nehote je baron dvignil oči na grofov portret in v srcu se mu je zbudila topla hvaležnost. Dvignil je otroka, kakor da bi ga hotel pokazati temu prejšnjemu očetu.

— Kdo je ta stari gospod? Tako mi ugaja, — je nepričakovano vprašal Boris.

— To je ded. Ali ga hočeš poljubiti? — je vprašal baron s smehom in dvignil otroka k sliki.

Boris se je tudi nasmejal in pritisnil ustne na roko grofa Ridolfa. V tem trenotku je oba objela topla, aromatična struja. Baron je ogrnil dečka v svoj plašč in se dalje pogovarjal z njim; ko je zapazil, da mu oči skupaj lezejo, ga je odnesel v sobo zraven Valerijine spalnice. Ko ga je polegel v posteljico, pogrnjeno z višnjevo svilnato odejo, ga je Boris vprašal.

— Papa, zdaj ko si prišel, ali moram še zate moliti?

— Seveda, dragi, vedno moraš moliti zame, — je odgovoril ginjeni baron in pokrižal sina.

Zamišljen in v skrbeh se je vrnil v kabinet in sedel h kaminu. Misli in srce so se mu vračale k otroku. Do danes ni imel ta sin zanj določene podobe; danes pa ga je deček v teku nekaj ur premagal in podjarmil in vzbudil v njem globoko čuvstvo, ki je postavilo med njiju nerazrušno vez. V šoli gospoda Žeralda se je naučil strogo pojmovati svoje dolžnosti; a ta otrok, ki mu ga je Bog daroval, ni bil samo očetova radost, ampak tudi težka odgovornost.

Ne zadostuje, da ljubi Borisa, ampak ga mora tudi vzgojiti in napraviti iz njega človeka, ki bo vreden tega imena. Težka stvar je izoblikovati dušo, razbrati to živo uganko z njeno prošlostjo, njeno dramo, njenimi strastmi, s celim svetom, ki se skriva v veliki duši, zaprti v malem telescu. Ali bo na višku svojega poklica, ali bo znal raznetiti luč, ki je skrita v tem bitju, voditi ta komplicirani mehanizem? Ne

zadostuje dati življenje človeškemu bitju zato, da ga prepustiš v žrtvovanje živalskim nagonom... In prisegel je, da bo posvetil tej sveti dolžnosti vse svoje sile, vse pridobljeno znanje in da bo prosil svojega posvetitelja za svet. Ta misel ga je spomnila na skrivnostni dar gospoda Žeralda.

Vstal je iz naslanjača, odprl kovčeg in vzel ven veliko škatlo, ki je imela obliko okvirja. Z majhnim zlatim ključem čudne oblike je odprl škatlo in vzel iz nje list papirja, ki je bil popisan z razločno in zalo pisavo gospoda Žeralda. To prvo navodilo je predpisovalo, da mora postaviti okvir v stensko dolbino, če je pa ni, naj jo da napraviti. Baron se je spomnil, da je bila baš tu v steni majhna omarica. Pred odhodom je hranil v njej razne malenkosti in našel je ključ v ključavnici, kakor ga je pustil tedaj. Prav zadovoljen je vzel iz nje vse reči in desko ter namestil okvir tako dobro, kakor da je bila ta omara napravljena baš zanj. Končal je delo in je baš začel razkladati nekatere druge reči, ko je vstopil Savelij in povedal, da je že deseta, čaj serviran in da gospa čaka barona.

Smeh ga je posilil: tako se je poglobil v svoje delo, da je popolnoma pozabil, da se je vrnil domov in ga pričakuje žena. Naglo si je umil roke in šel v buduar.

Kakor v prejšnjih časih, ko sta mlada zakonca pila skupno čaj, je stala pred divanom čajna miza, a na njej mali srebrni samovar, dva kozarca, jajca in pecivo. Valerija je sedela na divanu. Preoblekla se je v elegantno, belo haljo, toda bila je videti otožna in v zadregi. Razumel je, da ji je bilo nerodno pri tem prvem snidenju na štiri oči; leta ločitve so napravila svoje in on ji je postal tuj, da ni vedela, kako bi začela. Na drugi strani je stal naslanjač zanj; toda baron je sedel k njej na divan, kakor da ni videl naslanjača.

— Oprosti, Valerija, da sem te pustil čakati, razložil sem nekatere reči, — je rekel. — Pozneje bom iz stare knjižnice napravil majhen laboratorij in pokažem ti razne, zelo zanimive poskuse.

Z nekoliko tresočo se roko je vzel krožnik z jajci in sklonjen k njej je dostavil s tistim očarujočim nasmeškom, ki mu je podvrgoval ženska srca:

— Tako rad bi te pritegnil k svojemu delu in razvil v tebi ljubezen do učenja o *onem* svetu, ki nama je že tako lepo govoril.

— Motiš se, če misliš, da sem tako vihrava in nevedna, kakor sem bila poprej. Mnogo mi je znano o tej oblasti in vem, da je *nevidni* svet neskončen. — Če me hočeš poučevati, ti bom zelo hvaležna.

— Hvala za tvoj odgovor. Moje največje veselje bo, te voditi in učiti.

Toda razgovor se ni hotel razviti in baron si je zastonj prizadeval poživiti ga. Valerija je odgovarjala mehko, ni kazala ne jeze ne sovražne hladnosti, vendar pa ju je ločila neka nevidna stena. Zlasti ona se je počutila neugodno. Mučila in poniževala jo je zavest, da jo *on* manj ljubi kakor ona njega, bala pa se je prestopiti mejo, ki jo je mož začrtal, in sram jo je bilo, da bi jo utegnila njena ljubezen premagati. In neizrekljiva bridkost ji je polnila srce... Dostojen in mehek, on ni bil več Paolo, junak tajinstvenih sob gradu Montignosa, kjer se je zarodilo toliko zločinov in se odigralo toliko strastnih ljubezenskih dram. Zdelo se ji je, da je tedaj kljub padcu, sramoti in obupnemu položaju uživala opojno srečo; tedaj sta bila njiju duši in telesi eno. Zdaj pa jo je mučil občutek, da je on izgubljen zanjo. Telo je bilo isto, toda duša je bila druga.

Medtem ko je on molče čaj pil, je Valerija skoraj pozabila na njegovo navzočnost in se z vso svojo bitnostjo prenesla v Montignoso ter se opajala s preteklostjo, ki je ni bilo več. V njenem spominu je oživel Paolo v vezenem kroju in s klobukom s peresom na črnih kodrih; v očeh ji je zagorela nekdanja strast, a na ustnah je čutila njegov žgoči poljub. Nenadoma se je stresla in se vzklonila.

Njeno roko je zagrabila hladna in trda roka, a njen raztreseni pogled se je srečal z moževim pogledom. Strašno bled se je sklonil nad njo.

— Giovanna! — je izpregovoril z gluhim glasom. — Odženi od sebe nesrečno preteklost, ki še vedno drži v oblasti tvojo dušo; ne kliči varljivih prikazni iz izdajalskega močvirja, ki bi naju bilo kmalu požrlo; ne onečaščaj svoje bitnosti s temi strašnimi spomini, ki so naju tedaj zagrabili kakor tifusna mrzlica in naju izročili peklenskim silam. Paolo Montignoso je bil brezvesten zločinec in aromat v njem utelešenih pregreh te ne sme več vznemirjati in mamiti. Prepovedujem ti to! Iz tvojih možganov izženem peklenske, zapeljive slike.

Vstal je in iz njegovih oči se je zabliskal žarek luči, ki jo je presunil. Valerija je gluho kriknila.

— Kaj si postal, da znaš brati moje misli in da poznaš tajne moje duše? — je rekla in pritisnila roko k svojemu trepetajočemu srcu.

— Da, Valerija, postal sem do neke stopnje jasnoviden in nevidne verige, ki so naju vezale v teku stoletij, mi olajšujejo sposobnost, brati iz tvoje duše. No, umiri se in ne trepeči, — je pristavil in ji položil svojo roko na glavo.

Od tega dotika jo je spreletela po životu prijetna toplota. Črez nekaj trenotkov je zopet sedel in rekel z neodločnim glasom:

— Moram dostaviti nekaj besed glede pojasnitve najinih odnošajev. V svojem srcu hraniš še mnogo žolča proti meni; razumem to in ti oproščam, toda motiš se, ako misliš, da te ne ljubim. Jaz te ljubim iz vse duše, toda to čuvstvo je zdaj drugačno, globlje in čistejše, dasiravno ga smatraš za ravnodušnost. Nekaj stoji še med nama. To je prelom fluidskih vezi, ki naju vežejo. Leta ločitve so naju oddaljila drug drugemu in potrebno je nekaj časa, da se ta vez zopet obnovi in ojači. Dovoli, da te tudi jaz iskreno prosim za odpuščanje za žalitve in sirove besede, ki so te po pravici užalile. Jeza je slab svetovalec. Vidim, da v svoji jezici ljubiš *drugega* Paola in nočeš imeti za moža pravega Pavla Roteršilda, in zato si me izgnala. Toda upam, da ne bo to izgnanje dolgotrajno, zakaj jaz želim iz vse duše popraviti prošlost, poravnati storjeno zlo in ti podeliti vso srečo, ki jo

jaz premorem. Zato obljubi mi, Valja, da ko boš občutila, da ni več praznine med nama, mi to poveš; nestrpno pričakujem tistega trenotka.

Ko je videl potok solz, ki so se vlile iz ženinih oči, jo je pritegnil k sebi, jo poljubil na čelo in njegove tresoče se ustne so tiho govorile:

— Če boš čutila potrebo, izliti svojo dušo, pridi vselej k meni; čimprej se bova našla in bo nastalo med nama soglasje, tem bolje. Zdaj pa pojdi in odpočij si, draga, oba se morava umiriti.

VI.

Ko je prišel v svojo sobo, je padel v naslanjač in si otrl vlažno čelo. On ni pokazal svoje razburjenosti, toda ko je Valerija priklicala spomine iz preteklosti, ki je bila polna opojnega vonja strasti in pregreh, se mu je zavrtelo v glavi; kakor iz brezna se je dvignil žgoč val in mu zalil možgane ter vzbudil v njem uporna čuvstva, o katerih je mislil, da jih je za vedno premagal. Hkratu je občutil praznoto svojega sedanjega življenja, a čaša silnih strasti se mu je zdela tako vabljiva... Popadla ga je brezumna groza potapljajočega se človeka. Naglo je skočil pokoncu, hladen pot ga je oblival in umil se je z vodo, kateri je prilil nekaj dišeče esence, potem je vzel iz skrinje razpelo, padel na kolena ter začel goreče moliti.

Vstal je šele potem, ko sta ga minila mraz in slabost in ko ga je oblil obilen in topel pot. V tem trenotku je začutil na glavi toplo, dobro mu poznano roko in slaboten glas, ki je prihajal od daleč in mu šepetal v uho:

— Sin moj, zadovoljen sem s teboj.

Baron je vztrepetal. Njegov posvetitelj je čul nad njim in je torej videl težke trenotke, ki jih je preživel. Ta slučaj ga je tako živo spomnil na gospoda Žeralda, da je sklenil nemudoma pogledati tajinstveni dar in ga preizkusiti.

Zaklenil je duri od znotraj, potem je odprl omaro in si ogledal aparat. Bila je to plošča iz temne kovine z okroglo odprtino v sredi. Ta odprtina je bila videti veliko globlja kakor debelost okvirja; v notranjosti

tega lijaka so se prelivale vse barve mavričnega pasa. Nad odprtino je bil pritrjen majhen organizem, podoben uri, z vzbočenimi črkami; na eni strani je bil ročaj. Pod odprtino je bila vstavljena v majhni dolbini kroglica in zelenkaste tvarine. Pisano navodilo se je glasilo:

«Upihni luč in porazmesti najprej črke tako, da sestaviš besede in formule, ki so spodaj označene in ki jih moraš izgovarjati, ko zažgeš kroglico iz zelenkaste tvarine. Nato zaobrni sedemkrat ročaj.»

Ko je baron vse to napravil, se je aparat zavrtel z neznansko brzino; lijak se je podaljšal in se napolnil s črnimi oblaki, po katerih so švigali bliski. Iz notranjosti je zapihal veter in slišalo se je šumenje, kakor kadar veter maje drevesno listje. Silni piš vetra iz lijaka je trajal dalje, nakar je postal veter vlažen in izparival močno vonjavo. Molče in kakor začaran je baron gledal čudno pozorišče.

Lijak je bil zdaj brez dna in iz njega je prihajala nejasna luč; potem pa je vse hkratu izginilo, tudi stena in aparat, a pred seboj, skoraj v območju roke, je zagledal malo teraso indijskega dvorca; pri mizi sta sedela čarodej in Diomid Petrovič, ki je čital star rokopis.

— Dragi učenik! — je vzkliknil nehote baron.

— Dober večer, sin moj, — je odgovoril gospod Žerald, se nasmehnil in se dotaknil roke Diomida Petroviča, ki je vzkliknil od začudenja.

Očividno je tudi on videl barona, kakor je baron oba videl in slišal.

— Vidiš, kako smo si blizu vkljub oceanu, ki nas loči. Ko bom jaz hotel govoriti s teboj, boš zaslišal doneč zvok v aparatu; tedaj stopi tja in bova v neposrednem stiku.

— O Bog! Ali je vse to resnično, ali se mi le sanja? — je zašepetal začudeni baron.

— Resničnost je to in sicer prav priprosta, — je odgovoril globoki čarodejev glas. — Zdaj te ne morem še posvetiti v tajne naše bratovščine; toda prej ali slej bo kakšen učenjak odkril skrivnost tega aparata, ki je

napravljen na temelju tistih zakonov kakor brezžični brzojav, fotografiranje na razdaljo itd.

— Kako naj se ti oddolžim za dragoceni dar, ki mi omogoča s teboj občevati? Ravnokar si videl, kako sem slab.

— To je naravno, zato se ne smeš vznemirjati in se udajati malodušju. Moraš se priučiti prenašati prisotnost ljudi, ne da bi se udal njih vplivu. Zato sem hotel, da živiš posvetno življenje in ne bežiš od ljudi ter dobrohotno zreš na njih pogreške in slabosti, vedno pripravljen, da jim pomagaš in jih podpiraš. Šele tedaj, ko pojdejo mimo tebe valovi nebrzdanih strasti, ne da bi se bal njih nalezljivosti, boš mogel reči o sebi: «premagal sem žival v človeku».

Z roko in s smehljajem se je poslovil od učenca. Nato je terasa pobledela, se zavila v gost oblak in vse je izginilo in aparat je prenehal delovati. Ginjen in neskončno srečen je baron zaprl omaro in se vlegel.

Naslednjega dne se je resno lotil svojih opravkov. S pomočjo starega in udanega mu oskrbnika je kmalu odkril zlorabe, krivce je odslovil in vse je bilo zopet v najlepšem redu. Tudi ni pozabil vljudnostnega dolga, zato se je odpeljal z Valerijo v Pavlovsk k Bakulinovim, obedoval je pri Anatoliju in posetil nekatere sorodnike. Slučaj je nanesel, da se je srečal tudi z nekaterimi znanci, in ker je «svet» vedno prizanesljiv napram miljonarjem, so «ljubeznivi» ljudje popolnoma pozabili na svoje neblagohotne obdolžitve in vzdevke, s katerimi so obsipavali barona pred njegovim odhodom v Indijo.

Najhujši kričači so postali slajši od meda, bili so v sedmih nebesih, ko so zopet videli «dragega» Pavla Borisoviča, in prišli so k njemu brez najmanjše zadrege, kakor da se ni nič zgodilo. V globini svoje duše je baron čutil odpor proti njim, vendar pa je dobrodušno sprejemal goste in tudi Valerija je morala isto storiti. V svojo zabavo je baron priredil laboratorij in knjižnico, kjer je porazmestil vse dragocene knjige, ki jih je prinesel s seboj in ki mu jih je daroval gospod Žerald.

Na zunaj je zadobilo vse običajni videz, kakor je bilo pred njegovim odhodom, izvzemši posečanje in sprejemanje, zakaj mladi par ni prirejal domačih večerov in je malo zahajal v družbo; sprejemala sta mnogoštevilne obiske samo črez dan. Stik z družbo in njenimi nerednimi navadami je bil baronu zoprn, zakaj vzbujal je v njem prejšnjega človeka, toda mu je nujal široko polje vaditi svojo sposobnost v pobijanju «človeške zveri». To je bila naloga, ki mu jo je naložil gospod Žerald. Baron pa ni niti od daleč sumil, da je privabljala goste v njegovo hišo koprneča radovednost in da so na njegov račun šle okrog najbolj neverjetne govorice.

Povzročitelj teh govoric je bil mornar, ki se je vozil z njim na isti ladji. Slučajno je srečal barona in se spomnil na zagonetni dogodek ob času nevihte. Tajno je pripovedoval, da je Roteršild mogočen čarodej, ki je pomiril strašni vihar in z magičnimi silami podelil ladji neverjetno brzino. Te čudovite povesti so napravile velik vtis in nekateri slučaji ozdravitve, ko je bila bolezen brezupna, je še bolj utrdilo mnenje, da je baron *čarovnik*. Tako je rešil smrti vnuka svojega hlapca, katerega je ugriznil stekel pes, in ozdravil je hromca. Bogve na kakšen način so prišle te ozdravitve na uho radovednežev, ki so jih s svojo domišljijo še dopolnili in obdali Pavla Borisoviča z najneverjetnejšimi legendami.

Sicer pa se on ni zanimal za tuje ljudi. Njegovo domače življenje ga je povsem zaposlovalo. Vedno močneje se je navezoval na sina, katerega je popolnoma pridobil zase, ker mu je pripovedoval čudovite pravljice in se igral z njim. Istočasno ga je znal tako podvreči svoji volji, da ga je porednež brez ugovora slušal. Z Valerijo pa ni baron našel še pravega tona. Bila sta še vedno v napetih medsebojnih odnošajih, a odkar je žena spoznala, da more on brati njene misli, se ga je bala. Izogibala se je možu in ni iskala njegove bližine, a v njegovi navzočnosti si je prizadevala misliti samo na navadne reči. Včasih je Pavla Borisoviča jezilo to bedasto, neiskreno razmerje. Tako rad bi ji bil prvi razodel skrivnosti pridobljenega

znanja, toda ni prišel do tega. Tedaj je prvič spoznal, kako težko mora biti delo skromnih misijonarjev, ki nimajo kakor on zlate lupine, kjer bi se mogli skriti. In vendar se žrtvujejo s popolnim samozatajevanjem nevedni in nehvaležni množici, kateri oznanjajo večne resnice in prejemajo za svoj trud žalitve, zasmehovanja in obrekovanja.

Valerija pa je od svoje strani čakala izraze ljubezni, prebujenja prejšnjih strasti in ni prav nič cenila njegovega potrpljenja z njo. Niti od daleč se ji ni pozdevalo, koliko je stala Pavla ta potrpežljivost; on pa je vedel, da mu je baš pri ženi začeti svoje poslanstvo sprave in dobrohotnosti, katero mu je naložil gospod Žerald.

Takšen je bil položaj, ko je Valerija nekoč prejela pismo od polkovnika Bakulina, ki ji je sporočil, da si je njegova žena spahnila nogo, da leži in prosi krščenko, naj jo obišče. S pismom v roki je Valerija pritekla v kabinet k možu, mu povedala, kaj se je zgodilo, ter ga vprašala, če more oditi h kumici za dva ali tri dni.

— Borisa ne vzamem s seboj, zakaj je prehlajen, toda ti boš pazil nanj, kaj ne? — je dostavila.

Baron je ugodil ženi ter rekel, da pride ponjo in pozdravi Lariso Arkadjevno, ko mu žena sporoči svoj povratek.

Naslednjega dne po polnoči je baron sedel v kabinetu in urejeval ter numeriral liste rokopisa, ko je nenadoma zaslišal nekakšno zvonjenje zvončka s spremljevanjem čudne godbe. Ti zvoki so prihajali iz stenske omarice. Začudeno je hitro stopil k omarici, odprl tajne durce in spravil aparat v delovanje.

Toda kakšna groza ga je spreletela, ko je zagledal namesto indijskega gradu letno hišo Bakulinovih v Pavlovsku. Hiša je gorela; gosti oblaki dima in plamena so lizali zidove, a črez nekaj trenotkov se je pokazala v stolpiču Valerijina soba. Šum ognja je brzkone prebudil mlado žensko; napol naga, dušeča se od dima, je bila blizu omedlevice; trepetala je in s svečnikom je razbila šipe okna ter še povečala nevarnost, zakaj z dvorišča je silil skozi okno plamen

in dim v sobo. Baron je pridušeno zakričal. Valerija je bila v smrtni nevarnosti; ali naj ostane on tu kot nemočna priča strašnega umiranja? Nepopisen obup ga je popadel in vzkliknil je skoraj nezavestno:

— Učitelj, pomagaj, svetuj mi, kaj naredim!

— Svoje astralno telo napoti tja, da reši tvojo ženo. Podvizaj se, jaz ti bom pomagal! — je odgovoril slabotno, toda trdo in jasno glas gospoda Žeralda.

V tem trenotku se je iz aparata pojavila svetlikajoča se roka; nekaj sekund je krožila nad njegovo glavo, potem pa se je spustila na njegovo čelo. Tedaj so iz vsega baronovega organizma začeli vzhajati kolobarji belkaste megle, telo se je pokrilo z ognjeno mrežo in padlo kot negibna masa na preprogo. Z velikansko brzino so se belkasti oblaki zgoščevali, po njih so švigali bliski in kmalu so zadobili človeško obliko, ki je bila zvezana s telesom po širokem, solnčno-razžarjenem pasu; ta človeška podoba je zletela kakor strela skozi steno in izginila. Toda istočasno se je poleg baronovega negibnega telesa pojavila senca moškega visoke postave v dolgi beli tuniki s turbanom na glavi. Ta postava je pokleknila, položila eno roko na glavo a drugo na prsa; široka, višnjeva aureola je oba objela: na tleh iztegnjenega človeka in čudnega, nad njim sklonjenega čuvaja.

Stanovalci letne hiše niso ničesar slutili o nesreči in so se zgodaj razšli, ker je bila gospodinja zaradi svoje bolezni potrebna počitka. Požar je nastal v kuhinji, to je v tistem delu hiše, ki se je držala stolpiča, po neprevidnosti kuhinjske pomijalke, ki je vrgla v koš tleče oglje. Dim in prasketanje ognja sta razbudila služabništvo, ki je zbudilo hišne prebivalce in tudi polkovnika. Če bi ne bil Bukulin napravil telefona, bogve kaj bi se bilo zgodilo.

Požarna bramba je bila blizu in pomoč je prišla kmalu, toda gospodarsko krilo hiše je že gorelo in ogenj je dosegel že stolpič.

Polkovnik se je najprej pobrigal za ženo, ki ni mogla hoditi, nato je velel sobarici, naj zbudi Valerijo in ji pomaga ven. Toda stopnice so bile že polne dima in služkinja, ki se ji je že vrtelo v glavi, ni mogla

gori, ampak je rešila svoj koš z obleko. Valerijo je prebudilo vpitje gasilcev in množica, ki je napolnila cesto; naglo je vrgla nase nekaj obleke in se vrgla k vratom. Komaj pa jih je odprla, so ji puhnili v obraz oblaki dima, zato jo je naglo zaprla, stekla k oknu in razbila šipe. Polkovnik, ki je medtem prenesel ženo v sosedno hišo, se je vznemiril, ko ni videl Valerije; iskal jo je in klical, ko je nenadoma zaslišal žvenket razbitega stekla in spoznal, da je Valerija v svoji sobi in v smrtni nevarnosti. V tistem hipu so vsa rešilna sredstva prenesli k stolpiču. Stopnice niso še gorele, toda plamen jih je že lizal od vseh strani. Gasilci so se dušili od dima in niso mogli gori. Tudi lestve niso mogli pristaviti. Bakulin, ki je bil ves iz sebe, je sklenil, da sam poskusi priti v sobo svoje gostje, ki je bržkone padla v omedlevico, ker se ni prikazala, dasiravno so jo pozivali, naj se vrže skozi okno, kjer bi ji nastavili rjuho.

Valerija je bila v resnici skoraj brez diha in se ni mogla ganiti; vpitje s ceste je komaj dosezalo njen duh; padla je na kolena in njene misli so z naporom hitele k Borisu in možu. Nemudoma se je v sobi močno zabliskalo, pokazala se je oblačna masa, posuta z iskrami in razširjajoča poživljajočo vonjavo vkljub močnemu prepihu.

Valerija je olajšano vzdihnila, toda pogled se ji je z grozo ustavil na zelenkastem siju, sredi katerega je stal njen mož, smrtnobled in zavit v svetlikajočo se meglo.

Naglo jo je dvignil, in kakor da ga nese nagel veter, je zapustil z njo sobo, katere lesene stene so že začele goreti. Valerija je imela občutek, kakor da je njeno glavo in roke objela tanka, vlažna snov, ki je bila prežeta z ostro in močno vonjavo, nato je izgubila zavest.

Medtem je spodaj vladala zmeda in eden izmed gasilcev je sklenil, da se še enkrat poskusi povzpeti v stolpič. Z največjim trudom je prišel do polovice stopnic, ko je zagledal moškega, stopivšega iz dima in obdanega od ognjenih jezikov. Na rokah je nesel mlado žensko, ki je bila očividno nezavestna. Neznanec je

šel mimo njega kakor veter, in ko je prišel na cesto, je položil Valerijo drugemu gasilcu v naročje.

— Pavel Borisovič! Hvala Bogu, da ste rešili Valerijo! — je vzkliknil ginjeno Bakulin in stopil k njemu, da mu stisne roko; v tistem hipu so se stopnice s treskom porušile in ogenj je zajel ves stolpič, ki se je imel razsuti.

Baron je izginil in niso ga mogli najti, a polkovnik je bil ves iz sebe in ni vedel, kaj bi napravil. Menili so, da je baron na neki način prišel v hišo, stopil preblizu k rušečemu se stolpu, nakar ga je zadela težka greda in da leži zdaj pokopan pod razvalinami. Cestna množica in gasilci niso poznali barona, toda polkovnik in troje služabnikov so razločno videli barona in ga prepoznali.

Medtem ko so odnesli še vedno nezavestno Valerijo in jo nastanili v sobi, kjer je bila Larisa Arkadjevna, so potoki vode lili na stolp. Z vnemo so grebli po razvalini, da bi našli truplo barona Roteršilda. Bakulin je vodil delo ves obupan zaradi tako žalostnega konca mladega človeka, ki je izvršil junaški čin.

Medtem ko so v Pavlovsku iskali truplo Pavla Borisoviča, je njegovo astralno telo s hitrostjo misli hitelo k smotru in se združilo s svojim snovnim telesom. Ognjen trak, ki ju je vezal, se je naglo skrčil, in ko je astralno telo izginilo v bivališče, ki ga je začasno zapustilo in nad katerim je posvečenec čuval, je baron odprl oči. Zopet je videl odobravajoči smehljaj gospoda Žeralda in slišal nekatere njegove ukaze, nato je magova podoba izginila in baron je s težavo vstal.

Opotekajoč se, kakor bi bil pijan, se je Pavel Borisovič privlekel k naslanjaču in se spustil vanj. Čutil je nenavadno slabost, silno izmučenost v vsem organizmu in neko posebno bolečino na rokah. Z enim pogledom se je prepričal, da ima na prstih in dlaneh številne opekline, a po glavi in obleki in sploh ves je bil pokrit z gosto plastjo saj.

Ko se je baron nekoliko oddahnil, je vzel iz omare, kjer je hranil iz Indije prinesena zelišča, steklenico zdravilne tekočine, nalil nekaj kapelj v kozarec

vina in izpil. V trenotku se je počutil bolje, nato si je pomazal roke z nekim mazilom, ki mu je ohladilo bolečine opeklin. Zdaj je pozval Savelija in mu velel, naj pripravi kopel. Ko je videl začudeni pogled svojega sluge, je dostavil v smehu:

— Hotel sem napraviti neki poskus v laboratoriju, pa se mi ni obnesel in sem se samo opekel in pomazal.

— Aj, aj, gospod! — Še konec vas bo od teh reči. Vaš plašč pa je tak, kakor da ste dimnik čistili.

Ko je bila kopel pripravljena, je Pavel Borisovič vlil v vodo neko esenco, po kateri je voda zbelela kakor mleko. Ko se je dobro umil in si nadel čisto perilo, se je izvrstno počutil in prišel popolnoma k sebi, če izvzamemo lahko slabost. Ko se je vrnil v svojo sobo, je velel Saveliju, naj mu prinese kaj jesti; starec pa se ni dolgo časa vrnil, da je baron nestrpno pozvonil. Savelij se je pojavil, toda bil je videti zmeden.

— Ravnokar so telefonirali iz Pavlovska, gospod, toda ničesar ne razumem. Vsi so iz sebe od prestanega strahu zaradi požarja.

— Kaj blebečeš! Kje je bil požar? Povej lepo, kaj so telefonirali?

— Hiša polkovnika Bakulina je zgorela; ponesrečil se ni nihče, toda Valerija Nikolajevna je prišla ob vso obleko in prosi, da ji pošljimo od doma najpotrebnejše. A vi, Pavel Borisovič, ste poginili, pravijo, pod razvalinami, in gasilci ne morejo najti vašega trupla.

— Kaj so prišli ob pamet! Povej jim, da sem tu in da nisem šel iz hiše.

— Polkovnik sami so govorili, jaz sem se prestrašil in jim odgovoril, da vam sporočim, v kakšni nevarnosti je bila baronesa, in da vas ni treba iskati, ker ste doma, in da ste se ravnokar okopali. Nato so jezno zavpili: «Poberi se in pošlji treznega človeka!» — In tako mi očitajo pijanost, meni, ki nisem svoj živi dan okusil žganja. Gospod, pojdite sami, govorite vi z njimi, — je zaključil Savelij, ki je bil tako užaljen, da so mu ustne drgetale.

Baron se je zagrohotal:

— Umiri se, starina, se že jaz pomenim s polkovnikom. Ti mu seveda ne moreš reči, da so ob pamet.

Z lokavim nasmeškom je stopil k telefonu.

— Čujte, Peter Petrovič, zakaj me hočete predčasno pogrebsti? Ničesar ne razumem. Kako pridete na to, da iščete moje truplo? Povejte rajši, kako se počutita Larisa Arkadjevna in moja žena in kako je nastal požar.

— Za vraga! — je vzkliknil polkovnik. — Ali ste vrag, da se znate razdvojiti? Jaz in tri služabniki smo vas videli; in hvala Bogu, nismo bili pijani.

— Oprostite, Peter Petrovič, jaz ne vem, koga ste videli, — mene ali vraga, — toda zagotavljam vam, da nisem šel iz hiše. V laboratoriju sem delal neki kemičen poskus, ki se mi ni obnesel. Opekel sem si nekoliko roke in se ves pomazal; zato sem se okopal. Zdaj pa mi povejte, kako je vaši ženi in Valji.

— Žena se je samo prestrašila, toda je zdrava; Valerija Nikolajevna je bila v nezavesti in zdravnik jo je ravnokar priklical v zavest; boli jo le glava od dima, ki bi jo bil kmalu zadušil. Zdravnik pravi, da ni nevarnosti, toda imeti mora popolen mir. Obleko pa je vso izgubila, zato sem telefoniral.

— Jutri zjutraj se pripeljem in prinesem vse potrebno.

— Torej na svidenje, baron.

— Vendar pa sem te videl, indijski čarovnik, — je zamrmral polkovnik, ko je obešal slušalo in je pozabil v zmedi, da oni še čuje njegove besede.

Iz srca se je baron nasmejal, ko se je vrnil v svojo sobo. Legel je ter ukazal slugu, naj ga zbudi ob devetih. Bil je srečen. To, kar je danes napravil, se mu je zdelo dovolj veliko plačilo za pet let težkega truda.

Po razgovoru z baronom je Bakulin velel prenehati z iskanjem «ponesrečenca» in skušal rešiti, kar se je dalo rešiti. Škoda ni bila tako velika, kakor se je spočetka mislilo. Glavni del hiše je bil iz opeke, zato so ga očuvali pred ognjem. Zgorele so samo prizidave in sicer prostori za služabništvo, stolpič in velik balkon z lesenimi stebri.

Vila, kamor so prenesli Lariso Arkadjevno in Valerijo, je bila tudi polkovnikova in je bila črez poletje v najemu. Zdaj je bila prosta, toda opremljena. Topla in za zimsko bivališče pripravljena hiša je bila izvrstno in udobno pribežališče za čas, dokler ne popravijo poškodovane hiše. Larisa Arkadjevna je bila tako razburjena, da je prišla ob spanec. Zjutraj je velela, naj jo prenesejo v sobo, kjer so pili čaj, in je čakala moža. Pobit od utrujenosti, toda popolnoma zadovoljen, da se je vse tako dobro izteklo, je Bakulin prišel, a čaj z dobrim konjakom mu je vrnil veselo razpoloženje duha.

— Za božjo voljo, Peter, povej mi, kaj je bilo z baronom? Iz Mašinega blebetanja nisem ničesar razbrala. Pravi, da ga je ubila greda, a trupla niso mogli najti. To bi bilo strašno! Kakšen udarec za nesrečno Valjo. Te misli so me popolnoma izmučile.

— Umiri se, «čarovnik» je živ, in jaz sem celo govoril z njim po telefonu; in vendar sem *videl* s svojimi očmi, kako je prišel iz gorečega stolpiča in nesel v naročju Valerijo. Črez nekaj trenutkov so se stopnice zrušile, in kako so vzdržale težo dveh ljudi, mi je uganka kakor sploh ves dogodek. Istočasno ko smo ga videli tu jaz, eden gasilcev, Matrjona in Vasilij, je ta volkodlak sedel doma v Petrogradu in se kopal, kar izpričuje Savelij. Glavo si dam odsekati, če ni v tej zadevi vrag zapleten, — je srdito zaključil spoštovani polkovnik.

Ko se je Valerija prebudila iz nezavesti, ni mogla spati. Spomnila se je, da je videla, kako se je v njeni sobi nenadoma pojavil njen mož in jo odnesel ven. Njen razum ni mogel pojmiti, kako je mogel priti ponoči iz Petrograda tako o pravem času; videti je bil čuden... Od vseh teh misli jo je glava še bolj razbolela in šele o zarji je zaspala. Zbudila se je pozno. Oblekla si je haljo svoje botre, dasi ji je bila prekratka, in šla nato k Larisi Arkadjevni, katero je našla samo. Polkovnik je šel zopet na pogorišče.

Ko je Larisa Arkadjevna videla izmučeno obličje svoje krščenke, je pomislila, da so ji prišle na uho govorice o dozdevni baronovi smrti, zato jo je hitro

pomirila, toda povedala ji je tudi čudni možev doživljaj. Valerija je pobledela in nekaj trenotkov je začudeno molčala, potem pa se je vrgla botri okoli vratu in zašepetala:

— Saj to je resnica, *on* me je rešil in jaz sem ga videla. Toda kako si razlagati ta neverjetni dogodek?

— To si moreš razložiti z *znanjem*, ki si ga je pridobil. On se je naučil izrabljati nepoznane nam sile, ki mu dajejo možnost, da obvladuje svoje astralno telo, in te sile se je poslužil, da te je rešil. Ni bil zaman pet let učenec gospoda Žeralda. Iz tega, kako je mogel videti grozečo ti nevarnost, je jasno razvidno, kako te ljubi in ščiti. Ti nisi dobra z njim.

Valerija je zajokala.

— Prav imaš, kumica. Krivična sem, hudobna, nehvaležna, on pa je vedno tako dober, tako potrpežljiv in prizanesljiv za vse moje sitnosti. Toda glej, jaz se skoraj bojim njegovega znanja; on čita moje misli in očividno vidi tudi na razdalje. Zdaj razumem, da ne more biti *takšen*, kakršen je bil prej. Zelo sem kriva pred njim in nisem ga vredna. Rada bi poravnala vse to, toda kako? Ne vem. Nauči me, kumica!

Larisa Arkadjevna jo je pritegnila k sebi in jo nežno poljubila.

— Drago dete, vse kar si mi povedala, je lahko popraviti: ne bodi več trmasta in krivična, ampak bodi odkrita in dobra, kakor si po naravi. Naj čita on tvoje misli, zakaj nimaš mu kaj prikrivati, in bodi ga vredna, poskušaj se toliko izobraziti, da boš razumela moža, ter mu bodi prijateljica in pomočnica. Poslušaj me, govori odkrito z možem in pripoznaj svoje pogreške. Med ljubečimi se ljudmi ni prostora za ponos.

Valerija je vstala. Bila je razburjena, toda odločna.

— Prav govoriš, teta. Ljubiti ga hočem tako, kakor zasluži, — s čisto in pohlevno ljubeznijo, ki ga ne bo ovirala v njegovem delu in prosila ga bom, naj postane moj učitelj.

Naznanili so baronov prihod in pogovor se je prekinil. Črez nekaj trenotkov je polkovnik privedel Pavla Borisoviča v sobo. Oba sta bila vesela.

— Evo, Valerija, pripeljal sem vam vašega «čarovnika». Uporno zanikuje, da bi bil v Pavlovsku to noč. Toda vi boste vedeli, kdo vas je rešil?

— Bila sem v nezavesti in nisem nič videla, — je odgovorila nekoliko zmedeno Valerija in prvič vrnila možu pozdravni poljub.

Baron je pripeljal sobarico z obilno prtljago za Valerijo in ona je šla, da se preobleče. Po obedu, ki se je vršil zelo veselo, sta se mlada zakonca odpravila v Petrograd. Valeriji se je zahotelo videti čimprej Borisa.

Med potjo sta govorila samo o požarju in drugih postranskih rečeh; a ko sta prišla domov, je baron poljubil Borisa in šel v kabinet.

Valerija je tudi ostala v svoji sobi in v duši se je borila z ostanki napačnega sramu, trme in bojazni; toda takrat je odločno premagala svoja slaba čuvstva in se pogumno podala v moževo sobo. Tiho je odgrnila vratno zaveso iz granatnega pliša in pogledala noter.

Pred svetlo plapolajočim kaminom je sedel v velikem naslanjaču baron in je bil tako zatopljen v svoje misli, da ni zaznal šelesta svilene ženine obleke. Njegov ponosni in pravilni profil se je jasno odražal na rdečem ognjenem ozadju; obrvi so mu bile nekoliko namrščene, a oči so nepremično zrle v portreta, ki sta visela njemu nasproti. Eden je predstavljal grofa Ridolfa, drugi gospoda Žeralda. Poslednji je bil v indijskem kroju; velike neprodirne oči so gledale s čudovito živostjo na gledalca, v njih je bil nepopisljivi izraz, ki je lasten tistim zagonetnim ljudem, predstavljajočim nekaj srednjega med duhovnim in snovnim, fizičnim svetom.

S trepetajočim srcem je gledala Valerija na moža. O čem je razmišljal? O nečem oddaljenem, ki je zunaj teh sten. Nekoč je rekel:

«Območje duše je vesoljstvo, če se duša le ume osvoboditi okornega telesa, ki je njena ovira in ječa.»

Za hip se je še obotavljala, a potem se je naglo odločila, stekla k njemu, se spustila na kolena zraven naslanjača ter pritisnila glavo na njegovo roko.

— Pavlik, odpusti, da sem tako glupa in hudobna. Šele snoči sem spoznala, kaj si postal po svojem trudu... — Ihtenje ji ni dalo nadaljevati.

Baron je vztrepetal, se vzklonil in v njegovih črnih očeh se je zabliskal radosten, strasten ogenj; burno je pritegnil k sebi ženo in jo goreče poljubil na drgetajoče ustne.

— Draga, nimam ti kaj odpustiti, zakaj izkušnja, kateri sem podvrgel tvoje mlado srce, je bila zelo težka, a tvoja jeza napram meni in tvoje ohlajenje je bilo nekaj naravnega. Sedaj mi vračaš svoje srce in se hočeš udeleževati mojega duhovnega življenja, torej mi daješ popolno srečo.

— Da, Pavlik, hočem postati vredna tebe in te ljubiti ne samo kakor moža, ampak tudi kakor brata in učitelja. Izkaži mi milost in vzemi me za svojo učenko in jaz si bom prizadevala učiti se za to, da se povzpem do razumevanja tvoje duše. Tu, v tvoji delavnici, že čutim veliko ugodje. Zdi se mi, da je tu nekako ozračje skladnosti, in vkljub svojemu malenkostnemu znanju pojmujem, da zamorejo tako ozračje tišine in miru ustvariti le mirno opazovanje in čista izločevanja astralnega sveta. V letih najine ločitve sem se odvadila svetu in njegovim zabavam; torej mi ne bo težko se mu popolnoma odreči, da bom živela s teboj duhovno življenje, po katerem spoznavamo Božjo veličino in se učimo raziskovati nepoznane prirodne sile. Preteklo noč si mi dokazal blagotvorno silo znanja, ki mu dolgujem življenje. Zatorej, če želiš, pojdiva na eno izmed tvojih posestev, kjer bova živela daleč od ljudi, samo za Borisa in učenje.

Globoko ganjen jo je baron poslušal, z ljubeznijo je gledal njen prelestni, od razburjenja zardeli obrazek in od navdušenja bleščeče se oči.

— Giovanna, — ji je odgovoril nežno, v tem trenotku sva končno premagala preteklost, ki je še bolj oddaljena in starodavnejša, še čudnejša, kakor si misliš. Jasno vidim, da mi je Gospod odpustil, zakaj na pragu tega novega življenja, rešenega strašne karme, mi je daroval soprogo, o kateri sem mogel le sanjati, prijateljico, ki je zvezana z menoj ne samo s telesnimi vezmi, ampak tudi z enako usmerjenim umom. Hvala ti za tvojo dobro željo, umakniti se z menoj v samoto. Toda, draga, moj posvetitelj me ni namenil puščavniškemu življenju.

Ponovil je natančno vse, kar mu je gospod Žerald tozadevno rekel, in je pristavil:

— Torej mi je živeti v svetu, sredi ljudi, da zanesem med nje čimveč luči, jim pomagam in jih podpiram po svojih močeh. Zaradi sebe samega moram pa preizkušati v vrtincu ljudskih strasti pridobljene sile in svojo strpljivost napram slabostim bližnjega. Ti mi boš pri tem pomagala in razdelila si bova življenje v dva dela: en del bova dala svetu, kjer bova živela družabno življenje, a drugi del si prihraniva zase in ta del bo lepši, zakaj posvetila ga bova nauku, samoizpopolnjevanju in vzgoji otrok — nalogi, ki jo sam Bog predpisuje človeku.

Po tej popolni spravi sta se zakonca približala drug k drugemu, toda ta bližina je bila drugačna kakor prejšnja, bolj skladna, zakaj ni je bilo več sence med njima.

Še tisti večer, v zatišju svojega kabineta, je baron pripovedoval ženi podrobnosti svojega potovanja v mrtvo mesto in zgodbo o Adžmitri. Ko si je ona vsa tresoča se od razburjenja ogledovala fotografije podzemskega mosta, skupino Adžmitre s kačo in druge podobe, je Pavel Borisovič izročil Valeriji Balaramov dar in kraljevski lišp Bhavani.

Bleda, s tresočimi se ustnami, je Valerija ogledovala čašo z ostalimi predmeti in lepotičjem neprecenljive vrednosti, ki je bilo dragoceno ne samo zaradi bajne starodavnosti in lepote žlahtnih kamnov, ampak tudi zaradi lepega izdelka.

— Te reči bi moral pokazati kakšnemu starinoslovcu; mislim, da ni kaj takega videl nihče med sedaj živečimi smrtniki, — je pripomnila Valerija, ko si je nadevala masivno zapestnico.

Baron, ki je bil vesel in srečen, kakršnega ni Valerija nikoli videla, je vzel širok diadem in ga položil na plavolaso ženino glavico, potem pa ji je obesil okoli vratu velik kolje.

V prihodnji zimi hočem videti ta lišp na moji prelepi Bhavani. Nadela si ga boš o prvem kostumiranem plesu, ki se ga bova udeležila, — je rekel dobrodušno. — Ostali zimski čas bova živela sebi, a poletje bova preživela v Montignosu, našem starem in ljubem Montignosu.

— Ti hočeš iti v Montignoso? Jaz pa sem mislila, da ti je tisti kraj zoprn! — se je začudila Valerija z neprikrito radostjo. — Jaz ga tako ljubim... vkljub vsemu.

— Čemu bi se ga izogibal? Stari grad je očiščen kakor njegovi gospodarji. Nastanili se bomo tam udobno, tudi bomo ustanovili ubožnico, ki jo vzpostavimo iz starega samostana. Prijetna mi bo zavest, da bodo med zidovi, kjer je zločinski Paolo preživel strašno Nemezido svoje preteklosti, končali svoje življenje v miru in zadovoljstvu revni starci in nesrečni pohabljenci, — je rekel ginjeni baron.

— Kako srečna mora biti duša strica Ridolfa, ko vidi, kako si se z menoj vred povzpel na pot k popolnosti. Rada bi vedela, če mi je popolnoma odpustil in če je odvzel prekletstvo, ki je viselo nad menoj, — je s tihim šepetom izpregovorila Valerija.

— Resnično, v tistih težkih časih, ko je bil ves obupan, te je preklel, gotovo pa ti je že davno odpustil.

Ali ga hočeš videti in slišati odpuščanje iz njegovih lastnih ust? Povej.

— Rada, toda kako naj ga prikličemo sedaj takoj? In... se ti ne zdi strašno zdaj v temi? — je neodločno rekla Valerija.

— Takoj ga pokličem pri polni luči in ne bo nič več strašen kakor jaz, ker se bo prikazal živ, — je odgovoril baron.

Vzel je iz skrinje žezlo s sedmimi vozli, stopil pred grofov portret, narisal v zraku znak, ki se je zasvetlikal, nato je z glasnim in trdim glasom izrekel pozivajoče formule. Črez nekaj trenotkov se je platno pokrilo z nekako megleno zaveso, nato so se prikazali oblaki, ki so postajali vedno bolj strjeni, in sredi njih se je pokazala razžarjena krogla. V hipu je oblačna gruda zadobila človeške oblike, po katerih so švigale iskre, nato pa se je oblak raztajal in pojavila se je v vsej veličini visoka in ponosna postava grofa Ridolfa. Kakor na portretu je bil odet v črn, žametast jopič, a mračno in ponosno obličje je zasijalo v neizrečeno srečnem smehljaju.

— Giovanna, draga, že davno sem ti odpustil in molim za vaju oba. Bodita srečna, draga otroka moja, oproščena končno starih okovov.

Prikazen se je približala in iztegnila roko proti Valeriji, ki je pokleknila, in po trenotnem obotavljanju je prijela toplo in trdo, živo roko ter pritisnila nanjo svoje ustne.

— Hvala, stric Ridolfo, vsak dan bom molila zate, — je zašepetala in nekaj solz je kanilo na roko prikazni.

Ridolfov duh jo je blagoslovil, potegnil k sebi Paola, ga poljubil na čelo, a potem je stopil korak nazaj. Črez nekaj trenotkov je postava zbledela, se izpremenila v oblak, šla v portret in izginila.

— Oh! Kako sem srečna. Odpustil mi je, me blagoslovil in med nama ne stoji več nobena senca. Kako srečen dan, Pavlik! — je vzkliknila Valerija, ki je sijala od blaženstva.

— Še nekaj nama manjka za najino popolno srečo. Še se nisva zahvalila najinemu dobrotniku, ki nama je pripravil te radostne ure neskaljene sreče, — je rekel baron.

— Prav govoriš. Pišiva in izraziva mu najino hvaležnost.

— To napraviva na boljši način in takoj mu ustno izraziva hvaležnost, ki nama napolnjuje dušo. Ob takih prilikah mi je dovolil, da se poslužim tajnosti, po kateri zamorem z njim občevati; toda priseči mi moraš pri najini ljubezni, da ne bo *nihče* zvedel o tem.

Valerija je dala svojo prisego. Tedaj je baron odprl skrivno omarico in spravil tajinstveni aparat v delovanje. Atmosferični valovi so prišli v gibanje in kmalu se je prikazala soba gospoda Žeralda. Stal je pri oknu in obdajala ga je svetlikajoča se višnjevkasta luč; tedaj se je ozrl in pozdravil zakonca z smehljajem in kretnjo.

Baron je privlekel k sebi Valerijo in oba sta s hvaležno ljubeznijo strmela v maga.

— Dragi učitelj in dobrotnik! Poglej na najino srečo, ki jo dolgujemo tebi, ki si naju osvobodil preteklosti. Blagoslovi najino zvezo in usmeri naju na pot k popolnosti.

Gospod Žerald je iztegnil roko, iz katere je šinil ognjen žarek, ki je preletel daljavo in objel z zlato lučjo mladi par.

— Čestitam vama in vaju blagoslavljam, otroka moja. Preteklost je izbrisana in zdaj sta *v območju bodočnosti*, ker ljubezen vaju drži na tej poti očiščenja in izpopolnjevanja. Ne pozabljajta nikoli, da onemu ni povratka, ki je prestopil prag in dvignil samo rob Izidinega pregrinjala. Vzhajanje je omotično, toda samo *dobro* naj vaju podpira in vodi naprej. Zatorej stopajta po poti k luči; tam vaju pričakuje nagrada, ki je pripravljena za duše, katere so se osvobodile strasti telesa.

— O Bog! Ali ni vse to sen? — je zašepetala Valerija.

— Ne, hčerka. Da boš pa še bolj verjela, sprejmi te cvetlice iz moje roke.

Vzel je z okna snopec vrtnic, ga zagnal od sebe, a baronu in njegovi ženi se je zdelo, da je cvetlice zagrabil silen veter, nakar so se razpršile na tisoč iskrer in se skrile v oblačni grudi. Črez nekaj trenotkov se je iz lijaka izlila svetlikajoča se snov, ki ju je

obdala s silno vonjavo ter ju obsula s svežimi vrtnicami. Ko sta presenečena in nepremično strmela v nenavadni dar, ki je priletel črez ocean, je prikazen izginila in aparat se je ustavil.

— Da, — je rekel baron, črez nekaj časa, — za oči, ki so izpregledale, ni povratka, zato veselo otresiva prah, ki obtežuje duše, in naprej k luči, k Bogu in usmiljenemu Očetu!...

KONEC